

Journal of Innovative
Research in Social Studies
(JIRSS)

Sosyal Bilgilerde
Yenilikçi Araştırmalar Dergisi

ISSN: 2667-4513
Volume: 5 | Issue: 2

2022

İÇİNDEKİLER

CONTENTS

Makale	Sayfa/ Page	Article
Sosyal Bilgiler ve Göçmen Öğrenciler: Meta-Sentez Çalışması (Murat UYSAL)	70-94	Social Studies and Immigrant Students: Meta-Synthesis Study (Murat UYSAL)
Türk Dili ve Edebiyatı Öğretiminde Yeni Eğitim Uygulaması: OGM-Materyal (Müzeyyen YILMAZ, Sümeyye SİNAN & Ziya İNCE)	95-114	New Educational Practice in Turkish Language and Literature Teaching: OGM-Material (Müzeyyen YILMAZ, Sümeyye SİNAN & Ziya İNCE)
Özel Yetenekli Ortaokul Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Kavramına İlişkin Bilişsel Yapılarının Kelime İlişkilendirme Testi Yoluyla İncelenmesi (Mustafa ARSLAN & Hüseyin ACAR)	115-137	Examination of the Cognitive Structures of Gifted Secondary School Students Regarding the Concept of Social Studies Using the Word Association Test (Mustafa ARSLAN & Hüseyin ACAR)
Fen Bilimleri Öğretmenlerinin Mühendislik Tasarım Uygulamalarına Yönelik Görüşleri (Meryem MERAL, Sema ALTUN YALÇIN, Zehra ÇAKIR & Esila SAMUR)	138-154	The Opinions of Science Teachers towards the Engineering Design-Based Applications (Meryem MERAL, Sema ALTUN YALÇIN, Zehra ÇAKIR & Esila SAMUR)
Yaratıcı Dramanın İlkokul 4. Sınıf İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi Dersinde Kullanılması (Ferhat ALATAŞ & İlhan TURAN)	155-174	The Use of Creative Drama Course in Primary 4th Grade Human Rights, Citizenship and Democracy (Ferhat ALATAŞ & İlhan TURAN)
Öğretmen Adaylarının Özel Yeteneklilik ve Kaynaştırma Eğitimi Kavramlarına İlişkin Algılarının Metafor Analizi Yoluyla İncelenmesi (Elham ZARFSIZ, Serpil UÇAR & Güliz KAYMAKCI)	175-195	A Metaphorical Analysis of Giftedness and Inclusive Education for Pre- Service Teachers (Elham ZARFSIZ, Serpil UÇAR & Güliz KAYMAKCI)

**Journal of Innovative
Research in Social Studies**

Sosyal Bilgilerde Yenilikçi
Araştırmalar Dergisi

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/jirss>

Cilt/Volume: 5 Sayı/Issue: 2 Yıl/Year: 2022

Sosyal Bilgiler ve Göçmen Öğrenciler: Meta-Sentez Çalışması

Social Studies and Immigrant Students: Meta-Synthesis Study

Yazar Bilgisi / Author Information

Murat UYSAL

Yüksek Lisans Öğrencisi, Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sosyal Bilgiler Eğitimi, Antalya/Türkiye
Graduate Student, Akdeniz University, Institute of Educational Sciences, Social Studies Education, Antalya/Turkey

uysal.mu07@gmail.com

 ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9353-1825>

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Type : Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Received : 27.10.2022

Kabul Tarihi / Accepted : 15.12.2022

Yayın Tarihi / Published : 30.12.2022

Atıf / Cite

Uysal, M. (2022). Sosyal bilgiler ve göçmen öğrenciler: Meta-sentez çalışması. *Journal of Innovative Research in Social Studies*, 5(2), 70-94. <https://doi.org/10.47503/jirss.1195748>

Sosyal Bilgiler ve Göçmen Öğrenciler: Meta-Sentez Çalışması

Social Studies and Immigrant Students: Meta-Synthesis Study

Özet

Bu çalışmanın amacı komşu ülkemiz olan Suriye’de başlayan karışıklıklar sonucunda ülkemizde göç etmek zorunda kalan, geçici koruma altına alınan Suriyeli bireyler arasında eğitim öğretim faaliyetlerine katılan öğrencilerin sosyal bilgiler dersi açısından yapılan araştırmaların bulgu ve sonuçlarını tek bir araştırmada birleştirip genel bir yargıya varmaktır. Bu araştırmada sosyal bilgiler dersi alan (4.-5.-6.-7. Sınıf) Suriyeli göçmen öğrencilerin sosyal bilgiler dersi ile ilgili algı ve görüşlerini, vatandaşlık algısı ve bilincini, Suriyeli göçmen öğrencilerin yaşadıkları sorunları, Suriyeli göçmen öğrencilerin akademik başarı düzeyini, Suriyeli göçmen öğrencilerin değerleri ve değer öğretim sürecini, sınıflarında Suriyeli göçmen öğrencileri olan sosyal bilgiler öğretmenlerinin bu öğrencilere yönelik algı ve görüşleri ile Türk öğrencilerin algı ve görüşlerini konu alan çalışmalar incelenmiştir. Araştırmada benzer alanlara hizmet eden çalışmalar kategoriler altında toplanmıştır. Yapılan çalışmaların bulgu ve sonuçları kategoriler altında birleştirilmiştir. Araştırma sonucunda Suriyeli göçmen öğrencilerin entegrasyonuna hizmet edecek sonuçlar çıkartılmış, bu entegrasyon sürecinde dikkat edilmesi gereken önemli hususlara yer verilmiştir. Araştırmanın sonuçlarına genel olarak bakıldığında entegrasyon sürecinde yapılan çalışmaların sosyal bilgiler dersi adına olumlu sonuçlar çıkarttığı görülmektedir. Etkili vatandaş yetiştirmekte önemli bir rolü olan sosyal bilgiler dersinin Suriyeli göçmen öğrencilerin topluma kazandırılmasında etkili olduğu, göçmen öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik görüşlerinin olumlu olduğu ve sosyal bilgiler ders hedeflerinin göçmen öğrenciler üzerinde etkisinin artırılması için rol oynayan önemli etkenler belirtilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Bilgiler, Vatandaşlık, Göç, Göçmenler, Meta-sentez

Abstract

The aim of this study is to combine the findings and results of the studies conducted in terms of the social studies course of the students participating in the education and training activities among the Syrian individuals who were forced to migrate to our country because of the conflicts that started in our neighboring country, Syria, and who were placed under temporary protection, in a single study and reach a general conclusion. In this research, studies on the perceptions and views of Syrian immigrant students taking social studies lessons (4th-5th-6th-7th grades), studies on perception and awareness of citizenship, and studies on the problems experienced by Syrian immigrant students were examined. Studies on the academic achievement level of Syrian immigrant students, the values and value teaching process of Syrian immigrant students, the perceptions and opinions of social studies teachers who have Syrian immigrant students in their classes, and the perceptions and views of Turkish students were examined. Studies serving similar fields in the research were combined under categories. The findings and results of the studies were combined under categories. As a result of the research, conclusions were drawn that will serve the integration of Syrian immigrant students, and essential issues that should be considered in this integration process are included. If we look at the research results in general, it is seen that the studies carried out in the integration process have positive results for the social studies course. It has been stated that the social studies course, which has a vital role in raising influential citizens, is effective in reintegrating Syrian immigrant students into society, the positive views of immigrant students towards the social studies course, and the factors that play an essential role in increasing the impact of social studies course objectives on immigrant students.

Keywords: Social Studies, Citizenship, Immigration, Immigrants, Meta-synthesis

GİRİŞ

Savaşlar, ekonomik nedenler, kültürel etmenler, toplumsal krizler ve doğal afetlerin yaşanması gibi nedenler sonucunda insanlar zorunlu olarak göç etmektedir. Göç, neden olan ülkeyle birlikte göçmenlerin ulaştığı ülkede de problemler oluşturur. Günümüze kadar çok fazla örneği olan göç hareketlerinin ülkemiz açısından ele alındığı çalışmalarda göçün ülke ve toplumsal yapıya olan olumsuz etkilerini sıklıkla görmekteyiz.

Ülkemizin bulunduğu coğrafya, dış göç yolları üzerinde yer alır. Türklerin bu bölgeye ilk yerleştikleri zamandan beri göçmenlere farklı politikalar uygulanmıştır. Cumhuriyetin ilk yıllarında da aynı durumlar yaşanmış göçmenler ya Avrupa'ya geçişte transit bir yer olarak gelmiş ya da yerleşmek için Türkiye'yi kullanmıştır (Dağaşan ve Aydın,2017). Bu göç hareketlerinin en önemlisi ise günümüzde halen devam etmekte olan Suriye iç savaşı sonucu olan göç hareketidir. 2011 yılında ilk göç hareketlerinin başlamasıyla Güneydoğu Anadolu ve Doğu Anadolu şehirlerinde geçici koruma kapsamı altında ülkemize Suriyeli mülteciler alınmıştır. 2011 yılından itibaren kabul edilen Suriyeli mültecilerin günümüzdeki sayısı ise 3 milyon 762 bin 385'tir. Geçici koruma altındaki göçmen sayısı ülkemizde yaşayan vatandaşlarımızın toplamının %3,4'üne denk gelmektedir (Göç İdaresi Başkanlığı [GİB],2022). Suriyeli göçmenler dışında ülkesinde yaşanan sorunlar nedeniyle dış göçe katılan Afganistanlı ve Pakistanlı göçmenler, bunun yanında gelişmemiş ülkelerden gelen göçmenler de ülkemize göç etmektedir (Fansa,2021). Bu göç hareketlerinin düzensiz olması, göçmenlerin yasa dışı yollarla ülkemize girmesi ve kontrolünün zorlaşması sebebiyle kültürel, toplumsal ve güvenlik alanlarında sorunlara yol açması kaçınılmazdır. Son günlerde ülkenin farklı yerlerinde çıkan olumsuz haberler ise bu sorunların en büyük göstergesidir. Ülkemize göç etmek zorunda kalan milyonlarca mülteci göçü ile sağlık, eğitim ve altyapı alanlarındaki bazı sorunları da birlikte getirmişlerdir (Pelin,2021).

2011 yılından bu yana devam eden göç hareketleri ile araştırmacılar bu göçlerin farklı yönlerini araştırmışlardır. Özellikle göçmenlerin topluma uyumunu sağlayacak çalışmalar farklı disiplinlerin perspektifleri ile (Aydeniz ve Sarıkaya, 2021; Bahadır, 2021; Çetin ve Ağçam, 2021; Demircan, 2019; Halavurt ve Zeteroğlu, 2018; Işık ve Bahat, 2021; Kırnık, 2021; Selimbey, 2022; Sertkaya ve Yılmaz, 2016; Turan ve Fansa, 2021; Ünal ve Gedik, 2022; Yurdağül ve Tok, 2018) araştırılmıştır.

Temel insan hakkı olan eğitim alanında yapılan çalışmalarda da çocukların gelişimlerini destekleyen, dezavantajlı durumu iyileştiren ve uygulanan programları değerlendiren (Kula ve Şimşek, 2018; Demiral ve Dilek, 2021; Ereş, 2015; Demircan, 2019; Kolukırık, 2020; Arıcıoğlu ve Avcı, 2021; Kayacan ve Güneş Koç, 2021) çalışmalar alanyazında mevcuttur. Bir göçmen ülkesi olarak nitelendirebileceğimiz Türkiye'de eğitim hizmeti alamayan kayıtlı ve kayıtsız oldukça fazla göçmen çocuk vardır. Avrupa Birliği, Birleşmiş Milletler gibi kurumlar da eğitim hizmetinden yoksun olan göçmen ve mülteci çocuklara yönelik çalışmalara gerekli desteği sağlayarak tüm çocukların eğitim hakkını kullanmasını desteklemektedir. Son yıllardaki göçmen ve mülteci sayısındaki fazlaca artış ile eğitim alanında yapılan çalışmaların sayısı artmış ve farklı perspektifler ile ele alınmaya başlamıştır. Geçici göçmen statüsüyle gelen göçmenlerin zamanla yasal izinler alarak yerleşmeleri ile göçmen çocukları da yerel okullarda eğitime katılmıştır. Gerekli şartlar sağlandığı zaman göçmen öğrencilere özel program ve eğiticiler ile eğitim süreci sürdürülmüş, şartlar uygun olmadığı durumlarda ise uygulanan programın esnekliğinden faydalanarak, öğretmen ve aile katkısıyla süreç devam etmiştir.

Öğrencilerin eğitimi sürecindeki durumlar üzerine yapılan çalışmalarda eğitim sürecinde karşılaşılan sorunlar, programın değerlendirilmesi, öğrenci ve öğretmen algıları ve toplumsal uyumlarına yönelik farklı çalışmalar (Alshirah, 2019; Akdemir, 2020; Uzunay, 2022; Ardoğan, 2021; Şahin, 2019; Uygun, 2020; Pelin, 2021) yapılmıştır. Bu çalışmaların kaynaklarından birisi olan sosyal bilgiler dersinin süreçleri ile ilgili de ayrı çalışmalar yapılmıştır. Barth, Savage ve Armstrong'dan aktaran Safran'a göre (2008) sosyal bilgilerin temel amacının kültürel farklılıkları olan demokratik toplumlarda gençlerin kamu yararına, bilgi ve mantığa dayalı karar vermelerinde yardımcı olmak olarak açıklar. Yardıma en çok ihtiyacı olan gruplardan birisi olan göçmen çocuklar olduğu için göçmen çocukların Sosyal Bilgiler dersinin katkısıyla yaşadığı topluma uyum sağlayarak katkıda bulunacaktır. Bu katkıyı sağlayabilmesi için ise sosyal bilgiler programının, müfredatının, kitaplarının, öğretim ve ölçme sürecinin uygun şekilde düzenlenmesi gerekir. Bu düzenlemeyi oluşturmak için ise kümülatif çalışmalar sürdürülmektedir. Sosyal bilgiler ise sosyal bilimlerden oluşan bir alan olduğu için bu çalışmaların doğrudan etkilediği bir ders alanıdır.

Tay (2010)'a göre sosyal bilimler, İnsanın insanlarla ve yaşadığı çevresi ile karşılıklı etkileşimlerinden ortaya çıkan bilgilerin, bireysel ve toplumsal yanlarının kanıtlanması anlayışıyla oluşturulan disiplinler olarak ifade edilir. Özdemir (2006) sosyal bilgiler ile sosyal bilimlerin ilişkisini açıklamada, bir ders olarak program haline getirilen sosyal bilgilerin, sosyal bilimlere ilişkin bilgi, beceri ve değerlerin öğrencilere kazandırılmasındaki önemini ve bu dersin içeriğinin sosyal bilimlerin içeriğinden oluşturulduğunu belirtir. Sosyal bilgiler dersi, içeriğini sosyal bilimlerden oluştururken öğrencilerin yaşı, hazırbulunuşluk düzeyi, ilgi ve gereksinimlerini yani öğrenciye görelilik ilkesini benimseyerek hazırlandığını ifade etmiştir. Bu sayede sosyal bilgiler dersi, sosyal bilimlerin pedagojik ilkelerle düzenlenip öğrenciye hazır hale getirilmiş bilgi bütünü hali olduğunu belirtmektedir (Kabapınar,2015). Modern toplumlar için önemi büyük derecede olan demokratik ve aktif yaşam, sosyal bilgiler dersi aracılığıyla problem çözme yöntemleri ile öğrencilere kazandırılır. İlköğretim dönemi boyunca öğrencilere bunun yanı sıra millet olma bilinci, milletin temel kültür unsurlarını kazandırmayı ve vatandaşlık bilgisi vermeyi amaçlar. Bu sebeplerden dolayı eğitim ve öğretim hedeflerine ulaşmakta, temel derslerden birisi de sosyal bilgilerdir (Barth ve Demirtaş,1997). Türkiye'de sosyal bilgiler dersinin önemini açıklayan Zayimoğlu Öztürk (2011) 1997 yılında yayımlanmış olan Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Kurumları Yönetmeliği'nde yer alan ifadelerle de yer vermiştir. Bu yönetmeliğe göre sosyal bilgiler dersinin amacı öğrencinin toplum içerisindeki rollerini öğreten, sosyal bir birey olmasını sağlan, iş birliği yapabilen, çevresine uyum sağlayan sağlıklı ve mutlu bir vatandaş yetiştirmek olduğunu belirtmiştir. Sosyal bilgiler dersinin amacının bireyi, bulunduğu topluma entegre etmek ve yaşam becerilerini kazandırmak olduğu ifade edilmektedir. Bayram (2019)'a göre ise insanın sosyal bir varlık olarak yaşama ayak uydurması ve topluma uyum sağlaması gerektiğini ifade eder. Toplumların ve bireylerin karşılıklı bağımlılık ve etkileşim gücünün artması birçok alanda değişiklik yarattığı gibi eğitim alanında da değişimler yaratmıştır. Bireyin yaşadığı çağa ve topluma uyum sağlamasında en önemli unsurlardan birisi de sosyal bilgiler dersidir.

Göçmen öğrencilerin günlük hayatta öğrendikleri bilgi ve becerilerin, sosyal bilgiler dersinde öğrendikleriyle uyumlu olmalıdır. Göçmen öğrencilerin yetiştikleri kültür ile göç ettikleri ülkenin farklılıkları eğitim programlarına da yansımaktır. Bu durumda çocuğun öğrenmesinde çelişkiler oluşacak ve farklı algılamalara neden olup öğretim sürecinin hedeflere ulaşmasında sorunlar

ortaya çıkartacaktır. Bu sorunları ortadan kaldırmada en etkili araçlardan birisi de sosyal bilgiler dersidir. Göçmen öğrencilerin sosyal hayata ve topluma uyum sağlamasında sosyal bilgiler dersinde kazandığı bilgi ve becerinin katkısı fazladır. Ülkemizde göçmen Suriyeli öğrencilerin topluma entegrasyonunda sosyal bilgiler müfredatının doğru anlamlandırmaları ve algılamaları oldukça önemli bir husustur (Ekinci,2021).

Tüm bu ifadelere bakıldığında göçmen öğrencilerin ülkemize entegrasyonunda sosyal bilgiler dersinin öneminin oldukça fazla olduğunu açıkça görebilmekteyiz. Sosyal bilgiler alanında göçmen öğrenciler üzerine birçok çalışma yapılmakta olup, eğitim sürecinin verimli hale getirilmesi için oldukça önemli bulgular ve sonuçlar elde edilmektedir. Tüm bu çalışmaların bulgu ve sonuçlarının bütüncül perspektifle görülebilmesi için bu alanda yapılmış çalışmaların bulguları ve sonuçları birleştirilip daha genel ifadelere ulaşılabilecektir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, meta-sentez yöntemini kullanarak göçmen öğrenciler ile sosyal bilgiler dersinin eğitim süreciyle ilgili daha önce yapılan çalışmaları ölçütlere göre değerlendirerek geçici koruma hakkı tanınan göçmen ve mülteci statüsündeki öğrencilerin sosyal bilgiler eğitimi sürecindeki yaşadığı sorunlar, öğretmenlerin yaşadığı sorunlar, öğrenci ve öğretmen görüşleri ve diğer çalışmaların birbirleri ile uyumlu şekilde bulgularını birleştirmek, örnek büyüklüğünü arttırarak istatistiksel bütünlüğü sağlamak, göçmen öğrencilerin sosyal bilgiler eğitim süreci ile ilgili birbirinden bağımsız çalışmaların verilerini birleştirerek daha büyük örneklem grubu oluşturmak, benzer yöntem, çalışma grubu ve problemleri ele alan çalışmaların sonuçlarını daha geçerli hale getirmek ve daha sonraki yapılacak olan çalışmaların bir kaynağını oluşturmaktır. Meta-Sentez yöntemi ile bu alanda yapılmış araştırmaların detaylı bir özeti ve değerlendirilmesi yapılacaktır.

Araştırmanın Önemi

Son yıllarda yaşanan olumsuz olayların artması sonucu göç hareketlerinin artması ve ülkemizdeki göçmenlerin toplumsal olarak uyum sağlamada sorunlar yaşaması ile ulusal bir problem olarak göçmenler geniş bir çalışma alanı olmuştur. Göçmen çocukların okul çağına erişmeleri veya okul çağında olanların eğitime katılmaları ile bu sorunlar eğitim alanında da görülmeye başlanmıştır. Bu tür sorunların kaynağı ve çözümüne çok defa değinilmiştir. Bu araştırma ile göçmen çocukların sosyal bilgiler eğitim süreci ile ilgili yapılmış çalışmaların daha etkili şekilde sürdürülmesine katkı sağlayacaktır. Daha önce yapılmış çalışmaların analizi ile bu alanda yapılan çalışmaların etkisinin ve ihtiyaçlarını ortaya koyarak bir sonraki çalışmalara ihtiyacın net bir şekilde gösterilmesini sağlayacaktır. Tüm bu çalışmaların neticesinde, göçmen çocukların sosyal bilgiler eğitiminin daha etkili şekilde gerçekleşmesi nihai amaçtır.

Sosyal bilgiler dersinin bireye etkili ve sorumlu vatandaş için gereken bilgi ve beceriyi aktaran yani çocuğu hayata hazırlayan bir ders olması da bu alanda ne kadar kıymetli olduğunu gösterir. Bir arada yaşadığımız bu coğrafyada farklılıklara saygı göstermeyi ve demokratik değerlere hassasiyet göstermekle birlikte kültürümüzü oluşturan tüm maddi ve manevi değerlere de gerekli farkındalığa sahip olmak tüm bireylerin sorumluluğudur. Bu sorumluluğu göçmen ve mülteci çocuklara kazandırmada sosyal bilgilerin ne kadar etkili olduğu da araştırma neticesinde görülecektir.

Sınırlılıklar

- 1- Araştırma 2011-2022 yılları arasında Türkiye’de gerçekleştirilen araştırmalar ile sınırlıdır.
- 2- Araştırma sosyal bilgiler ile ilişkilendirilen çalışmalar ile sınırlıdır.
- 3- Araştırma yazı dili Türkçe olan çalışmalar ile sınırlıdır.
- 4- Araştırma yalnızca yayınlanmış araştırmalar ile sınırlıdır.

YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın modeli, veri toplama araçları, veri toplanma süreci, dahil etme ve hariç tutma, veri analizi ve kodlama hakkında bilgi verilmiştir.

Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada sosyal bilgiler alanında göçmenler üzerine yapılmış çalışmaları Meta-sentez yöntemi ile detaylı bir şekilde analiz edilecektir. Bu alanda yapılmış birbiri ile ilişkili bağımsız çalışmaların nitel bulgularını uyumlu bir şekilde bütünleştirerek, tema, kategori ve kodlar haline getirilerek yorumlanacaktır. Bu yaklaşımın uygulanmasındaki temel amaç ortak bir alanda yapılmış olan tüm çalışmaların belirli temalar veya kategori hâlinde incelenip, bulgu ve sonuçlarının birleştirilip bir bütün olarak değerlendirilmesidir. Dolayısıyla bir araştırmada meta-sentez yönteminin sağlıklı bir şekilde uygulanabilmesi için en önemli noktalardan biri incelenecek olan çalışmalar arasında bir ortaklık bulunabilmesidir. Bu araştırmada ise sosyal bilgiler alanında göçmen öğrenciler üzerine yapılmış çalışmalar ortak nokta olarak görülmüştür.

Meta-Sentez yöntemi belirli bir alanda yapılmış olan nitel araştırmaların tekrar niteliksel olarak ele alınıp birbirleri ile karşılaştırmalı olarak ortaya konulması demektir. Meta-Sentez alanındaki çalışmalar sıradan bir inceleme olarak değil, var olan nitel çalışmaların bulgularının yorumsal çözümlenmesi ve yeni bilgilerin üretildiği bir yaklaşımdır (Aspfors ve Fransson, 2015; Akt: Ay ve Polat,2016). Meta-sentez çalışmalarında benzer nitel araştırmaların bulgularının yorumlanması, organize edilmesini ve temalar haline getirilmesini içerir. Genellikle az sayıda çalışmayı ele alıp derinlemesine araştırma yapılır. Araştırma yapılacak olan verilerin sadece nitel veya karma verilerin nitel yönleri değerlendirilir (Ay,2016).

Meta-sentez çalışmalarında 3 temel amaç bulunur bunlar: teori oluşturma, teori açıklama ve teori geliştirmedir. Böylece nitel araştırmalar temelinde bütüncül bir şekilde kavramsal olarak analiz edilir. Bu sayede ortaya çıkan sonuçlar yeni çalışmalara geniş perspektiften bakma-bir nevi rehberlik-faydasını kazandırır. Bu yöntem, yeni teoriler üretirken kavramsal modeller geliştirmeyi, mevcut bulgu ve sonuçları daha geniş şekilde ele alıp açıklamayı, bu alanda yapılan çalışmaların genel değerlendirmesini ve mevcut araştırmalara kanıt sağlamayı amaçlar (Chrastina,2018; Akt: Tekindal ve Tonbalak, 2021). Meta-sentez yöntemi ile nitel çalışmaların bulguları birleştirilir ve daha anlamlı hale getirilir. Meta-sentezde bir diğer amaç ise özetlerin ötesine geçerek birincil çalışmalardan elde edilen verileri problemler aracılığı ile tekrar yorumlamaktır. Meta-sentez yöntemi incelendiğinde tarihsel süreçte ilk olarak “Meta-Etnografi” olarak kullanılmıştır. Meta-Etnografi, var olan nitel araştırma bulgularının bir araya getirilmesi ve sentezleyerek yeni yorumlar kazandırmaktır (Tekindal ve Tonbalak,2021).

Tüm yöntemlerde olduğu gibi meta-sentez yönteminde de sınırlılıklar elbette vardır. Başta en önemli sınırlılığı, meta-sentezi uygulamak için yüksek kaliteli nitel araştırmalara ihtiyaç vardır.

Bunun yanında niteliksel yöntemlerle ilgili bilgi beceri ve meta-sentezin metodolojik beceri ve deneyimine sahip olmak gerekmektedir. Nitel araştırma hakkında deneyimi olmayan araştırmacıların meta-sentez gerçekleştirme süreci doğal olarak güçleşir. Kanıt kullanma ve teori geliştirmek için de gerekli bilgi ve becerinin olduğu varsayılır. Meta-sentezde sayısal veriler yerine deneyimler ve yorumlamalar inceleneceği için meta-sentez sonuçlarını iyi şekilde yorumlamak gerekir (Arai,2007; Akt: Tekindal ve Tonbalak,2021).

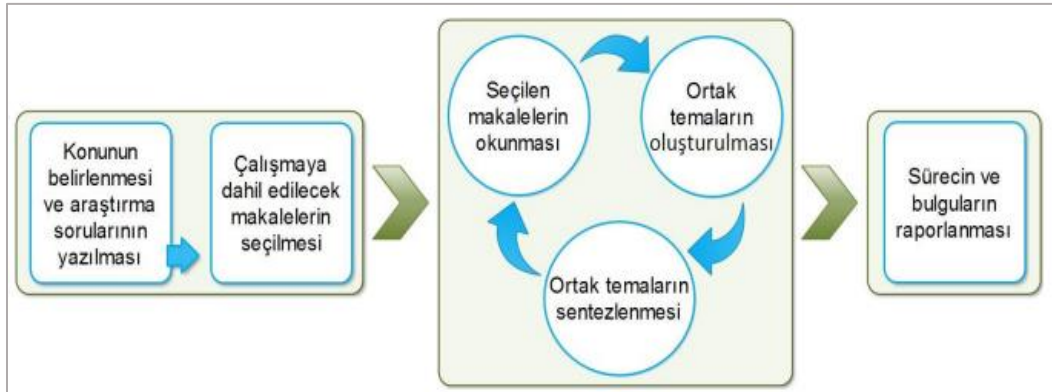
Noblit ve Hare'den aktaran Atkins, Lewin ve Smith (2008), meta-sentez için 7 adım olduğunu belirtmiştir. Bunlar:

1. Çalışma yapılacak konu, olay veya durum üzerinde karar verme: Meta-sentez çalışmaları belirli bir amaç için yapılan ve alana katkı sağlayan çalışmalardır. Bu anlamda alana katkı sağlayabilecek veya bir boşluğu doldurabilecek fenomen üzerinde çalışılması uygun olacaktır.
2. Konunun bağlantılarını belirleme: Meta- sentez dar veya geniş kapsamlı birbirleriyle alakalı çalışmaları içerir. Bu noktada ana konuyla bağlantılı kapsamı içeren konular üzerinde durulur.
3. Titiz ve dikkatli bir şekilde okuma ve tekrar okuma: Çalışma kapsamına dahil edilen araştırmalar dikkatli bir şekilde okunmalıdır. Tekrar okunmalıdır. Bu sayede çalışmaların hangi verilerine odaklanılacağı ve ortaya çıkarılacağı netleşir.
4. Çalışmaların ana temalarını belirleme: Ana temalar belirlenir ve temalar arasındaki ilişkiler dikkatli şekilde incelenir.
5. Çalışmaların birleştirilmesi: Temalar sonucu elde edilen veriler her çalışmanın bütünlüğüne dikkat edilerek birleştirilir. Meta- Sentez 'in en zor aşamasıdır.
6. Sentezlerin çevrilmesi: Bu süreçte tüm temalardan sentezlenen verilerin kavramsal olarak eşlenmesidir. Meta özet çıkarma, metinlerin veya bulguların ayrılması gibi.
7. Sentezlerin ifade edilmesi: Meta- Sentez 'in en son aşaması sentezin bir yayınlı sunulmasıdır.

Meta-Sentezi aşamaları Şekil 1'de gösterilmektedir.

Şekil 1

Meta-Sentez Aşamaları (Polat ve Ay, 2016).

Polat ve Ay (2016)'a göre son yıllarda nitel araştırmaların özellikle sosyal bilim alanlarında önemini giderek arttığı söylenebilmektedir. Bunun sonucu olarak sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemiyle yapılan çalışmaların sayılarının arttığı da görülebilmektedir. Aynı alanda yapılan nitel araştırmaların meta-sentez yönteminin bu alanda kullanılmasının önünü açmıştır. Meta-sentez yöntemi ile belirlenen konu hakkında yapılan çalışmaların yöntemlerini, bulgularını

ve sonuçlarını derinlemesine inceleyerek tek bir çalışmada toplanır. Bu şekilde ulaşılan verilere daha bütüncül bir bakış açısı ile yorumlanma olanağı sağlanır. Çalık ve Sözbilir (2014) ise meta-sentez yöntemiyle yapılmış çalışmalarda belirlenmiş bir konu üzerine yapılmış nitel yöntem kullanılan araştırmaların, tekrar nitel yöntem ile incelenip, aralarındaki benzerliklerin ve farklılıklarının birbirleriyle karşılaştırıp yorumlanması ile genel bir ifadeye ulaşılabileceğini ifade etmişlerdir.

Veri Toplama Araçları

Meta-analize dahil edilen araştırmalar Göçmen sosyal bilgiler öğrencileri üzerine Türkiye’de yapılmış olan yüksek lisans tezleri, doktora tezleri ve makalelerdir. Bu araştırmaları elde etmek için YÖK: Ulusal Tez Merkezi, ULAKBİM, EBSCO, ERIC, Google Scholar ve ACADEMIA veri tabanları kullanılmıştır. Tarama sonucunda toplam 23 çalışma bulunmuş bunlardan 13 tanesi makale kalan 10 tanesi ise yüksek lisans ve doktora tezlerinden oluşmaktadır.

Veri Toplama Süreci

1. Araştırmanın amacına yönelik uygun anahtar sözcükler ile alanyazın taraması yapılmıştır
2. Araştırmaya kaynak oluşturacak olan tarama sonuçları bulunup uzman yardımı ile değerlendirilmiştir
3. Araştırmaya dahil edilme ölçütlerini taşıyan çalışmalar uzman yardımı alınarak seçilmiştir
4. Araştırmaya dahil edilen çalışmalar kodlanıp araştırmaya uygun hale getirilmiştir
5. Kodlanan çalışmaları bulguları değerlendirmeye alınıp, incelendikten sonra ortak temalar oluşturulmuştur.

Dahil Etme ve Hariç Tutma

Sosyal Bilgiler ve Göçmenler üzerine toplam 23 çalışmaya erişilmiş ve özetleri okunmuştur. 23 çalışmadan araştırmaya dahil edilecek olanların ölçütleri ise:

- 1- Yapılmış çalışmaların sosyal bilgiler dersi ile ilgili olması
- 2- Araştırma başlığında “Sosyal Bilgiler” sözcüklerinin olması
- 3- Yapılmış çalışmaların nitel araştırmalar olması
- 4- Yapılmış araştırmaların tamamına erişimin olması
- 5- Yapılmış araştırmaların yüksek lisans tezi ve doktora tezi olmasıdır.

Bu ölçütlerin tamamını karşılayan toplam 10 çalışma olmaktadır. Böylelikle 13 tane makale boyutundaki çalışma bu araştırmanın dışında tutulmuştur. Dahil edilen çalışmalar kodlandırılmış ve araştırmaya uygun hale getirilmiştir.

Verilerin Analizi

Verilerin analizi ve tablo haline getirmek için temalar oluşturulmuştur. Bu temalar çerçevesinde inceleme yapılarak sonuçlara ulaşılmış ve sentezleme yapılmıştır. Bu temalar:

- Çalışmanın yılı, adı, üniversite ve yazarı.
- Çalışmanın konusu.
- Çalışmada kullanılan araştırma yöntem ve deseni.
- Çalışmanın örneklem/ çalışma grubu, örneklem seçim türleri, örneklem düzey ve büyüklüğü.
- Çalışmaların uygulama süresi.

- Çalışmada kullanılan veri toplama araçları.
- Çalışmadan elde edilen sonuçlar.
- Çalışmada kullanılan veri analiz yöntemleri.

Meta Senteze Dahil Edilen Çalışmalar ve Kodlanması

Meta-sentez çalışmasına dahil edilen araştırmalar Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1

Meta Senteze Dahil Edilen Çalışmalar

Kod	Yıl	Araştırma	Türü	Yazar
Ç1	2019	Barış ve Farklılıklara Saygı Değerine İlişkin Suriyeli Öğrenciler ile Türkçe ve Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşleri	Yüksek Lisans Tezi	Aysun AYAZ
Ç2	2021	Suriyeli Ortaokul Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Algısının Yaz-Çiz-Anlat Tekniği ile İncelenmesi	Yüksek Lisans Tezi	Hüsameddin EKİNCİ
Ç3	2020	5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi “Etkin Vatandaşlık” Ünitesinin Göçmen Çocukların Vatandaşlık Bilinç Düzeyleri Üzerine Etkisi	Doktora Tezi	Hasan BOZKAYA
Ç4	2019	Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Göçmen Sorununa ve Çok Kültürlü Eğitime Yönelik Bakış Açıları	Yüksek Lisans Tezi	Yaprak KEÇECİ
Ç5	2019	Sosyal Bilgiler Dersinde Kültüre Duyarlı Eğitim Uygulamaları: Mülteci Öğrencilerle Etkileşim	Doktora Tezi	Ayşegül PEHLİVAN YILMAZ
Ç6	2020	Ortaokul Öğrencilerinin Mülteci Konusu ile İlgili Farkındalık Düzeyleri ve Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşleri	Yüksek Lisans Tezi	Melek AKDOVAN
Ç7	2021	Sosyal Bilgiler Dersini Alan Suriyeli ve Türk Ortaokul Öğrencilerinin Temel Değerlerinin ve Demokratik Bilinçlerinin İncelenmesi	Yüksek Lisans Tezi	Mustafa ÖZBİLEK
Ç8	2020	Kültürel Uyum Sürecinde Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Algı ve Uygulamaları: Suriyeli Sığınmacı Öğrenciler Örneği	Yüksek Lisans Tezi	Melissa ÖZDEMİR
Ç9	2019	Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Suriyeli Öğrenciler Hakkındaki Görüşlerinin İncelenmesi	Yüksek Lisans Tezi	Seda ALPASLAN
Ç10	2019	Türkiye’deki Suriyeli çocukların eğitime ve sosyal bilgiler dersine entegrasyonları hakkında sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri	Yüksek Lisans Tezi	Büşra ŞANLI

Sonuçların Yorumlanması

Kodlama işlemi sonucunda Ç (Çalışma) + Sayı (Dahil edilme sıralaması) şeklinde çalışmalar kodlanmıştır. Toplam 10 adet kodlanmış çalışma, araştırmaya uygun hale getirilmiştir.

Etik Konular

Bu araştırmanın yazarı olarak, araştırmanın hazırlanması ve yayınlanması sürecinde araştırma ve yayın etiğine uyduğumu beyan ederim.

BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde sosyal bilgiler ve göçmen öğrenciler ile ilgili yapılmış çalışmaların analiz ve sentezine yer verilmiştir. Bu bölümde kodlanmış çalışmalar belirli temalara göre farklı

şekillerde ele alınıp tablo haline getirilecektir. Temalar ile ilgili açıklamalar da tablolardan sonra verilecektir.

Çalışmaların Yıllara Göre Dağılımları

Elde edilen veriler sonucunda sosyal bilgiler ve göçmen öğrenciler ile ilgili yapılmış çalışmaların yıllara göre dağılımı Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2

Sosyal Bilgiler ve Göçmenlerle ilgili yapılmış çalışmaların yıllara göre dağılımı

Yıl	Çalışmanın Kodu	f
2019	Ç1, Ç4, Ç5, Ç9, Ç10	5
2020	Ç3, Ç6, Ç8	3
2021	Ç2, Ç7	2
2022	-	-

Yukarıda verilmiş olan Tablo 2’ye göre sosyal bilgiler ve göçmen öğrenciler üzerine yapılmış çalışmaların yıllara göre dağılımında en çok (5) 2019 yılında çalışma yapıldığı, daha sonra (3) 2020 yılında ve (2) 2021 yılında çalışmaların yapıldığı görülmüştür. 2019 öncesi ve 2022 yılı içerisinde çalışmaların olmadığı gözlenmiştir.

Çalışmaların Yayın Türüne Göre Dağılımları

Elde edilen veriler sonucunda sosyal bilgiler ve göçmen öğrenciler ile ilgili yapılmış çalışmaların yayın türüne göre dağılımı Tablo 3’te gösterilmiştir.

Tablo 3

Çalışmaların Yayın Türüne Göre Dağılımı

Yayın Türü	Çalışmanın Kodu	f
Yüksek Lisans Tezi	Ç1, Ç2, Ç4, Ç6, Ç7, Ç8, Ç9, Ç10	8
Doktora Tezi	Ç3, Ç5	2

Yukarıda verilmiş olan Tablo 3’e göre sosyal bilgiler ve göçmen öğrenciler üzerine yapılmış çalışmaların yayın türüne göre dağılımında en çok (8) yüksek lisans tezi olduğuna daha sonra (2) doktora tezi olduğu görülmektedir.

Çalışmalarının Yayınlandıkları Üniversitelere Göre Dağılımları

Elde edilen veriler sonucunda sosyal bilgiler ve göçmen öğrenciler ile ilgili yapılmış çalışmaların yayınlandıkları üniversitelere göre dağılımları Tablo 4’te gösterilmiştir.

Tablo 4

Çalışmaların Yayınlandıkları Üniversitelere Göre Dağılımı.

Yayınlandığı Üniversite	Çalışmanın Kodu	f
Fırat Üniversitesi	Ç1	1
Gaziantep Üniversitesi	Ç2	1
Atatürk Üniversitesi	Ç3	1
Marmara Üniversitesi	Ç4	1

Anadolu Üniversitesi	Ç5	1
Niğde Ömer Halis Demir Üniversitesi	Ç6	1
Yıldız Teknik Üniversitesi	Ç7	1
Eskişehir Üniversitesi	Ç8	1
Akdeniz Üniversitesi	Ç9	1
Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi	Ç10	1

Yukarıda verilmiş olan Tablo 4'e göre sosyal bilgiler ve göçmen öğrenciler üzerine yapılmış çalışmaların yayımlandıkları üniversitelere göre dağılımında 10 farklı üniversite olduğu ve her birinden eşit sayıda çalışma olduğu görülmüştür.

Çalışmalarının Konularına Göre Dağılımları

Elde edilen veriler sonucunda sosyal bilgiler ve göçmen öğrenciler ile ilgili yapılmış çalışmaların konularına göre dağılımları Tablo 5'te gösterilmiştir.

Tablo 5

Çalışmalarının Konularına Göre Dağılımları.

Konu	Kod	f
Algı ve Görüşler	Ç2, Ç6, Ç8, Ç9	4
Değerler	Ç1, Ç7,	2
Göç Sorunları	Ç4, Ç10	2
Başarı Düzeyi	Ç5	1
Vatandaşlık	Ç3	1

Yukarıda verilmiş olan Tablo 5'e göre sosyal bilgiler ve göçmen öğrenciler üzerine yapılmış çalışmaların konularına göre dağılımında en çok öğrenci ve öğretmen algısına yönelik çalışma yapıldığı (4) görülmüştür. Algı ve görüşlerin yanında Vatandaşlık bilinci (1), Göç sorunları (2), Öğrenci başarı düzeyleri (1) ve Değerler üzerine de çalışılmıştır (2). Öğretim programları, yöntem ve teknikleri, sınıf yönetimi ve diğer konular ile ilgili bir çalışma yapılmaması da görülmektedir.

Çalışmalarda Kullanılan Araştırma Yöntem ve Desenlere Göre Dağılımları

Elde edilen veriler sonucunda sosyal bilgiler ve göçmen öğrenciler ile ilgili yapılmış çalışmalarda kullanılan yöntem ve desenlere göre dağılımları Tablo 6'da gösterilmiştir.

Tablo 6

Çalışmalarda Kullanılan Araştırma Yöntem ve Desenlere Göre Dağılımları

Araştırma Yöntemi	f	Araştırma Deseni	f	Kod
Nitел	7	Durum Çalışması	4	Ç1, Ç4, Ç8, Ç9
		Fenomonoloji	1	Ç2
		Eylem Araştırması	1	Ç5
		Tarama Çalışması	1	Ç10
Nicel	2	Tarama Çalışması	1	Ç6
		DeneySEL	1	Ç7
Karma	1	Sıralı Desen	1	Ç3

Yukarıda verilmiş olan Tablo 26'ya göre sosyal bilgiler ve göçmen öğrenciler üzerine yapılmış çalışmalarda kullanılan araştırma yöntemi ve desenine göre dağılımında en çok Nitel araştırma yöntemi (7) kullanıldığı görülmüştür. Nitel araştırma yöntemleri içerisinde en çok kullanılan araştırma deseni ise Durum Çalışması (4)'dir. Nitel araştırma desenlerinden Fenomenoloji (1), Eylem Araştırması (1) ve Tarama Çalışması (1)'da çalışmalarda kullanılmıştır. Nicel araştırma yöntemi ise 2 defa kullanılmıştır. Nicel araştırma yöntemi içerisinde Tarama Çalışması deseni ve Deneysel desen kullanılmıştır. Bir çalışmada ise hem nitel hem nicel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Bu çalışmadaki desen ise sıralı desendir.

Çalışmaların Örneklem Düzeylerine Göre Dağılımları

Elde edilen veriler sonucunda sosyal bilgiler ve göçmen öğrenciler ile ilgili yapılmış çalışmaların örneklem düzeylerine göre dağılımları Tablo 7'de gösterilmiştir.

Tablo 7

Çalışmaların Örneklem Düzeylerine Göre Dağılımları

Örneklem Düzeyi	Kod	f
Öğrenci	Ç2, Ç3, Ç6, Ç7	4
Öğretmen	Ç8, Ç9, Ç10	3
Öğretmen ve Öğrenci	Ç1, Ç5	2
Öğretmen Adayı	Ç4	1

Yukarıda verilmiş olan Tablo 7'ye göre sosyal bilgiler ve göçmen öğrenciler ile ilgili yapılmış çalışmaların örneklem düzeylerine göre dağılımlarına bakıldığında en çok öğrenci düzeyinde (4) daha sonra öğretmen düzeyinde (3) sonra öğretmen ve öğretmenin birlikte olduğu örnekleme (2) en az olarak ise öğretmen adaylarını örneklem olarak kullanmışlardır (1).

Çalışmaların Örneklem Büyüklüklerine Göre Dağılımları

Elde edilen veriler sonucunda sosyal bilgiler ve göçmen öğrenciler ile ilgili yapılmış çalışmaların örneklem büyüklüklerine göre dağılımları Tablo 8'de gösterilmiştir.

Tablo 8

Çalışmaların Örneklem Büyüklüklerine Göre Dağılımları

Örneklem Büyüklüğü	Kod	f
1-20	Ç4, Ç8, Ç9	3
21-50	Ç5, Ç10	2
51-100	Ç1, Ç2, Ç3	3
100-500	Ç7	1
+500	Ç6	1

Yukarıda verilmiş olan Tablo 8'e göre sosyal bilgiler ve göçmen öğrenciler ile ilgili yapılmış çalışmaların örneklem büyüklüklerine göre dağılımlarına bakıldığında en çok 1-20 arasında örnekleme olan ve 51-100 arasında örnekleme olan çalışmaların yapıldığı görülmektedir. 21-50 arasında örnekleme olan 2, 100-500 arasında örnekleme olan 1 ve 500'den fazla örnekleme olan bir çalışma yapıldığı görülmektedir.

Çalışmalarının Konularına Göre Sentezi

Vatandaşlık Bilinci Konusundaki Çalışmaların Sentezi

Elde edilen veriler sonucunda sosyal bilgiler ve göçmen öğrenciler ile ilgili yapılmış çalışmaların konusu vatandaşlık bilinci olan çalışmaların bulguları birleştirilmiş ve etkileri karşılaştırılmıştır. Bu işlem sonucunda vatandaşlık bilinci konusundaki örneklem büyüklüğü 51'dir. Yapılan çalışmalarda temel problem sosyal bilgiler dersinin göçmen öğrencilerin vatandaşlık bilincine olan etkisi araştırılmış, süreç içerisinde nicel ve nitel veriler toplanmıştır. Öğrencilere uygulanan testler sonucunda ortaya çıkan veriler değerlendirilmiş ve sosyal bilgiler dersinin göçmen öğrencilerin vatandaşlık bilincini kazandırmasında etkili olduğu görülmüştür. Günümüzde önemli bir problem alanı olan göçmen ve mültecilerin ülkemize entegrasyonunda bir araç olarak kullanılması gerektiği ve sosyal bilgiler dersinin kapsamının, hedeflerinin ve programlarının bu boyutta olası bir düzenleme ile daha verimli şekilde göçmenlerin vatandaşlık bilincini olumlu şekilde etkileyebileceği vurgulanmıştır.

Göç Sorunları Konusundaki Çalışmaların Sentezi

Elde edilen veriler sonucunda sosyal bilgiler ve göçmen öğrenciler ile ilgili yapılmış çalışmaların konusu göç sorunları olan çalışmaların bulguları birleştirilmiş ve etkileri karşılaştırılmıştır. Bu işlem sonucunda yapılan araştırmaların temel probleminin sosyal bilgiler dersinin karşılaşılan göç problemleri (İletişim vb.) çözmesinde ne kadar etkili olduğunun araştırılmasıdır. Toplam örneklem büyüklüğü 42 sosyal Bilgiler öğretmenidir. Nitel araştırma yöntemleri ile toplanan veriler farklı ölçütler ile değerlendirilmiş ve ortaya çıkan sonuçlara göre uygulanan sosyal bilgiler programının göçmenlere uygun olmadığı, uygulamada yetersiz kaldığı, göç sorunlarını çözmesinde etkili olması için mevcut program üzerinde düzenlemeler yapılması gerektiği sonucuna varılmıştır. Uygulanmakta olan sosyal bilgiler programının yetersiz kalmasındaki en büyük etkenin dil problemi olduğuna değinilmiştir. Göçmen öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun Türkçe bilmediği için eğitim sürecinde sorunlarla karşılaştığı belirtilmiştir. Dil probleminin en az olduğu sınıflarda ise sosyal bilgilerin adaptasyon sürecine anlamlı bir katkısının olduğu görülmüştür. Sosyal bilgiler öğretim programı ve öğretmenleri göç sorunlarının çözümünde etkili olmak için sorumluluk almaları gerektiği görülmektedir.

Başarı Düzeyi Konusundaki Çalışmaların Sentezi

Elde edilen veriler sonucunda sosyal bilgiler ve göçmen öğrenciler ile ilgili yapılmış çalışmaların konusu başarı düzeyi olan çalışmaların bulguları birleştirilmiş ve etkileri karşılaştırılmıştır. Bu işlem sonucunda yapılan araştırmaların temel probleminin sosyal bilgiler dersinin göçmen öğrencilerin başarı düzeyinin artırılmasında nasıl bir etkisi olduğunu tespit etmektir. Araştırma sürecine nitel araştırma süreçleri ile veriler toplanmıştır. Örnek büyüklüğü 27 öğrenci ve 1 öğretmendir. Araştırmada göçmen öğrencilerin mevcut sorunlar nedeni ile eğitim sürecine tam katılmadıkları ve istenilen davranışların oluşturulmasında yetersiz kaldığı görülmektedir. Bu eşitsizliğin giderilmesi için yapılabilecek çalışmalardan bir örnek olarak öğrencilerin dersi sunuş stratejisinin yanında öğrencilerin aktif olarak yer alabildiği etkinlikler eşliğinde işlemlerdir. Kontrol ve deney grupları arasındaki anlamlı farklılık tespit edilmiş ve öğrencilerin aktif olduğu yöntem ve teknikler tercih edildiği zaman göçmen öğrencilerin ders başarılarının daha yüksek

olduğu görülmüştür. Öğrencinin süreç içerisinde aktif olduğu ve etkileşimin fazla olduğu derslerde öğrencilerin ilgilerinin de yüksek olduğu da vurgulanmıştır.

Değerler Konusundaki Çalışmaların Sentezi

Elde edilen veriler sonucunda sosyal bilgiler ve göçmen öğrenciler ile ilgili yapılmış çalışmaların konusu değerler olan çalışmaların bulguları birleştirilmiş ve etkileri karşılaştırılmıştır. Karşılaştırmalar sonucunda sosyal bilgiler ve göçmenler üzerinde değerler konulu çalışmaların, göçmen öğrencilerin değer öğretim sürecinin daha verimli olması için çalışmışlardır. Demokrasi, barış ve farklılıklara saygı gibi evrensel değerlerin kazandırılması öne çıkarılmıştır. Çalışmaların örneklem büyüklüğü 386 öğrenci ve 10 öğretmen oluşturmaktadır. Nitel araştırma süreci ile veriler toplanmış ve bulgular değerlendirildiğinde değer öğretim sürecinde öğrencinin ilk olarak rol-model ebeveynlerinden gördüklerini taklit etmelerinden kaynaklanan farklılıklar olduğu belirtilmiştir. Cinsiyet, aile, sosyo-ekonomik düzey gibi etkenlerin bu farklılıkların oluşmasında etkili olan diğer etkenlerdir. Sosyal bilgiler dersi ile değer öğretim sürecinin programlı şekilde uygulanması sonucunda öğrencilerin değer geliştirmelerinin geliştiği görülür. Uygulanan programın göçmen öğrenciler için yetersiz olduğu, program yanında diğer problemlerinde oluşmasıyla değer öğretiminin ihmal edildiği de gözlemlenmiştir. Bu sorunları aşmak için ise kongre, çalıştay ve sempozyum gibi etkinliklerle değer öğretim sürecinin düzenlenmesi gerekmektedir. Uygulayıcı öğretmenin de bu süreçte etkin olması ve sorumluluk alması gerekmektedir.

Algı ve Görüşler Konusundaki Çalışmaların Sentezi

Elde edilen veriler sonucunda sosyal bilgiler ve göçmen öğrenciler ile ilgili yapılmış çalışmaların konusu algı ve görüşler olan çalışmaların bulguları birleştirilmiş ve etkileri karşılaştırılmıştır. Çalışmaların bulgularının birbiriyle tutarlı olduğu teyit edilmiştir. Sosyal bilgilerin doğası gereği çocuğun dünya görüşünü oluşturmaya yardımcı olan bir disiplin olması gereği göçmen ve mülteci öğrencilerin hayat görüşü kazanmasında en önemli araçlardan birisi de sosyal bilgiler dersi. Göçmen öğrencilerin algıları ve göçmen öğrencilere algı üzerine detaylı çalışmalar yapılmış ve günümüzde önemli bir problem alanı olan göçmen sorununa çözüm önerileri sunan ve uygulaması hakkında öneriler sunan çalışmalar oluşturulmuştur. Çalışmaların örneklem büyüklüğü 845 öğrenci ve 40 öğretmenden oluşmaktadır. Tüm konu alanlarından en çok çalışılan alan ve en büyük örnekleme oluşturan konu alanıdır. Fenomenoloji, tarama ve durum çalışmaları ile veri toplanmış ve değerlendirilmiştir. Göçmen öğrencilere olan tutumlar incelendiğinde olumlu ve olumsuz tutum sergileme nedenlerinin tespitine yönelik bir araştırma yapılmış ve genel olarak olumlu tutumlar sergilendiği görülmüştür. Göçmen öğrencilerin sosyal bilgiler algısına yönelik yapılan çalışmalarda sosyal bilgiler dersinin işleniş yöntemi ve öğretmen faktörleri gibi etkenlerde araştırmaya katılarak öğrencilerin sosyal bilgilere yaklaşımları araştırılmıştır. Sosyal bilgiler dersinin etkili şekilde işlenmesini sağlamak için öncelikle dil problemi gibi sorunların çözülmesi gerektiği vurgulanmıştır. Göçmen öğrencilerin yaşadıkları trajik olayların etkisinin de devam etmesiyle uyum sağlamalarında sosyal bilgilerinin önemine yönelik olumlu açıklamaları olmuştur. Öğretmenlerin göçmen öğrencilere yönelik algıları ise insanlık onuruna yakışır bir şekilde olmuştur. Çocukların eğitim hakkını kullanmaları öğretmenler için gayet doğal bir durum olmuştur. Öğrencilerin eskiye nazaran günümüzde sosyal bilgiler dersi sürecinde daha aktif oldukları ve ilgilerinin arttıklarını belirtmişlerdir. Göçmen öğrencileri için daha fazla ilgi ve sorumluluk sahibi olduklarını belirtmişler bu doğrultuda sınıflarında anormal durumlara

rastlamadıklarını belirtmişlerdir. Göçmen öğrencileri ile yaşadıkları sorunları birbirlerine benzer durumlar olmuştur. Dil probleminin getirdiği sorunları aşmak için diğer öğretmenler ile de iş birliği oluşmuştur. Çalışmaların etkilerine bakıldığında sosyal bilgiler dersinin göçmen öğrenciler için olumlu bir etki olduğu görülmektedir.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu bölüme araştırma sonucunda elde edilen bulgulara dayanılarak ulaşılan sonuçlara yer verilmiştir.

Vatandaşlık Bilinci Konusundaki Çalışmaların Sonuçları

Göçmen öğrencilerin vatandaşlık bilinçleri ile ilgili yapılmış çalışmaların sonuçlarında sosyal bilgiler dersinin ülkesinden göç eden ve dilini, kültürünü ve coğrafyasını bilmediği bir toplumda yeniden vatandaşlık bağı kurmaya çalışan öğrencilerin ülkemize ve eğitim sistemimize entegrasyonunda katkısı olduğu görülmüştür. Sosyal bilgiler dersi ile iletişim becerisini, yaşadığı toplumun kültürünü, hukuk ve toplumsal kurallarını, vatan, bayrak, adalet, hoşgörü ve farklılıklara saygı gibi beceri ve değerleri öğrenir. Bu beceri ve değerler yaşadığı toplumun bir bireyi olarak topluma ait olmasını sağlamada etkilidir. Vatandaşlık bağının oluşmasında aidiyet kazanması için gerekli olan değer ve becerilerin sosyal bilgiler programı içerisinde olduğu görülmektedir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri doğrultusunda sosyal bilgiler dersinin göçmen öğrencilerin kültürel uyumunun sağlanmasında önemli bir rolü olduğu görülmüştür. Özellikle sosyal bilgiler öğretmenlerinin ders içi ve ders dışı faaliyetlerinde önemli bir rol model oldukları, tutum ve davranışlarının göçmen öğrenciler tarafından da izlendiği ortaya konulmuştur.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin göçmen öğrencilerin entegrasyonunda etkili bir rol olması için bazı gereklilikleri olduğu da görülmüştür. Bu gerekliliklerden birkaçı öğretmenin kendi alanında uzman olması, göçmen öğrencilerin eğitim sürecine katılması için gerekli strateji ve yöntemleri belirleyip öğrenme ortamını şekillendirmek. Dil ve iletişim probleminin çözümü için ek çalışmalara yer vermek ve vatandaşlık alanında rehberlik etmektir. Günümüzde ülkemizde önemli bir problem alanı olması dolayısıyla bu göçmen öğrencilerin entegrasyonunun etkili olması için sosyal bilgiler dersinin vatandaşlık bilinci kazandırmasında incelenen araştırmaların sonuçları göstermektedir ki göçmen öğrencilerin vatandaşlık bilincinin oluşmasında sosyal bilgiler dersi önemli bir yer tutmaktadır.

Göç Sorunları Konusundaki Çalışmaların Sonuçları

Göçmen öğrencilerin yetiştikleri kültürden kopup kültürünü, dilini ve coğrafyasını bilmediği bir yere göç etmek zorunda kalması veya o topraklarda doğmasıyla birlikte ne yazık ki o toplumda dezavantajlı gruplar içerisinde yer alması kaçınılmaz bir sonuçtur. Kültür şokunun muhtemel olarak gözleneceği bu bireylerin yaşadığı topluma faydalı bir birey olarak kazandırılmasında ülkeler tarafından belirli çalışmalar yapılmakla birlikte, eğitim çağına ulaşan bu göçmen çocukların eğitim sistemi içerisine dahil edilerek yaşadığı topluma entegre edilmesi sağlanmaktadır. Türkiye’de önemli bir kesimin göçmenlerden oluşması nedeniyle bu çalışmalar önemli alanlara evrilmiştir. Eğitim sistemimize dil, iletişim ve kültür farklılığından dolayı dahil

olamayan bu dezavantajlı gruplardan birisi olan göçmen öğrenciler için özellikle kültür alanında sosyal bilgiler dersi etkili olarak fayda etmekte olduğu görülmektedir. Sosyal bilgiler dersi ile göçmen öğrencinin yaşadığı topluma birey olarak katılarak ülkenin uzak hedeflerine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Eğitim sistemimize dahil edilen bu göçmen öğrencilerin ders içi ve ders dışı faaliyetlerde belirli nedenlerden dolayı program hedeflerine ulaşamadığı gözlenmektedir. Sosyal bilgiler dersi öğretmenleri tarafından belirlenen bu nedenler genellikle birbirine benzer alanlarda görülmekte ve çözümü için öğretmenlerin yaptığı etkinliklerde benzerlik göstermektedir. Sınıflarında göçmen öğrencisi bulunan sosyal bilgiler öğretmenlerinin başta dil problemi olmak üzere öğrencilerin sosyo-ekonomik durumları, aile-çevre ilişkisi ve statülerinden kaynaklanan olumsuz nedenlerin eğitim sürecinin verimliliğini azalttığı görülmüştür. Bu sorunların aşılmasında öğretmenlerin izlediği yöntemler arasında öğretmenlerin göç ve göçmenler ile ilgili bilgilendirilmesi, göçmen öğrencilere uygulayabileceği yöntem ve teknikler hakkında hizmet-içi eğitim almaları ve okul rehberlik öğretmeni ile iş birliği içerisinde olarak öğrencinin eğitim sürecine katılması sağlanmaya çalışılmış ve bu çalışmalar sonucunda göç sorunlarının çözümünde etkililiği ortaya konulmuştur.

Başarı Düzeyi Konusundaki Çalışmaların Sonuçları

Eğitim süreci sonunda öğretmenler eğitim sürecinin etkililiği ve hedeflere ne düzeyde ulaşıldığını tespit etmek için farklı değerlendirme yöntem ve teknikleri kullanırlar. Öğretmenler doğal olarak öğrencilerinden dönüt beklemektedir fakat göçmen öğrencilerin dili, doğdukları ülkenin kültürü ile göç ettikleri ülkenin kültürü arasındaki farklılıklar, göç ettikleri ülkeye kültürel uyum süreci sağlarken maddi ve manevi yetersizliklerle birlikte psikolojik uyumu da sağlaması oldukça zordur. Bu engeller öğrencinin akademik başarısına büyük bir etki etmektedir. Ebeveynlerinin eğitim sürecindeki rollerini tam olarak gerçekleştirememeleri de akademik başarılarının düşük olmasında etkilidir. Eğitim sürecine başladıkları ülkenin dili, eğitimi, hedefleri ve programının göç ettikleri ülke ile aynı olmaması bu sorunların yaşanacağını önceden göstermektedir.

Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenleri, Suriyeli öğrencilerin daha çok dil alanından kaynaklanan sorunlar yaşadığını bu nedenler eğitim ve öğretim sürecinin istendik yönde gerçekleşmesinde olumsuz bir etken olduğunu belirtmektedirler. Öğretmenler göçmen öğrencilere içinde buldukları durumu aşmaları için onların bu durumunu göz önünde bulundurarak öğrencilerine gerekli ilgiyi, sevgiyi ve çabayı göstermeye dikkat etmektedirler. Onları anlamaya çalışmış, göç ve göçmen konusunda oluşacak yanlış algıları önlemek için kurumlarında göçmen öğrencilere karşı hoşgörülü ve kabullenici bir yaklaşım sergilenmesini sağlamışlardır.

Göçmen öğrenciye sahip olan öğretmenler bu öğrencilerden anlamlı farklılık gösterecek şekilde akademik başarı gelişimlerinin artmasını beklemiş, bu amaca yönelik çaba sarf etmişlerdir. Öğrencilerin düzeyine uygun şekilde eğitim sürecini gerçekleştirmişler, ek materyallere ve çeşitli yöntem-tekniklere başvurmuşlardır. Öğrencilerin dil problemini aşması için gerekli yönlendirmeleri yapmış aynı zamanda bu süreçte öğrencilerine rehberlik yapmışlardır. Dil eğitimi alan öğrencilerin iletişim problemini ortaya kaldırmaya başladığı dönemlerde öğrenme güdüsünün arttığı da gözlenmektedir.

Değerler Konusundaki Çalışmaların Sonuçları

Çocuklar değer öğretimi sürecine ilk olarak ailede başlarlar. Rol-model olarak ebeveynlerinin davranışları doğrultusunda kendi değer sistemlerini geliştirirler. Değer sistemleri ise öncelikle yaşadığı toplumun içerisinde oluşur. Göçmen öğrencilerin yaşadığı toplumdan göç ederek tanımadığı bir toplumun içerisine girmesi öğrencide ilk olarak değer yargılarının değişmesinde etkili olacaktır. Göç hareketinin yaşandığı ilk zamanlarda herkesin gözlemlediği gibi açık şekilde farklı değer sistemlerinin çakışması sonucu Suriyeli göçmen öğrencilerin eğitim sistemimize ayak uyduramadığı görülmüştür. Günümüze kadar yapılan çalışmaların olumlu sonuç vermesi ile bu olumsuz durumun önüne geçilmeye çalışılmış ve etkili sonuçlar verdiği görülmüştür. Değer sisteminin oluşmasında aile önemli bir rol oynadığı için ülkemizde toplumumuz tarafından kabul gören değerlerin, öncelikle Suriyeli göçmen öğrencilerin ebeveynlerinin benimsemesi gerekmektedir. Ebeveynleri ilgisiz olan göçmen öğrencilerin bu değerleri kazanmasında eğitim-öğretim faaliyetlerinin tam anlamıyla etkili olamayacağı öngörülür.

Ulusal değerler sistemine entegrasyonun, geldiği bölgede benimsenmiş olan değerler sistemi içerisindeki evrensel değerler iki değer sisteminin de ortak noktalarıdır. Demokrasi ve etik değerler gibi evrensel nitelikteki değerler toplumlar arasında değişmediği için bu öğrencilere kazandırılmasında en çok görülen değerler olduğu belirtilir. Evrensel değerleri benimseyen bir öğrenci için her nerede yaşarsa yaşasın temeli insan hak ve özgürlüklerine dayanan değer sistemlerinde iletişim kurmada engel olsa bile o değerleri göç ettiği toplum içerisinde de korur ve geliştirir.

Türk öğrenciler ile Suriyeli göçmen öğrencilerin değer yargıları oluşturmasında ise birçok değişken göz önüne alınarak yapılan çalışmalarda aile, çevre ve eğitim kurumlarının öğrencinin değer yargısı oluşturması üzerinde çok büyük etkisi olduğu bir kez daha gözlemlenmiştir.

Algı ve Görüşler Konusundaki Çalışmaların Sonuçları

Yapılan çalışmalarda mülteci öğrencilerin bulunduğu sınıfların sosyal bilgiler öğretmenleri, mülteci öğrencilerin bulunduğu sınıflardaki Türk öğrencilerin Suriyeli göçmen öğrencilere yönelik algı ve görüşleri ve Suriyeli göçmen öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik algı ve görüşleri araştırılmıştır.

Araştırma sonucunda sosyal bilgiler öğretmenlerinin algı ve görüşlerinin genellikle Suriyeli göçmen öğrencilerin yaşadığı sorunlar çerçevesinde oluşmuş, bu yetersizliğin aşılmasında neler yapılabileceği üzerine çalışmalar düzenledikleri ve çalışmaların sonuçlarının anlamlı bir farklılık olduğunu belirtmişlerdir. Göçmen öğrencilerin içerisinde buldukları durumdan dolayı eğitim-öğretim faaliyetlerine etkili bir şekilde katılmadıkları bu nedenle de topluma entegrasyonlarında bir aksama olacağı görüşüne sahiptirler. Özellikle sosyal bilgiler dersinin etkili bir vatandaş yetiştirmede önemli rol oynadığı ve öğrencilerin başta dil ve iletişim problemi olmak üzere farklı alanlarda yaşadığı yetersizliklerin bu dersin verimliliğini düşürdüğünü ve eğitim süreci sonunda istenen hedeflere ulaşmalarında görülebilir bir fark olduğu belirtilmektedir. Sosyal bilgiler ders materyallerinin göçmen öğrencilere uygulanabilmesi için öncelikle dil ve iletişim problemlerinin ortadan kaldırılması gerektiğini, bu probleme yönelik okullarında dil kursları açıldığı ve bu öğrencilerin kurslara yönlendirildiği belirtilir. Türk ve Suriyeli öğrencilerin ortak paydada buluşması için sosyal bilgiler dersi müfredatında yer alan evrensel değerlerle ilgili kazanımların

üzerinde durulması gerektiği, ulusal nitelikteki değerlerin kazandırılmasında ek öğretim ve farklılaştırılmış öğretim yöntemleri uygulanması gerektiği ortaya çıkmıştır.

Suriyeli göçmen öğrencilerin sosyal bilgiler algısı ve görüşlerini inceleyen araştırmalarda, sosyal bilgiler dersinin öğrencilerde nasıl bir etki bıraktığı, dersten beklentileri ve sosyal bilgiler öğretmenleri üzerine düşünceleri araştırılmıştır. Sosyal bilgiler dersinin birçok sosyal bilimden oluşması sosyal bilgiler programının çok yönlü şekilde düzenlenmesini sağlamıştır. İçerisinde başlıca tarih, coğrafya, siyaset, ekonomi ve sosyoloji disiplinleri barındırdığı için öğrenci için bu ders hayata hazırlık için oldukça önemli görülmektedir. Bireyi yaşadığı topluma kazandırmak ve ülkenin genel hedeflerine ulaştırmak için önemli görülen sosyal bilgiler dersi göçmen öğrenciler için de önemini fark edildiği bir ders olarak görülmekte olduğu ortaya çıkmıştır.

Ülkemizde uygulanan sosyal bilgiler dersinin ulusal değerlerimiz göz önüne alınarak oluşturulduğu için göçmen öğrencilerin Türk Değer ve Yargıları ve Türk Kültürünü öğrendikleri bir ders olarak görülmesi ve öğrencilerin göç ettikleri topluma uyumunu sağlayan bir ders olmasını sağlamıştır. Sosyal bilgiler dersinin bu amaçların yanında önemli hayat becerilerini kazandırmakta rolü olduğu bilinmektedir. Henüz gelişim çağında olan bu öğrencilerin hayata hazırlık döneminde oldukça geniş bir yelpazeye sahip olan sosyal bilgiler dersinin onlar için olumlu etki yaratan bir ders olarak görüldüğü ortaya konmuştur. Öğrencilerin ders kitapları ve materyallere yönelik görüşleri ise dil ve iletişim probleminin getirdiği olumsuz nedenlerden dolayı istenen etkiyi yaratmamıştır. Bu dil ve iletişim problemini aşmak için kurs ve ek-ders alan öğrencileri için ise ders kitabı ve materyalleri anlamlı bir araç olarak görülmektedir.

Göçmen öğrencilere yönelik Türk öğrencilerin algı ve görüşleri ise, Türk öğrencilerin göç hareketi ile ilgili bilgiye sahip olmaları, onların yetersizlikleri ve durumlarının farkında olmaları ve kurum içerisindeki tutumdan dolayı olumlu bir hava gözlenmiştir. Göçmen öğrencilere yönelik olumlu tutum ve davranışları, göçmen öğrencilerin topluma kazandırılmasında önemli bir etken olduğu da görülmektedir.

KAYNAKÇA

- Akdemir, A. (2020). *Dijital Göçmenler Üzerine Bir Çalışma: Sınıf Öğretmenlerinin Eğitim Teknolojileri Kullanımı Hakkındaki Görüşleri* (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.
- Akdovan, M. (2020). *Ortaokul Öğrencilerinin Mülteci Konusu ile İlgili Farkındalık Düzeyleri ve Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşleri* (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Niğde.
- Alpaslan, S. (2019). *Sosyal bilgiler öğretmenlerinin Suriyeli öğrenciler hakkındaki görüşlerinin incelenmesi* (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Antalya.
- Alshirah, M. (2019). *Türkiye'deki Suriyeli Mültecilerin Entegrasyon Sorunları: Türkçe Eğitimi* (Yayımlanmış doktora tezi). Marmara Üniversitesi Ortadoğu ve İslam Ülkeleri Arattırmaları Enstitüsü, İstanbul.

- Ardoğan, E. (2021). *Mülteci Öğrencilerin (Suriyeli) Fen Bilimleri Dersine Yönelik Tutumlarının Tespiti* (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Arıcıoğlu, D. D. A. & Avcı, R. (2021). Suriyeli göçmen öğrencilerde farklılıkların kabulü ve öğrencilerin saldırganlık davranışlarına yönelik önleyici rehberlik hizmetleri. *Milli Eğitim Dergisi*, Cilt: Türkiye’de ve Dünyada Göçmen Eğitimi, 765-784. <https://doi.org/10.37669/milliegitim.891122>
- Atkins, S., Lewin, S. ve Smith, H. (2008). Conducting a meta-ethnography of qualitative literature: lessons learnt. *BMC Med Res Methodol.* 8(21). 07/05/2022 tarihinde <https://bmcomedresmethodol.biomedcentral.com/articles/10.1186/1471-2288-8-21#additional-information> adresinden erişilmiştir.
- Ayaz, A. (2019). *Barış ve Farklılıklara Saygı Değerlerine İlişkin Suriyeli Öğrenciler ile Türkçe ve Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşleri*. (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elâzığ.
- Aydeniz, S. ve Sarıkaya, B. (2021). Göçmen çocukların eğitiminde yaşanan sorunlar ve çözüm önerilerine ilişkin öğretmen görüşleri. *Milli Eğitim Dergisi*, Cilt: Türkiye’de ve Dünyada Göçmen Eğitimi, 385-404. <https://doi.org/10.37669/milliegitim.959700>
- Bahadır, E. (2021). Göçmen öğrencilerin matematik eğitiminde etnomatematik yaklaşımının kullanılması. *Milli Eğitim Dergisi*, Cilt: Türkiye’de ve Dünyada Göçmen Eğitimi, 577-594. <https://doi.org/10.37669/milliegitim.959829>
- Bayram, Ö. F. (2019). *Ortaokul Öğrencilerinin Çizimlerinde Sosyal Bilgiler Dersi ve Öğrenme-Öğretme Süreci* (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kütahya.
- Bozkaya, H. (2020). *5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Etkin Vatandaşlık Ünitesinin Göçmen Çocukların Vatandaşlık Bilinç Düzeyleri Üzerine Etkisi* (Yayımlanmış doktora tezi). Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Çalık, M. ve Sözbilir, M. (2014). İçerik analizinin parametreleri. *Education ve Science/Eğitim ve Bilim*, 39(174). 33-38. <http://dx.doi.org/10.15390/EB.2014.3412>
- Çetin, A. ve Ağçam, R. (2021). Göçmen öğretmen adaylarının eğitim fakültesinde almış oldukları eğitime ilişkin algıları. *Milli Eğitim Dergisi*, Cilt: Türkiye’de Ve Dünyada Göçmen Eğitimi, 875-893. <https://doi.org/10.37669/milliegitim.902519>
- Dağaşan, E. ve Aydın, S. (2017). Göçün sosyal hayata yansımaları: 93 harbi döneminde oltu’dan tokat’a bir göç hikayesi, M. Köse (Editör), *Göç II*, (737-740), Samsun: Canik Belediyesi Kültür Yayınları.
- Demircan, N. (2019). Suriyeli göçmen öğrencilerin sorunlarının giderilmesinde okul müdürü liderliği. *Uluslararası Liderlik Eğitimi Dergisi*, 1(1), 16-34. 17/05/2022 tarihinde <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ijolt/issue/45248/566854> adresinden erişilmiştir.

- Dilek, H. ve Demiral, Ü. (2021). Öğretmen adaylarının gözünden göçmen çocuklara yönelik erken çocukluk eğitiminin kalitesi. *Milli Eğitim Dergisi*, Cilt: Türkiye’de ve Dünyada Göçmen Eğitimi, 633-660. <https://doi.org/10.37669/milliegitim.960528>
- Ekinci, H. (2021). *Suriyeli Ortaokul Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Algısının Çiz-Yaz-Anlat Tekniği ile İncelenmesi* (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep.
- Ereş, F. (2015). Türkiye’de göçmen eğitimi sorunsalı ve göçmen eğitiminde farklılığın yönetimi. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6 (2), 17-30. 09/05/2022 tarihinde <https://dergipark.org.tr/tr/pub/jiss/issue/25891/272819> adresinden erişilmiştir.
- Fansa, M. (2021). Kimim ben? Göçmen, sığınmacı, mülteci, yabancı, vatansız ve geçici koruma: Türkiye’deki Suriyeliler. *Antakiyat Dergisi*, 4(2), 289-306. 03/05/2022 tarihinde <https://dergipark.org.tr/tr/pub/antakiyat/issue/65976/1019445> adresinden erişilmiştir.
- Göç İdaresi Başkanlığı (GİB) (2022). *Geçici koruma*. 07/05/2022 tarihinde <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> adresinden erişilmiştir.
- Halavurt, H. ve Şahin Zeteroğlu, E. (2018). Türkiye’de yaşayan göçmen ailelerin ve göçmen olmayan ailelerin anne tutumlarının incelenmesi. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, (65), 94-105. 12/05/2022 tarihinde <https://dergipark.org.tr/tr/pub/abuhsbd/issue/36059/404857> adresinden erişilmiştir.
- Işık, M, Bahat, İ., Öncüler, İ. ve Özdemir, A. (2021). İstanbul ili Beylikdüzü ilçesinde yaşayan göçmen öğrencilerin deneyimlerinin incelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, Cilt: Türkiye’de ve Dünyada Göçmen Eğitimi, 925-950. <https://doi.org/10.37669/milliegitim.951813>
- Kabapınar, Y. (2015). *Kuramdan Uygulamaya Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Kayacan, K. & Güneş Koç, R. S. (2021). Göçmen öğrencilerin evrensel fen okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesi: öğretmenler bu konuda ne düşünüyor? *Milli Eğitim Dergisi*, Cilt: Türkiye’de ve Dünyada Göçmen Eğitimi, 547-575. <https://doi.org/10.37669/milliegitim.960064>
- Keçeci, Y. (2019). *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Göçmen Sorununa ve Çok Kültürlü Eğitime Yönelik Bakış Açuları* (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kolukırık, S. (2020). Eğitim Sistemine Katılımın Dayanıklılık Geliştirmedeki Rolü: Suriyeli Göçmen Çocuklar Üzerine Bir Araştırma. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 49, 189-202. 13/05/2022 tarihinde <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sufesosbil/issue/54046/704345> adresinden erişilmiştir.
- Özbilek, M. (2022). *Sosyal bilgiler dersini alan Suriyeli ve Türk ortaokul öğrencilerinin temel değerlerinin ve demokratik bilinçlerinin incelenmesi* (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Özdemir, D. (2006). *Sosyal Bilgiler Dersinin Düşünme Becerilerini Kazandırma Düzeyine İlişkin Öğretmen Görüşleri* (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Özdemir, M. (2020). *Kültürel uyum sürecinde sosyal bilgiler öğretmenlerinin algı ve uygulamaları: Suriyeli sığınmacı öğrenciler örneği* (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Pehlivan Yılmaz, A. (2019). *Sosyal Bilgiler Dersinde Kültüre Duyarlı Eğitim Uygulamaları: Mülteci Öğrencilerle Etkileşim* (Yayımlanmış doktora tezi). Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Pelin, A. (2021). *Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonunun Desteklenmesi Projesi (Piktes) Kapsamında Kullanılan Türkçe Öğreniyorum Kitap Seti ile Hayat Boyu Türkçe Kitap Setindeki Türkçe Okuma Metinlerinin Değerler Eğitimi ve Kültür Aktarımı Açısından İncelenmesi* (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Polat, S. ve Ay, O. (2016). Meta-sentez: kavramsal bir çözümleme. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 4(2), 52-64. <https://doi.org/10.14689/issn.2148-2624.1.4c2s3m>
- Safran, M. (2008). Sosyal Bilgiler Öğretimine Bakış. Bayram Tay ve Adem Öcal (Editör). *Özel Öğretim Yöntemleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi*. (2-18). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Selimbeyoğlu, E. (2022). Göç sürecine travma perspektifinden bir bakış. *Toplumsal Politika Dergisi*, 3(1), 1-11. 13/05/2022 tarihinde <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tpd/issue/70403/1078974> adresinden erişilmiştir.
- Sertkaya, A., ve Yılmaz, Y. (2016). II. Dünya savaşı başlangıcında Belçika'daki Türk öğrenciler. *Tarih ve Gelecek Dergisi*, 2(2), 130-139. <https://doi.org/10.21551/jhf.v2i2.5000189215>
- Şahin, M. (2019). *Görsel ve İşitsel Materyal Desteği ile Fen Öğretimi: Suriyeli Öğrenciler Örneği* (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Kilis 7 Aralık Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Kilis.
- Şanlı, B. (2019). *Türkiye'deki Suriyeli çocukların eğitime ve sosyal bilgiler dersine entegrasyonları hakkında sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri* (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bolu.
- Şimşek, H. ve Kula, S. S. (2018). Türkiye'nin göçmen politikasında ihmal edilen boyut: eğitsel uyum programı. *Ahi Evran Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(2), 5-21. 13/05/2022 tarihinde <https://dergipark.org.tr/tr/pub/aeuibfd/issue/41906/505306> adresinden erişilmiştir.
- Tay, B. (2010). Sosyal bilgiler öğretiminin dünü bugünü ve yarını. R. Turan ve K. Ulusoy (Editör). *Sosyal bilgilerin temelleri* (5-22). Ankara: Maya Akademi Yayınları.
- Tekindal, M. ve Tonbalak, K. (2021). Nitel araştırmalarda meta-sentezin kapsamı ve yaşlılık alanında meta-sentez örnekleri. *Ufkun Ötesi Bilim Dergisi*, 21(2), 235-268. <https://doi.org/10.54961/uobild.1036670>

- Turan, M. ve Fansa, M. (2021). Göçmen çocukların Türkçe öğreniminde yaşadıkları problemler. *Milli Eğitim Dergisi*, Cilt: Türkiye’de ve Dünyada Göçmen Eğitimi, 11-26. <https://doi.org/10.37669/milliegitim.958878>
- Uygun, S. (2020). *Ana Dili Türkçe Olmayan Suriyeli Göçmen Öğrencilere İlk Okuma Yazma Öğreten Öğretmenlerin Karşılaştıkları Sorunlar ve Öğretmenlerin Çözüm Önerileri* (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Uzunay, Ş. (2022). *Suriyeli Öğrencelerin Fen Kavramlarını Anlamalarında Karşılaştıkları Sorunlara İlişkin Fen Bilimleri Öğretmenlerinin Görüşleri* (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Adıyaman Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Adıyaman.
- Ünal, R. ve Gedik, M. (2022). Türkiye’de göç yönetimi ve sosyal hizmet bakış açısından bir değerlendirme. *Toplumsal Politika Dergisi*, 3(1), 52-70. 13/05/2022 tarihinde <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tpd/issue/70403/1127644> adresinden erişilmiştir.
- Yurdakul, A. & Tok, T. N. (2018). Öğretmen gözüyle göçmen/mülteci öğrenci. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 9 (2), 46-58 .13/05/2022 tarihinde <https://dergipark.org.tr/tr/pub/aduefebder/issue/41071/42803> adresinden erişilmiştir.
- Zayımoğlu Öztürk, F. (2011). *Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin ve Öğretmen Adaylarının İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında Yer Alan Öğrenme Alanlarına İlişkin Özyeterlik Düzeylerinin İncelenmesi* (Yayımlanmış doktora tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Extended Abstract

Introduction

As a result of wars, economic reasons, cultural factors, social crises and natural disasters, people migrate forcibly. Migration creates problems in the country of origin as well as in the country where the immigrants arrive. We see a lot of negative effects of migration on the country and social structure in studies where the migration movement, which has many examples until today, is handled in terms of our country.

The geography of our country is located on the migration routes. Different policies have been applied to immigrants since the Turks first settled in this region. In the first years of the Republic, the same situations were experienced, immigrants either came to Europe as a transit place or used Turkey to settle (Dağaşan and Aydın, 2017). The most important of these migration movements is the migration movement, which is the result of the Syrian civil war that is still going on today. With the start of the first migration movements in 2011, Syrian refugees were admitted to our country under temporary protection in the cities of Southeastern and Eastern Anatolia. The current number of Syrian refugees accepted since 2011 is 3,762,385 (Immigration Administration [GIB], 2022).

The aim of this research is to evaluate the previous studies on the educational process of immigrant students and social studies course by using the meta-synthesis method and evaluate the problems experienced by immigrant and refugee students who are granted temporary protection during the social studies education process, the problems experienced by teachers, student and teacher views and opinions. to combine the findings of other studies in harmony with each other, to ensure statistical integrity by increasing the sample size, to create a larger sample group by combining the data of independent studies on the social studies education process of immigrant students, to make the results of studies dealing with similar methods, study groups and problems more valid and to create a source for future studies.

Method

In this research, studies on immigrants in the field of social studies will be analyzed in detail with the Meta-synthesis method. It will be interpreted by integrating the qualitative findings of interrelated independent studies in this field in a harmonious manner, turning them into themes, categories, and codes. While applying this approach, the main purpose is to examine the studies conducted in a common area in certain themes/categories and to evaluate the findings and results. Therefore, one of the most important points for a healthy application of the meta-synthesis method in research is to find a partnership between the studies to be examined.

Findings

In this part of the research, the analysis and synthesis of the studies on Social Studies and immigrant students are included. In this section, the coded studies will be handled and tabulated in different ways according to certain themes.

Synthesis of Studies on Citizenship Awareness

As a result of the data obtained, the findings of the studies on Social Studies and Immigrant Students were combined and their effects were compared. As a result of this process, the sample size on Citizenship Awareness is 51. In the studies, the main problem was the effect of the Social Studies course on the citizenship consciousness of immigrant students, and quantitative and qualitative data were collected in the process.

Synthesis of Studies on Migration Issues

As a result of the data obtained, the findings of the studies on Social Studies and Migrant Students were combined and their effects were compared. The main problem of the research conducted because of this process is to investigate how effective the social studies course is in solving the migration problems (Communication etc.). The total sample size is 42 Social Studies teachers.

Synthesis of Studies on Level of Success

As a result of the data obtained, the findings of the studies on Social Studies and Migrant Students whose subject is the level of success were combined and their effects were compared. As a result of this process, the main problem of the research is to determine how the social studies course influences increasing the success level of immigrant students. Data were collected through qualitative research processes in the research process. The sample size is 27 students and 1 teacher. In the research, it is seen that immigrant students cannot fully participate in the education process due to existing problems and they are insufficient in forming the desired behaviors.

Synthesis of Studies on Values

As a result of the data obtained, the findings of the studies on Social Studies and Migrant Students, the subject of which are values, were combined and their effects were compared. As a result of the comparisons, studies on social studies and values on immigrants have worked to make the value teaching process of immigrant students more efficient. Gaining universal values such as democracy, peace and respect for differences was emphasized. The sample size of the studies consisted of 386 students and 10 teachers. Data were collected through the qualitative research process and when the findings were evaluated, it was stated that there were differences in the value teaching process due to the students imitating what they first saw from their role-model parents.

Synthesis of Studies on Perceptions and Opinions

As a result of the data obtained, the findings of the studies on Social Studies and Immigrant Students were combined and their effects were compared. It has been confirmed that the findings of the studies are consistent with each other. Social studies course is one of the most important tools for immigrant and refugee students to gain a life view, as social studies is a discipline that helps the child to form his/her world view. Detailed studies have been carried out on the perceptions of immigrant students and the perception of immigrant students, and studies have been created that offer solutions to the immigrant problem, which is an important problem area today, and offer suggestions about its application.

Conclusion and Discussion

Results of Studies on Citizenship Awareness

As a result of the studies on the citizenship awareness of immigrant students, it has been seen that the social studies course has contributed to the integration of the students who immigrated from their country and who try to establish a citizenship bond in a society where they do not know the language, culture, and geography, into our country and our education system. With the social studies course, he learns the skills and values such as communication skills, the culture of the society he lives in, the law and social rules, the homeland, the flag, justice, tolerance and respect for differences.

Results of Studies on Migration Issues

Unfortunately, it is an inevitable result that immigrant students are forced to leave the culture they grew up in and migrate to a place where they do not know its culture, language and geography, or are born in that land, and unfortunately take place among disadvantaged groups in that society. While certain studies are carried out by countries to bring these individuals, who are likely to experience culture shock, as beneficial individuals to the society they live in, these immigrant children who have reached the age of education are included in the education system and integrated into the society they live in.

Results of Studies on Level of Success

At the end of the education process, teachers use different evaluation methods and techniques to determine the effectiveness of the education process and the level of achievement of the goals. Teachers naturally expect feedback from their students, but the language of immigrant students, the differences between the culture of the country they were born in and the culture of the country they immigrated from, while providing the cultural adaptation process to the country they migrated to, it is very difficult to provide psychological adaptation with material and moral inadequacies.

Results of Studies on Values

Children first start the value education process in the family. They develop their own value systems in line with the behavior of their parents as role models. Value systems are formed primarily within the society in which they live. Migrant students immigrating from the society they live in and entering a society they do not know will be effective in changing the value judgments of the student first. As everyone observed in the first days of the migration movement, it was seen that Syrian immigrant students could not keep up with our education system because of the overlapping of different value systems.

Results of Studies on Perceptions and Opinions

In the studies conducted, the social studies teachers of the classes with refugee students, the perceptions, and views of the Turkish students in the classes with the refugee students towards Syrian immigrant students, and the perceptions and views of the Syrian immigrant students towards the social studies course were investigated.

As a result of the research, social studies teachers' perceptions and views were generally formed within the framework of the problems experienced by Syrian immigrant students, they organized studies on what can be done to overcome this inadequacy, and they stated that the results of the studies showed a significant difference.

Journal of Innovative Research in Social Studies | Sosyal Bilgilerde Yenilikçi Araştırmalar Dergisi

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/jirss>

Cilt/Volume: 5 Sayı/Issue: 2 Yıl/Year: 2022

Türk Dili ve Edebiyatı Öğretiminde Yeni Eğitim Uygulaması: OGM-Materyal

New Educational Practice in Turkish Language and Literature Teaching: OGM-Material

Yazar Bilgisi / Author Information

Müzeyyen YILMAZ

Müdür Yardımcısı, Bahçelievler Kemal Hasoğlu İmam Hatip Ortaokulu, İstanbul, Türkiye.
Deputy Principal, Bahçelievler Kemal Hasoğlu İmam Hatip Secondary School, Istanbul, Turkey

muzeyyen.yilmaz@hotmail.com

 ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2093-9843>

Sümeyye SİNAN

Türk Dili Edebiyatı Öğretmeni, Bağcılar Akşemsettin Anadolu Lisesi, İstanbul, Türkiye.
Turkish Language and Literature Teacher, Bağcılar Akşemsettin Anatolian High School, Istanbul, Turkey.

sumeysesinani@gmail.com

 ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6915-3468>

Ziya İNCE

Doç. Dr., Namık Kemal Üniversitesi, Fen edebiyat Fakültesi, Tekirdağ, Türkiye.
Assoc. Professor. Dr. Namık Kemal University, Faculty of Arts and Sciences, Department of Geography, Tekirdag, Turkey

zince@nku.edu.tr

 ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7389-8083>

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Type : Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Received : 29.11.2022

Kabul Tarihi / Accepted : 15.12.2022

Yayın Tarihi / Published : 30.12.2022

Atf / Cite

Yılmaz, M., Sinan, S. ve İnce, Z. (2022). Türk Dili ve Edebiyatı öğretiminde yeni eğitim uygulaması: OGM-Materyal. *Journal of Innovative Research in Social Studies*, 5(2), 95-114. <https://doi.org/10.47503/jirss.1211470>

Türk Dili ve Edebiyatı Öğretiminde Yeni Eğitim Uygulaması: OGM-Materyal

New Educational Practice in Turkish Language and Literature Teaching: OGM-Material.

Özet

Dünyada tarihsel süreçte birbirinden farklı eğitim teknik ve araçları kullanılmıştır. Teknolojinin her alana hâkim olduğu 21. yüzyılda, yüz yüze eğitimle birlikte teknolojik cihazlar ve internet kullanılarak uzaktan eğitimle ders içeriklerine ulaşılabilmektedir. Tüm derslerde olduğu gibi Türk Dili ve Edebiyatı dersinin öğretiminde de klasik yöntem ve araçların yanında teknolojik araçlardan yararlanılmaktadır. Bu araştırmanın amacı, Milli Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Genel Müdürlüğü tarafından 2019 yılında geliştirilen OGM Materyal eğitim uygulamasının Türk Dili ve Edebiyatı dersi ile ilgili öğretim kaynaklarının incelenmesidir. Bu araştırma nitel araştırma yöntemine uygun hazırlanmış olup doküman incelemesi deseni kullanılmıştır. Araştırılan OGM Materyal eğitim uygulamasında 6 ana başlık altında 32 alt başlığın olduğu, bu başlıklar altında 49.586 materyal ve içeriğin öğretmen ve öğrencilerin hizmetine sunulduğu tespit edilmiştir. Türk Dili ve Edebiyatı dersine ait içeriklerin 3B Modeller, Dinamik Uygulamalar ve Deneyle dışında bütün başlıklar altında yer aldığı görülmüştür. Türk Dili ve Edebiyatı içeriklerinin Türk Dili ve Edebiyatı dersi öğretim programında bulunan tüm kazanımları içerdiği sonucuna varılmıştır. Elde edilen veriler ışığında OGM Materyal eğitim uygulamasının Türk Dili ve Edebiyatı dersinde ihtiyaç duyulan okuma zevki ve alışkanlığı kazandırma, Türkçeyi güzel ve doğru kullanarak yaratıcı yazı yazma ve konuşma becerisi kazandırmaya yönelik ders materyalleriyle kaynak çeşitliliğinin artırılması kazanımların daha kalıcı olmasını sağlayacaktır. OGM Materyal portalının aktif kullanılması için öğretmen ve öğrencilere tanıtımının yapılması ve sistemsal bazı hataların düzeltilmesi önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: OGM Materyal, Türk Dili ve Edebiyatı öğretimi, Materyal kullanımı, Eğitim öğretim araçları, Eğitim teknolojileri.

Abstract

In the historical process in the world, different educational techniques and tools have been used. In the 21st century, where technology dominates every field, course contents can be accessed by distance education by using technological devices and the internet along with face-to-face education. As in all courses, technological tools are used in addition to classical methods and tools in the teaching of Turkish Language and Literature course. The aim of this study is to examine the teaching resources related to the Turkish Language and Literature course of the OGM Material education application developed by the Ministry of National Education General Directorate of Secondary Education in 2019. In this study, document review method, one of the qualitative research methods, was used. In the OGM Material education application, it was determined that there were 32 sub-headings under 6 main headings, and 49,586 materials and contents were offered to the service of teachers and students under these headings. It has been seen that the contents of the Turkish Language and Literature course are included under all headings except 3D Models, Dynamic Applications and Experiments. It was concluded that the contents of Turkish Language and Literature included all the learning outcomes in the curriculum of the Turkish Language and Literature course. In the light of the data obtained, increasing the variety of sources with the course materials aimed at gaining the reading pleasure and habit needed in the Turkish Language and Literature course of the OGM Material education application, and gaining creative writing and speaking skills by using Turkish beautifully and correctly will make the gains more permanent. In order to use the OGM Material portal actively, it is recommended to introduce it to teachers and students and to correct some systemic errors.

Keywords: OGM Material, Teaching Turkish Language and Literature, Use of materials, Educational tools, Educational technologies.

GİRİŞ

21. yüzyılda bilgi ve iletişim teknolojisinin hızlı bir şekilde değişmesi öğrenme ve öğretme materyal ve ortamlarını zenginleştirmiştir. Eğitimin temel yapıtaşları geleneksel öğretim araçlarından farklılaşarak teknolojik altyapıya dayandırılmıştır. Teknolojinin getirdiği önemli yeniliklerden biri de uzaktan eğitime imkân tanınmasıdır. Uzaktan eğitimde, aynı zamanda ve farklı zamanlarda yapılan iki çeşit model ortaya çıkmıştır. Aynı zamanda yapılan uzaktan eğitim modeli, farklı mekânlarda olan öğrenen ve öğretenlerin çevrimiçi sınıflarda bir araya gelmesiyle ortaya çıkan öğretim şeklidir. Farklı zamanlarda yapılan uzaktan eğitim modeli ise, öğretim araçlarını kullanarak öğretenlerin teknoloji ortamına uygun hazırladığı ders içeriklerini istedikleri zaman ve mekânda takip ederek yapılan öğretim şeklidir (Gülbahar, 2012).

Dünyada ve Türkiye’de çeşitli dönemlerde uzaktan eğitimden yararlanılmıştır. Türkiye’de uzaktan eğitimin gelişimi dört dönemde incelenmektedir (Bozkurt, 2017). 1920 ile 1950’li yıllarda, daha çok teorik olarak tartışılmış, 1927 yılında Türkiye’de eğitim sorunları konuşulurken gündeme gelmiş, bu sorunların çözümünde mektupla öğretim yöntemi olabileceği konusunda uzlaşmış ancak bu düşünce uygulamaya geçirilememiştir (Özbay, 2015).

1950 ile 1980’li yıllarda Milli Eğitim Bakanlığı teknik ve meslek eğitiminde bazı konuların öğretimi için Mektupla Öğretim Merkezi kurmuştur. Bu gelişmeler öğrenciler açısından olumlu olmuş böylelikle Türkiye’de uzaktan eğitimin faaliyete geçmesine ve gelecek yıllarda uygulanabilmesine zemin hazırlamıştır (Arar, 1999).

1980 ve 2000’li yıllar arasında radyo ve televizyon programlarıyla eğitim uygulamalarından yararlanılmıştır. 1982’den itibaren Eskişehir Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesinde sınavlar yüz yüze yapılmakta; öğrenciler istedikleri zaman ders materyal ve içeriklerine bilgisayar ortamında ulaşmaktadırlar (Arat & Bakan, 2011).

Türkiye’de 1993 yılında internet kullanılmaya başlanmıştır. Öğrencilerin bilgisayar ve internete erişimini sağlamak için 1998 ve 2003 yılları arasında Temel Eğitim Projesi 1. Faz ile 3188; 2002 ile 2007 yılları arasında Temel Eğitim Projesi 2. Faz ile 4200 Bilgi ve İletişim Teknolojileri Sınıfı kurulmuştur. 2010 yılında Fırsatları Artırma ve Teknolojiyi İyileştirme Hareketi (FATİH) Projesi ve dağıtılan tabletler ile daha çok öğrenci eğitim teknolojilerine ulaşmıştır (Elvan & Mutlubaş, 2020).

2012 yılında Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından tasarlanan Eğitim Bilişim Ağı (EBA) platformu ile öğretmen ve öğrencilerin içerik üretmesi ve paylaşması sağlanmıştır (MEB, 2013). 2019 yılında ise MEB Ortaöğretim Genel Müdürlüğü (OGM) Öğretim Materyalleri ve İçerik Geliştirme Daire Başkanlığınca hizmete sunulan OGM-Materyal uygulaması (bundan sonra “portalı” olarak ifade edilecektir) ile eğitim öğretim materyallerinin çeşitliliği ve niteliği artırılmıştır (OGM Materyal, 2022). 2019 yılı sonunda yaşanan ve tüm dünyayı saran Covid-19 salgını ile EBA ve OGM-Materyal portalı daha fazla kullanılmıştır.

Bilgi çağı olarak kabul edilen 21. yüzyılda, Türk Dili ve Edebiyatı dersinde kitap dışında bilgisayar, internet ve etkileşimli tahta; EBA ve OGM-Materyal portalında da yer alan kaynaklardan yararlanılmıştır. Eğitim içeriklerine her yerde erişme imkanının bulunması, ders devamlılığı, kazanımları özümseme ve etkili süreç yönetimi gibi birçok duruma olumlu etkisi bulunmaktadır (Fidan, Sarıaşlan, & Yılmaz, 2022). Öner (2017) ise araştırmasında EBA portalını tarih ve sosyal bilgiler bağlamında ele alarak incelemeye çalışmıştır.

OGM-Materyal eğitim portalının zamanla geliştirilmesi tüm derslerde olduğu gibi Türk Dili ve Edebiyatı ders içeriklerinin öğrenciye kazandırılmasını kolaylaştıracaktır.

OGM-Materyal eğitim portalının ana sayfasında Materyal ve İçerikler başlığı altında Etkileşimli Ders Kitapları, Kazanım Kavrama Etkinlikleri, Yazılıya Hazırlanıyorum, Kavram Öğretimi Çalışmaları, Beceri Temelli Kitaplar, Video Çözümlü Soru Bankası, Çalışma Defterleri, YKS Hazırlık, İngilizce Game Activity Kitabı, Ders Anlatım Sunuları, Konu Özetleri, Ders Anlatım Videoları, Etkileşimli ve Dinamik Uygulamalar, 3 Boyutlu İçerikler, Mini Denemeler, Deneyler vb. 21 başlık altında toplam 49586 içerik yer almaktadır.

Literatür Taraması

Yapılan literatür taramasında; Türk Dili ve Edebiyatı eğitimi ve öğretiminde teknoloji kullanımı konulu araştırmaların sınırlı olduğu tespit edilmiştir. Veyis (2016), araştırmasında Millî Edebiyat Dönemindeki Türk Edebiyatı konularının etkileşimli çoklu ortam materyalleri ile öğretimini; Çifci (2013) ise edebiyat öğretiminde teknoloji kullanımı, temel sorunlar ve çözüm önerileri konulu çalışmasında edebiyat öğretiminde teknoloji kullanımını araştırmıştır. Yazar (2007), edebiyat eğitiminde öğretmen ve öğrencilerin teknolojik cihaz ve e-kütüphane hizmetlerini kullanarak zengin içeriklere daha kolay ulaşabileceklerine değinmiştir. Kaplan (2010), Türk Dili ve Edebiyatı öğretiminde bilgisayar kullanımı konulu çalışmasında Türk Dili ve Edebiyatı konularıyla ilgili bilgisayar destekli ders uygulamalarından nasıl yararlanılacağını araştırmıştır. Durak (2006), yabancı dil sınıflarında edebiyat eğitiminde bilgisayar kullanmanın etkisini konu edinirken, Gür, Özoglu ve Başer (2010), çalışmalarında öğretmenlerin ders içeriğinde bilgisayar destekli teknolojileri kullanma durumu üzerinde durmuştur.

Birçok branşta EBA kullanımının etkileri araştırılmışken Türk Dili ve Edebiyatı eğitiminde EBA'nın etkisi araştırılma konusu yapılmadığı dikkat çekmektedir. Dilekçi (2021), Türkçe eğitiminde; İnanoğlu (2019) Sosyal Bilgiler eğitiminde; Karabacak (2022), İngilizce eğitiminde EBA kullanımının etkilerini araştırmıştır. Erdoğan-Başaran (2022), ortaöğretim kurumlarında görme engelli öğrencilere yönelik Türk Dili ve Edebiyatı derslerinde kullanılan kaynaklara yönelik bir araştırma yapmıştır. Ancak literatürde Türk Dili ve Edebiyatı öğretiminde OGM Materyal eğitim platformunu konu alan bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Amaç ve Önem

Araştırmanın amacı; OGM Materyal eğitim portalında Türk Dili ve Edebiyatı dersi ile ilgili yer alan öğretim kaynaklarının, Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Öğretim Programı (TDEDÖP) boyutunda incelenmesidir. Bu bağlamda araştırmanın temel problemi; "OGM Materyal eğitim portalında Türk Dili ve Edebiyatı dersi ile ilgili öğretim kaynaklarının Edebiyat öğretimi açısından önemi nedir?" sorusu oluşturmaktadır. Bu temel problem doğrultusunda aşağıda ifade edilen alt problemlere cevaplar aranmıştır.

1. OGM Materyal yeni eğitim portalının genel yapısı nasıldır?
2. OGM Materyal yeni eğitim portalındaki Türk Dili ve Edebiyatı dersine ait içeriğin yapısı, Edebiyat öğretimine katkısı ve klasik eğitim araçlarından farkı nasıldır?
3. OGM Materyal yeni eğitim portalındaki Türk Dili ve Edebiyatı dersine ait içeriğin Türk Dili ve Edebiyatı öğretim programı ile uyumu nasıldır?

Yeni bir web tabanlı eğitim kaynağı olan OGM Materyal eğitim portalının Türk Dili Edebiyatı bölümü henüz araştırmacılar tarafından derinlemesine araştırılmadığından, bu ortamdaki öğretim kaynaklarının incelenmesi önem arz etmektedir.

YÖNTEM

Bu araştırmada nitel araştırmanın desenlerinden biri olan doküman incelemesi deseni kullanılmıştır. Nitel araştırmalar, doğru bilginin doğal ortamda yüz yüze iletişim, gözlem ya da görüşme yoluyla ortaya çıkarabileceğini kabul eden yöntemdir (Karataş, 2017). Elde edilen dokümanların ve verilerin analizi için ise betimsel analiz tekniği tercih edilmiştir. Araştırma yapılan konuyla ilgili bilgi içeren geçmişten günümüze her türlü evrakın analiz edilmesiyle veri sağlanmasına doküman incelemesi; elde edilen verilerin temalara uygun olarak düzenlenmesi ve araştırmacı tarafından yorumlanması betimsel analiz olarak (Yıldırım & Şimşek, 2013) tanımlanmaktadır. Bu araştırmada OGM-Materyal yeni eğitim portalının web sitesi (<https://ogmmateryal.eba.gov.tr/>), Türk Dili ve Edebiyatı öğretim programı ve konu ile ilgili diğer kaynaklar detaylı olarak incelenmiş elde edilen veriler doğrultusunda yorumlar yapılmıştır.

Etik Konular

Bu araştırma doküman analizi yöntemi ile gerçekleştirildiği için etik izin gerektirmemektedir. Çalışma, araştırma konusu ile ilgili dijital eğitim portalı incelenerek gerçekleştirilmiştir. Çalışma etik kurul izni gerektirmediğinden yayın sürecindeki diğer etik ilkelere uyulmuştur.

BULGULAR

1. OGM Materyal Eğitim Portalının Ana Sayfası

Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) Ortaöğretim Genel Müdürlüğü bir eğitim portalı olan “OGM-Materyal” sistemini 2019 yılında hizmete sunulmuştur. OGM-Materyal eğitim portalında yer alan Türk Dili ve Edebiyatı dersi ile ilgili içerikler, araştırmamızın temelini oluşturmaktadır. OGM-Materyal eğitim portalı altı ana başlıktan (Etkileşimli Kitaplar, Beceri Temelli Kitaplar, Soru Bankası, YKS Hazırlık, Ders Anlatım, Yönetici ve Öğretmen Kütüphanesi) oluşmaktadır. Materyal ve İçerikler başlığı altında Kasım 2022 tarihi itibarıyla 21 başlık ve toplamda 49.586 alt içerik yer almaktadır. (Şekil 1).

Şekil 1*OGM-Materyal Eğitim Portalı İnternet Sayfası*

OGM MATERYAL
ORTAÖĞRETİM GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Etkileşimli Kitaplar | Beceri Temelli Kitaplar | Soru Bankası | YKS Hazırlık | Ders Anlatım | Yönetici ve Öğretmen Kütüphanesi ^{Yeni}

ÖĞRENCİ / ÖĞRETMEN DESTEK SİSTEMİ

ÖDS
ÖĞRENCİ/ÖĞRETMEN DESTEK SİSTEMİ
Bireyselleştirilmiş soru temelli sistem; ders kitapları, konu anlatımları, ders anlatım videoları ve soru çözüm videoları ile desteklenmektedir. Öğrencilere çeşitli yardımcı kaynaklara erişim imkânı sağlanmaktadır.

İçerikler Nelerdir?
Sistemde, ortaokul ve lise düzeyinde **62 derse** ait;
• 62 konu anlatımlı ders kitabı,
• 65 bin çoktan seçmeli soru,
• 2 bin 550 ders anlatım videosu,
• 12 bin soru çözüm videosu bulunmaktadır.
Sistemdeki içerikler sürekli artırılıp gerekli güncellemeler yapılmaktadır.

Modüller
Sistemde,
• Okul Dersleri Modülü
• LGS/YKS Modülü
• DYK Modülü bulunmaktadır.

ÖDS
Öğrencilerin çözdükleri sorulardan hareketle eksikliklerinin belirlenmesi ve giderilmesine yönelik geliştirilmiş bir algoritmaya göre çalışan sistem, öğrencilerin düzenli ders çalışmasını desteklemektedir. Öğretmenler kendi öğrencilerine sistem üzerinden ödev gönderebilmekte ve sonuçlarını takip edebilmektedir. Sistemde yer alan içeriklerden öğretmenlerimiz, öğrencilerimiz ve mezun öğrencilerimiz faydalanabilmektedir. Öğrenci/Öğretmen Destek Sistemi'ne
• Öğretmenlerimiz **MEBBİS**
• Öğrencilerimiz **EBA**
• Mezun öğrencilerimiz **e-Devlet** şifrelerini kullanarak giriş yapabilmektedir.

OGM-Materyal eğitim portalının sağ üst köşesinde bulunana sadece soru bankasına ait bölümde uygulama mağazalarından (App Store, Google Play Store) mobil cihazlara indirilen 3 Adım Soru Bankası uygulaması yer almaktadır. TYT, AYT ve YDT düzeyinde Türk Dili ve Edebiyatı, Matematik, Fizik, Tarih, Felsefe Grubu, Kimya, Coğrafya, Biyoloji ve İngilizce derslerine ait OGM 3 Adım Soru Bankası çevrim içi olarak tüm öğretmen ve öğrencilerin hizmetine sunulmuştur (Şekil 2).

Şekil 2*OGM-Materyal Soru Bankası Mobil Uygulaması*

Ekran görüntüleri ipad iPhone

ORTAÖĞRETİM GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
OGM MATERYAL
3 ADIM SORU BANKASI

1. Adım
Kolay sorular

2. Adım
Orta zorlukta sorular

3. Adım
Zor ve YKS'ye çıkış sorular

Her konuyu 3 adımda öğren.

Testlere Git

← 3 Adımda Üniversiteye Hazırlık

TYT Biyoloji

Canlıların Ortak Özellikleri - İnorganik Bileşikler

1. Adım

2. Adım

3. Adım

← 3 Adımda Üniversiteye Hazırlık

TYT Biyoloji

Canlıların Ortak Özellikleri - İnorganik Bileşikler

1. Adım Çözüm Videoları

1. Soru

2. Soru

3. Soru

4. Soru

5. Soru

6. Soru

7. Soru

8. Soru

OGM-Materyal eğitim portalı incelendiğinde 6 ana menüden oluştuğu görülmektedir. Etkileşimli Kitaplar Menüsünde 6, Beceri Temelli Kitaplar Menüsünde 2, Soru Bankası Menüsünde 15, YKS Hazırlık Menüsünde 4, Ders Anlatım Menüsünde 4 ve Yönetici ve Öğretmen Kütüphanesi Menüsünde 1 adet alt bölüm yer almaktadır (Tablo 1).

Tablo 1.*OGM-Materyal Eğitim Portalı Ana ve Alt Menüleri*

Sıra	Materyal ve İçeriğin Adı	İçerik	Sıra	Materyal ve İçeriğin Adı	İçerik
1	Etkileşimli Ders Kitapları	478	12	Games & Activities	44
2	Beceri Temelli Kitaplar	43	13	Etkileşimli Uygulamalar	22.936
3	Kazanım Kavrama Etkinlikleri	26	14	Deneyler	86
4	Kavram Öğretimi Çalışmaları	33	15	3B Modeller	62
5	Soru Bankası	20.421	16	Dinamik Uygulamalar	1.233
6	Çalışma Defterleri	272	17	Projeler	4
7	YKS Hazırlık	3	18	Canlı Felsefe Sözlüğü	71
8	Ders Anlatım Sunuları	1.235	19	Şairlerin Dilinden	53
9	Konu Özetleri	1.163	20	Öğretmen Görüşleri	10
10	Ders Anlatım Videoları	1.271	21	Nasıl Kullanırım?	22
11	Yazılıya Hazırlanıyorum	120	TOPLAM		49.586

OGM-Materyal eğitim portalı yer alan eğitim içerikleri, ortaöğretim kurumlarında okutulan bütün branşlarda, her sınıf seviyesi ve okul türündeki öğrenci grubuna yönelik materyalleri kapsamaktadır.

2. OGM Materyal Eğitim Portalı Menülerinde Yer Alan Türk Dili ve Edebiyatı Dersine Ait İçerik Özellikleri

OGM Materyal eğitim portalında yer alan Türk Dili ve Edebiyatı dersine ait içerik incelendiğinde zengin bir içeriğe sahip olduğu görülmektedir. OGM Materyal eğitim portalındaki içerikler geleneksel eğitim kaynaklarından farklı olarak pdf kitaplar, etkileşimli kitaplar, videolar, etkileşimli uygulamalar, şiir dinletileri vb. içerikler bulunması sebebi ile farklı özelliklere sahiptir. (Tablo 2).

Tablo 2*OGM Materyal Eğitim Portalında Bulunan Türk Dili ve Edebiyatı Dersine Ait İçerik Sayıları*

Etkileşimli Kitaplar	İçerik Sayısı	Beceri Temelli Kitaplar	İçerik Sayısı	Soru Bankası	İçerik Sayısı	YKS Hazırlık	İçerik Sayısı	Ders Anlatım	İçerik Sayısı	Yönetici ve Öğretmen	İçerik Sayısı
Ders Kitapları	34	Beceri Temelli Etkileşimli Kitaplar	1094	Türk Dili ve Edebiyatı	1528	YKS Kampı	39	Konu Özetleri	189	Değerler Eğitimi	1
Kazanım Kavrama Etkinlikleri	47	Kazanım Bazlı Beceri Temelli Etkinlikler	8			Mini Denemeler	14	Ders Anlatım Sunuları	208		
Çalışma Defterleri	32					Konu Anlatımlı (Video)	8	Ders Anlatım Videoları	201		
Kavram Öğretimi Çalışmaları	326					3 Adım Soru Bankası	2	Yazılıya hazırlanıyor um	16		
Liseye Hoş Geldin	1										
TOPLAM (2220)	440		1102		1528		63		614		1

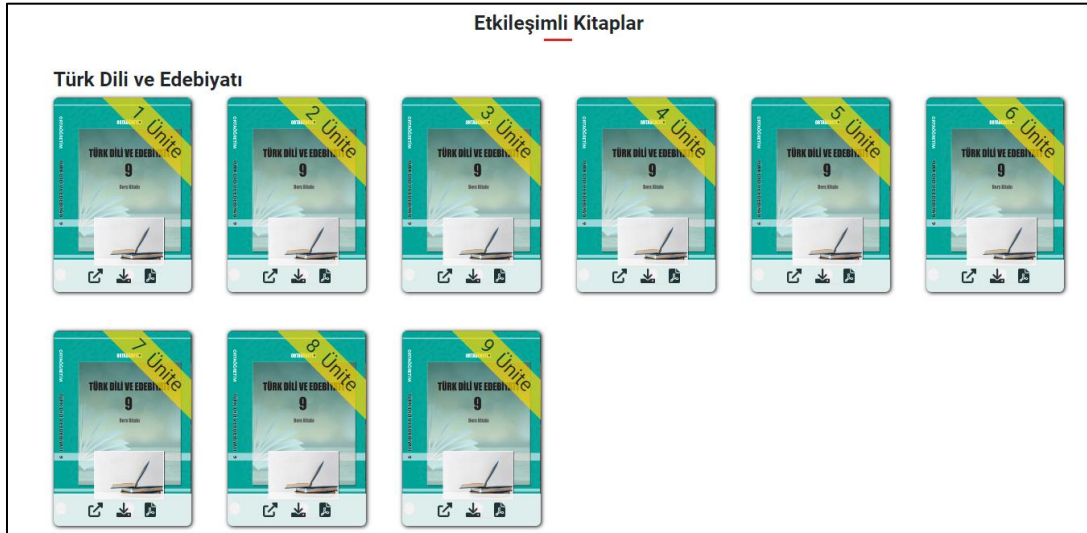
OGM Materyal eğitim portalında yer alan Türk Dili ve Edebiyatı dersine ait toplam 2220 içeriğin öğretim programıyla uyumlu olarak her sınıf seviyesinde hazırlandığı görülmektedir.

2.1. Etkileşimli Kitaplar Ana Başlığı Altındaki İçerikler

OGM Materyal eğitim portalı Türk Dili ve Edebiyatı dersine ait Etkileşimli Kitaplar ana başlığı altında içerikler incelendiğinde bütün bölümlerde Türk Dili ve Edebiyatı dersine ait içeriklerin yer aldığı görülmektedir. Etkileşimli Kitaplar başlığı altındaki Ders Kitabı olarak 9,10 ve 11. sınıf seviyesinde 9 ünite, 12. sınıf seviyesinde 7 ünite olmak üzere toplam 34 içerik bulunmaktadır (Şekil 3).

Şekil 3

OGM-Materyal Eğitim Portalı Etkileşimli Kitaplar Menüsü Türk Dili ve Edebiyatı 9 Ders Kitapları

Etkileşimli Kitaplar ana başlığı altında bulunan Kazanım Kavrama Etkinlikleri iki alt menüden oluşmaktadır (Şekil 4). Kazanım Kavrama Etkileşimli Kitap alt menüsünde Türk Dili ve Edebiyatı dersine ait 9,10 ve 11. Sınıf seviyesinde birer kitap; Kazanım Bazlı Kazanım Kavrama Etkinlikleri alt menüsünde 9. Sınıf seviyesinde 16, 10. Sınıf seviyesinde 14, 11. Sınıf seviyesinde 14 etkinlik olmak üzere toplam 47 içerik yer almaktadır.

Şekil 4

Etkileşimli Kitaplar Ana Menüsünde Bulunan Kazanım Kavrama Etkileşimli Kitap ve Kazanım Bazlı Kazanım Kavrama Etkinlikleri

Etkileşimli Kitaplar ana başlığı altında bulunan Çalışma Defterleri alt menüsünde Türk Dili ve Edebiyatı dersine ait 9,10,11 ve 12. Sınıf seviyesinde sekizer defter olmak üzere toplam 32 içerik bulunmaktadır (Şekil 5).

Şekil 5

Türk Dili ve Edebiyatı Çalışma Defterleri

Etkileşimli Kitaplar ana başlığı altında bulunan Kavram Öğretimi Çalışmaları alt menüsü Kavram Öğretimi Etkileşimli Kitap ve Kazanım Bazlı Kavram Öğretimi Çalışmaları adlarıyla iki alt menüden oluşmaktadır (Şekil 6). Türk Dili ve Edebiyatı dersine ait 9,10,11 ve 12. sınıf seviyesinde birer Kavram Öğretimi Etkileşimli Kitap; 9. sınıf seviyesinde 153, 10. sınıf seviyesinde 56, 11. sınıf seviyesinde 56, 12. sınıf seviyesinde 37 Kazanım Bazlı Kavram Öğretimi Çalışmaları ile toplam 326 içerik yer bulunmaktadır.

Şekil 6

Kavram Öğretimi Çalışmaları Alt Menüsü Türk Dili ve Edebiyatı İçerikleri

Etkileşimli Kitaplar ana başlığı altında bulunan Liseye Hoş Geldin alt menüsünde bulunan Türk Dili ve Edebiyatı dersine ait kitap, ortaokuldan liseye geçen öğrenciler için dersi tanıtan yaz etkinlikleri kitabı özelliğini taşımaktadır (Şekil 7).

Şekil 7

Liseye Hoş Geldin Alt Menüsü Türk Dili Edebiyatı Kitabı

2.2. Beceri Temelli Kitaplar Ana Başlığı Altındaki İçerikler

Beceri Temelli Kitaplar ana başlığı altında Beceri Temelli Etkileşimli Kitap ve Kazanım Bazlı Beceri Temelli Etkinlikler adıyla iki alt menü bulunmaktadır (Şekil 8). Türk Dili ve Edebiyatı dersine ait 9,10,11 ve 12. sınıf seviyesinde birer Beceri Temelli Etkileşimli Kitap ve her sınıf seviyesinde birer Kullanım Rehberi; 9. sınıf seviyesinde 253, 10. sınıf seviyesinde 372, 11. sınıf seviyesinde 263, 12. sınıf seviyesinde 206 Kazanım Bazlı Beceri Temelli Etkinlikler ile toplam 1102 içerik yer almaktadır.

Şekil 8

Beceri Temelli Kitaplar Menüsü Türk Dili ve Edebiyatı İçerikleri

2.3. Soru Bankası Ana Başlığı Altındaki İçerikler

OGM-Materyal Eğitim Portalı Soru Bankası Menüsü altında 4 sınıf seviyesinde 15 derse ait soru bankası bulunmaktadır. Türk Dili ve Edebiyatı dersine ait 9,10,11 ve 12.sınıf seviyesinde ünite bazında sıralanmış bütün kazanımları içeren 1528 soru yer almaktadır. Sınıf seviyesi ve ders tercihinden sonra seçilen kazanımlara uygun sorular sıralanmaktadır (Şekil 9).

Şekil 9*Soru Bankası Menüsü Türk Dili ve Edebiyatı İçerikleri*

9. Sınıf

Türk Dili ve Edebiyatı

Listele

Soru Getir

Kendi Testini Oluştur

Türk Dili ve Edebiyatı Soru Bankası | Ünite ve Kazanımlar

Giriş

9.1.- Giriş

Hikaye

A.2.1.- Metinde geçen kelime ve kelime gruplarının anlamlarını tespit eder.

A.2.2.- Metnin türünün ortaya çıkışı ve tarihsel dönem ile ilişkisini belirler.

A.2.3.- Metnin tema ve konusunu belirler.

A.2.4.- Metindeki çatışmaları belirler.

A.2.5.- Metnin olay örgüsünü belirler.

A.2.6.- Metindeki şahıs kadrosunun özelliklerini belirler.

A.2.7.- Metindeki zaman ve mekânın özelliklerini belirler.

A.2.8.- Metinde anlatıcı ve bakış açısının işlevini belirler.

A.2.9.- Metindeki anlatım biçimleri ve tekniklerinin işlevlerini belirler.

A.2.10.- Metnin üslup özelliklerini belirler.

A.2.11.- Metinde millî, manevî ve evrensel değerler ile sosyal, siyasi, tarihî ve mitolojik öğeleri belirler.

A.2.12.- Metinde edebiyat, sanat ve fikir akımlarının/anlayışlarının yansımalarını değerlendirir.

A.2.13.- Metni yorumlar.

A.2.14.- Yazar ile metin arasındaki ilişkiyi değerlendirir.

A.2.15.- Türün ve dönemin/akımın diğer önemli yazarlarını ve eserlerini sıralar.

A.2.16.- Metinlerden hareketle dil bilgisi çalışmaları yapar.

B.1.- Farklı türlerde metinler yazar.

B.2.- Yazacağı metnin türüne göre konu, tema, ana düşünce, amaç ve hedef kitleyi belirler.

B.3.- Yazma konusuyla ilgili hazırlık yapar.

B.4.- Yazacağı metni planlar.

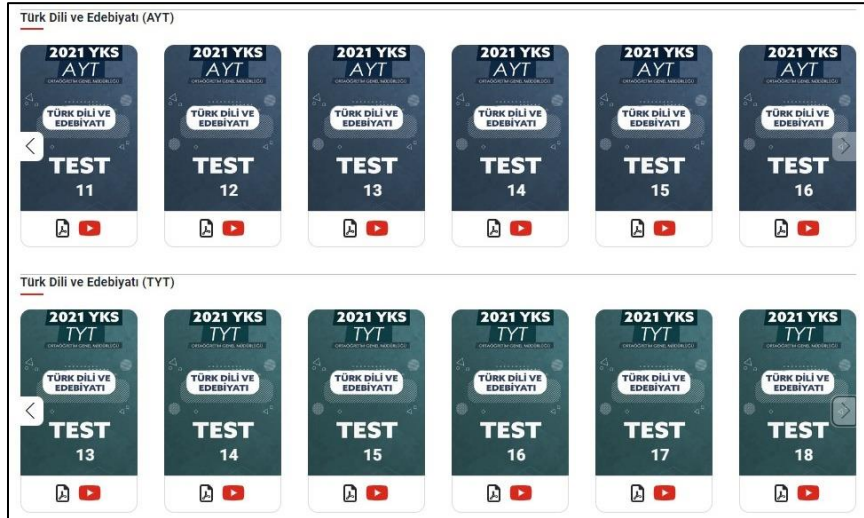
Soru Bankası menüsünde öğrenciler istediği kazanımlarda kendini test edebilme imkânı bulurken öğretmenler de işlenen kazanımlarla ilgili konu kavrama testleri oluşturabilmektedir.

2.4. YKS Hazırlık Ana Başlığı Altındaki İçerikler

OGM-Materyal Eğitim Portalı YKS Hazırlık Menüsü altında YKS Kampı, Mini Denemeler, Konu Anlatımlı (Video) ve 3 Adım Soru Bankası başlıklarıyla dört alt bölüm bulunmaktadır. YKS Kampı bölümünde 1 adet TYT Kitabı, Türk Dili ve Edebiyatı dersine ait 16 AYT, 18 AYT testi ile 4 adet YKS Mini Deneme bulunmaktadır (Şekil 10).

Şekil 10

YKS Kampı Alt Menüsü Türk Dili ve Edebiyatı İçerikleri

Mini Denemeler bölümünde tüm dersleri içeren 8 Mini Deneme, 6 Genel Deneme bulunmaktadır. Konu Anlatımlı (Video) bölümünde Türk Dili ve Edebiyatı dersine ait 8 tane TYT videosu yer almaktadır. 3 Adım Soru Bankası bölümünde 1 adet AYT, 1 adet TYT Soru Bankası bulunmaktadır.

2.5. Ders Anlatım Ana Başlığı Altındaki İçerikler

OGM-Materyal Eğitim Portalı Ders Anlatım Menüsü; Konu Özetleri, Ders Anlatım Sunuları, Ders Anlatım Videoları, Yazılıya Hazırlanıyorum başlıkları altında dört alt bölümden oluşmaktadır. Konu Özetleri bölümünde Türk Dili ve Edebiyatı dersine ait 9. Sınıf seviyesinde 45, 10. Sınıf seviyesinde 48, 11. Sınıf seviyesinde 48, 12. Sınıf seviyesinde 48 olmak üzere toplam 189 adet Konu Özeti (Şekil 11); Ders Anlatım Sunuları bölümünde her sınıf seviyesinde 52 olmak üzere toplam 208 ders anlatım sunusu bulunmaktadır.

Şekil 11

Ders Anlatım Menüsünde Yer Alan Türk Dili ve Edebiyatı Ders Anlatım Sunusu Örneği

Ders Anlatım Videoları bölümünde Türk Dili ve Edebiyatı dersine ait 9. Sınıf seviyesinde 52, 10. Sınıf seviyesinde 46, 11. Sınıf seviyesinde 52, 12. Sınıf seviyesinde 51 olmak üzere toplam 201 video; Yazılıya Hazırlanıyorum bölümünde toplam 16 dosya içerik yer almaktadır.

2.6. Yönetici ve Öğretmen Kütüphanesi

OGM-Materyal Eğitim Portalı Yönetici ve Öğretmen Kütüphanesi Değerler Eğitimi- Öğretim Programlarında Yer Alan Kök Değerler Temalı Etkinlik Kitabı adlı bir içerik bulunmaktadır. Bu kitaptaki etkinlikler; eğitim ve öğretimde sadece bilgi bazlı öğrenmelerle sınırlı kalmayıp öğrenenlerin tutum, duygu, değer ve inanç gibi duygusal davranışlarını da geliştirilmesini ve eğitimin bütün olarak ele alınmasını amaçladığı ifade edilmektedir.

3. OGM Materyal Eğitim Portalı Türk Dili ve Edebiyatı Dersine Ait İçeriğin Türk Dili ve Edebiyatı Öğretim Programı ile Uyumu

Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Öğretim Programı (TDEDÖP) incelendiğinde kazanımların Okuma, Yazma ve Sözlü İletişim şeklinde üç temel başlıkta toplandığı görülmektedir (Tablo 3). Okuma bölümündeki kazanımların; Öyküleyici (Anlatmaya Bağlı) Edebî Metinler, Şiir, Tiyatro ve Öğretici metinler halinde sınıflandırıldığı görülmektedir. Sözlü iletişim kazanımları ise Konuşma kazanımları ve Dinleme kazanımları ismiyle iki ana başlıkta verilmiştir. Dil bilgisi konuları ise, ele alınan metin veya metnin bölümleri üzerinde gösterildiği ayrıca konu anlatımına girilmediği (MEB, 2018) ifade edilmektedir.

Tablo 3

Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Kazanım Sayıları

Kazanım	Kazanım Sayısı
A) Okuma (Metni Anlama ve Çözümleme)	
1. Şiir	13
2. Öyküleyici (Anlatmaya Bağlı) Edebi Metinler	16
3. Tiyatro	14
4. Bilgilendirici (Öğretici) Metinler	15
B) Yazma	12
C) Sözlü İletişim	
1. Konuşma	17
2. Dinleme	8
TOPLAM	95

Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Öğretim Programı ders kazanımları her sınıf düzeyinde toplam 95 adet kazanım içermektedir (MEB, 2018). OGM-Materyal eğitim portalının alt bölümlerinde yer alan bütün materyal ve içeriklerin Ortaöğretim Kurumları Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Öğretim Programı ile uyumlu olduğu, her sınıf seviyesindeki programda tema ve kazanımlarla aynı sırada verildiği ve birçok uygulamada ünite ve kazanımların temel alındığı görülmektedir. Soru Bankası menüsünde kazanımlar seçildikten sonra soruların sıralanması kazanımların pekişmesini kolaylaştırmaktadır. Yazılıya Hazırlanıyorum menüsünde Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Öğretim Programı ders kazanımları dikkate alınarak her sınıf düzeyinde 1. Dönem için 2; 2. Dönem için 2 yazılı çalışmasının bulunmaktadır. Diğer içeriklerde de Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Öğretim Programı ders kazanımlarına dikkat edildiği tespit edilmiştir. Bu örneklerden de anlaşıldığı üzere, OGM-Materyal eğitim portalında Türk Dili ve Edebiyatı Dersi içeriklerinin Öğretim Programında

yer alan bütün kazanımlar sınıf seviyesine göre konu sıralamasının aynı olduğu ve buna göre içeriklerinde sunulduğu anlaşılmaktadır.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Hayatımızın her alanında kullanımı yaygınlaşan teknolojinin eğitim ve öğretim ortamlarının oluşturulmasında ve kullanılmasında yararlı olduğu bir geçektir. Eğitim kurumlarında akıllı tahta, bilgisayar, tablet gibi teknolojik donanımın eğitim ve öğretim faaliyetlerinde kullanılabilmesi yanında bu araçların asıl kullanım amacı öğretim programı ve ders içerikleri doğrultusunda geliştirilen teknoloji destekli eğitim materyallerini kullanmak olmalıdır. Eğitimde teknoloji kullanımının artmasıyla Türk Dili ve Edebiyatı dersine yönelik teknoloji destekli uygulamaların kullanımı eğitim ve öğretimin etkililiğini olumlu yönde artıracığı düşünülmektedir (Veyis, 2016).

Türkiye’de etkili bir eğitim ve öğretim ortamı oluşturmak ve teknoloji destekli eğitim materyallerinin kullanılmasını sağlamak için Millî Eğitim Bakanlığı tarafından birçok proje hizmete sunulmuştur. Covid 19 sürecinde teknolojiden faydalanarak bu hizmetler daha da geliştirilerek tüm öğrencilere ulaşılmaya çalışılmıştır. Televizyon ve bilgisayar programları ve aktif olarak kullanılan EBA uygulamasının yanında Ortaöğretim Genel Müdürlüğü’nün geliştirdiği ve tüm ortaöğretim türündeki öğrencilere hitap eden OGM-Materyal eğitim portalı yürütülen projelerden biridir. Bu çalışmada OGM-Materyal eğitim portalında yer alan Türk Dili ve Edebiyatı öğretim kaynakları Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Öğretim Programı bağlamında incelenmiş ve bazı sonuçlar elde edilmiştir.

OGM-Materyal eğitim portalı genel yapısı incelenmiş, portalın 6 ana menüden ve toplamda 49586 içerikten oluştuğu görülmüştür. İçeriklerin tüm branşlarda ortaöğretim kademesindeki farklı okul tür ve seviyedeki öğrencilere hitap etmesi önemlidir. Milli Eğitim Bakanlığına bağlı diğer Genel Müdürlüklerin (İlköğretim Genel Müdürlüğü, Din Öğretimi Genel Müdürlüğü gibi.) Materyal web siteleriyle karşılaştırıldığında OGM-Materyal eğitim portalının materyal ve içerik yönünden diğerlerinden daha zengin olduğu görülmüştür. Ancak bu içeriklerin zenginliğinin var olması yeterli değildir. Ayrıca öğretmen ve öğrenciler tarafından kullanımı da önemlidir. Nitekim Öner (2017)’in ortaokul ve lise öğretmenleri ile yaptığı araştırmada, ortaokul EBA içeriklerinin lise EBA içeriklerinden daha düzenli olması sebebi ile ortaokul sosyal bilgiler öğretmenleri tarafından daha çok kullanıldığı sonucuna ulaşmıştır. Bu açıdan öğretmenlerin hazırlanan bu önemli kaynağı derslerinde kullanmaları ve öğrencilere önermeleri OGM materyal sisteminin de başarısını artıracaktır.

Türk dili ve Edebiyatı ile ilgili hem özel sektör de hem de kamu sektöründe birçok içerik üreten portal bulunmaktadır. Bir kamu üretimi olan OGM-Materyal eğitim portalında Türk Dili ve Edebiyatı dersine ait zengin bir içerik bulunmaktadır. Bu içerikler; kitap, defter, sözlük gibi geleneksel materyallerden farklı olarak; derse ait sunum ve videolarla konunun pekişmesini bunun yanında etkileşimli kazanım çalışmaları ve soru bankaları ile öğrencinin öğrenme sürecine aktif olarak katılmasını sağlayacak olması bakımından önemlidir. Bu özelliği ile Veyis (2016)’in belirttiği gibi eğitimde klasik araçlar yanında teknoloji destekli eğitim materyallerinin kullanılması etkili eğitim ve öğretim ortamı oluşturacaktır. Bir okuma yazma dersi olarak ifade edilen Türk Dili ve Edebiyatı dersinin etkileşimli kaynaklar ile desteklenmesi öğrenmenin kalıcılığını sağlayacağı için OGM materyal eğitim portalındaki içeriklerin önemi daha da artmaktadır. OGM Materyal eğitim portalında Türk Dili ve Edebiyatı ders içerikleri sadece Games & Activities, 3B Modeller, Dinamik Uygulamalar ve Deneyler alt menülerinde bulunmamaktadır.

Diğer menülerde yer alan birbirinden farklı etkileşimli kitaplar, defterler, soru bankaları, etkinlikler, konu özetleri ve sınav hazırlık araçlarının Türk Dili ve Edebiyatı dersini daha aktif, heyecanlı ve öğrenciyi cezbetmesi bakımından önemli bir kaynak olacağı düşünülmektedir.

Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu Başkanlığınca oluşturulan öğretim programları eğitim sistemimizin temel taşıdır. OGM-Materyal eğitim portalında yer alan Türk Dili ve Edebiyatı branşına ait içeriklerin Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Öğretim Programı ile aynı doğrultuda olduğu, içeriklerin programda yer alan her sınıf seviyesindeki kazanımları takip ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Öğretim programında yer alan 95 kazanım özellikle ders kitapları ve soru bankalarında listelendiği ve seçildiğinde o kazanım ile ilgili içeriklerin görüntülediği görülmektedir. Bu sonuç hem öğrencilerin hem öğretmenlerin ulaşmak istedikleri konu hakkında yol gösterici olmakta ve zamandan tasarruf sağlanmaktadır. Öğretim programının bütün detaylarının (hedef, bilgi, beceri ve kazanımlar gibi) OGM materyal içerikleri ile örtük bir şekilde verilmesi de önemli sonuçlardan biridir. Öğrenciler arasında fırsat eşitliğinin sağlanması, öğretmenlerin öğrencilerine hızlı bir şekilde ve öğrenci seviyesine uygun çalışma kâğıdı ve ara sınav testleri üretmesi bakımından OGM materyal eğitim portalının önemli olduğu görülmüştür.

Araştırma sonunda OGM-Materyal eğitim portalındaki Türk Dili ve Edebiyatı dersi öğretim içeriklerinin Edebiyat öğretimi açısından öğretmen ve öğrencilere faydalı bir kaynak olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Bu sonuçlar ışığında OGM-Materyal eğitim portalındaki Türk Dili ve Edebiyatı içeriklerinin bütün öğretmenlerin kullanması için hem tanıtım hem de hizmet içi eğitimlerinin verilmesi önemlidir. İçeriklerin değişen teknolojik yapılara göre güncellenmesi, derse ait içerik konulmayan menülere içerik eklenmesi, okuma zevki ve alışkanlığı kazandırma, Türkçeyi güzel ve doğru kullanarak yaratıcı yazı yazma ve konuşma becerisi kazandırmaya yönelik ders materyallerinin eklenmesi, portalda yer alan menülerin kullanımında karşılaşılan bazı aksaklıkların giderilmesi, öğrencilerin bu sistemi daha çok kullanması için mobil altyapısının güçlendirilmesi önerilmektedir.

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyanı

Bu araştırmada her bir araştırmacının katkı oranı eşittir.

Çatışma Beyanı

Bu araştırmada yazarlar arasında herhangi bir çatışma durumu bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

Arar, A. (1999). Uzaktan eğitimin tarihsel gelişimi, uzaktan eğitim uygulama modelleri ve maliyetleri. *Birinci Uzaktan Eğitim Sempozyumu*. 15-16 Kasım 1999, Ankara: Kara Kuvvetleri Eğitim ve Doktrin Komutanlığı.

Arat, T. & Bakan, Ö. (2011). Uzaktan eğitim ve uygulamaları. *Sosyal Bilimler Meslek Yüksek Okulu Dergisi*, 1-2(14), 370-372. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/116745> adresinden 15.11.2022 tarihinde edinilmiştir.

Bozkurt, A. (2017). Türkiye’de uzaktan eğitimin dünü, bugünü ve yarını. *Açık Öğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 2(3), 85-124. <https://dergipark.org.tr/en/pub/auad/issue/34117/378446> adresinden 09.11.2022 tarihinde edinilmiştir.

- Çifci, C. (2013). *Edebiyat öğretiminde teknoloji kullanımı, temel sorunlar ve çözüm önerileri: bir durum çalışması*, [Yüksek lisans tezi]. Bilkent Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Dilekçi, A. (2021). Türkçe eğitimi açısından Eğitim Bilişim Ağı (EBA). *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (25), 1-17. <https://doi.org/10.29000/rumelide.1032354>
- Durak, E. (2006). *Kısa hikâye ağırlıklı bilgisayar destekli edebiyat öğretimi* [Yüksek lisans tezi]. Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.
- Elvan, D. & Mutlubaş, H. (2020). Eğitim-öğretim faaliyetlerinde teknolojinin kullanımı ve teknolojinin sağladığı yararlar. *Mustafa Kemal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(6), 100-109. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1271288> adresinden 15.11.2022 tarihinde edinilmiştir.
- Erdoğan Başaran, A. (2022). *Görme engelli öğrenciler için Türk Dili ve Edebiyatı derslerinde kullanılan materyallere yönelik öğretmen ve öğrenci görüşlerinin değerlendirilmesi* [Yüksek lisans tezi]. Uşak Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Uşak.
- Fidan, M., Sarıaslan, E. & Yılmaz, A. (2022). Uzaktan öğretim süreçlerinde kullanılan Türkçe dersi materyallerine yönelik öğretmen ve öğrenci görüşlerinin değerlendirilmesi. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (26), 350-368. <https://doi.org/10.29000/rumelide.1075617>
- Gülbahar, Y. (2012). *E-Öğrenme*. Pegem Akademi. Ankara.
- Gür, B., Özoğlu, M. & Başer, T. (2010). Okullarda bilgisayar teknolojisi kullanımı ve karşılaşılan sorunlar, 9. *Ulusal Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu* (20-22 Mayıs 2010), Elazığ, 2010, s. 929-934.
- İnanoğlu, A. (2019). *Sosyal Bilgiler öğretiminde, Eğitim Bilişim Ağını (EBA) kullanmak: Nasıl ve ne kapsamda?* [Yüksek lisans tezi]. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kaplan, O. (2010). *Türk Dili ve Edebiyatı öğretiminde bilgisayar kullanımı* [Yüksek lisans tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Karabacak, Ş. (2022). *Pandemi sürecinde Eğitim Bilişim Ağı (EBA) aracılığıyla gerçekleştirilen İngilizce öğretiminin niteliği: Öğretmen, öğrenci ve veli görüşleri (Erzurum ili örneği)* [Yüksek lisans tezi]. Eskişehir Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Karataş, Z. (2017). Sosyal bilim araştırmalarında paradigma değişimi: Nitel yaklaşımın yükselişi. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 1(1),68-86. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/360845> adresinden 06.11.2022 tarihinde edinilmiştir.
- MEB. (2013). *Milli Eğitim Bakanlığı 2012 faaliyet raporu*. MEB Strateji Geliştirme Başkanlığı: https://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2013_07/31123903_meb_faaliyet_raporu_2012.pdf.
- MEB. (2018). *Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Öğretim Programı (2018)*. Milli Eğitim Bakanlığı, Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı.

- OGM Materyal. (2022). Materyal ve İçerik. Ortaöğretim Genel Müdürlüğü Öğretim Materyalleri ve İçerik Geliştirme Daire Başkanlığı: <https://ogmmateryal.eba.gov.tr/>
- Öner, G. (2017). Sosyal bilgiler ve tarih dersleri için alternatif bir kaynak: eba.gov.tr. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(9), 227-257. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/406736> adresinden 09.11.2022 tarihinde edinilmiştir.
- Özbay, Ö. (2015). Dünyada ve Türkiye’de uzaktan eğitimin güncel durumu. *The Journal of International Educational Sciences*, 2(5), 376-394. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/562769> adresinden 26.10.2022 tarihinde edinilmiştir.
- Veyis, F. (2016). *Millî edebiyat dönemi Türk Edebiyatı'nın etkileşimli çoklu ortam materyalleriyle öğretiminin Türk edebiyatı dersine yönelik tutuma ve akademik başarıya etkisi* [Yayınlanmamış doktora tezi]. Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Yazar, İ. (2007). Klâsik Türk Edebiyatı Çalışmalarında Bilişim Teknolojisinden Yararlanma ve E-Kütüphane Uygulamaları. *Turkish Studies-Türkoloji Araştırmaları*, 2(3), 3-13. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.150>.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık, Ankara.

Extended Abstract

Introduction

Distance education has been used in various periods in the world and in Turkey. The development of distance education in Turkey is examined in four periods (Bozkurt, 2017). In the 21st century, which is accepted as the Information Age, in the Turkish Language and Literature course, besides the book, computer, internet and interactive board; Resources in the EBA and OGM-Material platform were used. Having the opportunity to access educational content everywhere has a positive effect on many situations such as course continuity, assimilation of gains and effective process management (Fidan, Sarıaslan, & Yılmaz, 2022). Developing the OGM-Material education portal over time will facilitate the acquisition of Turkish Language and Literature course contents, as in all courses. On the home page of the OGM-Materyal training portal, there are 49586 contents in 21 sections under the heading Materials and Contents.

While the effects of EBA use have been investigated in many branches, it is noteworthy that the effect of EBA in Turkish Language and Literature education has not been investigated. Dilekçi (2021), in Turkish education; Inanoglu (2019) in Social Studies education; Karabacak (2022) investigated the effects of EBA use in English education. Erdoğan-Basaran, (2022), conducted a research on the resources used in Turkish Language and Literature courses for visually impaired students in secondary education institutions. However, no study has been found in the literature on the OGM Material education platform in Turkish Language and Literature teaching.

Purpose of the research; It is the examination of the teaching resources related to the Turkish Language and Literature course on the OGM Material education portal. In line with this main purpose, answers to the following sub-problems were sought.

1. What is the general structure of OGM Material new generation education portal?
2. What is the structure of the content of the Turkish Language and Literature course in the OGM Material new generation education portal and how is it different from the classical education tools?
3. How is the content of the Turkish Language and Literature course on the OGM Material new generation education portal compatible with the Turkish Language and Literature curriculum?

Since the Turkish Language and Literature section of the OGM Material education portal, which is a new web-based education resource, has not been researched in depth by researchers yet, it is important to examine the teaching resources in this environment.

Method

In this study, the document analysis method, which is one of the qualitative research designs, was used. Qualitative research is the method that accepts that the right information can be revealed in the natural environment through face-to-face communication, observation or interview (Karataş, 2017). For the analysis of the obtained documents and data, the descriptive analysis technique was preferred. Document analysis to provide data by analyzing all kinds of documents from the past to the present, which contain information about the subject of the research; Organizing the data obtained in accordance with the themes and interpreting it by the researcher is called descriptive analysis (Yıldırım & Şimşek, 2013). In this research, the website of OGM-Materyal new generation education portal (<https://ogmmateryal.eba.gov.tr/>), Turkish Language and Literature

curriculum and other resources related to the subject were examined in detail and comments were made in line with the data obtained.

Findings

1. Main Page of OGM Material Training Portal

OGM-Material education portal consists of six main titles (Interactive Books, Skill-Based Books, Question Bank, YKS Preparation, Lectures, Administrator and Teacher Library). As of November 2022, under the heading of Materials and Contents, there are 21 topics and a total of 49,586 sub-contents. (Figure 1).

When the OGM-Material website is examined, it is seen that it consists of 6 main menus. There are 6 subsections in the Interactive Books Menu, 2 in the Skill-Based Books Menu, 15 in the Question Bank Menu, 4 in the YKS Preparation Menu, 4 in the Lesson Lecture Menu, and 1 in the Manager and Teacher Library Menu (Table 1). The educational content on the OGM-Material website includes materials for all branches, all grade levels and school types taught in secondary education institutions.

2. Content Features of Turkish Language and Literature Course in OGM Material Education Portal Menus

When the content of the Turkish Language and Literature course in the OGM Material education portal is examined, it is seen that it has a rich content. The contents of the OGM Material training portal are pdf books, interactive books, videos, interactive applications, poetry recitals, etc., unlike traditional education resources. It has different properties due to its content. (Table 2). It is seen that a total of 2220 contents of the Turkish Language and Literature course on the OGM Material education portal are prepared at every grade level in accordance with the curriculum.

3. OGM Material Education Portal Content of Turkish Language and Literature Course Compliance with Turkish Language and Literature Curriculum

When the Turkish Language and Literature Curriculum is examined, it is seen that the learning outcomes are gathered under three main headings: Reading, Writing and Oral Communication (Table 3). The learning outcomes in the reading section; It is seen that they are classified as Narrative (Depending on Narration) Literary Texts, Poetry, Theater and Educational texts. Oral communication learning outcomes are given under two main headings as Speaking and Listening learning outcomes. It is stated that grammar topics are shown on the text or parts of the text, and the subject is not included in the narrative (MEB, 2018).

The course learning outcomes of the Turkish Language and Literature Curriculum include a total of 95 learning outcomes at each grade level (MEB, 2018). It is seen that all the materials and contents in the subsections of the OGM-Material education portal are compatible with the Secondary Education Institutions Turkish Language and Literature Curriculum, they are given in the same order with the themes and learning outcomes in each grade level program, and in many applications, units and learning outcomes are based.

Conclusion and Discussion

There is a rich content of Turkish Language and Literature course on the OGM-Material education portal. These contents are; Unlike traditional materials such as books, notebooks, and dictionaries, the course reinforces the subject with presentations and videos, as well as enables students to

actively participate in the learning process with interactive learning outcomes and question banks. With this feature, as Veyis (2016) stated, the use of technology-supported educational materials in addition to classical tools in education will create an effective education and training environment.

It has been concluded that the contents of the Turkish Language and Literature branch in the OGM-Materyal education portal are in line with the Secondary Education Institutions Turkish Language and Literature Curriculum, and the achievements follow the same order with the achievements at each grade level.

In the light of these results, the Turkish Language and Literature contents in the OGM-Material education portal are recommended for all teachers to use:

- providing both introductory and in-service training,
- updating the contents according to the changing technological structures,
- adding content to the menus without course content,
- adding course materials aimed at gaining reading pleasure and habit, creative writing and speaking skills by using Turkish beautifully and correctly,
- elimination of some problems encountered in the use of the menus on the portal,
- strengthening the mobile infrastructure for students to use this system more.

Journal of Innovative Research in Social Studies | Sosyal Bilgilerde Yenilikçi Araştırmalar Dergisi

<https://dergipark.org.tr/pub/jirss>

Cilt/Volume: 5 Sayı/Issue: 2 Yıl/Year: 2022

Özel Yetenekli Ortaokul Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Kavramına İlişkin Bilişsel Yapılarının Kelime İlişkilendirme Testi Yoluyla İncelenmesi

Examination of the Cognitive Structures of Gifted Secondary School Students Regarding the Concept of Social Studies Using the Word Association Test

Yazar Bilgisi / Author Information

Mustafa ARSLAN

Doktora Öğrencisi, Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sosyal Bilgiler Eğitimi, Antalya/Türkiye
PhD Student, Akdeniz University, Institute of Educational Sciences, Social Studies Education, Antalya/Turkey

mustafaarslan@live.at

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3111-3887>

Hüseyin ACAR

Doktora Öğrencisi, Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sosyal Bilgiler Eğitimi, Antalya/Türkiye
PhD Student, Akdeniz University, Institute of Educational Sciences, Social Studies Education, Antalya/Turkey

huseyinacar031@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0259-6277>

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Type : Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Received : 22.10.2022

Kabul Tarihi / Accepted : 22.12.2022

Yayın Tarihi / Published : 30.12.2022

Atıf / Cite

Arslan, M., ve Acar, H. (2022). Özel yetenekli ortaokul öğrencilerinin sosyal bilgiler kavramına ilişkin bilişsel yapılarının kelime ilişkilendirme testi yoluyla incelenmesi. *Journal of Innovative Research in Social Studies*, 5(2), 115-137.

<https://doi.org/10.47503/jirss.1190014>

Özel Yetenekli Ortaokul Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Kavramına İlişkin Bilişsel Yapılarının Kelime İlişkilendirme Testi Yoluyla İncelenmesi

Examination of the Cognitive Structures of Gifted Secondary School Students Regarding the Concept of Social Studies Using the Word Association Test

Özet

Özel yetenekli öğrenciler çağdaşlarından daha hızlı düşünebilen, daha hızlı karar verebilen, birden çok akademik alanda yüksek başarıya sahip olabilen bireylerdir. Hem Türkiye'nin hem de dünyanın geleceği için büyük önem arz eden bu öğrencilerin, çevrelerini ve yaşadıkları dünyayı algılama şekillerinin ortaya çıkarılması önemlidir. Bu araştırmanın amacı, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından genel zihinsel yetenek alanında özel yetenekli olarak tanılanmış olan ortaokul öğrencilerinin sosyal bilgiler kavramına ilişkin zihinsel, bilişsel yapılarını ortaya çıkarmaktır. Bu amaçla araştırma da elde edilen veriler Kelime İlişkilendirme Testi aracılığıyla toplanmıştır. Kelime ilişkilendirme testi fen, sosyal, eğitim alanları başta olmak üzere birçok akademik alanda kullanılmaktadır. Öğrencilerin farklı kavramlar üzerine düşünceleri kelime ilişkilendirme testi aracılığıyla başarılı bir şekilde elde edilebilmektedir. Araştırma tarama modeline göre yapılmış betimsel bir çalışmadır. 2021-2022 Eğitim Öğretim yılında yapılan araştırmanın çalışma grubunu Türkiye'nin Akdeniz Bölgesi'ndeki büyük bir şehirde bulunan bir bilim ve sanat merkezinde öğrenim gören 93 öğrenci oluşturmaktadır. Öğrencilerin sosyal bilgilerle ilişkilendirdikleri ilk üç kavram sırasıyla ders, tarih ve coğrafya olmuştur. Araştırma sonucunda özel yetenekli öğrencilerin arasında sosyal bilgiler kavramına ilişkin herhangi bir kavram yanlışlığı bulunmamaktadır. Yapılmış olan araştırmalarda normal okullarda okuyan öğrencilerde kavram yanlışlıkları ortaya çıkmıştır. Ancak araştırmamız neticesinde özel yetenekli öğrencilerde sosyal bilgiler ile ilgili olarak herhangi bir kavram yanlışlığı ortaya çıkmamıştır. Kavram yanlışlıklarının azalmasına katkı sağlaması açısından özel yetenekli öğrencilerin öğrenim gördüğü Bilim ve Sanat Merkezlerinin felsefi yapısının diğer okullar içinde uygulanabilmesi önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kelime ilişkilendirme testi, Özel yetenekli öğrenciler, Sosyal bilgiler.

Abstract

Gifted students are individuals who can think faster than their contemporaries, decide faster, and have high success in more than one academic field. It is important to reveal the way these students perceive their environment and the world they live in, which is of great importance for the future of both Turkey and the world. The aim of this research is to reveal the mental and cognitive structures of the secondary school students, who were identified as gifted in the field of general mental ability by the Ministry of National Education, regarding the concept of social studies. For this purpose, the data obtained in the research were collected through the Word Association Test. The word association test is used in many academic fields, especially in the fields of science, social and education. Students' thoughts on different concepts can be obtained successfully through word association test. The research is a descriptive study made according to the survey model. The study group of the research conducted in the 2021-2022 academic year consists of 93 students studying in a science and art center in a big city in the Mediterranean Region of Turkey. The first three concepts that students associated with social studies were course, history and geography, respectively. As a result of the research, there is no misconception about the concept of social studies among gifted students. In the studies that have been done, misconceptions have emerged in the students studying in normal schools. However, as a result of our research, no misconceptions about social studies have emerged in gifted students. In order to contribute to the reduction of misconceptions, it is suggested that the philosophical structure of the Science and Art Centers, where gifted students are educated, can be applied in other schools.

Keywords: Word association test, Gifted students, Social studies.

GİRİŞ

Bilimsel ve teknolojik gelişmelerin hızla arttığı ve küreselleşme rekabetinin en yüksek boyutlara ulaştığı bu çağda ülkeler gelişmişliğin, ilerlemeciliğin, rekabetçiliğin ve kalkınmanın bir göstergesi olan özel yetenekli öğrencilerin eğitimine ve onların en iyi şekilde yetişmelerine önem vermeyi hedef haline getirmeye başlamışlardır. Hem gelişmiş ülkeler hem de gelişmekte olan ülkeler ve de özellikle Batı Avrupa ülkeleri kalkınma planlarını, yapılandırmacı eğitim politikalarını ve gelişmişlik düzeylerini arttırma hedeflerini diğer alanlarda olduğu gibi özel yetenekliler alanında da öğrencilerin kendi hayal dünyalarını zenginleştirme, yaratıcılıklarını ortaya çıkarma ve yeteneklerini geliştirme anlayışına göre şekillendirmeye hız kazandırmışlardır (Ünal & Er, 2015). Bu anlayıştan hareketle ülkemizde, Millî Eğitim Bakanlığı'nca ilan edilen Özel Eğitim Okulları Yönetmeliği'nde, üstün zekalılık kavramı; bireylere uygulanan ölçekler sonucunda hedeflenen alanlarda sergilediği performans puanının devamlı olarak 130 veya daha üzerinde performans puanı sergileyen bireylere yönelik olarak kullanılmıştır. Özel yeteneklilik kavramı ise; uygulanan birden farklı ölçekte zekâ düzeyi 110 ve daha yukarısı olan yaratıcılık, müzik, sanat, tasarım, mekanik, teknik vb. alanlarda akranlarından başarılı ve üstün bireylere yönelik olarak karşımıza çıkmıştır (Korkut, 2017). Ayrıca Millî Eğitim Bakanlığı Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesinde özel yetenekli öğrenciler için "Yaşlarına göre daha hızlı öğrenen; yaratıcılık, sanat, liderliğe ilişkin kapasitede önde olan, özel akademik yeteneğe sahip, soyut fikirleri anlayabilen, ilgi alanlarında bağımsız hareket etmeyi seven ve yüksek düzeyde performans gösteren birey" ifadesi yer almaktadır.

Türkiye'de, özel yetenekli öğrencilerin eğitilmesinde öne çıkan en önemli kurum Bilim ve Sanat Merkezleri (BİLSEM)'dir. Özel yetenekli öğrencilerin eğitilmesinde en önemli kurum olarak karşımıza çıkan BİLSEM'lerin ilki 1995 yılında Ankara'da açılmıştır. Açıldığı günden bugüne BİLSEM'ler özel yetenekli öğrencilerin gittikleri normal okullarının dışındaki sürede destekleme, geliştirme ve yaratıcılıklarını sergileme hususlarında eğitim faaliyetlerine devam etmişlerdir (Kaya, 2013).

BİLSEM'lerde açıldığı günden itibaren eğitim gören özel yetenekli öğrenciler okullarındaki akranlarına göre çok daha geniş bir bilgi yelpazesine sahiptirler. Bu öğrenciler, sahip oldukları bilgi yelpazesini kendi menfaatine yönelik kullanmada, daha karmaşık ve zorlayıcı problemleri çözmeye ve karşılaştığı sorunlara hızla yaratıcı çözümler getirmeye oldukça başarılıdırlar (Çelikten, 2017). Özel yetenekli öğrenciler; liderlik yeteneği, psikomotor yetenek, özel akademik yetenek, genel yetenek, yaratıcı ve üretken düşünme, görsel ve sahne sanatları gibi alanlarda etkin başarı sahibi olan ve entelektüel potansiyele sahip bireyler olarak karşımıza çıkmıştır (Ürek & Dolu, 2020). Bu yüzden akranlarından daha farklı bakış açısına sahip olarak özel yetenekli öğrencilerin, birden fazla disiplini içerisinde barındıran muhtevası geniş, problem çözme becerisi, eleştirel düşünme becerisi ve yaratıcılığın aktif kullanıldığı, öğrencilerin ilgisini çekebilecek ve multidisipliner yapıda bir içerik sunabilecek bir ders olan sosyal bilgiler dersine yönelik bilişsel yapıları önemli olarak görülmüştür (Atalay, 2014). Sosyal bilgiler dersi, bireyin toplumsal varoluşundan hareketle oluşturulmuş özünde etkin ve sorumlu vatandaş yetiştirme hedefi yer alan, birden fazla sosyal bilim disiplinini içerisinde barındıran ve bireyin iyi insan iyi vatandaş olarak yetişmesini amaç haline getirmiş bir derstir (Uzun, 2006). Bireyi ve toplumu konu alan sosyal bilgiler dersi, disiplinler arası bir yaklaşımla kendimizi tanıyarak içinde yaşadığımız toplumda karşılaşılan sorunlara farklı bakış açıları sunacak ve çözüm önerileri getirebilecek bireyler yetiştirmeyi hedeflemiştir (Akhan & Altaş, 2021). Bu bakımdan etkin, sorumlu ve iyi insan

iyi vatandaş yetiştirme hedefinde olan bu dersin bireyi, toplumu, ülkeyi ve dünyayı değiştirecek bir mahiyetinin olması nedeniyle, geleceğin dünyasında söz sahibi olacak öğrencilerin ve özellikle akranlarına göre mesleki, teknik, sanat, görsellik vb. birçok alanda daha yetkin olan üstün yetenekli öğrencilerin eğitimindeki yeri oldukça önemlidir (Deveci, Köse & Bayır, 2014). Sosyal bilgiler dersi, muhtevası gereği bilgi, beceri ve donanım sahibi bireyler yetiştirebilecek ve insanlığın geleceğini aydınlayabilecek bir yol haritası sunabilecek yapısıyla üstün yetenekli öğrencilerin ilgisini çekebilecek yeterlilikte bir ders olmuştur (Ateş, 2020).

Dünya’da ve ülkemizde bireyi ve içerisinde bulunduğu toplumu inceleme alanı haline getiren, disiplinlerarası bir yapıya sahip olan sosyal bilgiler öğretiminde kavramlar oldukça önemli bir yere sahip olmuştur. Bu açıdan sosyal bilgiler, birden fazla sosyal bilim disiplinini içerisinde barındırması bakımından, kavram çeşitliliği ve zenginliği açısından oldukça dikkat çekici bir yapıda olmuştur (Soylu & Memişoğlu, 2019). Bir dersin öğrenilmesinde ve içselleştirilmesinde öncelikle o dersin kavramsal incelemesinin yapılması ve dersin içeriğine yönelik ilk olarak kavram öğretiminin gerçekleştirilmesi, öğrenmeyi kolaylaştıran en önemli teknik olarak ortaya çıkmıştır. Bireylerin doğumlarından bugüne yaşamlarının her safhasında kavram öğrenme faaliyeti içerisinde oldukları göz önüne alındığında, yaşamın her alanında kavram öğrenimi yer alırken bu öğrenim okullarda da planlı bir şekilde yürütülmüştür (Aktepe & diğerleri, 2017).

Bireyler doğumlarından itibaren çeşitli kavramlar öğrenirler, bu kavramları sınıflandırır ve kavramlar arasındaki ilişkiyi açığa çıkarırlar. Zihnimizde gerçekleşen bu süreç, yaşam boyu öğrenme ve öğrenilenleri yeniden yapılandırma şeklinde sürdürülmekte ve her öğrendiğimiz kavram ile bir sonra öğreneceğimiz kavram arasında bağlantı kurulmaktadır (Ecevit & Şimşek, 2017). Kavramlar, yaşanmışlıklardan, olaylardan, olgulardan, karşılaşılan durumlardan ve nesnelere türetilmiş somut olmayan düşüncelerdir. Bu bakımdan, kavram öğretiminde öğrencilerin soyut düşünme becerileri göz önünde bulundurulmalıdır (Çolak, 2010). Öğrencilerin, somut olmayan kavramları anlamlandırma süreci genellikle gördüğü, duyduğu, hissettiği ve sezgileriyle hareket ettiği informal eğitim ortamlarında gerçekleşmektedir (Ercan & diğerleri, 2010). Kavramların belli bir disiplinin açıklanmasında, birden fazla bilgiyi düzenleyen ve birleştiren bir unsur olduğu düşünüldüğünde kavramların bilimsellikten uzak olmayan formal eğitim ortamlarında öğrenilmesi önem taşımaktadır. Çünkü, bilginin yapı taşlarının kavramlar olması gibi, kavram öğretimi de formal eğitimin yapı taşıdır (Memişoğlu & Tarhan, 2016). Bireyler, çocukluktan itibaren öğrendiği kavramları, isimlerine ve niteliklerine göre sınıflandırır ve bir sonraki öğrendiği kavramı bu sınıflandırmaya ekler. Bireyler, bu şekilde kavramlar arası ilişkilerden bilimsel bilgiye ulaşır. Bu yüzden öğrencilerin bir dersi veya disiplini öğrenirken kavramlar arası ilişkiyi göz önünde bulundurması oldukça önemli kabul edilmiştir (Çaycı & diğerleri, 2007).

Okullarda bir plan dahilinde yürütülen ve öğrencilerin bir kavrama yönelik bilişsel yapılarının incelenmesi ve kavramsal analizin gerçekleştirilmesinde en etkili tekniklerin başında “Kelime İlişkilendirme Testleri (KİT)” gelmektedir. Kelime ilişkilendirme uygulamaları psikoloji, dil bilim gibi alanlarda uzun süredir kullanılmaktadır. KİT aracılığıyla katılımcılardan temel kavram hakkında bağlantılı kelime üretmeleri istenir. Katılımcıların üretmiş oldukları bu kelimelerle bir zihin haritası ve bilişsel yapı ortaya çıkarılır (Sangren & diğerleri 2021). KİT’ler öğrencilerin kavramlar arasında geliştirmiş olduğu ilişkileri açığa çıkarmak amacıyla ortaya atılan bir tekniktir (Polat, 2013). KİT’ler, öğrencilerin vermiş olduğu cevaplardan hareketle elde edilen kavramları birleştirerek zihin haritaları yoluyla gösteren ve derinlemesine analiz yapmayı sağlayan bir teknik

olarak karşımıza çıkmıştır. Bu teknik, belirli bir durumda öğrencilerin zihinlerinde yer alan kavramsal yapının ortaya çıkarılmasında çok etkili görülmüştür (Kostova & Radoynovska, 2008). KİT öğrencilerin bir konu veya disiplin hakkındaki bilişsel yapısını ve geçmişten günümüze zihninde yer edindiği kavramlar arası bilgi ağını çözümlmek ve uzun zamanda kavramlar arasında kurmuş olduğu bağların etkili olup olmadığını tespit etmek amacıyla çeşitli araştırmacıların yaygın olarak kullandığı bir teknik olarak bilinegelmiştir (Özatlı & Bahar, 2010). Bu teknikte öğrencilere bir kavram verilerek belli bir süre içerisinde bu kavram hakkında akıllarına gelen kelimeleri sıralamaları istenir. Öğrencilerden kavram ile ilgili 5 ile 10 arasında kelime yazmaları istenir. Daha sonra öğrencilerin yazmış oldukları kelimeler arasında bağlantılar kurularak öğrencilerin o kavram hakkındaki zihin haritalarına ulaşılır. Bu teknikte amaç; öğrencilerin derinlemesine düşünmeden kavram ile ilgili güçlü ve genel geçer yargılarını ortaya çıkarmaktır (Atabek-Yiğit & Balkan-Kıyıcı, 2019). KİT'in öğrencilere uygulanması esnasında verilen sürenin kısa tutulması, öğrencilerin çağrışım yapacakları kavrama yönelik ortaya çıkartacakları bilişsel yapılarının gerçekçi bir şekilde açığa vurulmasını sağlar (Nacaroğlu & Karaaslan, 2020). KİT yöntemiyle eğitim alanında yapılmış çeşitli çalışmalar bulunmaktadır. Deveci, Çengelci Köse ve Gürdoğan Bayır (2014) "sosyal bilimler" ve "sosyal bilgiler" kavramları için öğretmen adaylarıyla bir çalışma yürütmüşlerdir. Yücel ve Özkan (2015) ortaokul öğrencilerinin ekolojik kavramlarla bilişsel yapıları için bir çalışma yapmışlardır. Kostova ve Radoynovska (2008) "canlı hücre" ve "biyoçeşitlilik" ile ilgili öğretmenlerin ve öğrencilerin zihin haritalarını ortaya çıkarmak için bir çalışma yapmışlardır. Sikumbang, Rakhmawati ve Suwandi (2019) tarafından "moleküler biyoloji" hakkında biyoloji öğretmen adaylarıyla bir çalışma yürütülmüştür. Demirkaya, Köç ve Ünal (2020) tarafından "Osmanlı" ve "Fetih" kavramlarına ilişkin olarak sosyal bilgiler öğretmen adaylarının bilişsel yapılarının ortaya çıkarılması için KİT'in uygulandığı bir araştırma sürdürülmüştür. Ayrıca Nacaroğlu ve Kızılcapan (2021) tarafından "öğrenme" ve "bilgi" kavramları hakkında özel yetenekli öğrenciler ile bir araştırma yapılmıştır. Yukarıdaki çalışmalara ek olarak Kocabaşoğlu ve Şahin tarafından (2021) "inovasyon" kavramı üzerinden özel yetenekli öğrencilerin zihin yapıları incelenmiştir. KİT'lerle yapılan araştırmaların dışında bireylerin "sosyal bilgiler" kavramına yönelik algılarını ortaya koymak için yapılan çalışmalarda bulunmaktadır. Ünal ve Er (2015) tarafından 7 farklı ilde bulunan BİLSEM'lerde öğrenim gören 191 özel yetenekli öğrenci ile sosyal bilgiler dersine yönelik görüşlerin değerlendirilmesi amacıyla bir araştırma yürütülmüştür. Mertol, Doğdu ve Yılar (2013) tarafından Samsun Bilim ve Sanat Merkezinde öğrenim gören 30 öğrenci ile sosyal bilgiler dersine yönelik görüşlerini belirlemek için bir metafor algısı çalışması gerçekleştirilmiştir. Gömleksiz, Kan ve Öner (2012) tarafından sosyal bilgiler dersi gören 4-5-6-7. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine yönelik metaforik algılarını belirlemek amacıyla 93 öğrenciyle bir çalışma yürütülmüştür. Yaşar ve Bayır (2010) tarafından "sosyal bilgiler" kavramına ilişkin olarak metafor algılarının belirlenmesi amacıyla 5. sınıf öğrencisi 100 katılımcı ile bir çalışma gerçekleştirilmiştir.

Tüm bunlarla birlikte bilinenden-bilinmeyene, somuttan-soyuta, basitten-karmaşığa ve yakından-uzaya ilkelerinin aktif olarak kullanıldığı ve eleştirel, yansıtıcı ve yaratıcı düşünmenin ön planda tutulduğu sosyal bilgiler dersi, özel yetenekli öğrencilerin ihtiyacını karşılayabilecek mahiyette bir derstir. Bu yüzden bu dersin kavramsal analizinin iyi yapılması ve öğrencilerin bu kavrama yönelik bilişsel yapılarının incelenmesi önemli olduğu değerlendirilmiştir. Bu çerçevede çalışmamızın amacı doğrultusunda akranlarına göre birden fazla alanda etkin olan özel yetenekli öğrencilerin KİT yardımı ile sosyal bilgiler kavramına yönelik bilişsel yapılarının ortaya

çıkarılması, geleceğimizi şekillendirecek olan etkin, sorumlu, iyi insan ve iyi vatandaşların yetiştirilmesi noktasında oldukça önemli olarak görülmüştür.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı; Kelime İlişkilendirme Testi yoluyla, Bilim ve Sanat Merkezlerinde eğitim-öğrenim gören ortaokul öğrencilerinin “Sosyal Bilgiler” kavramına ilişkin zihinsel, bilişsel yapılarını ortaya çıkarmaktır.

YÖNTEM

Bu bölümde; araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama aracı ve verilerin analizine ilişkin bilgiler yer almaktadır.

Araştırmanın Modeli

Araştırmamız tarama modeline göre hazırlanmış betimsel bir çalışmadır. Tarama modellerinin kullanıldığı araştırmalarda geçmişte olan ve günümüzde de devam etmekte olan mevcut durumları herhangi bir müdahaleden bulunmadan ve değiştirmeden gözlemleyerek ortaya çıkarmak mümkündür (Karasar, 2017). Araştırmamızda özel yetenekli öğrencilerin sosyal bilgiler kavramına ilişkin bilişsel yapılarını ortaya çıkarmak amaçlandığı için tarama modeli kullanılmıştır.

Çalışma Grubu

Çalışmamıza 2021-2022 eğitim öğretim yılında, Akdeniz Bölgesinde yer alan bir Bilim ve Sanat Merkezinde eğitim öğrenim gören ve Millî Eğitim Bakanlığı tarafından özel yetenekli olarak tanımlanmış olan 100 öğrenci ile başlanmıştır. Ancak veriler analiz edildiğinde Kelime İlişkilendirme Testini hatalı, eksik ya da olması gerektiği gibi doldurmayan 7 öğrencinin formu değerlendirmeye alınmamıştır. 93 öğrenci ile çalışma devam ettirilmiştir. Çalışmada testleri analiz edilen katılımcılara ait bilgiler Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1

Katılımcılara Ait Bilgiler

Cinsiyet	f	%
Kız	46	49,46
Erkek	47	50,53
Toplam	93	100
Bilsem Program Seviyesi		
(BYF-1)	48	51,61
(BYF-2)	45	48,38
Toplam	93	100

Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada veriler, özel yetenekli öğrencilere uygulamış olduğumuz Kelime İlişkilendirme Testi yoluyla toplanmıştır. A4 boyutundaki bir kâğıt üzerine hazırlanan formda ilk önce araştırma ile ilgili açıklamalar yapılmıştır. Formun devamında öğrencilerin cinsiyet ve sınıf-program seviyelerini girebilecekleri bir alan yer almıştır. Özel yetenekli öğrencilerin algılarını ortaya çıkarmak için hazırlanan test bölümünde “Sosyal Bilgiler” anahtar kavramı 5’er defa alt alta sıralanarak yazılmıştır. Bu sayede öğrencilerin zincirleme olarak hatalı cevaplar vermelerinin önüne geçilmeye çalışılmıştır. Öğrencinin “Sosyal Bilgiler” anahtar kavramıyla ilgili zihninde

çağrışım yaptığı her kelime yazımında anahtar kavrama dönmemesi durumunda yanıtlar anahtar kavramla ilgili değil, bir önceki kavramla ilgili olabilmektedir. Eğer önlem alınmazsa bu durum KİT'in amacına zarar verebilir (Bahar & Özatlı, 2003). Testin öğrenciler tarafından doldurulmasından önce, öğrencilere gerekli açıklamalar yapılmış ve daha önceki çalışmalarda kullanılan örnekler gösterilmiştir. KİT'in doldurulması için öğrencilere yaklaşık 1 dakikalık bir süre verilmiştir. Öğrencilerden verilen süre içerisinde "Sosyal Bilgiler" kavramı ile ilgili olarak akıllarına gelen ilk 5 kelimeyi forma yazmaları istenmiştir. Uygulanan çalışmanın sayfa düzeni Şekil 1'de sunulmuştur.

Şekil 1

Uygulama Sayfa Düzeni

Sosyal Bilgiler.....

Sosyal Bilgiler.....

Sosyal Bilgiler.....

Sosyal Bilgiler.....

Sosyal Bilgiler.....

Verilerin Analizi

Özel yetenekli öğrencilerden KİT aracılığıyla elde edilen verilerin analiz edilmesinde betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntemi kullanarak formlar aracılığıyla alınan verilerin düzenlenmesi, değerlendirilmesi ve içeriğinin ortaya konulması mümkündür (Yıldırım & Şimşek, 2021). KİT uygulandıktan sonra özel yetenekli öğrencilerin "Sosyal Bilgiler" anahtar kavramı için vermiş oldukları cevaplar değerlendirilmiş ve tek tek belirlenmiştir. Araştırmamızda özel yetenekli öğrencilerin "Sosyal Bilgiler" anahtar kavramı ile ilgili ilişkilendirdikleri kelimeler, elde edildiği hali ile, doğrudan aktarılmıştır. "Sosyal Bilgiler" anahtar kavramı için üretilen kelimeler belirlendikten sonra, kelimelerin tekrar etme sıklıklarını göstermek için ilgili frekans tablosu hazırlanmıştır. Sosyal bilgiler kavramı için ilgili frekans tablosu uzun olduğu için tüm kelimelerin yer aldığı frekans tablosu ek olarak sunulmuştur. Elde ettiğimiz verilerin okunabilmesi ve anlaşılabilmesi için "Sosyal Bilgiler" anahtar kavramı ile ilgili olarak 4 ve üzerinde tekrar eden kelimelere tablolarda, şekillerde ve ana metinde yer verilmiştir. "Sosyal Bilgiler" anahtar kavramı hakkında özel yetenekli öğrencilerin zihin haritalarını oluşturmak için, öncelikle ilgili frekans tablosu hazırlanmış ve tablo da yer alan veriler değerlendirilmiştir. Frekans tablosunda "Sosyal Bilgiler" anahtar kavramı ile ilişkilendirilen kelimeler tekrar edilme sayılarına göre sıralanmıştır. Sosyal bilgiler kavramı hakkında özel yetenekli öğrencilerin zihin haritasının oluşturulması için Bahar, Johnstone ve Sutcliffe (1999) tarafından hazırlanan Kesme Noktası Tekniği kullanılmıştır. Kesme Noktası Tekniğinde, anahtar kavram ile ilgili, frekans tablosunda en fazla tekrarlanmış olan kelimenin 3 ya da 5 rakam altında yer alan sayı kesme noktası (KN) olarak belirlenmiştir. Bu işlemden sonra belirli aralıklarla kesme noktası aşağıya çekilmiş ve bu işlem "Sosyal Bilgiler" kavramı frekans tablosunda yer alan tüm kavramlar zihin haritasında yer alıncaya kadar sürdürülmüştür. Kesme noktaları arasında yer alan kavramlar, bu kelimelerin bu aralıkta yer alan sayı kadar özel yetenekli öğrenciler tarafından tekrarlandığını göstermektedir.

Araştırmada özel yetenekli öğrencilerin "Sosyal Bilgiler" kavramı ile ilgili olarak en çok tekrar ettikleri kelime "Ders" kelimesi olmuştur. "Ders" kelimesi 34 defa tekrar edilmiştir. Bu kelimenin tekrar edilme sayısının 4 rakam altındaki 30 sayısı kesme noktası olarak belirlenmiştir. Belirleme

işleminin ardından diğer kesme noktaları şu şekilde oluştur; KN 25-29, KN 20-24, KN 15-19, KN 10-14, KN 4-9. Bu kesme noktalarının her biri ayrı bir renk ile ilişkilendirilmiş ve “Sosyal Bilgiler” kavramı hakkında özel yetenekli öğrencilerin zihin haritaları bu renkler sayesinde görsel olarak oluşturulmuştur. Kesme noktaları ve ilişkilendirildikleri renkler Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2

Kesme Noktaları ve İlişkilendirildikleri Renkler

Kesme Noktası Aralıkları	Rengi
KN ≥ 30	●
KN 25-29	●
KN 20-24	●
KN 15-19	●
KN 10-14	●
KN 4-9	●

Etik kurul izin bilgileri

Bu araştırmanın etik izni, Akdeniz Üniversitesi Rektörlüğü Sosyal ve Beşerî Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulundan 25/03/2022 tarihli ve 114 sayılı karar ile alınmıştır.

BULGULAR

Bu bölümde “Sosyal Bilgiler” anahtar kavramına ilişkin olarak özel yetenekli öğrencilerden KİT aracılığıyla elde edilmiş olan veriler bulunmaktadır. Elde edilen veriler tablolar ve şekillerle birlikte açıklanmıştır. Özel yetenekli öğrencilerin anahtar kavrama ilişkin yazdıkları kelimeler ve bu kelimelerin tekrar edilme sayıları Tablo 3’te gösterilmiştir. Tablo 3’te öğrenciler tarafından 4 ve üzerinde tekrar edilen kelimeler verilmiştir.

Tablo 3

Özel Yetenekli Öğrencilerin “Sosyal Bilgiler” Anahtar Kavramına İlişkin Yazdıkları Kelimeler ve Tekrar Sayıları

İlişki Kurulan Kelimeler	Tekrar Sayısı	İlişki Kurulan Kelimeler	Tekrar Sayısı
Ders	34	Savaşlar	7
Tarih	32	Vatandaşlık	7
Coğrafya	25	İletişim	6
Hayat	23	İnsan	6
Sosyalleşmek	15	Millî Mücadele	6
Harita	12	Toplum	6
Doğa	11	Ekonomi	5
Dünya	11	Empati	5
Haklar	11	Kurallar	5
Kültür	11	Psikoloji	5
Öğretmen	11	Arkadaş	4
Atatürk	10	Geçmiş	4
Sorumluluklar	10	Kitap	4
Ülkeler	10	Millet	4
Okul	7	Pusula	4

Özel yetenekli öğrencilerin “Sosyal Bilgiler” anahtar kavramına yönelik ilişkilendirdikleri toplam kelime sayısı 137 olmuştur. Bu kelimelerin toplam tekrar edilme sayıları ise 465 olarak

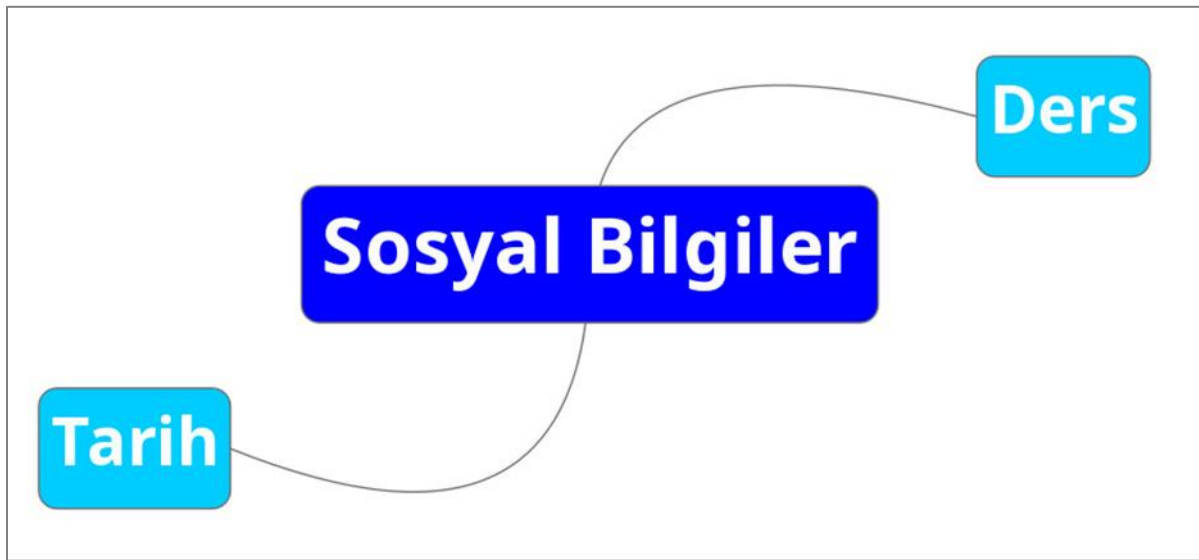
belirlenmiştir (sosyal bilgiler anahtar kavramı için ilişkilendirilen kelimelerin tam listesi ve tekrar sayısı için bkz. Ek 1). Tablo 3 incelendiğinde özel yetenekli öğrencilerin “Sosyal Bilgiler” anahtar kavramı ile ilgili olarak ilişkilendirdikleri kelimeler arasında en çok tekrar edilen kelime “Ders” (f=34) ve “Tarih” (f=32) olmuştur. Bu kelimeleri “Coğrafya” (f=25), “Hayat” (f=23), “Sosyalleşmek” (f=15) ve “Harita” (f=12), kelimeleri takip etmiştir. Özel yetenekli öğrencilerin “Sosyal Bilgiler” anahtar kavramı ile ilgili 4 ve üzerinde tekrar ettikleri kelimelerin sayısı 30 olarak belirlenmiştir.

Frekans tablosundaki veriler ile hazırlanan ve özel yetenekli öğrencilerin “Sosyal Bilgiler” anahtar kavramı hakkında bilişsel yapısını açıklayan kesme noktaları ve kavram ağlarına aşağıda yer verilmiştir.

Kesme noktası 30 ve üzeri için oluşturulan kavram ağı Şekil 2’de sunulmuştur.

Şekil 2

Kesme Noktası 30 ve Üzeri İçin Oluşturulan Kavram Ağı

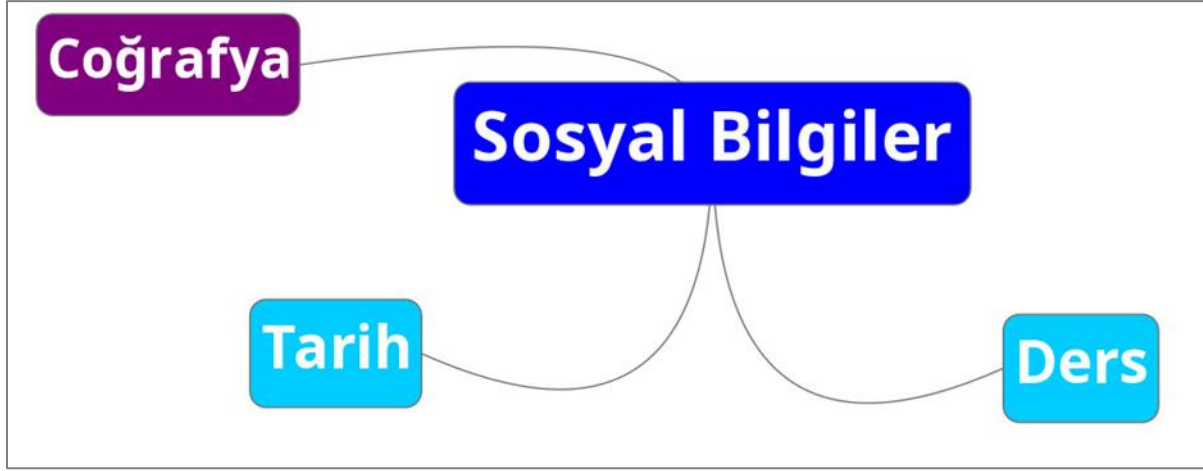
Kesme noktası 30 ve üzerinde “Sosyal Bilgiler” anahtar kavramı ile ilişkilendirilen kelimeler, “Ders” ve “Tarih” kelimeleri olmuştur. “Ders” kelimesi 34 defa tekrar edilirken, “Tarih” kelimesi 32 defa tekrarlanmıştır. Özel yetenekli öğrencilerin zihinlerinde sosyal bilgilerin en çok ders kavramı ile ilişkilendirildiği görülmektedir. Sosyal bilgiler dersinin ana dallarından olan tarih kavramı tekrar edilme sıklığına göre ikinci en çok tekrar edilen kelime olmuştur.

Kesme noktası 25-29 aralığı için oluşturulan kavram ağı Şekil 3’te sunulmuştur.

Şekil 3

Kesme Noktası 25-29 İçin Oluşturulan Kavram Ağı

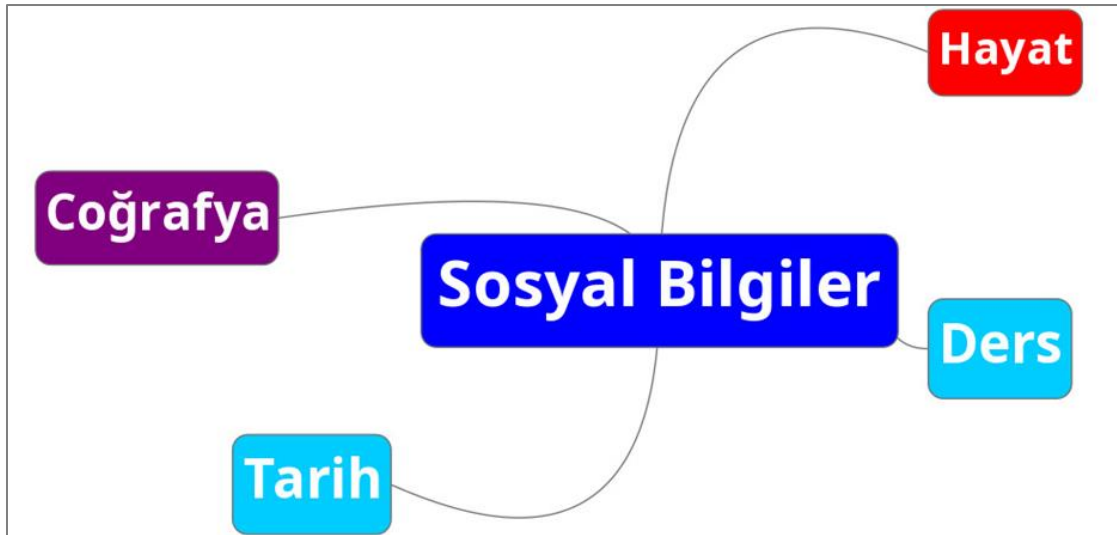

Kesme noktası 25-29 aralığında “Sosyal Bilgiler” anahtar kavramı ile ilişkilendirilen sadece 1 kelime olmuştur. Bu kelime “Coğrafya” kelimesidir. “Coğrafya” kelimesi 25 defa tekrar edilmiştir. Sosyal bilgiler dersinin ana dallarından birisi olan coğrafya kavramı, tarih kavramı kadar tekrar edilmemiş olsa da en çok tekrar edilen üçüncü kelime olmuştur. Buradan hareketle özel yetenekli öğrencilerin zihinlerinde sosyal bilgilere bağlı olarak tarih ifadesi daha çok çağrışım yapmaktadır.

Kesme noktası 20-24 aralığı için oluşturulan kavram ağı Şekil 4’te sunulmuştur.

Şekil 4

Kesme Noktası 20-24 İçin Oluşturulan Kavram Ağı

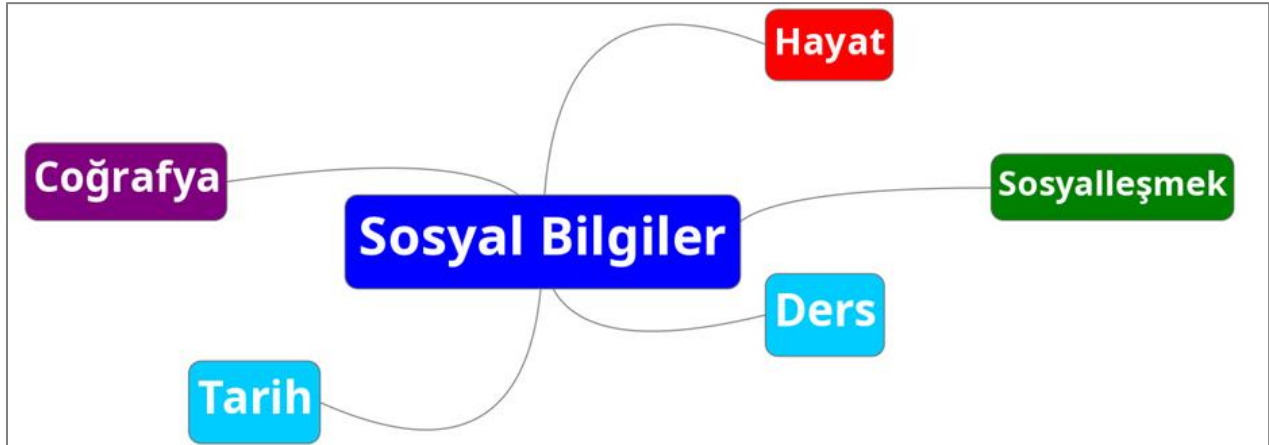

Kesme noktası 20-24 aralığında, özel yetenekli öğrencilerin “Sosyal Bilgiler” anahtar kavramı ile ilişkilendirdikleri kelime “Hayat” kelimesi olmuştur “Hayat” kelimesi 23 defa tekrarlanmıştır. Hayat kelimesinin özel yetenekli öğrenciler için dördüncü sırada olması, dersin insanların yaşam alanları ile ilişkilendirilmesiyle ilgili olduğu söylenebilir.

Kesme noktası 15-19 aralığı için oluşturulan kavram ağı Şekil 5’te sunulmuştur.

Şekil 5

Kesme Noktası 15-19 İçin Oluşturulan Kavram Ağı

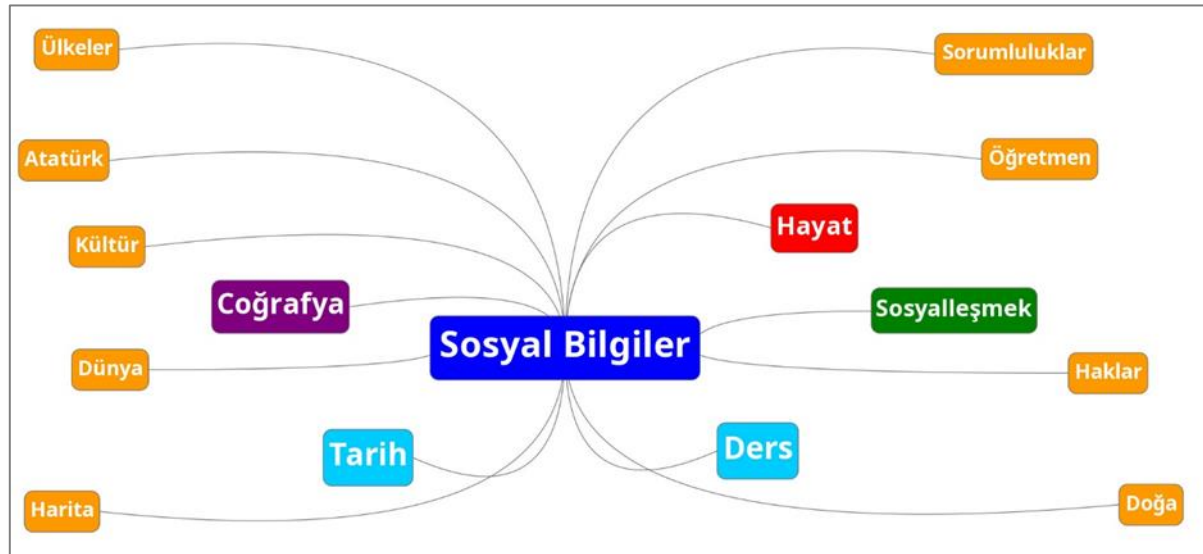

Kesme noktası 15-19 aralığında, “Sosyal Bilgiler” anahtar kavramı ile ilişkilendirilen yine 1 kelime olmuştur. Bu kelime “Sosyalleşmek” kelimesidir. “Sosyalleşmek” kelimesi 15 defa tekrarlanmıştır. Sosyal bilgiler kelimesi ile ilişkilendirilen beşinci kavramın sosyalleşmek olması ders içerisinde yer alan iletişim, etkileşim vb. konuların etkinliğini göstermektedir.

Kesme noktası 10-14 aralığı için oluşturulan kavram ağı Şekil 6’da sunulmuştur.

Şekil 6

Kesme Noktası 10-14 İçin Oluşturulan Kavram Ağı

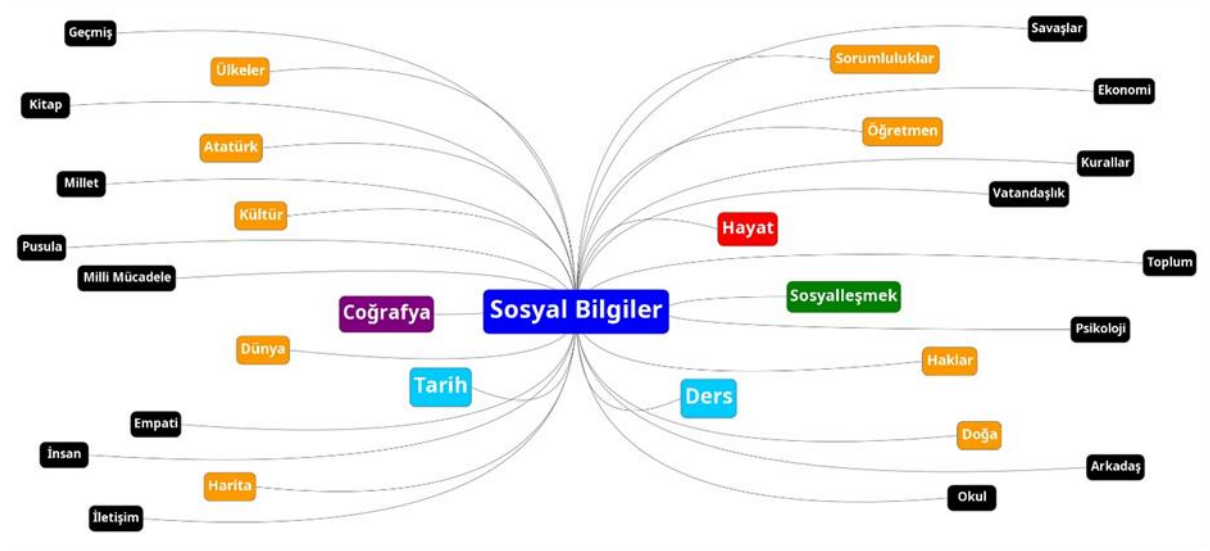

Kesme noktası 10-14 aralığında, “Sosyal Bilgiler” anahtar kavramı ile ilişkilendirilen kelimeler, “Harita”, “Doğa”, “Dünya”, “Halklar”, “Kültür”, “Öğretmen”, “Atatürk”, “Sorumluluklar” ve “Ülkeler” kelimeleri olmuştur. Bu kelimelerden “Harita” kelimesi 12, “Doğa” kelimesi 11, “Dünya” kelimesi 11, “Halklar” kelimesi 11, “Kültür” kelimesi 11, “Öğretmen” kelimesi 11, “Atatürk” kelimesi 10, “Sorumluluklar” kelimesi 10 ve “Ülkeler” kelimesi 10 defa tekrarlanmıştır. Kesme noktası 10-14 arasındaki kelimeleri değerlendirdiğimizde bu kelimelerin tamamına yakınının sosyal bilgiler dersindeki konuların içerisinde yer alan kelimeler olduğu görülmektedir.

Kesme noktası 4-9 aralığı için oluşturulan kavram ağı Şekil 7’de sunulmuştur.

Şekil 7

Kesme Noktası 4-9 İçin Oluşturulan Kavram Ağı

Kesme noktası 4-9 aralığında, “Sosyal Bilgiler” anahtar kavramı ile ilişkilendirilen kelimeler, “Okul”, “Savaşlar”, “Vatandaşlık”, “İletişim”, “İnsan”, “Millî Mücadele”, “Toplum”, “Ekonomi” “Empati”, “Kurallar” “Psikoloji” “Arkadaş” “Geçmiş” “Kitap” “Millet” ve “Pusula” kelimeleri olmuştur. Bu kelimelerden “Okul” kelimesi 7, “Savaşlar” kelimesi 7, “Vatandaşlık” kelimesi 7, “İletişim” kelimesi 6, “İnsan” kelimesi 6, “Millî Mücadele” kelimesi 6, “Toplum” kelimesi 6, “Ekonomi” kelimesi 5, “Empati” kelimesi 5, “Kurallar” kelimesi 5, “Psikoloji” kelimesi 5, “Arkadaş” kelimesi 4, “Geçmiş” kelimesi 4, “Kitap” kelimesi 4, “Millet” kelimesi 4 ve “Pusula” kelimesi 4 defa tekrarlanmıştır. Kesme noktası 4-9 aralığındaki kelimeleri değerlendirdiğimizde büyük çoğunluğunun kesme noktası 10-14 aralığında olduğu gibi sosyal bilgiler dersindeki konuların içerisinde yer aldığı görülebilir.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Araştırmanın bulgularını değerlendirdiğimizde ortaya çıkan sonuçlar şu şekilde olmuştur:

Özel yetenekli öğrencilerin “Sosyal Bilgiler” anahtar kavramına yönelik en fazla ilişkilendirdikleri kelimenin “Ders” (f=34) kelimesi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcıların “Sosyal Bilgiler” anahtar kavramı ile “Ders” kelimesini ilişkilendirmelerinde sosyal bilgileri bir ders olarak almaları, bu dersi eğitim-öğretim faaliyetinin bir parçası olarak görmeleri ve belirli kural ve normlar çerçevesinde daha çok okul ortamında bu ders ile ilişkili olmalarının etkili olduğu söylenilebilir. Ayrıca, katılımcıların çoğunun sosyal bilgileri eğitim-öğretim süreci içerisinde başarılı olmaları gereken ve not ortalamalarına etki eden bir disiplin olarak görmeleri de “Sosyal Bilgiler” anahtar kavramını en çok “Ders” kelimesi ile ilişkilendirmelerinin bir nedeni olduğu sonucuna da ulaşılabilir.

“Sosyal Bilgiler” anahtar kavramı ile en fazla ilişkilendirilen ikinci kelime ise “Tarih” (f=32) kelimesidir. 32 kez tekrar edilen “Tarih” kelimesi özel yetenekli öğrencilerin bilişsel yapılarında sosyal bilgilerin tarih ekseninde değerlendirildiğinin ve tarih konularının öğretildiği bir ders olduğunun yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Özel yetenekli öğrencilerin, “Sosyal Bilgiler” anahtar

kavramını “Tarih” kelimesi ile ilişkilendirmelerinin altında yatan bir diğer nedenin ise sosyal bilgiler dersinin tarihi olay örgülerine, neden-sonuç ilişkilerine ve kronolojik bir sıralamaya ağırlık verilerek işlenilmesinin etkili olduğu görülebilir. Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nın özel amaçlarına bakıldığında bu yönde amaçlar verildiği görülebilir. Ayrıca Sosyal Bilgiler Öğretim Programının kazanımları incelediğinde 4-5-6 ve 7. sınıf düzeylerinde öğrenme alanlarından “Kültür ve Miras” alanında tarihi olay örgülerinin, neden-sonuç ilişkilerinin ve kronolojinin ele alındığı kazanımların bulunduğunu görülebilmektedir.

Kesme noktası 25-29 aralığında “Sosyal Bilgiler” anahtar kavramı ile ilişkilendirilen “Coğrafya” kelimesi “Ders” ve “Tarih” kelimelerinden sonra en çok tekrar edilen üçüncü kelime olmuştur. Özel yetenekli öğrencilerinin 25’i, “Sosyal Bilgiler” anahtar kavramını “Coğrafya” kelimesi ile ilişkilendirmişlerdir. Bunun nedeninin ise, sosyal bilgiler dersi içerisinde yer alan konuların tarih ve coğrafya ağırlıklı olması, ayrıca zaman, mekân ve yer bağlamında bu dersin işlenmesi ve sosyal bilgilerin çok disiplinli bir yapıya sahip olmasının etkili olduğu söylenebilir.

Kesme noktası 20-24 aralığında “Sosyal Bilgiler” anahtar kavramı ile ilişkilendirilen “Hayat” kelimesi “Ders”, “Tarih” ve “Coğrafya” kelimelerinden sonra en çok tekrar edilen dördüncü kelime olmuştur. Özel yetenekli öğrencilerin 23’ü, “Sosyal Bilgiler” anahtar kavramını “Hayat” kelimesi ile ilişkilendirmişlerdir. Özel yetenekli öğrencilerin önemli bir bölümünün “Sosyal Bilgiler” anahtar kavramını “Hayat” kelimesi ile ilişkilendirmelerinin ana dayanağını oluşturan sosyal bilgilerin hayatın içinden bir alan olması, insanı ve toplumu konu edinmesi, yaşanmış ve yaşanması muhtemel konulardan örnek olaylara yer vermesi ve bireyin toplumsal varoluşunu gerçekleştirmesinde önemli bir ders olması gibi birçok etkenin olduğu sonucuna ulaşmak mümkündür. Sosyal Bilgiler dersinin tanımına baktığımızda, zaman içerisinde daimî olarak farklılaşan dünya şartlarına, elde edilen bilgiler sayesinde uyum sağlayabilen ve karşılaşılan sorunları çözüme yeteneğine sahip bireyleri, vatandaşları yetiştiren bir ders olarak tanımlandığını görebiliriz (Sever, 2021).

Özel yetenekli öğrenciler, kesme noktası 15-19 aralığında “Sosyal Bilgiler” anahtar kavramını “Sosyalleşmek” kelimesi ile ilişkilendirmişlerdir. Özel yetenekli öğrencilerin 15’i bu ilişkilendirmeyi yapmıştır. Sosyal bilgilerin ana hedefinin iyi insan ve iyi vatandaş yetiştirmek olduğu düşüncesinden yola çıkarsak, bu ilişkilendirmenin öğrencilerin “Sosyal Bilgiler” anahtar kavramını sosyalleşmenin ve toplumdaki diğer insanlarla etkili bir iletişim kurabilmenin sağlayıcısı olarak görmelerinin sonucu olarak “Sosyalleşmek” kelimesi ile ilişkilendirdikleri sonucuna ulaşılabilir.

Özel yetenekli öğrenciler, kesme noktası 10-14 aralığında “Sosyal Bilgiler” anahtar kavramını “Harita” (f=12), “Doğa” (f=11), “Dünya” (f=11), “Halklar” (f=11), “Kültür” (f=11), “Öğretmen” (f=11), “Atatürk” (f=10), “Sorumluluklar” (f=10) ve “Ülkeler” (f=10) kelimeleri ile ilişkilendirmişlerdir. Özel yetenekli öğrencilerin bu ilişkilendirmelerinin, daha önceki bulgularda bahsedilen “Tarih” ve “Coğrafya” ilişkilendirmelerine benzer olduğu ve bu bulguların daha genişletilmiş hali olduğu sonucuna ulaşmak mümkündür. Ayrıca, özel yetenekli öğrenciler “Sosyal Bilgiler” anahtar kavramını, sosyal bilgilerin tarih, coğrafya ve vatandaşlık temelinde değerlendirilen bir ders olması anlayışından yola çıkılarak bu ilişkilendirmeleri yaptıkları söylenebilir.

Son olarak özel yetenekli öğrenciler, kesme noktası 4-9 aralığında “Sosyal Bilgiler” anahtar kavramını “Okul” (f=7), “Savaşlar” (f=7), “Vatandaşlık” (f=7), “İletişim” (f=6), “İnsan” (f=6), “Millî Mücadele” (f=6), “Toplum” (f=6), “ekonomi” (f=5), “Empati” (f=5), “Kurallar” (f=5), “Psikoloji”

(f=5), “Arkadaş” (f=4), “Geçmiş” (f=4), “Kitap” (f=4), “Millet” (f=4) ve “Pusula” (f=4) kelimeleri ile ilişkilendirmişlerdir. Sosyal bilgilerin hem multidisipliner bir alan olması hem de özel amaçları arasında geçmişini iyi öğrenen, geleceğine yön veren, toplumsal norm ve kurallara saygılı birer iyi insan iyi vatandaş yetiştirme hedeflerinin olması, özel yetenekli öğrencilerin “Sosyal Bilgiler” anahtar kavramını bu kelimelerle ilişkilendirmelerinin nedeni olabileceği sonucuna ulaşmak mümkündür.

Çalışma sayesinde elde edilen verilere göre, sosyal bilgiler kavramı ile ilişkili olarak özel yetenekli öğrenciler arasında herhangi bir kavram yanlışlığı bulunmamaktadır. Bunun yanında sosyal bilgiler kavramının en çok ilişkilendirildikleri kelimeler sırasıyla ders, tarih, coğrafya olmuştur. Aydemir (2014) tarafından 7. Sınıf düzeyinde gerçekleştirilen ve 94 öğrencinin katıldığı çalışma da beşerî coğrafya anahtar kavramına yönelik öğrencilerin kavram yanlışlıklarına rastlanmıştır. Tokcan ve Yiter (2017) tarafından 223 öğrenci ile yapılan çalışmada doğal afetler ile ilgili kavramlarda öğrencilerin kavram yanlışlıkları ile ilgili sonuçlara ulaşılmıştır. Nacaroğlu ve Bozdağ (2020) tarafından “çevre sorunları” anahtar kavramına ilişkin olarak özel yetenekli 72 öğrenci ile kelime ilişkilendirme testi aracılığıyla yapılan araştırmada katılımcıların çevre sorunlarına yönelik algılarının yeterli düzeyde olmadığı belirtilmiştir. Bunlara ilaveten Özkaral ve Bozyiğit (2021) tarafından 102 öğrenci ile yapılan araştırma da öğrencilerin yeryüzü şekillerine yönelik anahtar kavramlar hakkında genel olarak fikir sahibi oldukları, ancak soyut kavramları zihinlerinde tam olarak yapılandıramadıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Öneriler

Kelime İlişkilendirme Testi aracılığıyla elde edilen bulgu ve sonuçlara dayalı olarak bu çalışma içerisinde şu önerilere yer verilmektedir:

- Alanyazın incelendiğinde özel yetenekli öğrenciler ile ilgili yapılan çalışmaların az olduğu görülmüştür. Özel yetenekliler alanında akademik çalışmaların artması hem alana hem de özel yetenekli öğrencilerin öğrenimlerine, gelişimlerine katkı sağlayacaktır.
- Özel yetenekli öğrencilerin bilişsel yapıları, kavram algıları ve yanlışlıkları üzerine araştırmaların artırılması faydalı olacaktır.
- Yapılan araştırmalara göre normal okullarda okuyan öğrencilerde kavram yanlışlıkları ortaya çıkmıştır. Ancak araştırmamız neticesinde özel yetenekli öğrencilerde sosyal bilgiler ile ilgili olarak herhangi bir kavram yanlışlığı ortaya çıkmamıştır. Bu nedenle kavram yanlışlıklarının azalmasına katkı sağlaması açısından özel yetenekli öğrencilerin öğrenim gördüğü Bilim ve Sanat Merkezlerinin felsefi yapısının diğer okullar içinde uygulanabilmesi önerilmektedir.
- Sosyal Bilgiler alanında farklı konular üzerine KİT çalışmaları yapılabilir.
- Araştırmamızda sadece özel yetenekli öğrencilere öğrenim veren bir bilim ve sanat merkezindeki öğrencilere ulaşılabilmektedir. Daha genel bir değerlendirme için diğer bilim ve sanat merkezlerindeki öğrencilerle birlikte araştırmaların genişletilmesi olumlu olacaktır.
- Araştırmanın daha kapsamlı ve karşılaştırmalı olabilmesi için normal bir ortaokulda okuyan öğrencileri de kapsayacak şekilde genişletilmesi önerilmektedir.

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyanı

Her iki yazar da makaleye eşit oranda katkı sunmuştur.

Çatışma Beyanı

Yazarlar arasında herhangi bir çatışma durumu yoktur.

KAYNAKÇA

- Akhan, N. E. & Altaş, S. (2021). Bilim ve sanat merkezine devam eden ortaokul öğrencileri ve MEB ortaokul öğrencilerinin sosyal bilgiler dersi algıları. *Türkiye Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, 6(1), 23-39. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tubad/issue/62625/772102> adresinden 1.10.2022 tarihinde erişilmiştir.
- Aktepe, V., Cepheci, E., Irmak, S. & Palaz, Ş. (2017). Hayat bilgisi dersinde kavram öğretimi ve kavram öğretiminde kullanılabilir teknikler üzerine kuramsal bir çalışma. *Uluslararası Sosyal Bilimler Eğitimi Dergisi*, 3(1), 33-50. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/issej/issue/32023/332565> adresinden 1.10.2022 tarihinde erişilmiştir.
- Aydemir, A. (2014). *Ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin beşerî coğrafya kavramlarına ilişkin algılarının kelime ilişkilendirme testi aracılığıyla incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Atabek-Yiğit, E. & Balkan-Kıyıcı, F. (2019). Öğretmen adaylarının öğretmen algısı. *MSKU Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(1), 20-39. <https://doi.org/10.21666/muefd.460666>
- Atalay, Z. Ö. (2014). Üstün zekalı ve yetenekli bireyler için farklılaştırılmış sosyal bilgiler dersinde uygulanabilecek öğretim stratejileri. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(22), 339-358. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/93181> adresinden 4.09.2022 tarihinde erişilmiştir.
- Ateş, H. (2020). *Sosyal bilgiler öğretiminde üstün yetenekli çocuklar için zenginleştirilmiş program önerisi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Yıldız Teknik Üniversitesi.
- Bahar, M., Johnstone, A. H. & Sutcliffe, F. G. (1999). Investigation of students' cognitive structure in elementary genetics through word association tests. *Journal of Biological Education*, 33(3), 134-141. <https://dx.doi.org/10.1080/00219266.1999.9655653>
- Bahar, M. & Özatlı, N. S. (2003). Kelime İletişim Test Yöntemi ile Lise 1. Sınıf Öğrencilerinin Canlıların Temel Bileşenleri Konusundaki Bilişsel Yapılarının Araştırılması. *Balıkesir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 5, (2), 75-85. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/baunfbed/issue/24783/261831> adresinden 4.09.2022 tarihinde erişilmiştir.
- Çaycı, B., Demir, M. K., Başaran, M. & Demir, M. (2007). Sosyal bilgiler dersinde iş birliğine dayalı öğrenme ile kavram öğretimi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 15(2), 619-630. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/kefdergi/issue/49102/626597> adresinden 20.09.2022 tarihinde erişilmiştir.
- Çelikten, Y. (2017). Üstün yetenekli çocuklar ve BİLSEM. *Turkish Journal of Educational Studies*, 4(3), 87-104. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/turkjes/issue/34172/377838> adresinden 25.09.2022 tarihinde erişilmiştir.
- Çolak, R. (2010). *Kavram haritalarının sosyal bilgiler eğitimi çerçevesinde tarihsel kavramların öğretiminde kullanılması: kavram haritası ile yapılan öğretim ile tutum, başarı ve kalıcılık arasındaki ilişkinin incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Marmara Üniversitesi.

- Demirkaya, H., Köç, A. & Ünal, O. (2020). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Osmanlı ve Fetih Kavramlarına İlişkin Bilişsel Yapıların Kelime İlişkilendirme Testi Yoluyla Analizi. *Ondokuz Mayıs University Journal of Education Faculty*, 39 (2), 45-63. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/omuefd/issue/58553/747421> adresinden 11.10.2022 tarihinde erişilmiştir.
- Deveci, H., Köse, T. Ç. & Bayır, Ö. G. (2014). Öğretmen adaylarının sosyal bilimler ve sosyal bilgiler kavramlarına ilişkin bilişsel yapıları: Kelime ilişkilendirme testi uygulaması. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(16), 101-124. <https://doi.org/10.14520/adyusbd.732>
- Ecevit, T. & Şimşek, P. Ö. (2017). Öğretmenlerin fen kavram öğretimleri, kavram yanılgılarını saptama ve giderme çalışmalarının değerlendirilmesi. *Elementary Education Online*, 16(1), 129-150. <https://doi.org/10.17051/ieo.2017.47449>
- Ercan, F., Taşdere, A. & Ercan, N. (2010). Kelime ilişkilendirme testi aracılığıyla bilişsel yapının ve kavramsal değişimin gözlenmesi. *Türk Fen Eğitimi Dergisi*, 7(2), 135-154. <https://search.trdizin.gov.tr/yayin/detay/117801/> adresinden 18.10.2022 tarihinde erişilmiştir.
- Gömleksiz, M. N. , Kan, A. Ü. & Öner, Ü. (2012). İlköğretim Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersine İlişkin Metaforik Algıları. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14 (2), 419-436. <https://dergipark.org.tr/en/pub/erziefd/issue/6011/80363> adresinden 08.12.2022 tarihinde erişilmiştir.
- Karasar, N. (2017). Bilimsel araştırma yöntemi: Kavramlar, ilkeler, teknikler. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Kaya, N. G. (2013). Üstün yetenekli öğrencilerin eğitimi ve BİLSEM'ler. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1), 115-122. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/erziefd/issue/6010/79706> adresinden 24.09.2022 tarihinde erişilmiştir.
- Kocabaşoğlu, B. & Şahin, E. (2021). Investigation of Gifted Students' Cognitive Structures on the concept of Innovation. *Journal Of Turkish Science Education*. 18(4), 649-673. <http://doi.org/10.36681/tused.2021.96>
- Korkut, Ş. (2017). *Üstün yetenekli öğrencilerin eğitiminde bütünleştirilmiş müfredat modeline göre farklılaştırılmış sosyal bilgiler öğretimi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İnönü Üniversitesi.
- Kostova, Z. & Radoynovska, B. (2008). Word association test for studying conceptual structures of teachers and students. *Bulgarian Journal of Science and Education Policy (BJSEP)*, 2(2), 209-231. <http://bjsep.org/getfile.php?id=20> adresinden 12.10.2022 tarihinde erişilmiştir.
- Memişoğlu, H. & Tarhan, E. (2016). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kavram öğretimine ilişkin görüşleri. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 6-20. <https://doi.org/10.24289/ijsser.648605>
- Mertol, H., Doğdu, M. & Yılar, B. (2013). Üstün zekâlı ve yetenekli öğrencilerin sosyal bilgiler dersine ilişkin metaforik algıları. *Üstün Yetenekli Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 1(3), 176-

183. <https://www.academia.edu/31471107> adresinden 08.12.2022 tarihinde erişilmiştir.
- Nacaroğlu, O. & Bozdağ, T. (2020). Özel yetenekli öğrencilerin çevre sorunlarına yönelik algılarının kelime ilişkilendirme testi kullanılarak incelenmesi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 40(2), 385-409. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/gefad/issue/56462/573864> adresinden 25.08.2022 tarihinde erişilmiştir.
- Nacaroğlu, O. & Karaaslan, G. (2020). Özel yetenekli öğrencilerin iklim değişikliğine yönelik bilişsel yapılarının incelenmesi. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, 11(Ek), 1-13. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/gumus/issue/59344/637441> adresinden 23.08.2022 tarihinde erişilmiştir.
- Nacaroğlu, O. & Kızkapan, O. (2021). Gifted Students' Beliefs about Knowledge and Learning. *Journal of Science Learning*. 4(3), 275-287. <https://eric.ed.gov/?id=EJ1307051> adresinden 5.09.2022 tarihinde erişilmiştir.
- Özatlı, N. S. & Bahar, M. (2010). Öğrencilerin boşaltım sistemi konusundaki bilişsel yapılarının yeni teknikler ile ortaya konması. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Dergisi*, 10(2), 9-26. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/aibuefd/issue/1499/18134> adresinden 21.09.2022 tarihinde erişilmiştir.
- Özkaral, C. & Bozyiğit, R. (2021). Ortaokul 8. Sınıf Öğrencilerinin Yeryüzü Şekillerine Yönelik Algılarının Kelime İlişkilendirme Testi (KİT) Aracılığıyla İncelenmesi. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 8(2), s. 51-63. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/asead/issue/62195/873913> adresinden 22.09.2022 tarihinde erişilmiştir.
- Polat, G. (2013). 9. Sınıf öğrencilerinin çevreye ilişkin bilişsel yapılarının kelime ilişkilendirme test tekniği ile tespiti. *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi*, 7(1), 97-120. <https://doi.org/10.12973/nefmed155>
- Sandgren, O., Salameh, E., Nettelbladt, U., Dahlgren-Sandberg, A. & Andersson, K. (2021). Using a word association task to investigate semantic depth in swedish-speaking children with developmental language disorder. *Logopedics Phoniatrics Vocology*. 46(3), s. 134-140. <https://doi.org/10.1080/14015439.2020.1785001>
- Sever, R. (2021). Alternatif yaklaşımlarla sosyal bilgiler eğitimi ile ilgili temel kavramlar. (Eds. Ramazan Sever, Mesut Aydın ve Erol Koçoğlu). *Alternatif yaklaşımlarla sosyal bilgiler eğitimi* içinde (6. Baskı, ss. 1-10). Pegem Akademi.
- Sikumbang, D., Rakhmawati, I. & Suwandi, T. (2019). Investigating the Cognitive Structure of Biology Preservice Teacher about Central Dogma of Molecular Biology Through Word Association Test. *Journal of Physics: Conference Series*, (1155) 012047. <https://iopscience.iop.org/article/10.1088/1742-6596/1155/1/012047> adresinden 10.10.2022 tarihinde erişilmiştir.
- Soylu, T. & Memişoğlu, H. (2019). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kavram öğretimine ilişkin görüşlerinin belirlenmesi. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 5(4), 464-484. <https://doi.org/10.24289/ijsser.648605>

- T.C. MEB Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi. Tebliğler Dergisi. (2019). Cilt 82, Sayı:2747, s. 391-419.
- T.C. MEB Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı. (2018). http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/201812103847686-SOSYAL_BILGILER_OGRETIM_PROGRAMI.pdf adresinden 08.12.2022 tarihinde erişilmiştir.
- Tokcan, H. & Yiter, E. (2017). 5. Sınıf Öğrencilerinin Doğal Afetlere İlişkin Bilişsel Yapılarının Kelime İlişkilendirme Testi (KİT) Aracılığıyla İncelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(1), s. 115-129. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/kefad/issue/59268/851422> adresinden 26.09.2022 tarihinde erişilmiştir.
- Uzun, A. (2006). *Üstün veya özel yetenekli öğrencilerin sosyal bilgiler dersine ilişkin tutumları ile akademik başarıları arasındaki ilişki*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Ünal, F. & Er, H. (2015). Özel yetenekli öğrencilerin sosyal bilgiler dersine ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 16(1), 165-182. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/kefad/issue/59451/854136> adresinden 27.09.2022 tarihinde erişilmiştir.
- Ürek, H. & Dolu, G. (2020). A case study utilizing the cognitive structures of exceptionally talented students regarding chemical change via word association. *Gifted Education International*, 36(1), 50-70. <https://doi.org/10.1177/0261429419888895>
- Yaşar, Ş. & Bayır, Ö. G. (2010). İlköğretim 5. sınıf öğrencilerinin bakış açısıyla sosyal bilgiler. *Education Sciences*, 5(3), 1213-1225. <https://dergipark.org.tr/en/pub/nwsaedu/issue/19823/212319> adresinden 08.12.2022 tarihinde erişilmiştir.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2021). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. (12. Baskı). Seçkin Yayınları.
- Yücel, E. Ö., & Özkan, M. (2015). Determination of secondary school students' cognitive structure, and misconception in ecological concepts through word association test. *Educational Research and Reviews*, 10(5), 660-674. <https://doi.org/10.5897/ERR2014.2022>

Extended Abstract

Introduction

In this age, where scientific and technological developments have increased rapidly and globalization competition has reached the highest dimensions, countries have started to give importance to the education of gifted students, which is an indicator of development, progress, competitiveness and development, and to raise them in the best way. Both developed and developing countries, and especially Western European countries, have accelerated their development plans, constructivist education policies and their goals of increasing their level of development in line with the understanding of enriching students' own imaginations, revealing their creativity and developing their talents in the field of special talents as well as in other fields. (Unal & Er, 2015). Based on this understanding, in the Special Education Schools Regulation announced by the Ministry of National Education in our country, the concept of giftedness; As a result of the scales applied to the individuals, it was used for individuals who consistently showed a performance score of 130 or more in the targeted areas. The concept of special talent is; creativity, music, art, design, mechanics, techniques, etc. It has emerged for individuals who are successful and superior to their peers in various fields (Korkut, 2017). In addition, in the Ministry of National Education Science and Art Centers Directive, for gifted students, "Those who learn faster than their peers; "An individual who excels in creativity, art and leadership capacity, has special academic abilities, can understand abstract ideas, likes to act independently in his interests, and performs at a high level". In Turkey, the most important institution (BİLSEM) in the education of gifted students is the Science and Art Centers. The first of the BİLSEMs, which is the most important institution in the education of gifted students, was opened in Ankara in 1995. Since the day it was opened, BİLSEMs have continued their educational activities in supporting, developing and displaying their creativity for gifted students outside of their regular schools (Kaya, 2013). The social studies course, which focuses on the individual and society, aims to raise individuals who can introduce different perspectives and offer solutions to the problems encountered in the society we live in by knowing ourselves with an interdisciplinary approach (Akhan & Altaş, 2021). In this respect, this course, which aims to raise effective, responsible and good citizens, has a nature that will change the individual, society, country and the world. The place in the education of gifted students, who are more competent in many fields, is very important (Deveci, Köse & Bayır, 2014). The social studies course has become a sufficient course to attract the attention of gifted students with its structure that can raise individuals with knowledge, skills and equipment and provide a roadmap that can illuminate the future of humanity (Ateş, 2020). In addition to all these, the social studies course, in which the principles of the known-unknown, concrete-abstract, simple-to-complex and near-far are actively used and critical, reflective and creative thinking is at the forefront, is a course that can meet the needs of gifted students. Therefore, it was considered important to conduct a good conceptual analysis of this course and to examine the cognitive structures of the students towards this concept. "Word Association Tests (WAT)" is one of the most effective techniques for examining students' cognitive structures for a concept and performing conceptual analysis, which are carried out in a planned way in schools. Word association applications have been used for a long time in fields such as psychology and linguistics. Through the WAT, the participants are asked to produce related words about the basic concept. With these words produced by the participants, a mind map and cognitive structure are revealed (Sangren et al. 2021). Word association tests (WAT) is a technique introduced to reveal the relationships that students have developed between concepts (Polat,

2013). Word association tests have emerged as a technique that combines the concepts obtained from the answers given by the students and shows them through mind maps and provides in-depth analysis. This technique was found to be very effective in revealing the conceptual structure in the minds of students in a particular situation (Kostova & Radoynovska, 2008). Word association tests have come to be known as a technique widely used by various researchers in order to analyze the cognitive structure of students about a subject or discipline and the inter-concept information network that they have built in their minds from past to present, and to determine whether the connections they have established between concepts are effective in a long time (Özatlı & Bahar, 2010). In this technique, students are given a concept and asked to list the words that come to mind about this concept within a certain period of time. Students are asked to write between 5 and 10 words related to this concept. Then, by establishing connections between the words written by the students, the students' mind maps about that concept are reached. The purpose of this technique; It is to reveal the strong and generally accepted judgments of the students about the concept without thinking deeply (Atabek-Yiğit & Balkan-Kıyıcı, 2019). Keeping the time given to the students during the application of the word association test to the students provides a realistic explanation of the cognitive structures that the students will reveal for the concept they will associate with (Nacaroğlu & Karaaslan, 2020).

The purpose of this research; The aim of the study is to reveal the mental and cognitive structures related to the concept of Social Studies of secondary school students who have been identified as gifted in the field of general mental ability by the Ministry of National Education and who are studying at the Science and Art Center in this context, by means of word association test.

Method

Our research is a descriptive study prepared according to the survey model. In researches in which survey models are used, it is possible to reveal the current situations, which were in the past and still continue today, by observing without any intervention or change (Karasar, 2017). In our research, the survey model was used because it was aimed to reveal the cognitive structures of gifted students regarding the concept of social studies.

Our study was carried out with 100 students who were studying at a Science and Clock Center in the Mediterranean Region in the 2021-2022 academic year and were identified as special and gifted by the Ministry of National Education. However, when the data were analyzed, the forms of 7 students who did not fill the Word Association Test incorrectly, incompletely or properly were not evaluated.

In this study, data were collected through the Word Association Test, which we applied to gifted students. In the form prepared on an A4 size paper, firstly, explanations about the research were made. In the continuation of the form, there is a field where students can enter their gender and grade-program levels. In the test section prepared to reveal the perceptions of gifted students, the key concept of "Social Studies" was written 5 times under each other. In this way, it was tried to prevent the students from giving incorrect answers in a chain. If the student does not return to the key concept in every word that he associates with the "Social Studies" key concept in his mind, the answers may not be related to the key concept, but to the previous concept. If precautions are not taken, this may harm the purpose of the Word Association Test (Bahar & Özatlı, 2003).

Descriptive analysis method was used to analyze the data obtained from gifted students through word association test. By using this method, it is possible to organize, evaluate and reveal the

content of the data received through the forms (Yıldırım & Şimşek, 2011). After the Word Association Test was applied, the answers given by the special and gifted students for the key concept of "Social Studies" were evaluated and determined one by one. In our research, the words that special and gifted students associated with the key concept of "Social Studies" were directly transferred as obtained.

The Breakpoint Technique prepared by Bahar, Johnstone and Sutcliffe (1999) was used to create the mind map of gifted students about the concept of social studies. In the Breakpoint Technique, the number 3 or 5 digits below the most repeated word in the frequency table related to the key concept was determined as the cutoff point. After this process, the cut-off point was lowered at certain intervals and this process was continued until all the concepts in the "Social Studies" frequency table were included in the mind map. Concepts between the breakpoints show that these words are repeated by special and gifted students as many times as the number in this range.

Findings

In this section, there are data obtained from gifted students through word association test regarding the key concept of "Social Studies". Obtained data are explained with tables and figures. The words written by gifted students regarding the key concept and the number of repetitions of these words are shown in Table 3. In Table 3, words repeated 4 or more times by the students are given.

Table 3

The Words and Repetitions of Special Talented Students Regarding the Key Concept of "Social Studies"

Associated Words	Again Number	Associated Words	Again Number
lesson	34	Wars	7
History	32	Citizenship	7
Geography	25	Communication	6
Life	23	Human	6
socialize	15	National struggle	6
Map	12	Society	6
Nature	11th	Economy	5
World	11th	Empathy	5
Rights	11th	Rules	5
Culture	11th	Psychology	5
Teacher	11th	friend	4
Ataturk	10	Past	4
Responsibilities	10	Book	4
Countries	10	People	4
School	7	Compass	4

The total number of words that gifted students associate with the key concept "Social Studies" is 137. The total number of repetitions of these words was determined as 465 (for the full list of associated words for the social studies key concept and the number of repetitions, see Appendix 1). When Table 3 is examined, the most repeated words among the words associated with the "Social Studies" key concept by the gifted students were "Lesson" (f=34) and "History" (f=32). These words are "Geography" (f=25), "Life" (f=23), "Socializing" (f=15), "Map" (f=12), "Nature" (f=11), "World". (f=11), "People" (f=11), "Culture" (f=11) and "Teacher" (f=11) followed. The

number of words that gifted students repeat 4 or more about the "Social Studies" key concept was determined as 30.

Conclusion and Discussion

According to the data obtained through the study, there is no misconception among gifted students regarding the concept of social studies. In addition, the words with which the concept of social studies was most associated were, respectively, course, history and geography. In the study conducted by Aydemir (2014) at the 7th grade level and in which 94 students participated, students' misconceptions about the key concept of human geography were found. In the study conducted by Tokcan and Yiter (2017) with 223 students, results were obtained regarding the misconceptions of the students in the concepts related to natural disasters. In the research conducted by Nacaroğlu and Bozdağ (2020) on the key concept of "environmental problems" with 72 gifted students through word association test, it was stated that the perceptions of the participants towards environmental questions were not at a sufficient level. In addition to these, Özkaral and Bozyiğit (2021) conducted a study with 102 students, and it was concluded that the students had a general idea about the key concepts of landforms, but they could not fully structure the abstract concepts in their minds. From this point of view, we can say that gifted students do not have misconceptions about the key concept of "social studies", unlike their peers. However, it is seen that misconceptions may arise for different key concepts.

EK 1. Araştırmanın çalışma grubu içerisinde yer alan özel yetenekli öğrencilerin “Sosyal Bilgiler” anahtar kavramına ilişkin yazdıkları kelimeler ve tekrar edilme sayıları

SN	KELİME	TS	SN	KELİME	TS	SN	KELİME	TS	SN	KELİME	TS
1	Ders	34	36	Kroki	3	71	Atalarımız	1	106	İlişki	1
2	Tarih	32	37	Renkler	3	72	Ay	1	107	Kalem	1
3	Coğrafya	25	38	Sosyoloji	3	73	Ayrımcılık	1	108	Kalemlik	1
4	Hayat	23	39	Su	3	74	Babam (SBÖ)	1	109	Kıta	1
5	Sosyalleşmek	15	40	Tasarruf	3	75	Belediye	1	110	Kişisel Bilgi	1
6	Harita	12	41	Teknoloji	3	76	Beşerî Unsurlar	1	111	Komşular	1
7	Doğa	11	42	Trafik	3	77	Bilim	1	112	Kuşbakışı	1
8	Dünya	11	43	Türkiye	3	78	Bilinç	1	113	Madenler	1
9	Haklar	11	44	Yönler	3	79	Bilsem	1	114	Matematik	1
10	Kültür	11	45	Adalet	2	80	Binalar	1	115	Meslekler	1
11	Öğretmen	11	46	Afetler	2	81	Canlılar	1	116	Mezopotamya	1
12	Atatürk	10	47	Aile	2	82	Cumhuriyet	1	117	Mozaikler	1
13	Sorumluluklar	10	48	Antropoloji	2	83	Çöp	1	118	Olaylar	1
14	Ülkeler	10	49	Arkeoloji	2	84	Dağ	1	119	Osmanlı	1
15	Okul	7	50	Defter	2	85	Dayanışma	1	120	Oy Vermek	1
16	Savaşlar	7	51	Fen	2	86	Değerlerimiz	1	121	Özgürlük	1
17	Vatandaşlık	7	52	Hayvanlar	2	87	Dilekçe	1	122	Plastik	1
18	İletişim	6	53	Hukuk	2	88	Duygular	1	123	Roller	1
19	İnsan	6	54	İstiklal Marşı	2	89	Edebiyat	1	124	Saygı	1
20	Millî Mücadele	6	55	Konu	2	90	E-Devlet	1	125	Sınav	1
21	Toplum	6	56	Ödev	2	91	Ekvator	1	126	Şehir	1
22	Ekonomi	5	57	Seyit Onbaşı	2	92	Elektrik	1	127	Tapınaklar	1
23	Empati	5	58	Sınıf	2	93	Eski Oyunlar	1	128	Temizlik	1
24	Kurallar	5	59	Sosyal Medya	2	94	Eski Uygarlıklar	1	129	Turizm	1
25	Psikoloji	5	60	Tarihi Yerler	2	95	Faaliyet	1	130	Türkçe	1
26	Arkadaş	4	61	Tüketim	2	96	Fosil	1	131	Uluslararası İlişkiler	1
27	Geçmiş	4	62	Üretim	2	97	Gelişim	1	132	Ülke Sınırları	1
28	Kitap	4	63	Yöresel Yemekler	2	98	Gezegen	1	133	Ünite	1
29	Millet	4	64	Anadolu	1	99	Görgü Kuralları	1	134	Yemek	1
30	Pusula	4	65	Anlayış	1	100	Haber	1	135	Yeryüzü Şekilleri	1
31	Ağaçlar	3	66	Antalya	1	101	Hava Kirliliği	1	136	Yolculuk	1
32	Bilgi	3	67	Antik Kentler	1	102	Hint Okyanusu	1	137	Yöresel Oyunlar	1
33	Birey	3	68	Araştırma	1	103	İrkçılık	1			
34	Gelenekler	3	69	Asiye Hoca	1	104	Işık Kirliliği	1			
35	Kimlik	3	70	Asosyalite	1	105	İhtiyaçlar	1			
İlişkilendirilen Toplam Kelime Sayısı						137	İlişkilendirilen Kelimelerin Toplam Tekrar Sayısı				465

**Journal of Innovative Research
in Social Studies** | Sosyal Bilgilerde Yenilikçi
Araştırmalar Dergisi

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/jirss>

Cilt/Volume: 5 Sayı/Issue: 2 Yıl/Year: 2022

**Fen Bilimleri Öğretmenlerinin Mühendislik Tasarım Uygulamalarına
Yönelik Görüşleri**

The Opinions of Science Teachers towards the Engineering Design-Based
Applications

Yazar Bilgisi / Author Information

Meryem MERAL

Doktora öğrencisi, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Fen Bilgisi Eğitimi, Erzincan/Türkiye
PhD student, Erzincan Binali Yıldırım University, Faculty of Education, Department of Science Education, Erzincan/ Türkiye

meryemmeral96@gmail.com

 ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5167-6946>

Sema ALTUN YALÇIN

Prof. Dr., Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Fen Bilgisi Eğitimi, Erzincan/Türkiye
Prof. Dr., Erzincan Binali Yıldırım University, Faculty of Education, Department of Science Education, Erzincan/ Türkiye

saltun_11@hotmail.com

 ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6349-2231>

Zehra ÇAKIR

Doktora, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Fen Bilgisi Eğitimi, Erzincan/Türkiye
PhD, Erzincan Binali Yıldırım University, Faculty of Education, Department of Science Education, Erzincan/ Türkiye

zehracakir.29@hotmail.com

 ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4585-8214>

Esila SAMUR

Doktora öğrencisi, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Fen Bilgisi Eğitimi, Erzincan/Türkiye
PhD student, Erzincan Binali Yıldırım University, Faculty of Education, Department of Science Education, Erzincan/ Türkiye

esilasummer24@gmail.com

 ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2927-318X>

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Type : Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Received : 14.11.2022

Kabul Tarihi / Accepted : 25.12.2022

Yayın Tarihi / Published : 30.12.2022

Atıf / Cite

Meral, M., Altun Yalçın, S., Çakır, Z., ve Samur, E. (2022). Fen bilimleri öğretmenlerinin mühendislik tasarım uygulamalarına yönelik görüşleri. *Journal of Innovative Research in Social Studies*, 5(2), 138-154.

<https://doi.org/10.47503/jirss.1202372>

Fen Bilimleri Öğretmenlerinin Mühendislik Tasarım Uygulamalarına Yönelik Görüşleri

The Opinions of Science Teachers towards the Engineering Design-Based Applications

Özet

Bu çalışmada fen bilimleri öğretmenlerinin mühendislik tasarımı uygulamalarına yönelik görüşlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda araştırmada nitel araştırma desenlerinden birisi olan durum çalışması deseni benimsenmiştir. Araştırmanın örneklemini mühendislik tasarım uygulamaları dersi alan 7 fen bilimleri öğretmeni oluşturmaktadır. Örnekleme yöntemi olarak amaçlı örnekleme yöntemlerinden birisi olan ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Araştırma verilerini toplamak amacıyla 2021-2022 eğitim öğretim yılında 7 açık uçlu sorudan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu çevrimiçi ortamda uygulanmıştır. Öğretmenlerle çevrimiçi ortamda yapılan görüşmeler sonucu elde edilen veriler içerik analizi tekniği ile analiz edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre öğretmenlerin mühendislik tasarım uygulamalarına yönelik görüşleri genellikle olumludur. Öğretmenler genel olarak; mühendislik tasarım uygulamalarının öğrencilerin problem çözme, yenilikçi ve yaratıcı düşünme gibi bilişsel becerilerini geliştirdiğini ifade etmişlerdir. Ayrıca bu uygulamaların öğrencilerin derse karşı ilgi ve motivasyonlarını artırdığını, kalıcı ve anlamlı öğrenmelerini, tasarım yapma, ürün oluşturma gibi psikomotor becerilerini de desteklediğini belirtmişlerdir. Öğretmenlerin tamamı mühendislik tasarım uygulamalarının derslere entegre edilmesi gerektiğini düşünmektedirler ve gerekli destek ve güncellemeler ile yaygınlaşmasını önermektedirler.

Anahtar Kelimeler: Fen bilimleri öğretmenleri, Mühendislik tasarımı, Öğretmen görüşleri

Abstract

This study aims to determine the opinions of science teachers on engineering design-based applications. For this purpose, the case study, which is one of the qualitative designs, was determined in the research. The research sample consisted of 7 science teachers who took engineering design-based courses. The criterion sampling method, which is one of the purposive sampling methods, was used. A semi-structured interview form consisting of 7 open-ended questions was applied in an online platform in the 2021-2022 academic year. The data obtained by the interviews which were conducted in digital environments with the teachers were analyzed with the content analysis method. According to the findings, teachers' views on engineering design-based applications are generally positive. Most of the teachers stated that engineering design practices improve students' cognitive skills such as problem-solving, innovation, and creative thinking. They also stated that these practices increase student' interest and motivation towards the courses, support their permanent and meaningful learning, and psychomotor skills such as designing and creating constructions. All the teachers are of the view that engineering design-based applications should be integrated into the courses, and they suggest that the applications might be widespread with the necessary support and updates.

Keywords: Science teachers, Engineering design, Teacher views

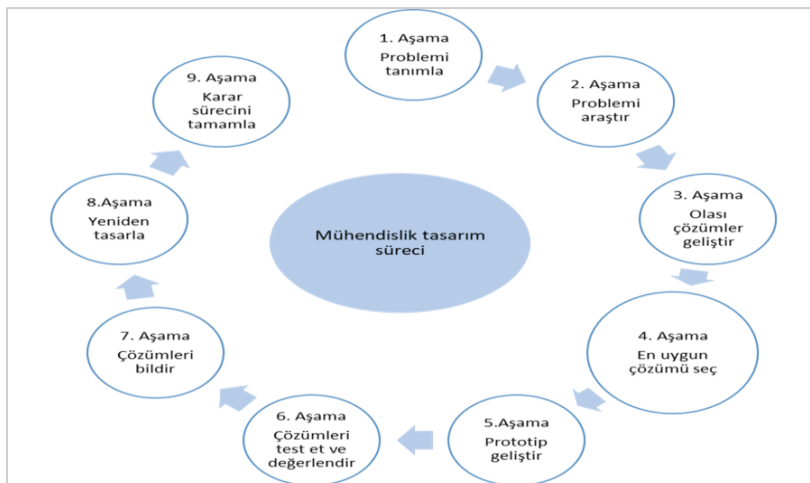
GİRİŞ

Eğitim kalitesinin artırılması amacıyla birtakım stratejiler, politikalar ve amaçlar geliştirilmektedir. Bu doğrultuda Millî Eğitim Bakanlığı 2023 Eğitim vizyonu oluşturarak bu kapsamda öğrencilerin 21.yüzyıl becerileri konusunda yeterlilikler kazanmalarını hedeflemektedir (Duran ve Kurt, 2019). 21. yüzyıl becerileri arasında yenilikçi olma, yaratıcılık, iş birliği ve problem çözme gibi bilişsel ve sosyal beceriler yer almaktadır (Greiff, ve Kyllonen, 2016). Bu gibi becerilerin kazandırılması için “Tasarım beceri atölyelerinin” kurulacağı ve bu sayede ilkokuldan başlanarak tüm öğretim kademelerinde öğrencilerin yetenek ve ilgi alanları ile ilişkilendirilmiş becerilerin uygulama düzeyinde kazandırılacağı öngörülmektedir (Gündoğan ve Can, 2020). Bu sayede öğrenciler bilmekten daha çok tasarlama, uygulama, iş birliği geliştirme ve yaratıcı düşünme becerilerini geliştirebileceklerdir. Nitekim Güleş ve Kılınç (2020) tasarım beceri atölyelerine yönelik sınıf öğretmenlerinin görüşlerini araştırmış; çalışma sonuçlarına göre sınıf öğretmenleri; tasarım beceri atölyelerinin öğrencilere problem çözme, psikomotor gelişim ve sosyalleşme gibi alanlarda katkı sağlayıcı nitelikte olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca Fen Bilimleri dersi müfredatında her ünite sonunda yer alan “Fen ve Mühendislik uygulamaları” bölümünde de öğrencilerin söz konusu beceri alanlarında gelişimi amaçlanmaktadır (MEB, 2018). Tasarım beceri atölyelerinde ve müfredattaki Fen ve Mühendislik uygulamalarında yer alan faaliyetlere benzer nitelikte olan mühendislik tasarımı uygulamalarının da temelde bu becerilerin kazandırılmasında etkili olduğu çalışmalarda ortaya konmuştur (Gencer, 2015; Sarı ve Yazıcı, 2019).

Mühendislik tasarım uygulamaları, belirli birtakım bilimsel becerileri gerektiren ve iki temel öğrenme kazanımına yönelik gelişimi sağlayan uygulamalardır. Bu kazanımlar; mühendislik tasarımına yönelik bilgi ve beceriler ile tasarım sürecinde işleve sahip olan bilim anlayışının gelişimidir (Wendell ve Lee, 2010). Dym vd. (2005) tasarımın, mühendislik sürecinin ayırt edici ve önemli bir parçası olduğunu ifade etmiş ve mühendislik tasarım sürecini “tasarımcıların kullanıcıların ihtiyaçlarını karşılayan cihazlar, sistemler veya süreçler için kavramlar oluşturduğu, değerlendirdiği ve belirlediği sistematik, akıllı bir süreç” olarak tanımlamıştır. Mühendislik tasarım süreci belirli aşamalardan oluşmaktadır. Toplamda 9 bölümden oluşan mühendislik tasarımı süreç aşamaları Şekil 1’de gösterilmiştir.

Şekil 1

Mühendislik tasarım süreci (Hynes vd., 2011)

Mühendislik tasarım uygulamaları eğitim ortamlarında Şekil 1'de yer alan mühendislik tasarım sürecine göre yapılandırmaktadır. Bu uygulama sürecinde öğrenci ilk aşamada problem durumunu tanımlar. İlköğretim kademesindeki öğrencilere uygulandığında problem durumunu öğretmen verebilir. Ancak burada önemli olan unsur, problem durumunun birden çok çözümü olabilecek olan açık uçlu formatta olması gerektiğidir (Hynes vd., 2011). Problem durumunun tanımlanmasının ardından öğrenci, araştırmaları doğrultusunda olası çözüm önerileri geliştirir. Daha sonra en uygun olduğunu düşündüğü çözüm yolunu seçer ve çözümünün bir prototipini oluşturur. Çözümlerinin problemi çözmede işe yarayıp yaramadığını test eder. Bir sonraki aşamada öğrenci geliştirdiği çözüm önerilerini sunum, belge ya da model aracılığıyla paylaşır. Ardından tasarımını en uygun hale getirmek için yeni temel problemler tasarlar ve bu doğrultuda nihai bir karara ulaşır.

Mühendislik tasarım uygulamalarının eğitim ortamlarına yansımaları ve bu uygulamaların etkileri birçok araştırmada ele alınmıştır. Asunda ve Hill (2007) mühendislik tasarımının teknoloji eğitimine entegrasyonu üzerine bir çalışma gerçekleştirmişlerdir. Çalışmada mühendislik tasarım sürecinin öğrencileri sosyal bir problem çözmeye teşvik etmesi, öğrencilerin eleştirel düşünme ve yaratıcılıklarını geliştirmesi ve teknoloji eğitimini destekleyici olması sebebiyle avantajlı olduğu belirtilmiştir. Benzer şekilde Murcia ve Oblak (2022) mühendislik tasarım sürecinin okul öncesi çocuklarda yaratıcılığı geliştirdiğini; Kewalramani (2020) mühendislik tasarım temelli eğitimin öğrencilerin 21.yüzyıl becerilerini geliştirdiği, öğrencileri mühendis gibi düşünmeye teşvik ettiği, yaratıcılık ve araştırma eğilimlerini artırdığını ifade etmiştir. Bu sebeple mühendislik tasarımının öğrenci eğitimine daha çok entegre edilmesinin faydalı olacağını önermiştir.

Aydoğan ve Çakıroğlu (2022) mühendislik tasarım temelli eğitimin 7.sınıf öğrencilerin mühendislik doğasına yönelik görüşleri üzerindeki etkisini araştırmıştır. Araştırma bulgularına göre mühendislik tasarım temelli eğitim 7.sınıf öğrencilerinin mühendislik doğasına yönelik görüşlerini olumlu yönde etkilemiştir. Lin vd. (2021) mühendislik tasarım sürecinin STEM proje tabanlı öğrenme eğitimi ile kaynaştırılması yoluyla öğretmen adaylarının mühendislik tasarımına yönelik bakış açılarında pozitif bir gelişimin görüldüğünü ortaya koymuştur. Harman ve Yenikalaycı (2021) STEM eğitimi bağlamında verilen mühendislik tasarım süreci etkinliklerine yönelik öğretmen adayı görüşlerini incelediği çalışmada genel olarak olumlu görüşlerin belirtildiği sonucunu elde etmiştir. Olumlu görüşler; akıl yürütme, görsel hafızayı destekleme, yeni fikirler üretme gibi bilişsel temelli iken olumsuz görüşler ise etkinliklerin zaman alıcı olması ve ürün oluşturmanın zor olması gibi ekonomiklik temelinde ele alınmıştır. Hacıoğlu, Yamak ve Kavak (2016) çalışmalarında mühendislik tasarım temelli fen eğitimini alan öğretmenlerin görüşlerini incelemiştir. Bu çalışma bulguları da öğretmenlerin genel olarak mühendislik tasarım temelli eğitime yönelik olumlu görüşleri olduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca çalışmada bu alanda hizmet içi ve hizmet öncesi eğitimlerin verilmesi gerektiğinin önemi de vurgulanmıştır.

Mühendislik tasarım temelli eğitime yönelik olan bu çalışmalar incelendiğinde genel olarak 21. Yüzyıl becerilerinden olan yaratıcı ve eleştirel düşünme becerilerine katkı sağlayıcı olduğu, eğitimi alan bireylerde olumlu izlenimler bıraktığı ve bireyleri yeni ürün ya da fikirler tasarlamaya yönelttiği görülmektedir. Bu becerilerin öncelikle öğretmenlere kazandırılması gerekmektedir. Çünkü bu becerilere sahip olan öğretmenler, öğrenciler için bu beceri ve hedef davranışların kazandırılmasına yönelik bir eğitim ortamı oluşturabilirler ve bu doğrultuda bireyleri topluma hazırlayabilirler. Ayrıca fen bilimleri müfredatında her ünite sonunda bulunan fen, mühendislik ve girişimcilik uygulamalarının eğitim ortamında gerçekleştirilebilmesi için öğretmenlerin

mühendislik tasarım uygulamalarına aşina olması gerekmektedir. Bunun yanı sıra öğretmenlerin bu uygulamalara karşı ne tür görüş ve bakış açısına sahip olduğu da önemlidir. Çünkü öğretmenlerin bu uygulamalara karşı olumlu bakış açılarının olması ve bu uygulamaları gelişim için bir fırsat olarak düşünmeleri onları mühendislik tasarım uygulamalarını gerçekleştirmeye teşvik edecektir. Çalışmanın bu sebeple katkı sağlayıcı olduğu düşünülmektedir.

Bu çalışmada mühendislik tasarımı uygulamalarına yönelik eğitim alan fen bilimleri öğretmenlerinin bu uygulamalara yönelik görüşlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda çalışmada “Fen bilimleri öğretmenlerinin mühendislik tasarım uygulamalarına yönelik görüşleri nelerdir?” sorusuna cevap aranmıştır.

YÖNTEM

Bu araştırmada nitel yöntem tercih edilmiştir. Nitel araştırma yöntemi temelde insan doğasını detaylı bir şekilde anlamaya dayalı veri toplamayı amaçlar ve insan davranışlarının nasıl geliştiğini, altında yatan nedenleri ve belirli bir duruma karşı nasıl tepki verdiklerini incelemeye yönelik sorular sorar (Oun ve Bach, 2014). Araştırmada nitel araştırma desenlerinden biri olan durum çalışması deseni belirlenmiştir. Durum çalışması sosyal bilimlerde sıkça kullanılan bir birey, grup ya da birden fazla bireylerin derinlemesine ve yoğun biçimde ele alındığı bir araştırma desendir (Creswell vd., 2007).

Çalışma Grubu

Çalışmada mühendislik tasarım uygulamalarına yönelik eğitim alan 7 fen bilimleri öğretmeninden oluşturmaktadır. Örneklem yöntemi seçiminde amaçlı örneklem yöntemlerinden birisi olan ölçüt örneklem yöntemi tercih edilmiştir. Amaçlı örneklem yöntemlerinden ölçüt örneklem, araştırmacının belirli kriterlere bağlı olarak o kriterleri kendisinde barındıran katılımcıların seçilmesidir (Campbell vd., 2020).

Veri Toplama Araçları

Araştırmaya katılan öğretmenler üniversite bünyesindeki mühendislik tasarım atölyesi kapsamında ilgili uzmanlar tarafından verilen 5 haftalık toplam 80 saatten oluşan mühendislik tasarım uygulamaları eğitimini almışlardır. Araştırma verilerinin toplanma süreci 2021-2022 eğitim-öğretim yılında ilgili eğitimi daha öncesinde alan 24 öğretmenin arasından seçilen 7 fen bilimleri öğretmeni ile Ağustos 2022’de çevrimiçi ortamda yapılan yarı yapılandırılmış görüşme aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda öğretmenlerin görüşlerini belirlemek üzere 7 adet açık uçlu sorudan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Açık uçlu sorular mühendislik tasarımı ile ilgili öğretmenlerin olumlu ya da olumsuz düşüncelerini ortaya çıkarmaya yöneliktir. Mühendislik tasarımının avantaj, dezavantaj, uygulanabilirliği, eğitime ve öğrencilere ne gibi katkısının olduğunu belirtme ile ilgili sorulardır.

Verilerin Analizi ve Güvenirlik

Verilerin analizinde içerik analizi tekniği kullanılmıştır. İçerik analizi, yoğun veri kümeleri içerisinden belirli kavram, tema ya da kategorilerin oluşturulduğu bir veri analizi tekniğidir (Elo ve Kyngäs, 2008). Veri analizinin güvenilirliğin sağlanmasında Miles ve Huberman (2015) tarafından geliştirilen (Güvenirlik = görüş birliği / görüş birliği + görüş ayrılığı X 100) hesaplama formülü kullanılmıştır. Bu kapsamda eğitim alanında uzman iki araştırmacıya ilgili verilerin kod ve kategorilerinin oluşturulması istenmiştir. Araştırmacılar birbirinden bağımsız olarak kod ve

kategorilerini oluşturmuşlardır. Daha sonra araştırmacılara ait kod ve kategorilerin benzerlik oranı karşılaştırılmıştır. Kod ve kategorilerin her biri bir görüş olarak ele alınıp görüş birliğinin toplam görüş sayısına (görüş birliği + görüş ayrılığı) oranı bulunup yüzdesi hesaplanmıştır. Bu hesaplama sonucunda güvenilirlik katsayısı %92 olarak bulunmuştur.

Etik Konular

Bu araştırmanın etik izni Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Rektörlüğü Eğitim Bilimleri Etik Kurulundan 28.07.2022 tarihli 07/01 sayılı karar ile alınmıştır.

BULGULAR

Araştırma kapsamında öğretmenlere 7 açık uçlu sorulmuştur. Öğretmenlerin bu sorulara verdikleri cevaplar yazılı forma dönüştürülerek içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. Elde edilen bulgular kategori-kod ve frekans-yüzde bilgileri ile tablolar halinde gösterilmiştir. Tablo 1’de öğretmenlerin “Mühendislik tasarımı ile ilgili ne düşünüyorsunuz? Neden? Nasıl?” sorusuna ilişkin görüşlerine ait bilgilere yer verilmiştir.

Tablo 1

Öğretmenlerin Birinci Soruya Ait Görüşleri

Kategori	Kod	f	%
Nitelik	İnsanlığa fayda	2	8
	Eğitimde değişim-dönüşüm	2	8
	Farklı alanlara entegrasyon	2	8
	Yenilikçi	2	8
	Bilgiyi tasarıma dönüştürme	2	8
	Bilgiyi somutlaştırma	2	8
	Özgünlük	1	4
Beceri kazandırma	Farklı düşünme becerisi	3	12
	Problem çözme becerisi	3	12
	Tasarım becerisi	2	8
	Yaratıcılık becerisi	2	8
	Psikomotor beceri	2	8
Toplam		25	100

Tablo 1 incelendiğinde öğretmenlerin birinci soruya ait görüşleri 2 kategori (nitelik, beceri kazandırma) altında incelenmiştir. “Nitelik” kategorisindeki kodlardan “insanlığa fayda”, “eğitimde değişim-dönüşüm”, “farklı alanlara entegrasyon”, “yenilikçi”, “bilgiyi tasarıma dönüştürme”, “bilgiyi somutlaştırma” kodlarının frekans değeri 2’dir. “Özgünlük” kodunun ise frekans değeri 1’dir. Bu kategorideki kodlar; mühendislik uygulamalarının insanlığa fayda sağladığı, eğitimde değişim-dönüşüm ifade ettiği, farklı alanlara da entegre edilebildiği, yenilikçi bir uygulama olduğu, teorik bilgiyi tasarıma dönüştürdüğü ve somutlaştırıldığı ve özgünlük içerdiğini ifade etmektedir. “Beceri kazandırma” kategorisinde ise “farklı düşünme becerisi” ve “problem çözme becerisi” kodlarının frekans değerleri 3’tür. “Tasarım”, “yaratıcılık” ve “psikomotor beceri” kodlarının ise frekans değerleri 2’dir. Bu kodlar ise mühendislik uygulamalarının öğrencilerin bu becerilerini geliştirdiği ve bu becerileri kazanmalarına yardımcı olduğu görüşlerini ifade etmektedir.

Ö1. “Öğrencilere farklı açılardan düşünme becerileri kazandıran bir tasarımıdır.”

Ö2. “İnsanlığa fayda sağlayacak çözümlerin üretilmesinde rol oynadığını düşünüyorum.”

Ö3. “Öğrencilerin yenilikçi ve yaratıcı düşüncelerine katkı sağladığını gözlemledim.”

Ö4. “Geleneksel eğitimde ortaya çıkmayan birtakım özgün fikirler bu sayede daha çok ortaya çıkıyor.”

Ö5. “Oluşturulacak ürünleri hayal ederek tasarım becerilerini de geliştirebiliyorlar.”

Yapılan görüşmede yöneltilen “Mühendislik tasarımının avantaj ve dezavantajları nelerdir? Neden? Nasıl?” sorusuna ait öğretmen görüşlerine ilgili kategori-kod, frekans-yüzde değerleri ile Tablo 2’de yer verilmiştir.

Tablo 2

Öğretmenlerin İkinci Soruya Ait Görüşleri

Kategori	Kod	f	%
Avantaj	Yenilikçi düşünme	4	9.1
	Ürün ortaya koyma	4	9.1
	Problem çözme	4	9.1
	Derslere entegre edebilme	3	6.8
	Başarı hissi	2	4.5
	Bilgiyi somutlaştırma	2	4.5
	Kalıcı öğrenme	2	4.5
	Derse karşı motivasyon	2	4.5
	Tasarım motivasyonu	2	4.5
	Eğlenceli öğrenme ortamı	2	4.5
Dezavantaj	Zaman	4	9.1
	Sınıf yönetimi zorluğu	4	9.1
	Entegrasyon zorluğu	3	6.8
	Öğrenci ilgisizliği	2	4.5
	Teorik altyapı ihmali	2	4.5
	Malzeme ihtiyacı	1	2.3
	Ek çaba ihtiyacı	1	2.3
Toplam		44	100

Tablo 2’ye bakıldığında ikinci soruya ait öğretmen görüşleri 2 kategori (avantaj, dezavantaj) altında incelenmiştir. “Avantaj” kategorisinde en yüksek frekans değerine sahip olan kodlar “yenilikçi düşünme”, “ürün ortaya koyma”, “problem çözme” kodlarıdır ve frekans değerleri 4’tür. “Derslere entegre edilebilme” kodunun frekans değeri ise 3’tür. Kategoride yer alan diğer kodların (başarı hissi, bilgiyi somutlaştırma, kalıcı öğrenme, derse karşı motivasyon, tasarım motivasyonu, eğlenceli öğrenme ortamı) frekans değerleri ise 2’dir. Bu kodlar; mühendislik uygulamalarının yenilikçi düşünme, ürün ortaya koyabilme ve buna bağlı ortaya çıkan başarı hissi, bilgiyi somutlaştırma, problemlere alternatif çözümler geliştirme, derslere entegre edebilme, kalıcı öğrenme sağlama, öğrencilerin derse ve tasarım yapmaya karşı motivasyonunun artması, eğlenceli öğrenme ortamı oluşturması gibi sebeplerden dolayı mühendislik uygulamalarının avantajlı olduğunu ifade etmektedir. “Dezavantaj” kategorisinde ise en çok ön plana çıkan kodlar “zaman” ve “sınıf yönetim zorluğu”dur. Öğretmenler sınıfların kalabalık olmasından dolayı uygulamaların zaman alıcı olduğunu ve sınıfı kontrol etmenin zor olduğunu ifade etmişlerdir. Aynı zamanda “entegrasyon zorluğu” da 3 öğretmen tarafından dezavantaj olarak belirtilmiştir. “Öğrenci ilgisizliği” ve “teorik altyapı ihmali” kodlarının frekans değerleri 2’dir. Bazı öğrencilerin bu uygulamalara karşı ilgisiz ve ön yargılı olduğu, bazen ise teorik bilginin geri planda kalabildiği dezavantaj olarak belirtilmiştir. “Malzeme” ve “ek çaba ihtiyacının” ise frekans değerleri 1’dir.

Ö3. "Öğrenci bir ürün ortaya koyduğunda başardığını hissediyor ve derse karşı motivasyonu artıyor."

Ö4. "Kalabalık sınıflarda uygulanması hem zaman alıcı olabiliyor hem de sınıf yönetimi açısından zorluk taşıyabiliyor."

Ö5. "Malzemelerin tedarik edilmesi zor olabiliyor, malzeme ihtiyacı bu noktada büyük bir sınırlılıktır."

Ö6. "Daha çok ürün oluşturma üzerinden ilerlendiği için teorik altyapı ihmal edilebiliyor."

Ö7. "Derslere entegre edilmesinin zor olduğunu düşünüyorum."

Görüşmenin üçüncü sorusu olan "Mühendislik tasarımı sizce Türk eğitim sistemine uygun mudur? Neden? Nasıl?" sorusuna ait öğretmen görüşlerine ilgili kategori-kod, frekans-yüzde değerleri ile Tablo 3'te yer verilmiştir.

Tablo 3

Öğretmenlerin Üçüncü Soruya Ait Görüşleri

Kategori	Kod	f	%
Uygun	Eğitime katkı	1	14.3
	Kullanımının yaygınlaşması	1	14.3
Uygun değil	Sınav merkezli eğitim	4	57
Kısmen Uygun	Gerekli güncelleme desteği	1	14.3
Toplam		7	100

Tablo 3'e göre öğretmen görüşleri 3 kategoride (uygun, uygun değil, kısmen uygun) ele alınmıştır. Öğretmen adaylarının 2'si mühendislik tasarımının Türk eğitim sistemine uygun olduğunu belirtmiştir. Bu bağlamda 1 öğretmen mühendislik tasarımının eğitim müfredatına katkı sağlayıcı nitelikte olduğunu, 1 öğretmen ise mühendislik tasarımının okullarda uygulanmasının yaygınlaştığını ifade etmiştir. "Uygun değil" kategorisindeki kod (sınav merkezli eğitim) ise Türk eğitim sisteminin sınav ve test merkezli olması sebebiyle mühendislik tasarımının Türk eğitim sistemine uygun olmadığını ifade etmektedir ve bu kod %57 oranla en yüksek frekans değerine sahiptir. "Kısmen uygun" kategorisindeki kod (gerekli güncelleme desteği) 1 öğretmen adayı tarafından ifade edilmiştir ve gerekli güncelleme desteği ile mühendislik tasarımının Türk eğitim sistemine uygun olabileceği anlamını taşımaktadır.

Ö5. "Gerekli güncellemelerle eksiklikler tamamlanırsa uygun hale getirilebilir."

Ö6: "Sınav ve test odaklı eğitim anlayışından dolayı uygun olduğunu düşünmüyorum."

Görüşmede yer alan 4., 5. ve 6. soru öğrencilerin bilişsel, duyuşsal ve psikomotor becerilerinin mühendislik tasarımı ile ne açıdan etkilendiğini cevaplamaya yöneliktir. Görüşmenin dördüncü sorusu olan "Mühendislik tasarımının öğrencilere verilmesinin öğrenciler üzerindeki bilişsel açıdan etkileri sizce nelerdir?" sorusuna ait öğretmen görüşlerine ilgili kategori-kod, frekans-yüzde değerleri ile Tablo 4'te yer verilmiştir.

Tablo 4*Öğretmenlerin Dördüncü Soruya Ait Görüşleri*

Kategori	Kod	f	%
Beceri	Problem çözme	5	22.7
	Farklı bakış açısı geliştirme	4	18.2
	Yaratıcı düşünme	4	18.2
	Yenilikçi düşünme	4	18.2
	Dikkati sürdürme	1	4.5
Bilgiyi işleme	Anlamli öğrenme	2	9.1
	Bilgiyi transfer etme	2	9.1
Toplam		22	100

Tablo 4'te yer alan öğretmen görüşleri 2 kategoride (beceri, bilgiyi işleme) incelenmiştir. "Beceri" kategorisinde yer alan bilişsel beceri kodlarından en yüksek frekansa (%22,7) sahip kod "problem çözme" becerisi olmuştur frekans değeri 5'tir. Bunun dışında "farklı bakış açısı geliştirme", "yaratıcı düşünme", "yenilikçi düşünme" kodlarının frekans değerleri 4; "Dikkati sürdürme" kodunun frekans değeri ise 1'dir. Mühendislik tasarım uygulamalarının öğrencilerin kendilerine verilen problem üzerinde yenilikçi ve yaratıcı düşüncelerini desteklemekte olduğu, öğrencilerin probleme yoğun bir şekilde odaklanarak dikkatlerini sürdürdüğü ifade edilmiştir. "Bilgiyi işleme" kategorisi 2 kategoriden (anlamli öğrenme, bilgiyi transfer etme) oluşmuştur ve frekans değerleri 2'dir. Öğrenciler problem üzerinde düşündükleri ve sürece aktif biçimde katıldıkları için anlamli öğrenme gerçekleştirdikleri, bilgilerini günlük hayattan bir problemin çözümünde kullandıkları için bilgiyi transfer etmeyi öğrendikleri belirtilmiştir.

Ö7. "Öğrenciler tasarımlarına odaklanıyor ve ilgi ve dikkatlerini uzun bir süre kaybetmeden koruyorlar."

Ö1. "Öğrenciler bilginin somutlaştırıldığını görünce bilgiyi daha da anlamlandırıyorlar."

Görüşmenin beşinci sorusu olan "Mühendislik tasarımının öğrencilere verilmesinin öğrenciler üzerindeki duyuşsal açıdan etkileri sizce nelerdir?" sorusuna ait öğretmen görüşlerine ilgili kategori-kod, frekans-yüzde değerleri ile Tablo 5'te yer verilmiştir.

Tablo 5*Öğretmenlerin Beşinci Soruya Ait Görüşleri*

Kategori	Kod	f	%
İlgi	Derse karşı ilgi	5	22.7
	Etkin katılım	3	13.6
	İşbirliğine karşı ilgi	2	9.1
Motivasyon	Derse karşı motivasyon	6	27.3
	Üretmeye karşı motivasyon	3	13.6
Kişisel özellik	Girişimcilik	1	4.5
	Mutluluk	1	4.5
	Özgüven	1	4.5
Toplam		22	100

Tablo 5 incelendiğinde öğretmen görüşlerinin 3 kategoride (ilgi, motivasyon, kişisel özellik) ele alındığı görülmektedir. "İlgi" kategorisinde en yüksek orana sahip kod "derse karşı ilgi" kodudur ve frekans değeri 5'tir. "Etkin katılım" kodunun frekans değeri 3, "iş birliğine karşı ilgi" kodunun

frekans değeri ise 2'dir. Bu kodlar; öğrencilerin derse ve iş birliğine karşı öğrenci ilgisinin, derste etkin katılımın arttığını ifade etmektedir. Mühendislik uygulamaları sayesinde öğrencilerin derslere karşı ilgilerinin ve motivasyonlarının arttığı belirtilmiştir. "Motivasyon" kategorisine ait ve aynı zamanda tüm kodlar içinde en yüksek orana sahip olan kod "derse karşı motivasyon" kodudur ve frekans değeri 6'dır. Kategorinin diğer kodu "üretmeye karşı motivasyon" kodunun frekans değeri ise 3'tür. "Kişisel özellik" kategorisinde yer alan kodların (girişimcilik, mutluluk, özgüven) frekans değerleri ise 1'dir. Bu kodlar; öğrencilerin problemin üstesinden geldiğinde mutlu olması ve özgüvenlerinin artmasını ifade etmektedir.

Ö2. "Mühendislik uygulamaları derse karşı ilgi ve isteğin artmasını sağlıyor. Öğrenciler bir sonraki hafta hangi etkinliğin yapılacağını merak ediyor."

Ö3. "Heyecan, motivasyon, ilgi çekicilik açısından destek sağlayıcı olabilir."

Görüşmenin altıncı sorusu olan "Mühendislik tasarımının öğrencilere verilmesinin öğrenciler üzerindeki psikomotor beceriler açısından etkileri sizce nelerdir?" sorusuna ait öğretmen görüşlerine ilgili kategori-kod, frekans-yüzde değerleri ile Tablo 6'da yer verilmiştir.

Tablo 6

Öğretmenlerin Altıncı Soruya Ait Görüşleri

Kategori	Kod	f	%
Psikomotor beceri	El becerisi	5	31.2
	Tasarım becerisi	4	25
	Ürün oluşturma becerisi	3	18.7
	Kas kullanımı	2	12.5
	Çizim becerisi	1	6.2
	Hızlı eylem becerisi	1	6.2
Toplam		16	100

Tablo 6 yalnızca "psikomotor beceri" kategorisinden oluşmaktadır. Bu kategorideki en yüksek orana sahip kod "el becerisi" kodudur ve frekans değeri 5'tir. "Tasarım becerisi" kodunun frekans değeri ise 4'tür. Bu sırayı "ürün oluşturma becerisi" takip etmektedir. "Kas kullanımı" kodunun frekans değeri 2; "çizim becerisi" ve "hızlı eylem becerisi" kodlarının frekans değerleri ise yalnızca 1'dir. Öğretmenler, öğrencilerin ürünlerini oluştururken kesme, yapıştırma, çizim ve tasarım becerilerini kullanmakta ve bu sayede genel anlamda psikomotor becerilerini geliştirmekte olduklarını ifade etmişlerdir.

Ö4. "Tasarım içermesinden dolayı el becerisi ve çizim becerisini destekliyor."

Ö5. "Ürünleri kesme, yapıştırma, birleştirme işlemleri öğrencilerin kaba ve ince kas gelişimini olumlu etkiliyor."

Görüşme kapsamında öğretmenlere son olarak "Mühendislik tasarımı derslere entegre edilmeli midir? Neden? Nasıl? Siz derslerinizde kullanıyor musunuz?" soruları yöneltilmiştir. Bu soruya ait öğretmen görüşleri kategori-kod, frekans-yüzde değerleri ile Tablo 7'de gösterilmiştir.

Tablo 7*Öğretmenlerin Yedinci Soruya Ait Görüşleri*

Kategori	Kod	f	%
Entegrasyon düşüncesi	Entegre edilmeli	7	100
Toplam		7	100
Derslerde kullanım	Evet	6	85.7
	Hayır	1	14.3
Toplam		7	100

Tablo7'ye göre öğretmenlerin tamamı mühendislik tasarımının derslere entegre edilmesi gerektiğini düşünmektedirler. Ayrıca 6 öğretmen mühendislik tasarımını derslerinde kullanmaktadır ve bu oran %85,7'dir, buna karşılık 1 öğretmen ise mühendislik tasarımını derslerinde kullanmamaktadır.

Ö1. "Mühendislik tasarımını bilim uygulamaları derslerinde bazen kullanıyorum. Derslere kesinlikle entegre edilmesi gerektiğini düşünüyorum."

Ö5. "BİLSEM öğretmeniyim ve proje tabanlı eğitim içerisinde kullanıyorum. Öğrencilerin hoşuna gittiği için kesinlikle entegre edilmelidir."

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu çalışmada fen bilimleri öğretmenlerinin mühendislik tasarımına yönelik görüşlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda mühendislik tasarımı derslerini alan 7 öğretmen ile çevrimiçi ortamda görüşme gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda öğretmenlere 7 açık uçlu soru yöneltilerek sorulara verilen cevaplar içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir.

Araştırma bulgularından elde edilen sonuçlar öğretmenlerin genel olarak mühendislik tasarım uygulamalarına yönelik olumlu görüşlere sahip olduğunu göstermektedir. Öğretmenler; mühendislik tasarım uygulamalarının insanlığa fayda sağlayacak nitelikte olduğunu, eğitimde yenilikçi ve dönüştürücü bir özelliğe sahip olduğunu ve soyut bilgiyi somutlaştırdığını belirtmişlerdir. Hacıoğlu vd. (2016), Sarı ve Yazıcı (2019) da çalışmalarında mühendislik tasarımına yönelik öğretmen görüşlerinin genel olarak olumlu olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Buna ek olarak Pech (2015), Çınar ve Kereci (2020) ilgili çalışmalarında mühendislik tasarımının yenilikçi bir role sahip olduğunu belirtmişlerdir. İlgili çalışmalarda yer alan bu ifadeler ile bu çalışma bulgularının benzer nitelikler gösterdiği söylenebilir.

Çalışma bulgularına göre mühendislik tasarım uygulamalarının öğretmen görüşleri çerçevesinde en çok faydalı olduğu özellik problem çözme becerisi olmuştur. Öğretmenlerin büyük bir kısmı; ilgili uygulamaların problem çözme becerilerini geliştirdiğini, öğrencilerin problemlere farklı alternatif çözümler üretmede katkı sağlayıcı olduğunu, öğrencilerin farklı bakış açılarıyla gündelik yaşam problemlerini ele alarak bu sayede yaratıcılıklarını ön plana çıkardıklarını ifade etmişlerdir. Özetle, öğretmenler mühendislik tasarım uygulamalarının öğrencileri problem çözme, yaratıcı düşünme gibi bilişsel açıdan desteklediğini düşünmektedirler. Bu konu ile ilgili yapılan birçok çalışma da fen ve mühendislik entegrasyonunun ve bu entegrasyonu sağlayan uygulamaların öğrencilerin problem çözme ve yaratıcı düşünme becerilerini olumlu yönde etkilediği sonucunu ortaya koymuştur (Mangold ve Robinson, 2013; Özkızılcık ve Cebesoy, 2019; Tuhtakaya, 2019; Bakırcı ve Kaplan, 2021; Yurttaş, 2021). Mühendislik tasarım süreci problemlere alternatif çözümler üretme aşamasını da içerdiğinden (Hynes vd., 2011) problem

çözme ve yaratıcı düşünme becerilerini geliştirici rol oynaması doğal bir sonuçtur. Mühendislik tasarım uygulamalarının bazı öğretmenlere göre diğer avantajları da bilgiyi somutlaştırarak kalıcı öğrenme sağlamasıdır. İlgili alanda yapılan çalışmalar da mühendislik tasarım uygulamalarının akademik başarıyı artırdığını, öğrencilerin teorik bilgileri daha kolay anlayabildiğini ortaya koymaktadır (Ercan ve Şahin, 2015; Hertzog ve Swart, 2016). Aynı zamanda öğrencilerin eğitim ortamına karşı daha ilgili ve istekli olduğu dolayısıyla uygulamaların motive edici bir rol üstlendiği belirtilmiştir. Buna sebep olarak öğretmenler, öğrencilerin ortaya bir ürün koyarak başarı hissini yakaladığı ve bu hissi tekrar yaşamak için yeni tasarım hedefleri belirleyerek motive olduklarını öne sürmüşlerdir. Nitekim, Altan ve Karahan (2019) da çalışmalarında mühendislik tasarımı temelli eğitimin öğrencilerin motivasyonunu artırdığını gözlemlemişlerdir.

Her ne kadar mühendislik temelli fen eğitiminin avantajları nispeten daha fazla belirtilmiş olsa da birtakım dezavantajları da öğretmenler tarafından dile getirilmiştir. Zaman, sınıf yönetim zorluğu, entegrasyon zorluğu, malzeme ve altyapı yetersizliği, ek çaba gerekliliği sözü geçen dezavantajlardır. Öğretmenler, mühendislik tasarım uygulamalarının zaman alıcı olduğunu, kalabalık sınıflarda sınıf yönetiminin zor olduğunu, bazı öğrencilerin ilgisiz olabilesinden dolayı ek çaba gerektirdiğini, birçok okul ortamında gerekli malzeme ve altyapının yer almadığını ve bu sebeplerden dolayı mühendislik tasarım uygulamalarının zorluk oluşturduğunu belirtmişlerdir. Bu konu üzerine yapılan çalışmalarda da mühendislik tasarım uygulamalarının bu yönüyle eleştirildiği görülmektedir ve bu dezavantajların giderilmesine yönelik öneriler sunulmaktadır (Eroğlu ve Bektaş, 2016; Pekbay vd., 2020; Harman ve Yenikalaycı; 2021).

Çalışmada ele alınan diğer bir soru ise mühendislik tasarımının Türk eğitim sistemine uygun olup olmamasıdır. Öğretmenlerin çoğunluğunun görüşü mühendislik uygulamalarının test ve sınav merkezli eğitim anlayışından dolayı eğitim sistemimize uygun olmadığı yönündedir. Merkezi sınav baskısı nedeniyle öğrenciler fazlasıyla çoktan seçmeli testlere maruz bırakılmaktadır (Argon ve Soysal, 2012) ve bu durum öğrencilere verilen eğitimin öğrencileri sınava hazırlama odaklı olmasına dolayısıyla farklı uygulamalara yeterince zaman ayrılamamasına sebep olmaktadır (Şekerci vd., 2019). Bununla birlikte bazı öğretmenler tarafından da ifade edildiği üzere mühendislik tasarım eğitimleri son yıllarda gerek üniversite düzeyinde gerekse de ilköğretim ve ortaöğretim kademelerinde yaygınlaşmaya başlamıştır.

Çalışma bulguları ve ilgili alanda yapılan çalışmaların genel sonuçları paralellik taşımaktadır. Bu sonuçlara göre mühendislik tasarım uygulamaları öğrencilerin problem çözme, yenilikçi ve yaratıcı düşünme gibi bilişsel becerilerini geliştirmektedir. Ayrıca öğrencilerin derse karşı ilgi ve motivasyonlarını artırmakta, kalıcı ve anlamlı öğrenmelerini, tasarım yapma, ürün oluşturma gibi psikomotor becerilerini de desteklemektedir. Çalışmada öğretmenlerin tamamı mühendislik uygulamalarının bu olumlu etki ve fayda sağlayıcı işlevlerinden ötürü derslere entegre edilmesi gerektiğini düşünmektedirler. Çalışmaya katılan öğretmenlerin çoğunluğu mühendislik tasarım uygulamalarını derslerinde kullanmaktadır ve gerekli destek ve güncellemeler ile kullanımının yaygınlaşmasını önermektedirler.

Öneriler

Çalışma bulguları doğrultusunda gelecekteki çalışmalara ışık tutması bakımından aşağıdaki önerilerin sunulması uygun görülmüştür:

- Mühendislik tasarım uygulamaları eğitimi alan diğer branş öğretmenlerinin görüşleri incelenebilir.

- Mühendislik tasarım eğitimi alan her kademedeki öğrencilerin görüşleri incelenebilir.
- Mühendislik tasarımı temelli eğitimin uygulanmasındaki engelleyici faktörler detaylı olarak incelenebilir.
- Fen bilimleri ünite sonlarında yer alan fen, mühendislik ve girişimcilik uygulamalarına dair kapsamlı içerikler hazırlanabilir.
- Mühendislik tasarım uygulamalarına yönelik verilen hizmet içi eğitimler yaygınlaştırılabilir.

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyanı

Meryem Meral-%40- Giriş, Yöntem, Bulgular, Sonuç

Sema Altun Yalçın-%30- Dil, Yöntem, Bulgular, Sonuç

Zehra Çakır-%20- Yöntem, Bulgular

Esila Samur-%10- Yöntem, Bulgular

Çatışma Beyanı

Yazarlar arasında herhangi bir çatışma durumu bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

- Altan, E. B., & Karahan, E. (2019). Tasarım temelli fen eğitimine yönelik öğrenci ve öğretmen değerlendirmeleri. *Elementary Education Online*, 18(3). <https://doi.org/10.17051/ilkonline.2019.612575>
- Argon, T., & Soysal, A. (2012). Seviye belirleme sınavına yönelik öğretmen ve öğrenci görüşleri. *International Journal of Human Sciences*, 9(2), 446-474.
- Asunda, P. A., & Hill, R. B. (2007). Critical features of engineering design in technology education. *Journal of Industrial Teacher Education*, 44(1), 25-48.
- Aydoğan, B., & Çakıroğlu, J. (2022). The Effects of Engineering Design-Based Instruction On 7th Grade Students' Nature of Engineering Views. *Journal of Science Education and Technology*, 31(1), 68-80. <https://doi.org/10.1007/s10956-021-09931-2>
- Bakırcı, H., & Kaplan, Y. (2021). Encountered problems by science teachers in the field of engineering and design skills and suggestions for solutions. *Journal of Computer and Education Research*, 9(18), 626-654. <https://doi.org/10.18009/jcer.908161>
- Campbell, S., Greenwood, M., Prior, S., Shearer, T., Walkem, K., Young, S., ... & Walker, K. (2020). Purposive sampling: complex or simple? Research case examples. *Journal of research in Nursing*, 25(8), 652-661. <https://doi.org/10.1177/1744987120927206>
- Creswell, J. W., Hanson, W. E., Clark Plano, V. L., & Morales, A. (2007). Qualitative research designs: Selection and implementation. *The counseling psychologist*, 35(2), 236-264. <https://doi.org/10.1177/0011000006287390>
- Çınar, S., & Kereci, N. (2020). Sınıf öğretmenlerinin mühendislik tasarım uygulamalarının fen bilimleri öğretimine entegrasyonu hakkındaki görüşleri: Ordu örneği. *International Journal of Innovative Approaches in Education*, 4(2), 26-45. <https://doi.org/10.29329/ijape.2020.261.1>
- Duran, E. & Kurt, M. (2019). 2023 eğitim vizyonuna ilişkin öğretmen görüşleri. *Uluslararası Sosyal Bilgilerde Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 2019, 3(1), 90-106.

- Dym, C. L., Agogino, A. M., Eris, O., Frey, D. D., & Leifer, L. J. (2005). Engineering design thinking, teaching, and learning. *Journal of engineering education*, 94(1), 103-120. <https://doi.10.1002/j.2168-9830.2005.tb00832.x>
- Elo, S., ve Kyngäs, H. (2008). The qualitative content analysis process. *Journal of advanced nursing*, 62(1), 107-115. <https://doi.10.1111/j.1365-2648.2007.04569.x>
- Ercan, S., & Şahin, F. (2015). Fen eğitiminde mühendislik uygulamalarının kullanımı: Tasarım temelli fen eğitiminin öğrencilerin akademik başarıları üzerine etkisi. *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi*, 9(1), 128-164. <https://doi.10.17522/nefmed.67442>
- Eroğlu, S., & Bektaş, O. (2016). STEM eğitimi almış fen bilimleri öğretmenlerinin STEM temelli ders etkinlikleri hakkındaki görüşleri. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 4(3), 43-67.
- Gencer, A. S. (2015). Fen eğitiminde bilim ve mühendislik uygulaması: Fırıldak etkinliği. *Journal of Inquiry Based Activities*, 5(1), 1-19.
- Greiff, S., & Kyllonen, P. (2016). Contemporary assessment challenges: The measurement of 21st century skills. *Applied Measurement in Education*, 29(4), 243-244. <https://doi.10.1080/08957347.2016.1209209>
- Gündoğan, A., & Can, B. (2020). Sınıf öğretmenlerinin tasarım-beceri atölyeleri hakkındaki görüşleri. *Turkish Studies*, 15(2), 851-876. <http://dx.doi.10.29228/TurkishStudies.40357>
- Güleş, E., & Kılınç, H. H. (2020). Sınıf öğretmenlerinin tasarım beceri atölyelerine ilişkin görüşleri. *Turkish Studies*, 15(6), 4227-4245. <https://dx.doi.10.47423/TurkishStudies.47031>
- Hacıoğlu, Y., & Gülhan, F. (2021). The effects of STEM education on the students' critical thinking skills and STEM perceptions. *Journal of Education in Science Environment and health*, 7(2), 139-155. <https://doi.10.21891/jeseh.771331>
- Hacıoğlu, Y., Yamak, H., & Kavak, N. (2016). Mühendislik tasarım temelli fen eğitimi ile ilgili öğretmen görüşleri. *Bartın University Journal of Faculty of Education*, 5(3), 807-830. <https://doi.10.14686/buefad.v5i3.5000195411>
- Harman, G., & Yenikalaycı, N. (2021). STEM eğitiminde mühendislik tasarım sürecine dayalı etkinliklere yönelik fen bilgisi öğretmen adaylarının görüşleri. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 53(53), 206-226. <https://doi.10.15285/maruaebd.729672>
- Hertzog, P. E., & Swart, A. J. (2016, April). Arduino—Enabling engineering students to obtain academic success in a design-based module. In *2016 IEEE Global Engineering Education Conference (EDUCON)* (pp. 66-73). IEEE.
- Hynes, M., Portsmore, M., Dare, E., Milto, E., Rogers, C., Hammer, D., & Carberry, A. (2011). Infusing engineering design into high school STEM courses. *National Center for Engineering and Technology Education*, Retrieved December 15 2014 from <http://www.ncete.org>.
- Kewalramani, S. (2020). Children's Engineering Design Thinking Processes : The Magic of the ROBOTS and the Power of BLOCKS (Electronics). 16(3). <https://doi.10.29333/ejmste/113247>

- Lin, K. Y., Wu, Y. T., Hsu, Y. T., & Williams, P. J. (2021). Effects of infusing the engineering design process into STEM project-based learning to develop preservice technology teachers' engineering design thinking. *International Journal of STEM Education*, 8(1), 1-15. <https://doi.10.1186/s40594-020-00258-9>
- Mangold, J., & Robinson, S. (2013, June). The engineering design process as a problem solving and learning tool in K-12 classrooms. In *2013 ASEE Annual Conference & Exposition* (pp. 23-1196).
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (2015). Nitel veri analizi. (S. Akbaba-Altun, & A. Ersoy, Çev. Ed.). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2018). Fen Bilimleri dersi öğretim programı. Ankara: Devlet Kitapları Basım Evi.
- Murcia, K., & Oblak, C. (2022). Exploring an Engineering Design Process and Young Children's Creativity. In *Children's Creative Inquiry in STEM* (pp. 207-223). Springer, Cham.
- Oun, M. A., & Bach, C. (2014). Qualitative research method summary. *Qualitative Research*, 1(5), 252-258.
- Özkızılcık, M. & Cebesoy, Ü.B. (2019). Tasarım temelli FeTeMM etkinliklerinin fen bilgisi öğretmen adaylarının problem çözme becerilerine ve fetemm öğretimi yönelimlerine etkisinin incelenmesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33(1), 177-203. <https://doi.10.19171/uefad.588222>
- Pech, R. M. (2015). Achieving the innovative edge in technology, engineering design, and entrepreneurship. *Journal of Innovation and Entrepreneurship*, 5(1), 1-18. <https://doi.10.1186/s13731-016-0035-y>
- Pekbay, C., Saka, Y., & Kaptan, F. (2020). Ortaokul öğrencilerinin STEM eğitim yaklaşımına dayalı olarak hazırlanan etkinlikler ile ilgili görüşleri: Yeşil mühendislik etkinlikleri. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(2), 840-857. <https://doi.10.17679/inuefd.684513>
- Sarı, U., & Yazıcı, Y. Y. (2019). Fen bilgisi öğretmenlerinin fen ve mühendislik uygulamaları hakkında görüşleri. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 5(2), 157-167. <https://doi.10.24289/ijsser.519447>
- Şekerci, R., Gök, R., & Özçetin, S. (2019). Türk Eğitim Sistemi İle Diğer Ülkelerin Eğitim Sistemlerinin Karşılaştırılmasına İlişkin Aday Öğretmenlerin Görüşleri. *Journal of Global Sport and Education Research*, 2(1), 10-23.
- Tuhtakaya, N. (2019). *Fen bilimleri öğretmen adaylarının mühendislik tasarım süreci uygulamalarına yönelik görüşleri, mühendislik becerileri ve bilimsel yaratıcılıklarının değerlendirilmesi* [Yüksek lisans tezi]. Mersin Üniversitesi.
- Yurttaş, Ş. (2021). *Grupla mühendislik tasarım temelli robotik uygulamalarının öğrencilerin günlük yaşama dayalı problem çözme becerileri ve motivasyonu üzerindeki etkisi* [Doktora tezi]. Bursa Uludağ Üniversitesi.
- Wendell, K. B., & Lee, H. S. (2010). Elementary students' learning of materials science practices through instruction based on engineering design tasks. *Journal of Science Education and Technology*, 19(6), 580-601. <https://doi.10.1007/s10956-010-9225-8>

Extended Abstract

Introduction

Engineering design-based applications require certain scientific skills and provide development towards two basic learning outcomes. These are the knowledge and skills for engineering design and the development of the understanding of science that has a function in the design process (Wendell et al., 2010). Dym et al. (2005) stated that design is a distinctive and important part of the engineering process and defined the engineering design process as “a systematic, intelligent process where designers create, evaluate and determine concepts for devices, systems or processes that meet the needs of users”. The engineering design process consists of certain stages. In the application process, the student defines the problem in the first stage. The teacher can offer the problem at primary school level. However, the important factor here is that the problem should be in an open-ended format that can have multiple solutions (Hynes et al., 2011). After this stage, the students develop possible solutions in line with their research. Then they choose the most plausible solution and creates a prototype of his solution. They test whether their solutions work for solving the problem. In the next stage, they test whether their solutions work for solving the problem. In the next stage, the students share their solutions through presentations, documents, or models. Then they design new fundamental problems to optimize them and reach a final decision.

The reflections of engineering design practices in educational environments and the effects of these practices have been discussed in many studies. Asunda and Hill (2007) conducted a study on the integration of engineering design into technology education. In the study, it was stated that the engineering design process is advantageous as it encourages students to solve a social problem, develops students’ critical thinking and creativity, and supports technology education. Similarly, Murcia and Oblak (2022) have stated that the engineering design process improves creativity in preschool children and, Kewalramani et al. (2020) have suggested that engineering design-based education improves students’ 21st century skills, encourages students to think like engineers, and increases creativity and research tendencies. For this reason, they suggested that it would be beneficial to integrate engineering design more commonly into student education.

Method

In this study, the qualitative method was preferred and the case study design, which is one of the qualitative research designs, was determined in the research. The research sample consists of 7 science teachers who had received training on engineering design applications. The criterion sampling method, which is one of the purposive sampling methods, was preferred. Semi-structured interviews were conducted with 7 of the 24 teachers who had received the relevant training before. A semi-structured interview form consisting of 7 open-ended questions was used as a data collection tool and the interview findings were analyzed by content analysis.

Findings

According to the findings, teachers’ views on engineering design-based applications are generally positive. Most of the teachers stated that engineering design practices improve students’ cognitive skills such as problem-solving, innovation, and creative thinking. They also stated that these practices increase student’ interest and motivation towards the courses, support their permanent and meaningful learning, and psychomotor skills such as designing and creating constructions. All

the teachers are of the view that engineering design-based applications should be integrated into the courses, and they suggest that the applications might be widespread with the necessary support and updates.

Conclusion and Discussion

According to the findings of the study, problem solving skill was the most beneficial feature of engineering design applications within the framework of teacher opinions. Most of the teachers stated that the applications improved their problem-solving skills, contributed to students in creating different alternative solutions to problems, and by this way, they could bring their creativity to the forefront by addressing daily life problems from different perspectives. In summary, teachers think that engineering design practices support students cognitively such as problem solving and creative thinking.

Since the engineering design process also includes the phase of creating alternative solutions to problems (Hynes et al., 2011), it is a common result that it plays a role in improving problem solving and creative thinking skills. Other advantages of engineering design applications, according to some teachers, are that they provide permanent learning by concretizing knowledge. Studies in the related field also reveal that engineering design applications increase academic success and students can understand theoretical information more easily (Ercan & Şahin, 2015; Hertzog & Swart, 2016). At the same time, it was stated that the students were more interested and willing to the educational environment, so the practices played a motivating role. The reason for this was that the students had the feeling of success by constructing a product and they were motivated by setting new design goals to experience this feeling again.

Journal of Innovative Research in Social Studies | Sosyal Bilgilerde Yenilikçi Araştırmalar Dergisi

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/jirss>

Cilt/Volume: 5 Sayı/Issue: 2 Yıl/Year: 2022

Yaratıcı Dramanın İlkokul 4. Sınıf İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi Dersinde Kullanılması

The Use of Creative Drama Course in Primary 4th Grade Human Rights, Citizenship and Democracy

Yazar Bilgisi / Author Information

Ferhat ALATAŞ

Yüksek Lisans Öğrencisi, Recep Tayyip Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Rize/Türkiye
Graduate Student, Recep Tayyip University, Institute of Social Sciences, Department of Turkish and Social Sciences Education, Rize/Türkiye
ferhatalatas38@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1143-7369>

İlhan TURAN

Prof. Dr., Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Rize/Türkiye

Prof. Dr., Recep Tayyip Erdoğan University, Education Faculty, Social Studies Education Department, Rize/Türkiye
ilhan.turan@erdogan.edu.tr

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5690-8550>

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Type : Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Received : 27.11.2022

Kabul Tarihi / Accepted : 26.12.2022

Yayın Tarihi / Published : 30.12.2022

Atıf / Cite

Alataş, F., ve Turan, İ. (2022). Yaratıcı dramının ilkokul 4. sınıf insan hakları, yurttaşlık ve demokrasi dersinde kullanılması. *Journal of Innovative Research in Social Studies*, 5(2), 155-174. <https://doi.org/10.47503/jirss.1210728>

Yaratıcı Dramanın İlkokul 4. Sınıf İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi Dersinde Kullanılması¹

The Use of Creative Drama Course in Primary 4th Grade Human Rights, Citizenship and Democracy

Özet

Bu araştırmada, insan hakları, yurttaşlık ve demokrasi dersinde akademik başarı ve öğrencilerin etkin vatandaş olarak yetiştirmede, yaratıcı drama tekniğinin önemi ve etkileri araştırılmıştır. Araştırmanın uygulaması, 2017-2018 Eğitim-Öğretim Yılı'nda Kayseri İli Kocasinan İlçesi'nde bir ilkokulda gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın deney grubunu 23 kontrol grubunu 24, 4. sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmada karma yöntemin açıklayıcı ardışık deseni tercih edilmiştir ve deney ve kontrol gruplu yarı deneysel çalışma yapılmıştır. Araştırmanın, nicel bölümünde ön test-son test uygulamaları yapılmıştır. Yaratıcı drama kullanarak hazırlanan ders planları aracılığı ile deney grubunda uygulama yapılırken, kontrol grubunda müdahalesiz öğretim yapılmıştır. Araştırma bir plan dahilinde 6 hafta sürmüştür. Öğrenci başarı testi ve etkin vatandaşlık ölçeğinden alınan veriler yorumlanmıştır. Bunun yanında yaratıcı drama uygulamaları hakkında deney grubu ilkokul öğrencilerinin görüşleri nitel yöntem çerçevesinde alınmıştır. Araştırma bulgularına göre, yaratıcı dramanın insan hakları, yurttaşlık ve demokrasi dersinde öğrencilerin akademik başarısına etkisine ilişkin anlamlı fark bulunmamıştır, fakat başarı puanlarında artış olmuştur. Etkin vatandaşlık testinden elde edilen bulgularda da benzer durum söz konusudur. Nitel verilerden elde edilen bulgular yaratıcı dramanın olumlu yönlerine dikkat çekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Etkin vatandaşlık, İnsan hakları, Yaratıcı drama, Yurttaşlık

Abstract

In this research, the importance, and effects of creative drama technique on academic success in human rights, citizenship, and democracy course and on raising students as active citizens were investigated. The implementation of the research was conducted in a primary school in Kocasinan District of Kayseri Province in the 2017-2018 Academic Year. The study consists of twenty-three experiment group students, and twenty-four control group students. In the research, explanatory sequential design of the mixed method was preferred, and a quasi-experimental study was conducted with experimental and control groups. In the quantitative part of the research, pre-test-post-test applications were made. While the application was made in the experimental group through the lesson plans prepared using creative drama, the control group was taught without intervention. The research lasted for 6 weeks within a plan. The data obtained from the student achievement test and the effective citizenship scale were interpreted. In addition, the opinions of the experimental group primary school students about creative drama practices were taken within the framework of the qualitative method. According to the research findings, there was no significant difference in the effect of creative drama on the academic success of students in the human rights, citizenship, and democracy course, but there was an increase in the success scores. There is a similar situation in the findings obtained from the effective citizenship test. Findings from qualitative data draw attention to the positive aspects of creative drama.

Keywords: Human rights, Citizenship, Active citizenship, Creative drama

¹ Bu çalışma birinci yazar tarafından ikinci yazar danışmanlığında hazırlanan yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

GİRİŞ

İnsan hakları ve demokrasi birbirinden ayrılması mümkün olmayan iki önemli unsurdur. Bir yerde demokrasi ne kadar geliştirilirse o yerin insan hakları da o ölçüde gelişir (Ulubey, Gözütok, 2016). Demokrasi, toplumlarda insan haklarına önem verilip, saygı gösterilmesi ve güçlendirilmesi ile sürdürülebilir (Gülmez, 2001).

İnsan hakları eğitimi kişilerin haklarını bilmelerini, onları kullanmalarını, korumalarını sağlarken diğer yandan kişilerin haklarını geliştirmelerini sağlamak için verilen eğitim olarak tanımlanır (Karaman-Kepenekçi, 2008). İlkokul 4.Sınıf dersinde İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi dersinde üniteler 1. İnsan olmak, 2. Hak, özgürlük ve sorumluluk, 3. Adalet ve eşitlik, 4. Uzlaşma, 5. Kurallar, 6. Birlikte yaşama adı altında 6 üniteye toplanmıştır (Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], 2018). İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi Dersi Öğretim Programı, insani değerleri benimseyen, hak ve özgürlükleri kullanmak için bütün sorumlulukları kabul eden, her türlü ortamda adaleti ve eşitliği savunan, bireyler yetiştirmeyi ön görmüştür (MEB, 2018).

Demokratik toplumlarda, bütün vatandaşlardan görev ve sorumluluklarını yerine getirmesi, demokratik davranışları benimsemesi beklenmektedir. Demokratik düşünceyi felsefe edinen kurumlar, insanlarına insan hakları ve demokrasi eğitimi vererek, sorumluluk duygusuna sahip, hak ve özgürlüklere değer veren bireyler yetiştirmek için çaba sarf etmektedir. Vatandaşlık eğitiminin amaçlarına erişmesi öğrencilerin, kendini ilgilendiren sosyal konularda fikir oluşturabilmesine (Guérin, Ploeg ve Sins, 2013), her alanda önemli roller üstlenebilmesine ve ayrıca hiçbir ayrımı yapmaksızın bütün insanlara saygılı ve ölçülü olmaya bağlıdır.

Demokrasi eğitimi, öğrenci ve öğretmenler arasında bilgi akışında, beraber hareket etmeyi ön gören, öğrencilerin değerlerine ve kişiliğine özen gösteren eğitimidir (Oğuzkan, 1981). Demokrasi için eğitim ile yasalara saygılı, insan hakları ve özgürlükleri benimsemiş, sorumluluklarını anlayan demokratik değerleri benimseyen ve koruyan vatandaşlar yetiştirmeyi amaç edinmiştir (Gülmez, 2001). Günümüz demokrasi anlayışının özünde insan haklarının ve özgürlüklerinin tanınması, korunması kollanıp güçlendirilmesi vardır. Hakların kullanılabilmesi için bireyin, kendini etkin bir vatandaş olarak benimsemesi gerekmektedir. Bu nedenden dolayı "insan hakları eğitimi" demokrasi eğitiminin bir parçası olarak düşünülmektedir (Kondu, Sakar, 2013).

Bireylerin tercihler yaparken, başkalarının haklarına saygı duyması ve çatışmalarını çözüme kavuşturması etkin vatandaşlığın temel kuralıdır. Zira küresel açıdan sorunlara bakma, sistematik ve eleştirel düşünme, çatışmaları hiçbir şiddete girmeden çözüme gibi özellikler, etkin vatandaşlığın temel özellikleri arasında yer almaktadır (Hicks, 2001'den akt. Güven, 2011). Diğer yandan etkin vatandaşlardan inanç ve değerlere dönük düşüncelerinde oldukça hoşgörülü olması beklenmektedir (Sunal ve Haas, 2002'den akt. Kansu, 2015).

Eğitim sayesinde bireylerin algılama, gözlem, farklı düşünme ve değerlendirme yapabilme yetenekleri geliştirilmelidir. Bu yönü ile eğitimde yaratıcı dramın kullanılması öğrencilerde söz konusu özelliklerin oluşturulmasına veya geliştirilmesine katkı sağlayacaktır. Bu nedenle gerek okul gerekse okul dışı ortamlarda yaratıcı dramın uygulanması öğrencilerin eğitsel yönden gelişmesine önemli katkılar sağlayacaktır. Yaratıcı drama, bir metne bağlı olmaksızın, insanların kendi yaratıcılıklarından yola çıkarak ortaya çıkardıkları, özgün düşüncelerini öznel anılarını, eylem niteliklerini doğaçlama yapma ve canlandırma biçimi olarak tanımlanmaktadır. (San, 1998). Bu nedenle özellikle bütün insanlarda var olan yaratıcılık yeteneğinin ortaya konmasında yaratıcı dramın etkisinin son derece yüksek olduğu söylenebilir. Yaratıcı drama, etkili bir öğretim biçimi, sanatsal eğitim alanı ve kendine özgü bir disiplin olarak bireylerin

21.Yüzyılda kendini özgürce ifade edebilen, grup çalışmalarına açık, yaratıcı bireyler olmalarında etkili olacak bir yaklaşımdır (Üstündağ, 1998). Yaratıcı dramanın önemli özelliği, birliktelik oluşturma, katılım ve paylaşımlarda bulunmaktır. Ekip çalışmaları yaratıcı drama etkinliklerinin temel parçasını oluşturur ve ekip çalışmalarına katılım sürecinde gönüllülük esastır (Adıgüzel, 2006; Aksarı, 2005). Yaratıcı drama uygulamalarında sıra halinde aşağıdaki aşamalar takip edilmektedir.

Isınma Aşaması

Dramada, katılımcının bulunduğu ortama ve birlikte olduğu gruplara uyum sağlama, ileriki çalışmalara dönük kurulacak ilişkiyi belirleme ve bedenini çalışmalara hazırlamak için gerçekleştirilen ön egzersizler “ısınma” aşamasını oluşturur (Akoğuz ve Akoğuz, 2011). Isınma aşamasında, kişinin kendisini ve diğer grup arkadaşlarını tanıma, etkili iletişim kurma, ikili etkileşimden daha çok insanlar ile etkileşim ve iletişim içerisinde bulunulması, sözlü olarak kendini anlatan ifadeler kullanılır ve nihayetinde oyun aşamasına geçilerek yaratıcı drama ilerletilir (San, 1998).

Grupların canlandırmada yapacakları rollerin belirlenmesi, kullanılacak malzemelerin tespiti ve bu malzemeleri edinilmesi, canlandırma ortamının uygun bir şekilde hazırlanması da bu aşamada yapılır. Gerekli katılımı sağlamak için bu ısınma aşamasında özellikle oyunların eğlendirici yönünden yararlanılsa da burada asıl amacın eğlenme olmadığı, diğer aşamalara geçmek ve o aşamalarda yararlanmak için yapılacak etkinliklerden için sadece biri olduğunun katılımcılara hatırlatılması gerekmektedir (Adıgüzel, 2006).

Canlandırma

Canlandırma bir insanın kişiliğine bürünüp onu oynama ve geçmişten bir durum ve olayı yaşatma çabasıdır. Canlandırmalar bireysel olabileceği gibi ikili ya da daha fazla küçüklü büyüklü gruplar oluşturarak da yapılabilir. Canlandırma aşamasında, rol yapma ve doğaçlama gibi yaratıcı dramaya özgü teknikler devreye sokulmalıdır. Bu aşama, katılımcıların etkin hareket ettiği ve ele alınan konuların sürece bağlı olarak şekillenip oluştuğu aşama olması ile dikkat çekmektedir. Bu aşamada rol oynama ve doğaçlama gibi tüm etkinliklere ait canlandırmalar, değerlendirmeler paylaşımlar, değerlendirmeler, onların izleyenlerinde yarattığı etkiler dikkate alınarak yapılır. Canlandırma etkinlikleri bireysel ya da gruplar halinde gerçekleştirilebilir (Adıgüzel, 2006).

Değerlendirme – Tartışma

Yaratıcı drama çalışmalarının ortaya çıkardığı sonuç ve durumların değerlendirilip tartışıldığı aşamadır. Bu aşamada üretilen yaratıcı dramaya ilişkin düşünce ve duygular bir bütün halinde paylaşılır, eğitsel kazanımların ne ölçüde gerçekleştirildiği nasıl bir sonuca ulaşıldığı yönünde tartışmalar yapılır. Bu aşamada sürecin nasıl bir algı oluşturduğu canlandırma esnasında oluşan durumlar üzerinde görüş alışverişi yapılır. Öğrenilen bilgilerin ne ölçüde kazanıma dönüşeceği, buradaki yaratıcı drama yaşantılarının gerçek yaşantılar söz konusu olduğunda yol göstericiliğe olan katkı derecesi değerlendirilir (Adıgüzel, 2006).

Sonuç olarak, yaratıcı drama öğrencilere kendini tanıyarak, grup hareketliliğinden zevk alarak, oyun oynayarak, yaparak, yaşayarak, eleştirerek, sorgulayarak, tartışarak gerçekleştirilen öğrenme ile çok boyutlu öğrenme imkânı sunmaktadır. Öğretmenin tek taraflı bilgi dayatmasından daha ziyade, öğrencilerin çok boyutlu eğitim almasını ön görür, derslerde etkin öğrencilikler, iletişim becerileri, yaratıcı geliştirme gibi pek çok doğal bir öğrenme ortamı yaratıcı drama etkinlikleri ile sağlanabilir. Bu kapsamda düşünüldüğünde, yaratıcı dramayı bir

dersin işlenmesi sırasında kullanmak nitelikli öğretime katkı sağlarken, öğrencilerin de olumlu kişilik geliştirmelerine destek sağlamış olur.

Milli Eğitim Bakanlığı temel eğitim yeni sosyal bilgiler öğretim programında “etkin vatandaşlık” isminde bir öğrenme alanı bulunmaktadır. Bu öğrenme alanında vatandaşlık kavramına ve ayrıca etkin vatandaşların toplumdaki rollerine dikkat çekilmektedir. (MEB, 2018). Günümüzde sosyal olaylar ve sorunlar nedeniyle bireylere daha fazla sorumluluklar düşmekte, bu durum ise etkin vatandaşlık kavramının önemini artırmaktadır (Değirmenci, Eskici, 2019). Zira etkin vatandaş olan insanların sorumluluklarını daha iyi bir şekilde yerine getireceği düşünülmektedir.

Çalışmanın Önemi

Gerek yaratıcı dramının özelliklerinin çeşitli derslere yansımaya dönük (Güven 2005; Günaydın, 2008; Aykaç ve Adıgüzel, 2011; Kaf, 2017; Sever ve diğerleri 2009; Çetinkaya-Aydoğdu, & Kirpik, 2021) gerekse etkin vatandaşlığın derslere yansımaya dönük (Faiz ve Avcı 2018; Söğüt ve Polat 2020; Kavak ve İlhan 2021; Dere ve Akdeniz 2021) çeşitli çalışmaların yapıldığı görülmektedir. Bununla birlikte ilkökul İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi dersine dönük çalışmaların da var olduğu görülmektedir (Gürel 2016; Kaçar ve Kaçar, 2016; Aslan ve Aybek, 2018; Çarıkçı 2019; Karali ve Adıgüzel, 2021). Bu dersin hayata dair gerçekleştirilebilmesi için bireylerin etkin birer vatandaş olması gerekir. Hem bu dersin öğretiminde hem de bireylerin etkin bir vatandaş olarak yetiştirilmesinde etkili olabilecek öğretim yöntemlerinden biri de yaratıcı dramdır. Alanyazın araştırıldığında yaratıcı dramının hem etkin vatandaşlık hem de insan hakları, yurttaşlık ve demokrasi dersinin işleyişine dönük bir çalışma bulunmamaktadır. Çalışma bu yönü ile alanyazındaki boşluğu doldurma adına önem arz etmektedir.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada, 4. sınıf insan hakları, yurttaşlık ve demokrasi dersinin, bir ünitesi olan Hak Özgürlük ve Sorumluluk- Adalet ve Eşitlik ünitesinin yaratıcı drama ile işlenmesinin akademik başarıya ve etkin vatandaş oluşturmaya etkisi araştırılmıştır. Bu çalışmanın alt amaçları şunlardır.

İlkokul 4. sınıf insan hakları, yurttaşlık ve demokrasi (İHYD) dersinde hak, özgürlük ve sorumluluk- adalet ve eşitlik ünitelerinde yaratıcı drama teknikleri ile dersin yürütüldüğü deney grubu öğrencileri ile bu tekniklerden bağımsız hareket edildiği kontrol grubu öğrencileri arasında ön test etkin vatandaşlık ölçeği açısından anlamlı bir fark var mıdır?

1. Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin etkin vatandaşlık ölçeği son test puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
2. Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin ön test akademik başarı puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
3. Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin son test akademik başarı puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
4. Deney gurubu öğrencilerinin Yaratıcı drama etkinlik ve uygulamalarına ilişkin görüşleri nelerdir?

YÖNTEM

Araştırmanın Deseni

Araştırmada karma yöntem kullanılmış olup, bu yöntem nicel ve nitel araştırma verilerinin bir arada kullanılmasını kapsamaktadır (Creswell, 2013). Bu çalışmanın deseninde, açıklayıcı ardışık desen bulunmaktadır. Açıklayıcı ardışık desende önce nicel veriler toplanıp analiz edildikten

sonra nitel veriler toplanır. Buradaki amaç çalışmanın etkililiğini artırmaktır (Creswell ,2013). Bu çalışmada, araştırma amaçlarını kapsayacak nitelikte öntest-sontest gruplu yarı deneysel araştırma modelinden yararlanılması öngörülmüştür. Nicel verileri çözümlenmek ve yorumlamak için ön test son test kontrol gruplarının bulunduğu yarı deneysel desenden yararlanılmıştır. Çalışma süresince edilen nicel bulguların yorumlarını nitel veriler ile destekleyebilmek için deney grubundaki öğrencilere yarı yapılandırılmış sorular sorularak onların görüşleri alınmıştır. Karma yöntemde, nicel ve nitel sonuçların birbirlerini destekleyecek nitelikte çözümlenerek çıkarımlarda bulunulması söz konusudur (Creswell, 2017). Deneysel desende ise asıl amaç, sebep sonuç ilişkisini dikkate alarak kontrollü bir değişime gitmektir (Karasar, 2018). Araştırmanın nitel kısmında görüşme tekniği formu kullanılmıştır. Bu formu kullanmadaki amaç, bir konu üzerinde öğrencilerin düşüncelerini belirlemektir (Karataş, 2021). Bu çalışmada da öğrencilerden elde edilen verileri yorumlamak ve değerlendirebilmek için görüşme tekniği kullanılmıştır. Nitel veriler yaratıcı drama etkinliklerinin değerlendirilmesi için oluşturulan görüş formunun deney grubu öğrencilerine uygulanması yolu ile elde edilmiştir. Bu teknik ile nicel olarak elde edilen verilerin yorumsal gücünü artırmak amaç edinilmiştir.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Kayseri Kocasinan İlçesi'ndeki bir ilkokulda öğrenim gören 4.sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Çalışma grubunda 23 deney, 24 kontrol grubunda öğrenci bulunmaktadır. 2017-2018 eğitim- öğretim yılında gerçekleştirilen çalışmada kolay ulaşılabılır durum örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Kolay ulaşılabılır durum örnekleme araştırmacının hedef evrenden örneklemini oluşturmak için ulaşabileceği en kolay öğelere yönelmesi yöntemidir (Baltacı, 2018). Araştırmanın öncesinde, Kocasinan İlçesi'nin Milli Eğitim Müdürlüğü ile görüşme gerçekleştirilerek ve okul yöneticileri ve öğretmenlerin gönüllüğü göz önüne alınarak okul ve sınıflar tespit edilmiştir. Uygulamanın yapılması için belirlenen dördüncü sınıf seviyesindeki iki farklı sınıfa araştırmacı tarafından tasarlanan etkin vatandaşlık ölçeği ve akademik başarı testi ön test olarak uygulanmıştır. Ayrıca demografik bilgilerin tespiti amacıyla öğrencilerden kişisel bilgi formlarını da doldurmaları istenmiştir. Böylece deney ve kontrol gruplarının demografik özellikleri ve akademik başarı düzeyleri açısından denk olması sağlanmıştır.

Veri Toplama Araçları

Akademik başarı testi, araştırmacı tarafından yapılmış olup, öğrencilerin insan hakları, yurttaşlık ve demokrasi dersinde, "hak, özgürlük ve sorumluluk- adalet ve eşitlik ünitelerinde akademik başarılarını ölçebilmek için tasarlanmıştır. Bu amaçla önce 45 soruluk bir soru havuzu oluşturulmuştur. Bu havuz soruları, 3 akademisyen, 2 Türkçe eğitimi uzmanı ve 4 sınıf öğretmenine inceletirilmiş bunlar üzerinde gerekli düzeltmeler yapılarak pilot uygulama testi oluşturulmuştur. Diğer taraftan, belirlenen süre için soru sayısının fazla olması ve diğer sorularla fazla benzerlik taşıması kapsam geçerliliğini olumsuz etkilemesinden dolayı uzman görüşleri doğrultusunda 14 soru (4,9,10,11,14,24,25,28,29,30,35,38,44,45) testten çıkarılmış ve pilot test oluşturulmuştur. Testin pilot uygulaması Kayseri'de üç ortaokulda 133 5. sınıf öğrencisi ile yapılmıştır. 5.Sınıfların pilot olarak seçilmesindeki amaç ilgili konuları bir bütün halinde işlemiş olmalarıdır. Böylelikle soruların öğrencilere uygunluğu sağlanmaktadır. Soruların madde ayırt edicilik ve güçlük indeksleri %27'lik alt ve üst gruplardaki puanlar (Büyüköztürk vd., 2012) dikkate alınarak testin güçlük düzeyi belirlenmiştir. Bu kapsamda, madde ayırt edicilik ve güçlük değeri 0.20'nin altında kalmış olan 1 soru başarı testinden elenmiştir. Böylelikle nihai başarı testi 30 sorudan meydana getirilmiştir. Başarı testinin değerlendirilmesi doğru cevaplara 1 (bir), boş

ve yanlış cevaplar ise 0 (sıfır) puan verilerek değerlendirilmiştir. Akademik başarı testi geliştirilirken Bloom taksonomisi basamaklarına göre değerlendirilmesi yapılmıştır ve nihai testin KR 20 güvenilirlik katsayısı .81 olarak hesaplanmıştır.

Etkin vatandaşlık ölçeği insan hakları, yurttaşlık ve demokrasi dersinde ilkökul öğrencilerinin etkin vatandaşlık seviyesini tespit etmeye yönelik olarak kullanılmıştır. Kansu ve Öksüz (2014) tarafından geliştirilen bu ölçek için gerekli izinler alınmıştır. Bu ölçek 25 maddeden oluşmakta olup likert tipi bir ölçektir. Ölçek maddelerine, 4=Tamamen Katılıyorum, 3= Katılıyorum 2=Katılmıyorum, 1=Hiç katılmıyorum şeklinde puan verilmiştir. Ölçekte 6 madde (11, 12, 13, 14, 15, 16) olumsuz maddeleri oluşturmuştur. Ölçeğin geçerliliğini saptamak için doğrulayıcı faktör analizi sonuçları kullanılarak yapısal geçerlilik sağlanmıştır. DFA sonrasında 25 maddeden oluşan ölçeğin yapısına ilişkin ki-kare değeri 355,46 serbestlik derecesi ise 269 olarak bulunmuştur. Kikare/ serbestlik derecesi değerine bakıldığında 2'nin altında yer aldığı faktörel yapıyı desteklediğini yazarlar belirtmektedir. ($\chi^2/sd= 1.32$). İlgili araştırmacılar, ölçeğin güvenilirlik analizini alpha değeri .86 olarak hesaplamışlardır. Bu çalışmanın ise Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı 0,74 olarak saptanmıştır. Söz konusu güvenilirlik değeri ölçeğin bu çalışmada kullanılabilmesini mümkün hale getirmektedir. Özdamar (1999)'a göre 0.74 orta güvenilirlik katsayısı içerisinde yer almaktadır.

Çalışmada nitel veriler olan Yaratıcı Drama Değerlendirme görüş formu öğrencilerin yaratıcı drama ile yapılan öğretim ile ilgili görüşlerini içermektedir. Bu kapsamda öğrencilere 6 yarı yapılandırılmış soru sorulmuştur. Bu görüş formu uygulanması çalışma bitiminde deney grubu üzerinde gerçekleştirilmiştir.

Verilerin Analizi

Nicel Verilerin Analizi

Araştırmanın nicel verileri bir istatistiksel paket programında değerlendirilmiştir. Nicel verilerin analizinde, başarı testinin ve etkin vatandaşlık ölçeği verilerinin nasıl analiz edileceğine ilişkin normallik testlerinin sonuçları alınmıştır (Tablo 1).

Tablo 1

Normallik Testi Analizleri

Test Türü	Gruplar	Çarpıklık	Basıklık
Başarı Testi	Deney ön test	-,083	-1,445
	Kontrol ön test	-,074	-1,286
	Deney son test	,282	-,1035
	Kontrol son test	-,486	-,949
Etkin Vatandaşlık Ölçeği	Deney ön tutum	,378	-,174
	Kontrol ön tutum	,442	-,257
	Deney son tutum	-1,046	1,521
	Kontrol son tutum	,017	-1300

Tablo 1 incelendiğinde, etkin vatandaşlık ölçeği ve başarı testlerinde basıklık ve çarpıklık ve değerleri -1,445 ve +1521 arasında olduğu ve normal bir dağılımın söz konusu olduğu anlaşılmaktadır. Bu değerler, -1.96 ve +1.96 aralığında ise dağılımın normal olduğu var sayılmaktadır (Can, 2014). Bu değerler göz alınarak nicel verilerin analizinde bir parametrik analiz tekniği olan bağımsız t-testinden yararlanılmıştır.

Nitel Verilerin Analizi

Uygulama sürecinin tamamlanmasının ardından yaratıcı drama tekniği çerçevesinde gerçekleştirilen öğretim süreci ve uygulanan etkinliklere ilişkin olarak deney grubunda yer alan öğrencilerin görüşlerini öğrenmeye dönük yarı yapılandırılmış görüşme formu uygulanmıştır. Bu formdan elde edilen nitel veriler içerik analizine tabi tutulmuştur. İçerik analizi, “sözel, yazılı ve diğer materyallerin içerdiği mesajı, anlam ve/veya dilbilgisi açısından nesnel ve sistematik olarak sınıflandırma, sayılara dönüştürme ve çıkarımda bulunmadır (Tavşangil ve Aslan, 2001). Nitel veriler kategori ve kodlar oluşturularak değerlendirilmiştir. Nitel verilerde güvenliği sağlamak amacı ile öğretim üyesi ve araştırmacı nitel verileri ayrı ayrı kodlamışlar daha sonra bunların kıyası yapılmıştır. Başka bir ifade ile çalışmada nitel veriler olan Yaratıcı Drama Değerlendirme görüş formundaki veriler Miles ve Huberman’ın (1994) geliştirdiği formül (Görüş Birliği/(Görüş Birliği+ Görüş Ayrılığı) x 100) ile hesaplanmıştır. Değer %91 olarak saptanmış olup formun görüşme formu çözümlemesinin güvenilir olduğu belirlenmiştir.

Etik kurul izin bilgileri

Bu araştırmanın etik izni, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu’ndan 11/11/2022 tarihli ve 2022/227 sayılı kararı ile alınmıştır.

BULGULAR

Bulgular, araştırma alt problemleri dahilinde sıra ile verilmiştir.

İlk önce deney ve kontrol grubunun etkin vatandaşlık ölçeğinin ön test sonuçlarına bakılmıştır. Bu amaçla yapılan bağımsız t-testinin sonuçları Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2

Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin Etkin Vatandaşlık Ölçeği Ön Test Puanlarına İlişkin Bağımsız t-Testi Sonuçları

Guruplar	N	$\bar{X}$	Ss	Sd	t	p
Deney	23	62,21	6,94	45	0,38	0,705
Kontrol	24	61,50	5,94			

Tablo 2 incelendiğinde, deney ve kontrol grubunun etkin vatandaşlık ölçeğinde ön test ve son test uygulamaları sonrasında puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark görülmemiştir ($t(45)=.38$; $p>.05$). Bunun yanında deney grubunun etkin vatandaşlık ölçeği ortalama puanı (62.21) kontrol grubunun ise (61.50) olup aralarında küçük düzeyde kontrol grubunun lehinde (0,71) puan farkının olduğu görülmektedir. Her iki grup arasında, anlamlı bir farkın olmaması küçük bir farkın bulunması, gruplar arasında iç geçerliliğin sağlandığının kanıtıdır. Buradan hareketle deney ve kontrol grubunun denk gruplardan oluştuğu söylenebilir.

Yaratıcı drama tekniği uygulama süreci sonunda uygulanan “Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin etkin vatandaşlık ölçeği son testinden aldıkları puanlar arasında anlamlı farklılık var mıdır?” alt problemine ilişkin bağımsız t-testi yapılmış ve sonuçlar Tablo 3’te gösterilmiştir.

Tablo 3

Deney ve Kontrol Grubu Etkin Vatandaşlık Ölçeği Son Test Puanlarına İlişkin Bağımsız t-Testi Sonuçları

Guruplar	N	$\bar{X}$	Ss	sd	t	p
Deney	23	87,17	7,91	45	1,51	0,138
Kontrol	24	83,54	8,55			

Tablo 3'e bakıldığında, deney ve kontrol gruplarının etkin vatandaşlık ölçeği son test sonuçlarında da anlamlı bir fark ortaya çıkmamıştır [$t(45)=1,51; p>05$]. Bununla birlikte deney grubunun etkin vatandaşlık ölçek puan ortalamaları kontrol grubuna göre daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır ($87,17>83,54$). Bu puan farkından hareketle, deney grubunda yaratıcı drama tekniklerinin kontrol grubuna oranla daha yüksek puanlar almasına neden olduğu yargısına ulaşılabılır.

İHYD dersinin yaratıcı drama tekniği uygulama öncesinde yapılan "Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin akademik başarı ön testinden aldıkları puanlar arasında anlamlı farklılık var mıdır?" alt problemine dönük bağımsız t-Testi sonuçları Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4

Deney ve Kontrol Grubu Akademik Başarı Ön Test Puanlarına İlişkin Bağımsız t-testi Sonuçları

Guruplar	N	$\bar{X}$	Ss	sd	t	p
Deney	23	14,07	5,04	45	-0,187	0,852
Kontrol	24	15,00	4,51			

Tablo 4'te görüldüğü üzere yaratıcı drama tekniği uygulamalarından önce deney ve kontrol grupları akademik başarı ön test sonuçlarından anlamlı bir fark [$t(45)=-0,187, p>.05$] ortaya çıkmamıştır. Aradaki puan farkı da çok az düzeyde olduğu görülmektedir. Kontrol grubu ($x=15,00$), deney grubu ise ($x=14,07$) olarak saptanmıştır. Bu özellik, araştırmamızın iç geçerliliğinin sağlandığına dair önemli bir kanıt oluşturmaktadır.

Nicel verilere dönük olarak, "Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin akademik başarı son testinden aldıkları puanlar arasında anlamlı farklılık var mıdır?" alt problemine dönük analizler yapılmış ve sonuçlar Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5

Deney ve Kontrol Grubu Akademik Başarı Son Test Puanlarına İlişkin Bağımsız t-Testi Sonuçları

Guruplar	N	$\bar{X}$	Ss	Sd	t	p
Deney	23	23,82	3,31	45	1,65	0,104
Kontrol	24	22,37	2,66			

Yaratıcı drama uygulamalarının bitiminde deney ve kontrol gruplarında gerçekleştirilen son akademik başarı testinin t-Testi sonuçlarını içeren Tablo 5 gözden geçirildiğinde, her iki grup arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır [$t(45)=1,65, p>.05$]. Bununla birlikte, akademik başarı bakımından, ilkokul 4.sınıf öğrencilerinin kontrol ($x=22,37$) ve deney ($x=23,82$) grupları birbirleri ile karşılaştırıldığında, deney grubunun puan yüksekliği dikkat çekmektedir. Yaratıcı

drama tekniği ile yapılan etkinlikler öğrencilerin etkin vatandaşlık ölçeği örneğinde olduğu gibi öğrencilerin başarı puanlarında bir artışa neden olmuştur.

Bulgular, araştırma alt problemleri dahilinde sıra ile verilmiştir.

Nitel Verilerden Elde Edilen Bulgular

İHYD dersinde yaratıcı drama tekniği çerçevesinde işlenen derslere yönelik deney grubu öğrencilerinin görüşlerini almak için araştırma sonunda bu öğrencilere yarı yapılandırılmış görüşme formu uygulanmıştır. Bu şekilde elde edilen veriler içerik analizi yöntem ve teknikleri vasıtası ile analiz edilmiştir. Söz konusu nitel veriler, kategoriler ve kodlara ayrılarak frekansları belirlenmiştir. Bu veriler tablolara aktarılmıştır ve ayrıca örnek öğrenci cümlelerine yer verilmiştir.

İHYD dersinde yaratıcı drama öğrenci değerlendirme formunda ilk olarak “Uygulama sürecinde gerçekleştirilen yaratıcı drama beğendiğiniz ve beğenmediğiniz etkinlikleri nedenlerini açıklayarak belirtiniz? Soru sorulmuştur. Bu soruya ilişkin cevaplar Tablo 6’da yer almaktadır.

Tablo 6

Yaratıcı Drama Tekniğinin Beğendikleri ve Beğenmedikleri Etkinliklere İlişkin Öğrenci Görüşleri

Kategori	Kodlar	Tekrar eden öğrenciler	f
Beğendi	Eğlenceli olma	Ö1, Ö2, Ö5, Ö6, Ö9, Ö10, Ö13, Ö18, Ö19, Ö20, Ö21	11
	Derslerin daha etkili geçmesi	Ö3, Ö4, Ö7, Ö8, Ö11, Ö12, Ö15, Ö16, Ö23	9
Beğenmedi	Fiziksel ortam	Ö14, Ö17, Ö22	3

Tablo 6’da görüldüğü üzere deney grubundaki öğrencilerin büyük bir kesimi (n=20) yaratıcı drama tekniğini beğendikleri yönünde görüş belirtmişlerdir. Beğenen öğrencilerden “Eğlenceli olma” koduna ilişkin Ö1, “Hepsini çok beğendim, çünkü çok eğlendik, öğrenmemi kolaylaştırdı” ve Ö13, “Tüm etkinlikleri çok beğendim çünkü oyunlar oynayarak ders işledik bu yüzden çok eğlendim” ve “Derslerin daha güzel” koduna ilişkin Ö20, “Beğenmediğim etkinlik olmadı çünkü ders çok güzel geçti” şeklinde görüş belirtmiştir. Beğenmedi kategorisinde 3 öğrencinin “Fiziksel Ortamdan yakındığı görülmektedir. Ö14, “En çok sevdiğim etkinlik istasyon ve gözlük takma etkinliği, sevmediğim etkinlik rol kartı çünkü sınıfımız çok küçük olduğu için zorlandım.” Şeklinde görüş bildirmiştir.

Bu soruya ilişkin nitel bulgular incelendiğinde öğrencilerin yaratıcı drama tekniği çerçevesinde yapılan etkinlikleri beğendikleri ve dersin eğlenceli ve etkili geçmesinde önemli bir rol oynadığını belirtmişlerdir. Buna karşılık 3 öğrenci ise sınıfın fiziki ortamının olumsuz etkilerinden söz etmiştir.

Yaratıcı dramanın İlkokul 4. Sınıf insan hakları, yurttaşlık ve demokrasi dersinde kullanılmasının konuları öğrenmenizi kolaylaştırması açısından düşünceleriniz nelerdir? Sorusuna ilişkin öğrencilerin verdikleri cevaplar Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7

Yaratıcı Dramanın Konuları Öğrenmelerini Kolaylaştırması Açısından Düşüncelerine İlişkin Öğrenci Görüşleri

Kategori	Kodlar	Tekrar eden öğrenciler	f
Kolaylaştırdı	Eğlenerek Öğrenme	Ö1, Ö2, Ö5, Ö14, Ö22, Ö23	6
	Aktif Olma	Ö9, Ö11, Ö13, Ö19	4
	Eğitici Olma	Ö3, Ö4, Ö6, Ö7, Ö8, Ö10, Ö12, Ö15, Ö16, Ö17, Ö18, Ö20, Ö21	13

Tablo 7 gözden geçirildiğinde öğrencilerin tamamı (n=23) İHYD dersinde gerçekleştirilen etkinliklerin konuları öğrenmeyi kolaylaştırdığını belirtmiştir. Kolaylaştırdı diyen öğrencilerden “Eğlenerek öğrenme” koduna ilişkin Ö14, “Konuları çok kolay öğrenmemi sağladı çünkü çok eğlendim.”, “Eğitici olma” koduna ilişkin Ö8, “Eğiticiydi. Dersi çok sevmemi sağladı.” ve “aktif olma” koduna ilişkin Ö9, “Derste daha çok aktif olmaya başladığım için konuları kolay anladım.” şeklinde görüş belirtmiştir. Bu bulgular ele alındığında yaratıcı drama yoluyla yapılan öğretim sürecinin özellikle eğitici olması, eğlenerek öğrenmeyi esas alması ve ders boyunca aktif öğrenmenin gerçekleşmesi İHYD dersinin kolay bir şekilde öğrenilmesine vesile olduğu söylenebilir.

Öğrencilere sorulan yaratıcı drama etkinliklerinden hangilerinde zorlandınız? sorusuna öğrencilerin verdikleri cevaplar Tablo 8’de gösterilmiştir.

Tablo 8

Yaratıcı Drama Etkinliklerinden Hangilerinde Zorlandıklarına İlişkin Öğrenci Görüşleri

Kategori	Kodlar	Tekrar eden öğrenciler	f
Zorlanmadım	Anlaşılır	Ö2, Ö4, Ö7, Ö15, Ö19, Ö20, Ö21	7
	Kolay öğrenme	Ö1, Ö3, Ö5, Ö6, Ö8, Ö9, Ö10, Ö13, Ö16, Ö18, Ö22, Ö23	12
Zorlandım	Fiziksel koşullar	Ö11, Ö12, Ö14, Ö17	4

Tablo 8 göz önüne alındığında deney grubunda bulunan öğrenciler önemli oranda çoğunluğu (n=19) zorlandığı bir etkinlik olmadığını açıklamıştır. “Zorlanmadım” diyen öğrencilerden “Anlaşılır” koduna ilişkin Ö2, “Zorlanmadım, çünkü etkinliklerin hepsi açık ve anlaşılırdı”, “Kolay ve Hızlı Öğrenme” koduna ilişkin Ö5, “Etkinliklerin hiçbirisinde zorlanmadık çünkü oyunlarımız çok kolaydı.” Diğer taraftan zorlandım kategorisinde ise sadece 4 öğrenci bulunmaktadır bu öğrenciler ise olumsuz özellikler olarak, fiziksel koşullara dikkat çekmektedir. Örneğin Ö14, “Etkinlik alanımız dar olduğu için rahat hareket edemedik.” biçiminde açıklama yapmıştır.

Öğrencilere sorulan bir değer soruda “Yaratıcı drama etkinliklerinin eğlenceli yönleri hakkında neler düşünüyorsunuz? sorusudur. Bu soruya ilişkin olarak öğrencilerin Tablo 9 da belirtilmiştir.

Tablo 9*Öğrencilerin Yaratıcı Drama Yönteminin Eğlenceli Yönlerine İlişkin Öğrenci Görüşleri*

Kategori	Kodlar	Tekrar eden öğrenciler	f
	Oyun oynama	Ö2, Ö3, Ö6, Ö10, Ö11, Ö12, Ö13, Ö20, Ö21, Ö22	9
Katkı Sağladı	Mutlu ediyor	Ö1, Ö7, Ö8, Ö9, Ö12, Ö14, Ö15, Ö16, Ö17, Ö18, Ö19	11
	Katılım istekliliği	Ö4, Ö5, Ö23	3

Deney grubundaki bütün öğrenciler Tablo 9 da görüldüğü üzere (n=23) yaratıcı drama ile yapılan İHYD derslerinde önemli katkılar sağladığını açıklamışlardır. Bu duruma neden olarak “Oyun oynama” koduna ilişkin Ö12, “*Çok eğlenceli, çünkü oyunlar oynayarak çok eğlendik, dersi çok sevmemi sağladı.*” “Mutlu ediyor” kodunda ise Ö16, “*Derste arkadaşlarımla keyifli keyifli zaman geçirdiğim için çok mutlu oldum,*” diye cevap verirken, “Katılım istekliliği” kodunda öğrencilerden Ö5, “*Çok etkinlik yaptığımız için çok eğlenceliydi, bu derse diğer derslerden daha çok katıldım.*” şeklindeki görüşü oldukça dikkat çekici bulunmuştur.

Buradaki bulgular yorumlandığında görülmektedir ki ilkokul öğrencileri yaratıcı dramayı bir oyun gibi algılamakta ve oyun oynayarak öğrendiklerinden mutlu oldukları anlaşılmaktadır. Bununla birlikte gerçekte yaratıcı drama tekniği bir oyun olarak görülmemektedir. Fakat sosyal katılım göstererek ve eğlenerek öğrenmede oyun önemli bir araçtır. İlkokul öğrencilerin yaşlarının küçük olması nedeni ile onları daha iyi eğitmek amacı ile adeta oyun oynar gibi yaratıcı dramanın kullanılmasının önemini çok açık bir şekilde ortaya koymaktadır.

Öğrenci değerlendirme formunda Arkadaşlarıyla iletişim açısından yaratıcı drama etkinlikleri ne tür katkılar sağlamıştır? Açıklayınız. Sorusuna öğrencilerin verdikleri cevaplardan yola çıkılarak belirlenen kategoriler, kodlar ve frekansları Tablo 10’da belirtilmiştir.

Tablo 10*Öğrencilerin Arkadaşları ile İletişim Açısından Yaratıcı Drama Etkinliklerin Sağlamış Olduğu Katkılara İlişkin Öğrenci Görüşleri*

Kategori	Kodlar	Tekrar eden öğrenciler	f
	Anlaşma	Ö3, Ö13	2
	Özgüven	Ö5, Ö8, Ö12, Ö17	4
Katkı Sağladı	Etkileşim	Ö1, Ö2, Ö6, Ö7, Ö9, Ö10, Ö11, Ö14, Ö15, Ö16, Ö18, Ö20, Ö21, Ö22,	14
	Katılım	Ö4, Ö19, Ö23	3

Tablo 10 gözden geçirildiğinde, deney grubundaki bütün öğrenciler (n=23) kendi arkadaşları ile iletişim kurma açısından yaratıcı dramanın önemli katkılarının olduğunu açıklamışlardır. “Anlaşma” kodunda öğrencilerden biri Ö3, “*Arkadaşlarımla ders içerisinde daha iyi anlaşmamı sağladı.*” görüşünü dile getirirken “Özgüven” kodunda Ö17, “*Katkı sağladı, çünkü kendimi daha iyi ifade ediyorum ve kendime güvenim geldi.*” demiştir. “Etkileşim” kodunda Ö22 “*Tüm sınıfla artık daha çok konuşmaya başladım ve daha çok etkileşim halindeyim,*” demiştir. “Katılım” kodunda ise Ö19 “*Derse artık eskisinden daha çok katılıyorum ve tüm arkadaşlarımla konuştum*” biçiminde görüşünü açıklamıştır.

Yukarıdaki bulgular İHYD dersinde yaratıcı drama tekniğinin öğrencilerin arkadaşları ile daha aktif bir iletişimin içinde olduklarını, arkadaşları ile konuşurken kendilerinde daha iyi bir güvenin

oluşturduğunu göstermektedir. Bu nedenle derste yaratıcı dramanın iletişim bakımından açık bir etkisinin olduğu ortaya çıkmaktadır.

Öğrencilerden son olarak “Yaratıcı drama tekniği ile işlemiş olduğunuz derslerin diğer derslerde kullanılan yöntem ve tekniklere göre ne gibi farklılıkları vardır? sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya ilişkin öğrencilerin cevapları Tablo 11 de yansıtılmıştır.

Tablo 11

Öğrencilerin Yaratıcı Drama Tekniği ile İşlemiş Olduğunuz Derslerin Diğer Derslerde Kullanılan Yöntem ve Tekniklere Göre Farklılıklara İlişkin Öğrenci Görüşleri

Kategori	Kodlar	Tekrar eden öğrenciler	f
Farklılık var	Çok ve sık etkinlik yapma	Ö2, Ö5, Ö9, Ö14, Ö15	5
	Eğlenceli olma	Ö1,Ö3,Ö4,Ö6,Ö8,Ö10,Ö12,Ö17,Ö18, Ö19, Ö20, Ö22, Ö23	13
	Derslerin daha güzel ve çabuk geçmesi	Ö7, Ö11, Ö21	3
Fark yok	Fark göremedim	Ö13, Ö16	2

Tablo 11 de görüldüğü üzere, deney grubundaki öğrencilerin hepsi (n=23) yaratıcı drama tekniği ile işlenen İHYD dersinin diğer ders yöntemleri ile karşılaştırıldığında belirgin farklılıklar olduğunu açıklamışlardır. “Çok ve sık etkinlik yapma” kodunda Ö9, “Evet, bana göre farklılıklar var. Çünkü diğer derslerden daha çok etkinlik yapıyoruz.” demiştir. “Eğlenceli olma” kodunda Ö23, “Diğer derslere göre çok farklı çünkü çok eğlenceli yanları var bu yüzden diğer derslerden daha çok sevmemi sağladı” görüşünü ileri sürmüştür. “Derslerin daha güzel ve çabuk geçmesi” kodunda Ö11, “Evet farklı. Çünkü diğer derslerde daha çabuk sıkılıyorduk. Şimdi ders hem eğlenceli hem de çabuk geçiyor” şeklinde cevaplamışlardır. Bu soruda iki öğrenci ise fark göremediğini belirtmiştir. Ö13 hep aynı bir fark yoktur biçiminde cevap vermiştir.

Kısaca nitel verilerden elde edilen bulgular göstermektedir ki yaratıcı drama tekniği İHYD dersinde kullanılmasıyla dersin daha eğlenceli hale getirmesine onların mutlu bir şekilde derse işlemelerine destek olduğundan yaratıcı drama tekniğinin İHYD dersinde pozitif yönde bir farklılık oluşturduğu söylenebilir.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu çalışma ile, yaratıcı dramanın insan hakları, yurttaşlık ve demokrasi (İHYD) dersinde kullanılmasının öğrencilerin akademik başarılarına ve etkin vatandaş olma üzerine etkileri ayrıca, ilkökul öğrencilerinin yaratıcı drama tekniğine bakışları ele alınmıştır. Çalışma sonrasında, deney grubu öğrencilerinden etkin vatandaş ölçeği ve başarı testlerinden alınan verilerden anlamlı bulgulara ulaşılmamış olsa da deney grubu öğrencilerinin puanları her iki testte de kontrol grubundan daha yüksektir. Yaratıcı dramanın nitel verileri öğrencilerin yaratıcı dramaya oldukça olumlu yaklaştığını ve yaratıcı drama ile işlenen derse sevdiklerini açık bir şekilde göstermektedir. Bu durum İHYD dersinde, yaratıcı dramanın etkililiğini ortaya çıkarmaktadır. Elde edilen veriler ışığında düşünüldüğünde, yaratıcı drama öğrencilerin derse etkin katılımında önemli bir rol üstlendiği belirtilebilir. Yine ilkökul öğrencilerinin başarı puanlarındaki yükseklikte, insan hakları, adalet, demokrasi vatandaşlık gibi kavramları yaratıcı drama ile öğrendiklerini göstermektedir. Yaratıcı dramanın özünde bulunan rol yaparak yaşayarak öğrenme ile vatandaş olarak öğrenmede önemli katkıları olduğu söylenebilir. Ayrıca yaratıcı dramada kullanılan ısınma

ve canlandırma aşamalarının öğrencilerin eğlenerek öğrenmesine neden olduğu görülmüştür. Bu bulgulara benzer bulgular bazı çalışmalarda da yer almaktadır (Günaydın,2008; Ulubey, 2015; Ulubey ve Gözütok 2016). Eğlenerek öğrenme ve öğretme süreci günümüzde öğrencilerin derse olan ilgi ve katılımını artırmak için kullanılmaktadır. Yine yaratıcı drama ile demokratik değerler konusunda öğrencilerde bilinçlilik arzusunu geliştirilmesi de söz konusu olabilir (Üçle, 2022). Bu bağlamdan hareket ettiğimizde yaratıcı dramanın özellikle etkin vatandaşlık bağlamında bilinçliliğinde bir artışın olduğu hem başarı testi ile hem de etkin vatandaşlık ölçeği ile ortaya konmuştur. Yine bu teknik ile öğrencilerin eşitlik, adalet, demokrasi gibi kavramları rahatlıkla öğrenebildikleri başarı testlerinden anlaşılabilmektedir.

İHDY dersinde yaratıcı drama tekniğinin öğrencilerin akademik başarı puanlarının son testinde anlamlı bir sonuca ulaşılmamış olsa da başarı puanlarındaki artışın dikkate değer olduğu görülmüştür. İHYD dersinde deney grubunda yaratıcı dramanın başarıyı arttırdığı özellikle öğrenci görüşleri de dikkate alındığında ortadır. Yaratıcı dramanın öğrenim üzerine etkisi üzerinde pek çok çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmaların önemli bir kesiminde öğrencilerin öğrenimine katkılarında yaratıcı drama lehine anlamlı farklara ulaşıldığı görülmektedir (Karapınarlı 2007; Günaydın, 2008, Erdoğan, 2010; Naycı 2011; Zengin ve Yalçınkaya 2016; Bakkaloğlu 2017; Ali 2019; Şentürk 2020; Öztürk, Sarı 2018; Üçel 2022). Bazı çalışmalarda ise anlamlı bir fark olmamasına karşın puan ortalaması bakımından bir pozitiflik göstermekte olup bu çalışma ile paralellik göstermektedir (Aydın, 2013; Zengin 2014; Kılınçarslan ve Şimşek, 2015). Yaratıcı dramanın başarıya katkı sağlamasının nedenleri olarak öğrencilerin yaratıcı drama uygulama süresince etkin katılım göstermesi, kendini ifade etmede özgür olmaları, çekinmeden kendilerini kanıtlamaları, rahatlama ve ısınma gibi hareketlerin yapılması doğaçlama becerisinin gelişmesi gösterilebilir. Bununla birlikte, Aydın (2013), çalışmasında 4. sınıf öğrencilerinin problem çözmede yaratıcı dramanın anlamlı bir fark yaratmadığını hatta çalışma sonucunda kontrol grubunun puanlarının daha yüksek olması gibi bir sonuçla da karşı karşıya kaldığını belirtmiştir. İHYD dersinde yaratıcı drama tekniğine dönük bu çalışmadan başka bir çalışma ise WEB 2.0 destekli yaratıcı drama etkinliklerinin uygulandığı çalışmadır. Üçel (2022) tarafından yapılan bu araştırma WEB 2.00 destekli yaratıcı drama etkinliklerine dönük anlamlı sonuç elde edilmiştir. Ulubey (2015) ise vatandaşlık ve demokrasi dersi ve programı için yapmış olduğu çalışmada yaratıcı dramanın akademik başarıya önemli katkılar sağladığını belirtmiştir.

Etkin vatandaşlık bakımından araştırma irdelendiğinde, İnsan hakları, yurttaşlık ve demokrasi dersinde, bu çalışmada yaratıcı dramanın öğrenciler üzerinde anlamlı bir fark elde edilmemiş olsa da etkin vatandaşlık ölçeğinde kontrol grubuna göre daha yüksek puanın elde edilmesi önemlidir. Buradan etkin vatandaş yetiştirmede farklı etkinlikler ile etkin vatandaşlığın önemi ortaya çıkmaktadır. Millî Eğitim Bakanlığı, etkin vatandaş yetiştirmeye önem vermektedir. Hatta sosyal bilgiler dersi öğretim programı içerisinde yer alan öğrenme alanlarından biri de etkin vatandaşlıktır. Diğer taraftan, insan hakları yurttaşlık ve demokrasi dersinin önemli amaçlarından biri de etkin vatandaş yetiştirmektir (MEB, 2018). Etkin vatandaşlık birey ve devlet arasında gerçekleşen her türlü hak ve sorumlulukları kapsamaktadır. (Yerel ve Gürbüz, 2021). Kansu (2015) ilkökul öğreniminde etkin vatandaşlık öğreniminin önemine dikkat çekerek bu seviyedeki öğrencilerin eğilimlerini belirlemiştir. Annette (2009), etkin vatandaşlığın giderek artan önemini vurgulayarak hayat boyu öğrenmede aktif vatandaşlığın önemine dikkat çekmiştir.

Sonuç olarak yaratıcı drama teknikleri baz alınarak gerçekleştirilen bu çalışmada yaratıcı dramanın İHYD dersinde öğrencileri başarılarının artırılmasında etkili olduğu, etkin vatandaş olma tutumlarında pozitif yönde bir gelişimin olduğu görülmüştür. Kısaca, İHYD derslerinde

yaratıcı drama kullanımı dersin kazanımlarını pekiştirerek öğrenmede, öğrenci başarılarının artırılmasında ve onların etkin vatandaş olma eğilimlerinin geliştirilmesinde etkili olmaktadır.

Öneriler

Bu araştırmanın bulguları ışığında aşağıda belirtilen öneriler getirilebilir.

- Bu araştırma İHYD (İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi) dersinde hak, özgürlük ve sorumluluk- adalet ve eşitlik üniteleri için tasarlanıp uygulanan bir çalışmadır. Yaratıcı dramanın ve etkin vatandaşlık ölçeği dikkate alınarak diğer üniteler için de ayrı çalışmalar yapılabilir.
- İHYD dersinde bazı yaratıcı drama etkinlikleri için okulun ve sınıfın fiziki imkânlarında düzenleme ve iyileştirmeler sağlanabilir.
- İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin rahat ortamlardan ve katılım gösterdikleri derslerden zevk aldıkları ve rahat ortamları sevdikleri belirlenmiştir. Okul yönetimi ve idarecileri derslerin daha rahat ortamlarda yürütülebilmesi için çalışmalar yapmalıdır.
- Bu çalışmada İHYD dersinde yaratıcı drama tekniğinin ilkökul öğrencilerinin akademik başarısını artırsa ve etkin vatandaş olma puanını olumlu yönde seyretmesini sağlasa da kontrol grubu ile deney grubu arasında yaratıcı drama lehine anlamlı bir sonuç ortaya çıkmamıştır. Buradan hareketle sınıf fiziki imkanlarında iyileştirmelerle daha uzun zaman dilimli araştırmalar yaparak yaratıcı drama tekniğinde net fikirlere ulaşılabilmesi için yeni çalışmalar yapılabilir.

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyanı

Bu çalışmada her iki yazarın katkısı aynı orandadır.

Çatışma Beyanı

Yazarlar uyumlu bir çalışma göstermiş olup herhangi çatışma söz konusu değildir.

KAYNAKLAR

- Adıgüzel, H. Ö. (2006). *Yaratıcı Drama, 1985-1998 Yazılar*. (2. Baskı) Naturel Yayıncılık.
- Akkuş, Ç. (2013). *İlköğretim birinci sınıf hayat bilgisi dersindeki fen kavramlarının drama yöntemiyle öğretiminin öğrenmedeki başarı ve kalıcılığa etkisi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Akoğuz, A., & Akoğuz, M. (2011). *Yaratıcı drama etkinlikleri*. Final Yayınları.
- Aksarı, S. (2005). *İlköğretimde günlük plan olarak drama önerileri*. Nobel Yayınları.
- Ali, C. S. A. (2019). *Sosyal bilgiler dersinde yaratıcı drama kullanılmasının iletişim becerilerine ve akademik başarıya etkisi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Annette, J. (2009). Active learning for active citizenship' Democratic citizenship and lifelong learning. *Education, Citizenship and Social Justice*, 4(2), 149-160. <https://doi.org/10.1177/174619790910393>
- Aslan, S., & Aybek, B. (2018). Sınıf öğretmenlerinin ilkökul 4. sınıf insan hakları, yurttaşlık ve demokrasi dersi öğretim programına yönelik görüşlerinin incelenmesi. *Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 38(1), 233-262.

- Aydın, S. M. (2013). *Türkiye’de ilkokul dördüncü sınıfta yapılan yaratıcı drama etkinliklerinin öğrencilerin problem çözme becerisine etkisi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Atatürk Üniversitesi.
- Aykaç, M., & Adıgüzel, Ö. (2011). Sosyal bilgiler dersinde yaratıcı dramanın yöntem olarak kullanılmasının öğrenci başarısına etkisi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 19(1), 297-314.
- Bakkaloğlu, N. (2017). *İlkokul çevre konularında uygulanan yaratıcı drama yönteminin öğrencilerin başarılarına, kahınlığa ve ilgilerine etkisi*. [Yayımlanmamış doktora tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- Baltacı, A. (2018). Nitel araştırmalarda örnekleme yöntemleri ve örnek hacmi sorunsalı üzerine kavramsal bir inceleme. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(1), 231-274.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2012). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Pegem Akademi.
- Creswell, J. W. (2013). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches* (2nd ed.). Sage.
- Creswell, J. W. (2017). *Karma Yöntem Araştırmalarına Giriş*. (M. Sözbilir, Çev.). Pegem Akademi.
- Çarıkcı, S. (2019). *Çocuk hakları eğitimi programının ilkokul 4. Sınıf öğrencilerinin çocuk hakları tutum ve farkındalıklarına etkisi*. [Yayımlanmamış doktora tezi]. Marmara Üniversitesi
- Çetinkaya-Aydoğdu, C., & Kirpik, C. (2021). Sosyal bilgiler öğretiminde yaratıcı drama yönteminin kullanılmasına ilişkin öğrenci görüşleri. *Yaratıcı Drama Dergisi*, 16(2), 285-308.
- Değirmenci, Y., & Eskici, B. (2019). Öğretmen adaylarının etkin vatandaşlık algılarının incelenmesi. *OPUS International Journal of Society Researches*, 11(18), 232-256. <https://doi.org/10.26466/opus.537074>
- Dere, İ., & Akdeniz, Ş. N. (2021). Topluma hizmet eden sosyal bilgiler öğretmen adaylarının etkin vatandaşlık ve gönüllülük algıları. *Başkent University Journal of Education*, 8(2), 352-367.
- Erdoğan, S. (2010). *Eğitici drama yönteminin fe ve teknoloji dersi vücudumuzda sistemler ünitesinde öğrenci başarısına etkisi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Faiz, M. & Avcı, E. K. (2018). 4. ve 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitapları “etkin vatandaşlık” öğrenme alanında yer alan becerilerin ve değerlerin incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Bilgilerde Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 2(1), 1-21.
- Guérin, L. J. F., Van der Ploeg, P. A., & Sins, P. H. M. (2013). Citizenship education: the feasibility of a participative approach. *Educational Research*, 55(4), 427-440. <https://doi.org/10.1080/00131881.2013.844945>
- Gülmez, M. (2001). *İnsan hakları ve demokrasi eğitimi*. TODAIE Yayınları.
- Günaydın, G. (2008). *İlköğretim 6. sınıf sosyal bilgiler öğretiminde drama yönteminin erışı ve tutum üzerindeki etkisi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Güneş, S. (2019). *Sosyal bilgiler dersinde yaratıcı drama yöntemiyle tarihsel empati becerisinin kazandırılmasına yönelik etkinlik temelli bir eylem araştırması* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Bartın Üniversitesi.

- Gürel, D. (2016). Sınıf ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin ilkökul 4. sınıf insan hakları, yurttaşlık ve demokrasi dersine yönelik görüşlerinin karşılıklı olarak incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(3), 641-660.
- Güven, A. (2005). İlköğretim okulları sosyal bilgiler dersindeki tarih konularında yaratıcı drama kullanımı. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, (11), 454-461.
- Güven, M. (2011). Okul öncesinde demokrasi eğitimi ve çocuk haklarında eğitim ortamları. H. Deveci, (Ed.), *Okul öncesinde demokrasi eğitimi ve çocuk hakları*, 93-118. Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Kaçar, H., & kaçar, M. (2016). İlkokul dördüncü sınıf öğretmenlerinin dördüncü sınıf insan hakları yurttaşlık ve demokrasi dersine ilişkin görüşleri. *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*, (8), 182-196.
- Kansu, Ç. ve Öksüz, Y. (2014). Developing an Active Citizenship Scale for the Fourth Grade Primary School Students'. *The Anthropologist*, 18(3), 969-980. <https://doi.org/10.1080/09720073.2014.11891630>
- Kansu,Ç. (2015). *İlkokul 4. Sınıf Öğrencilerinde Etkin Vatandaşlık Eğitiminin Etkliliği*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Ondokuz Mayıs Üniversitesi.
- Karaman-Kepenekçi, Y. (2008). *Eğitimciler İçin İnsan Hakları ve Vatandaşlık*. Ekinoks Yayınları.
- Karalı, Y., & Adıgüzel, S. (2021). İlkokul 4. Sınıf öğrencilerinin insan hakları yurttaşlık ve demokrasi dersinde geçen kavramları kazanım düzeyleri. *EJER Congress 2021*, 74.
- Karapınarlı, R. (2007). *İlköğretim 7. sınıf matematik dersinde yaratıcı drama yönteminin öğrencilerin başarı ve kalıcılık düzeyine etkisi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Muğla Üniversitesi.
- Karasar, N. (2018). *Araştırmalarda Rapor Hazırlama* (20. bs.). Nobel Akademi.
- Kavak, O., & İlhan, G. O. (2021). Sosyal bilgiler dersi etkin vatandaşlık öğrenme alanına yönelik dijital çizgi roman tasarımı: "Minik Vatandaşlar". *Öğretmen Eğitiminde Yenilikçi Araştırmalar Dergisi*, 2(3), 243-265.
- Kılınçaslan, H., & Şimşek, P. Ö. (2015). 6. sınıf "kuvvet ve hareket" ünitesinde basamaklı öğretim yöntemi ve yaratıcı drama yönteminin erişiyeye, tutuma ve kalıcılığa etkisi. *Eğitim ve Bilim*, 40(180),217-245. <http://dx.doi.org/10.15390/EB.2015.4380>
- Millî Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2018) İlköğretim vatandaşlık ve demokrasi eğitimi dersi öğretim programı. 10/10/2018 tarihinde <http://ttkb.meb.gov.tr/program.aspx?tur=ilkogretim&lisetur=&ders=&sira=&sinif=&sayfa=3> adresinden erişilmiştir.
- Kaf. Ö., (2017). Sosyal bilgiler öğretiminde yaratıcı drama ve müze. *Yaratıcı Drama Dergisi*, 12(2), 137-146.
- Kondu, Z., & Sakar, T. (2013). Vatandaşlık ve demokrasi eğitimi dersi niçin verilir? *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 2(3), 49-60.
- Naycı, Ö., (2011). *İlköğretim 5.sınıf sosyal bilgiler dersinde yaratıcı dramının bir yöntem olarak kullanılmasının öğrenci başarısına etkisi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Ankara Üniversitesi.

- Oğuzkan, F. (1981). *Eğitim terimleri sözlüğü*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Özdamar, K. (1999) *Paket Programlar ile İstatistiksel Veri Analizi* 1. Kaan Kitabevi
- Öztürk, T., & Demet, S. (2018). İlkokul 4. sınıf sosyal bilgiler dersinde yaratıcı drama yöntemi kullanımının öğrencilerin akademik başarılarına, tutumlarına ve öğretimin kalıcılığına etkisi. *Journal of Theoretical Educational Science*, 11(3), 586-605. <https://doi.org/10.30831/akukeg.342704>
- San, İ. (1998). Türkiye’de Yaratıcı Drama Çalışmalarının Dünü ve Bugünü. 2. *Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi*, Ankara Üniversitesi. <https://124.im/STJwaXu> adresinden 10/10/2018 tarihinde erişilmiştir.
- Sever, R., Yalçinkaya, E., & Mazman, F. (2009). Sosyal bilgiler öğretiminde etkili bir öğretim yöntemi: Dramatizasyon. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(1), 155-166.
- Söğüt, M., & Polat, S. (2020). Ters-yüz sınıf modelinin etkin vatandaşlık öğrenme alanının öğretiminde kullanılmasının öğrencilerin akademik başarılarına etkisi. *OPUS International Journal of Society Researches*, 15(24), 2472-2504.
- Tavşancıl, E., & Aslan, E. (2001). *İçerik analizi ve uygulama örnekleri*. Epsilon Yayınları.
- Ulubey, Ö. (2015) *vatandaşlık ve demokrasi eğitimi programının yaratıcı drama ve diğer etkileşimli öğretim yöntemleri ile uygulanmasının akademik başarıya ve demokratik değerlere bağlılığa etkisi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Ulubey, Ö. ve Gözütok, F. D. (2016). Yaratıcı drama ve diğer etkileşimli öğretim yöntemleri ile geleceğin vatandaşlık, demokrasi ve insan hakları eğitimi. *Eğitim ve Bilim*, 40(182). <https://doi.org/10.15390/EB.2015.4845>
- Üçel, Z., (2022). *İnsan hakları, yurttaşlık ve demokrasi dersinde web 2.0 araçları ile desteklenen yaratıcı drama yönteminin akademik başarı ve tutuma etkisi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Bozok Üniversitesi.
- Üstündağ, T. (2009). *Yaratıcı drama öğretmenimin günlüğü*. Pegem Akademi.
- Yeler, M., & Gürbüz, O. (2021). 5. sınıf sosyal bilgiler etkin vatandaşlık öğrenme alanı kazanımlarına ilişkin eğitim durumlarının incelenmesi: durum çalışması. *OPUS International Journal of Society Researches*, 18(39), 175-222. <https://doi.org/10.26466/opus.834524>
- Zengin E. E. (2014). *Yöntem olarak yaratıcı drama kullanımının ilkokul 4. sınıf sosyal bilgiler öğretim programındaki değerlere etkisi* (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Niğde Üniversitesi.
- Zengin, E. E., & Yalçinkaya, E. (2016). *Yöntem olarak yaratıcı drama kullanımının ilkokul 4. sınıf sosyal bilgiler programındaki değerlere etkisi*. *Mediterranean Journal of Humanities*, 1(2), 221-236. <https://doi.org/10.13114/MJH.2016.295>

Extended Abstract

Introduction

Human rights and democracy are two essential elements that cannot be separated from each other. The more democracy is developed in a place, the more human rights of that place develop (Ulubey and Gözütok, 2016). Democracy can be sustained by giving importance to respecting and strengthening human rights in societies (Gülmez, 2001). Human rights education is defined as the education given to enable people to know, use and protect their rights, while improving their rights, Karaman-Kepenekçi, 2008). The units in the Human Rights, Citizenship and Democracy lesson in the Primary School 4th Grade lesson are gathered in 6 units under the name of 1. Being Human, 2. Right, Freedom, and Responsibility, 3. Justice and Equality, 4. Reconciliation, 5. Rules, 6. Living Together (MEB, 2018). The Human Rights, Citizenship and Democracy Curriculum envisages raising individuals who adopt human values, accept all responsibilities to use rights and freedoms, defend justice and equality in any environment (The Ministry of National Education, (MNE), 2018). In this study, the effect of teaching the 4th Grade Human Rights, Citizenship and Democracy (HRCD) Course, which is a unit of rights, Freedom and Responsibility-Justice and Equality unit, with creative drama activities, on academic success and creating effective citizens was investigated.

Method

Mixed method was used in the research and this method includes the use of quantitative and qualitative research data together (Creswell, 2013). In the design of this study, there is an explanatory sequential design. In this study, it is envisaged to use a quasi-experimental research model with pretest-posttest group, which will cover the research purposes. A quasi-experimental design with pre-test post-test control groups was used to analyze and interpret the quantitative data. To support the interpretations of the quantitative findings obtained during the study with qualitative data, semi-structured questions were asked to the students in the experimental group and their opinions were taken. In the mixed method, it is possible to make inferences by analyzing the quantitative and qualitative results in a way that supports each other (Creswell, 2017).

The study group of the research consists of fourth grade students studying in a primary school in Kayseri Kocasinan District. There are twenty-three students in the experimental group and 24 students in the control group in the study group. Convenience sampling method was used in the research conducted in the 2017-2018 academic year. The academic achievement test was conducted by the researcher and is designed to measure the academic success of the students in the human rights, citizenship, and democracy course, in the units of "rights, freedom and responsibility, justice and equality". The final achievement test consists of 30 questions. The evaluation of the achievement test was evaluated by giving 1 (one) point to correct answers and 0 (zero) points to blank and incorrect answers. While the academic achievement test was being developed, it was evaluated according to the Bloom taxonomy steps and the KR 20 reliability coefficient of the final test was calculated as .81.

The effective citizenship scale was used to determine the effective citizenship level of primary school students in the human rights, citizenship and democracy course. Necessary permissions were obtained for this scale developed by Kansu and Öksüz (2014). This scale consists of 25 items and is a Likert type scale.

Findings

There was no significant difference between the effective citizenship scale pre-test and post-test mean scores of the experimental and control groups. ($t(45)=-.38$; $p>.05$). In addition, the effective citizenship scale average score of the experimental group (62.21) and the control group (61.50) were found to be slightly different (0.71) in favor of the control group. When Table 5 containing the *t* test results of the last academic achievement test performed in the experimental and control groups at the end of the creative drama practices was reviewed, no significant difference was found between the two groups [$t(45)=1.65$, $p>.05$]. However, in terms of academic achievement, when the control ($x =22.37$) and experimental ($x=23.82$) groups of primary school 4th grade students are compared with each other, the high score of the experimental group is remarkable.

All of the students in the experimental group ($n=23$) stated that there are significant differences when the HRCD course, which is taught with the creative drama technique, is compared with the other course methods.

The findings obtained from the qualitative data show that the creative drama technique makes a positive difference in the HRCD course, since the use of the creative drama technique in the İHYD lesson makes the lesson more fun and supports them to teach the lesson happily.

Conclusion and Discussion

No meaningful results were obtained in the post-test of the students' academic achievement scores of the creative drama technique in the İHYD course. However, the increase in achievement scores was notable. The fact that creative drama increased the success of the experimental group in the İHYD course also emerges when the students' opinions are considered. Many studies have been conducted on the effect of creative drama on learning. In a significant part of these studies, it is seen that there are significant differences in favor of creative drama in the contribution of students to their learning (Karapınarlı 2007; Günaydın, Üçel 2022). Although there is no significant difference in some studies, there is also a positivity in terms of average score, which is in line with this study (Aydın, 2013; Zengin 2014; Kılınçarslan & Şimşek, 2015). The reasons why creative drama contributes to success can be cited as the active participation of the students during the creative drama practice, their freedom to express themselves, proving themselves without hesitation, and the development of improvisation skills by performing movements such as relaxation and warming. On the other hand, Aydın (2013) stated in his study that creative drama did not make a significant difference in problem solving of 4th grade students. Apart from this study on creative drama technique in İHYD class, it is a study in which WEB 2.00 supported creative drama activities are applied. This research conducted by Üçel (2022) has obtained significant results for WEB 2.00 supported creative drama activities. Ulubey (2015), on the other hand, stated that creative drama contributed significantly to academic success in his research for the citizenship and democracy course and program.

Considering the research in terms of active citizenship, no significant difference was found between the creative drama and the students in the Human Rights, Citizenship and Democracy course in this study. However, it is important to obtain a higher score in the effective citizenship scale than the control group. The Ministry of National Education attaches importance to raising effective citizens. In fact, one of the social studies teaching fields is active citizenship. On the other hand, one of the important aims of the human rights, citizenship and democracy course is to raise effective citizens (MEB, 2018). Effective citizenship includes all kinds of rights and responsibilities between the individual and the state.

Journal of Innovative Research in Social Studies | Sosyal Bilgilerde Yenilikçi Araştırmalar Dergisi

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/jirss>

Cilt/Volume: 5 Sayı/Issue: 2 Yıl/Year: 2022

A Metaphorical Analysis of Giftedness and Inclusive Education for Pre-Service Teachers

Öğretmen Adaylarının Özel Yeteneklilik ve Kaynaştırma Eğitimi Kavramlarına İlişkin Algılarının Metafor Analizi Yoluyla İncelenmesi

Yazar Bilgisi / Author Information

Elham ZARFSAZ

Dr. Öğr. Üyesi, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Yabancı Diller Bölümü, Tokat/Türkiye
Assist. Prof. Dr., Tokat Gaziosmanpaşa University, Education Faculty, Department of Foreign Languages, Tokat/Turkey

elham.zarfsaz@gop.edu.tr

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6172-6388>

Serpil UÇAR

Dr. Öğr. Üyesi, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Yabancı Diller Bölümü, Tokat/Türkiye
Assist. Prof. Dr., Tokat Gaziosmanpaşa University, Education Faculty, Department of Foreign Languages, Tokat/Turkey

serpil.ucar@gop.edu.tr

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9722-8236>

Güliz KAYMAKCI

Dr. Öğr. Üyesi, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim Bölümü, Tokat/Türkiye
Assist. Prof. Dr., Tokat Gaziosmanpaşa University, Education Faculty, Department of Special Education, Tokat/Turkey

gulizkaymakci@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3428-5214>

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Type : Araştırma Makalesi/ Research Article

Geliş Tarihi / Received : 27.11.2022

Kabul Tarihi / Accepted : 28.12.2022

Yayın Tarihi / Published : 30.12.2022

Atıf / Cite

Zarfsaz, E., Uçar, S., & Kaymakçı, G. (2022). A metaphorical analysis of giftedness and inclusive education for pre- service teachers. *Journal of Innovative Research in Social Studies*, 5(2), 175-195. <https://doi.org/10.47503/jirss.1210780>

A Metaphorical Analysis of Giftedness and Inclusive Education for Pre-Service Teachers¹

Öğretmen Adaylarının Özel Yeteneklilik ve Kaynaştırma Eğitimi Kavramlarına İlişkin Algılarının Metafor Analizi Yoluyla İncelenmesi

Abstract

The purpose of present study is to ascertain how prospective pre-service teachers see the notions of *Gifted student* and *Inclusive Education*. The study was carried out with 92 pre-service teachers studying in Tokat Gaziosmanpaşa University Education Faculty and Muğla Sıtkı Koçman University Education Faculty Department of foreign languages and science education during the academic year 2022–2023. This study is descriptive since it tries to present the current condition. The metaphors created by pre-service teachers were examined and commented upon within this framework in five steps: Identifying metaphors, categorizing metaphors, creating categories, assessing validity and reliability, and transferring quantitative data into the SPSS package program are the first three steps. To learn the pre-service teachers' opinions regarding the chosen ideas, an open-ended question survey with two open-ended questions was employed as a data collection instrument. In the questionnaire, the questions "A gifted student is like..... because....." and "Inclusive Education is like..... because....." were to be answered by the participants. Through the use of content analysis, the survey question data was examined. The lists of metaphors and categories were distributed to three faculty members who are authorities in the subject of study in order to assess the accuracy of the metaphors identified as a consequence of the analysis and the categories derived from them. Following the expert opinions, the non-overlapping metaphors were discussed in order to determine the final metaphors and categories for the study. It was concluded as a result that pre-service teachers created 92 valid metaphors for the idea of giftedness and inclusive education. As a result, it was discovered that pre-service teachers had positive opinions of the term "giftedness," additionally, they also created some favorable metaphors for the inclusive education.

Keywords: *Metaphorical analysis, Inclusive education, Prospective teachers, Gifted students*

Özet

Bu çalışmanın amacı, öğretmen adaylarının Özel Yetenekli Öğrenci ve Kaynaştırma Eğitimi kavramlarını nasıl algıladıklarını tespit etmektir. Araştırma, 2022-2023 Eğitim-Öğretim yılında Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Fakültesi ve Muğla Üniversitesi'nde Yabancı Diller ve Fen Bilimleri Eğitimi Bölümü'nde öğrenim gören 92 öğretmen adayı ile gerçekleştirilmiştir. Bu çalışma mevcut durumu ortaya koymaya çalıştığı için betimseldir. Öğretmen adaylarının oluşturdukları metaforlar bu çerçevede beş adımda incelenmiş ve yorumlanmıştır: Metaforların belirlenmesi, metaforların sınıflandırılması, kategorilerin oluşturulması, geçerlik ve güvenilirliğin değerlendirilmesi ve nicel verilerin SPSS paket programına aktarılması ilk üç adımdır. Öğretmen adaylarının seçilen fikirlere ilişkin görüşlerini öğrenmek için veri toplama aracı olarak iki açık uçlu sorudan oluşan bir açık uçlu soru anketi kullanılmıştır. Ankette "Özel yetenekli öğrenci..... gibidir çünkü....." ve "Kaynaştırma Eğitimi ..... gibidir, çünkü....." soruları katılımcılar tarafından yanıtlanmıştır. İçerik analizi kullanılarak anket soru verileri incelenmiştir. Analiz sonucunda tespit edilen metaforların ve bunlardan türetilen kategorilerin doğruluğunu değerlendirmek için metafor ve kategori listeleri çalışma konusunda uzman olan üç öğretim üyesine dağıtılmıştır. Uzman görüşlerinin ardından, çalışmanın nihai metaforlarını ve kategorilerini belirlemek amacıyla örtüşmeyen metaforlar tartışılmıştır. Öğretmen adaylarının üstün zekalılık fikri ve Kaynaştırma eğitimi için 92 geçerli metafor ürettikleri sonucuna ulaşılmıştır. Sonuç olarak, öğretmen adaylarının üstün zekalılık kavramına ilişkin olumlu görüşlere sahip oldukları ayrıca kaynaştırma eğitimine yönelik olumlu metaforlar oluşturdukları tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Metaforik analiz, Kaynaştırma, Öğretmen adayları, Özel yetenekli öğrenci*

¹ A part of this research was presented at the 4th International Conference on Educational Research organized by İzmir Democracy University, Education Faculty between 11-12 November, 2022.

INTRODUCTION

The main purpose of the education systems is the general structure of the countries they are affiliated with and to train individuals who will be in line with its philosophy; in this way, to support the development of the country. It is known that many stakeholders and components play a role in achieving the said goal. Although it is true; in this role distribution, teachers' commitment to education systems contributions and their critical status should be underlined. No doubt teachers, as well as their own professional experience, as well as their personal qualities. Within a long process in which it gained importance; future generations and accordingly the country. It would be correct to define them as social architects who determine and change its structure.

Many definitions have been made on the concepts of intelligence and talent from past to present. Intelligence in the dictionary of Turkish language institution; while human's ability to think, perceive facts, reason, and judge and reach conclusions is all, talent is the individual's state of being able to do anything or dance (www.sozluk.gov.tr). Intelligence is a phenomenon with more than one aspect that arises as a result of the interaction of the mental system and the brain in the individual (Ataman, 2012); ability refers to the skills that a person can potentially do well in any subject (Altınöz, 2009). The last definition of gifted individuals was updated in 2019. According to this definition; a gifted individual is an individual who learns faster than their peers, has special academic abilities, is ahead in the capacity of art, creativity and leadership, can understand abstract ideas, likes to act autonomously, and performs at a higher level compared to their peers (MEB, 2019).

When considered as a detailed definition, special and giftedness; physical development and growth, motor development, perception-attention control, mental development such as synthesis, analysis, problem solving, language development, emotional, social and aesthetic development such as improvement in receptive and expressive language skills It is the state of being ahead of its peers, which can be measured and observed by experts in the field with different measurement tools and observation in one or more or all of them (Baykoç-Dönmez, 2009). Our earthly resources and even the correct identification of gifted/intelligent children (GIs), who are considered a gift to the society, paves the way for supporting their potential through education (Tanık-Önal, 2019). The idea of inclusive education is currently popular in Turkey, where it is utilized in conjunction with or in instead of the ideas of inclusive or integrative education. The interchangeability of these terms does not adequately communicate their meaning and leads to misunderstandings (Alar, 2012). In order to give all people equal opportunities in education, inclusive education is a type of education that began to be implemented in our nation with the implementation of the Law on Children in Need of Special Education in 1983, especially in countries located in the European and American continents. In the context of the principle of normalization in the education of people with special needs, inclusive education is the education that is implemented in three ways as full-time, part-time, and reverse inclusion practices, depending on the child's inadequacy and the degree of need (Aral & Gürsoy, 2007). The use of metaphors is seen as a functional technique. It has many different definitions as well. For example, Morgan (1998) uses the word metaphor as "a way of thinking and seeing"; Saban & Koçbeker (2006) as "a powerful mental tool that an individual can use to understand and explain a highly abstract, complex or theoretical phenomenon". If it is necessary to make a different definition apart from what has been said, metaphor means "concrete or their perceptions and attitudes about any abstract phenomenon, situation and/or process, conceptual understanding of the elements in question, which can be

defined as “repayments”. As seen in the definitions, metaphors are many things that are desired to be expressed in daily life what is wanted to be known or said, which is within the scope of many words. They are words that help to express in the most practical, creative and permanent way. In this context, it is also stated that metaphors have a function such as strengthening and deepening communication. Metaphors can be thought of as an interpretive communication tool. Because they open up a new perspective to understand a complex situation and allows for an analysis in the organizational context. Metaphors coordination and can be seen as concrete expressions of order (Pipen, 2001). Metaphors are a poetic fantasy and rhetorical gimmick for most people. It's not a problem with ordinary/casual language, it's a problem with unusual language. Also, metaphor is often seen only as a characteristic of language, a question of words rather than of thought or action. For this reason, most people think that a perfect life can be lived without metaphors. On the contrary, it can be said that the conceptual system of everyday life, which has been discovered to be widespread not only in language but also in thought and action, is metaphorical in nature (Lakoff & Johnson, 2005). Metaphors are the creative result of theoretical thinking applied to enrich our perceptions of educational phenomena (Sticht, 1993). For this reason, it can be said that it contributes to revealing what is hidden in details beyond what is known or first thought about any event or phenomenon. Metaphors also enable people to understand nature and their environment, to make meanings from the seemingly meaningless objective reality through certain interpretations, and to "know" as means of giving meaning to life and experience (Yıldırım & Şimşek, 2006). In every language, one of the rhetoric used to strengthen the expression and make it lively is simile. Comparison; In order to better explain the quality of an object, the feature of an action, by making use of another object and actions, by reminding it performed (Aksan, 1998). Similarly, analogy is used in the process of determining the metaphorical perceptions of individuals. However, it would be more accurate to consider the process of determining metaphor as a process of perceiving and recognizing the individual, rather than a rhetoric. Beyond the literary and verbal richness of metaphors, it also adds depth to academic studies; it should be considered as an increasingly common technique. How metaphors have guided activities in certain social settings in recent years; there has been increased interest in how it shapes beliefs, attitudes and values, how it illustrates organizational processes, and how it is emphasized in the creation of organizational life. (Çelikten, 2006). Metaphors have started to become tools used by many researchers in the process of finding answers to the problems they have identified. The main features of metaphors given below have led to this tendency.

Metaphors;

- It saves the work carried out from a monotonous and boring structure; creates a new alternative to conventional techniques,
- It provides a libertarian working environment that supports creative thinking, offers the opportunity to reveal different perspectives, and proceeds completely according to the thought system of individuals, not within certain limits,
- In addition to gaining depth in the content of the studies, it also contributes to the practicality of the operation. It is seen that the participants gave more sincere answers to such questions compared to the survey studies in which dozens of items were included.
- In many situations where individuals can express themselves incompletely even with more than one word, it allows them to express their thoughts clearly with a single word in a much shorter time frame.

As a result of assimilation of the determined concept to different concepts, linking and comparison are made.

- It enables researchers to see the invisible beyond the known or predicted facts, to notice the details, and also to raise new research questions.
- It contributes to the determination of abstract attitudes that are difficult to determine by researchers and to obtain data on the affective domain.

As can be seen, working with metaphors provides many contributions to both the researchers conducting the study and the participants. In general, it would be correct to say that the created metaphors enable researchers to make situation analysis by determining the approaches of individuals regarding any phenomenon, situation or process, and offer the opportunity to take necessary precautions regarding the subject. Behaviors of individuals are shaped as a result of perception, perspective, belief, level of understanding and attitudes. In order for the desired changes to be observed in the behaviors, first of all, the affective qualities of the individuals should be determined. For example, in a study conducted by Yalçın (2011) the metaphors of high school students regarding the concepts of mathematics teacher, learning mathematics and being successful in mathematics lesson were related to their success and attitudes towards mathematics lesson.

Undoubtedly, there are many factors involved in reaching the goals set in education systems, but the degree of realization of the desired goals can be achieved or prevented by teachers to a significant extent. Professional perceptions and attitudes of teachers are among the important factors that directly affect their experiences with students. These characteristics are both their own professional life and have critical importance in terms of the individual profile they will raise. For this reason, by determining the professional perceptions and existing individual characteristics of teacher candidates with the results of the study, it is determined which attitudes to the candidate teachers in the teacher training process. In addition, when the literature is examined; No study was found in which the perceptions of teacher candidates studying in science and English Language Education Programs towards both gifted students and inclusive education were examined through metaphor analysis. In light of this, the purpose of this study is to ascertain the perspectives of teacher candidates in science education and English language education programs who have not yet taken special education and inclusion courses on gifted students and inclusive education.

Purpose of the research

The aim of this research is to determine the perceptions of teacher candidates about the terms of "giftedness" and "inclusive education". For the purpose of the research, answers to the questions presented below were sought.

- What are the metaphors put forward by the pre-service teachers regarding the concept of "*Gifted student*"?
- What are the metaphors put forward by the pre-service teachers regarding the concept of "*Inclusive Education*"?

METHODOLOGY

The research is based on the phenomenological approach. Phenomenology studies are studies that focus on how individuals make sense of events or phenomena through their experiences in

internal processes. In this study, the phenomenology method was adopted because it focuses on determining how pre-service teachers perceive gifted students and inclusive education through metaphors. Phenomenological research is based on two philosophical foundations, descriptive and interpretive (Kiral, 2021). This research is based on the descriptive phenomenology approach defined by Husserl (2003). Metaphor research is a technique used to deepen the mental meaning of a concept by associating it with another concept, in other words, it is a technique that helps to reveal the perceptions of the participants through simulations. Metaphor questions have a two-stage structure. The questions asked to teacher candidates in this study are as follows;

1. The gifted student is like.....because .....
2. Inclusive education is like ....., because .....

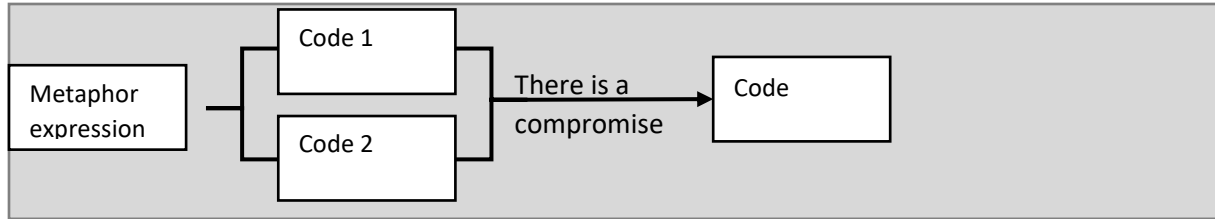
Research Participants

The population of the study was appropriate for its goal, and criteria sampling technique was used to determine the sample. It is the creation of the sample from people, events, objects or situations with the qualities determined in relation to the problem (Marshall & Rossman, 2014). The research data were collected in the Faculty of Education of two state universities in two different cities in Turkey (Tokat Gaziosmanpaşa University and Muğla Sıtkı Koçman University) in the fall semester of the 2022-2023 academic year. In this context, the total number of prospective teachers who continue their education in the faculty of education, determined according to the criteria of not taking inclusive or special education courses, and who want to participate in the research voluntarily. From 92 pre-service teachers participated in the research. 36.7% (N: 34) of the 92 teacher candidates participating in the research are male and 63.3% (N: 62) are female students. 42.9% (N: 40) of the 92 pre-service teachers participating in the research consists of 3rd grade students and 57.1% (N: 52) 1st grade students. 58.2% (N: 54) of the 92 pre-service teachers who participated in the study consisted of pre-service teachers studying in Science Teaching and 41.8% (N: 38) in English Language Education Programs.

Data Collection Tools and Data Analysis

During the development of the data collection tool, which was created in accordance with the purpose of the research, expert opinion was obtained from three faculty members working in the special education department. Content analysis technique was adopted by considering the interpretive nature of the metaphor researches in the data analysis process. In addition, due to the inductive structure of the research, themes were reached from the codes. Interpretive philosophy is based on the creation of the themes. In the data analysis process, the coding process was carried out simultaneously by the researchers due to the confirmatory nature of the research.

The metaphors written by the students were reviewed one by one, and each metaphor was analyzed in terms of (1) the subject of the metaphor, (2) the source of the metaphor, and (3) the relationship between the subject and the source of the metaphor. The process of analyzing and interpreting the metaphors produced; (1) naming phase, (2) sorting (elimination and refinement) phase, (3) reorganizing and compiling phase, (4) category development phase, and (5) transferring data to computer for quantitative data analysis (Saban et al., 2006:541). The coding process was carried out according to the image below.

Figure 1*Consistency of Conceptual Answers and Explanations given to the Questions*

While coding the opinions of teacher candidates, three alternative situations occur. The first situation is that the concept stated by the teachers and the explanation of this concept are consistent. For example, a pre-service teacher who uses the "diamond" metaphor for a gifted student uses the phrase "self-made and valuable" as an explanation for this metaphor, which shows that the created metaphor is consistent.

There is a similar setup in terms of other metaphor questions. Consistency checks were made between the two questions asked. In the analysis process similar to the given example, the code was written directly in the case of the researchers' compliance. In the second case, for example, the use of the "rare" metaphor for a gifted student by a candidate teacher using this metaphor as "not necessary" shows the inconsistency of the metaphor created. In this case, the semantic confusion that occurred was not considered by the researchers as a code with a common view. In the third case, it was seen that some metaphor data caused a contradiction about the consistency of the metaphor. For example; In the metaphor of inclusive education, "it is the season" and the explanation of this concept is associated with the statement "it teaches different things just like the season". In this case, it was ensured that the researchers reached a consensus on similar metaphors, such as the metaphor of different seasons being together and forming a whole year, and whether inclusive education could be associated with the differences in education in a single classroom.

Ethics Committee Permission

Ethical permission of this research was obtained from the ethics committee of Tokat Gaziosmanpaşa University Social and Humanities Research with the decision dated 16.11.2022 and numbered as 14.23.

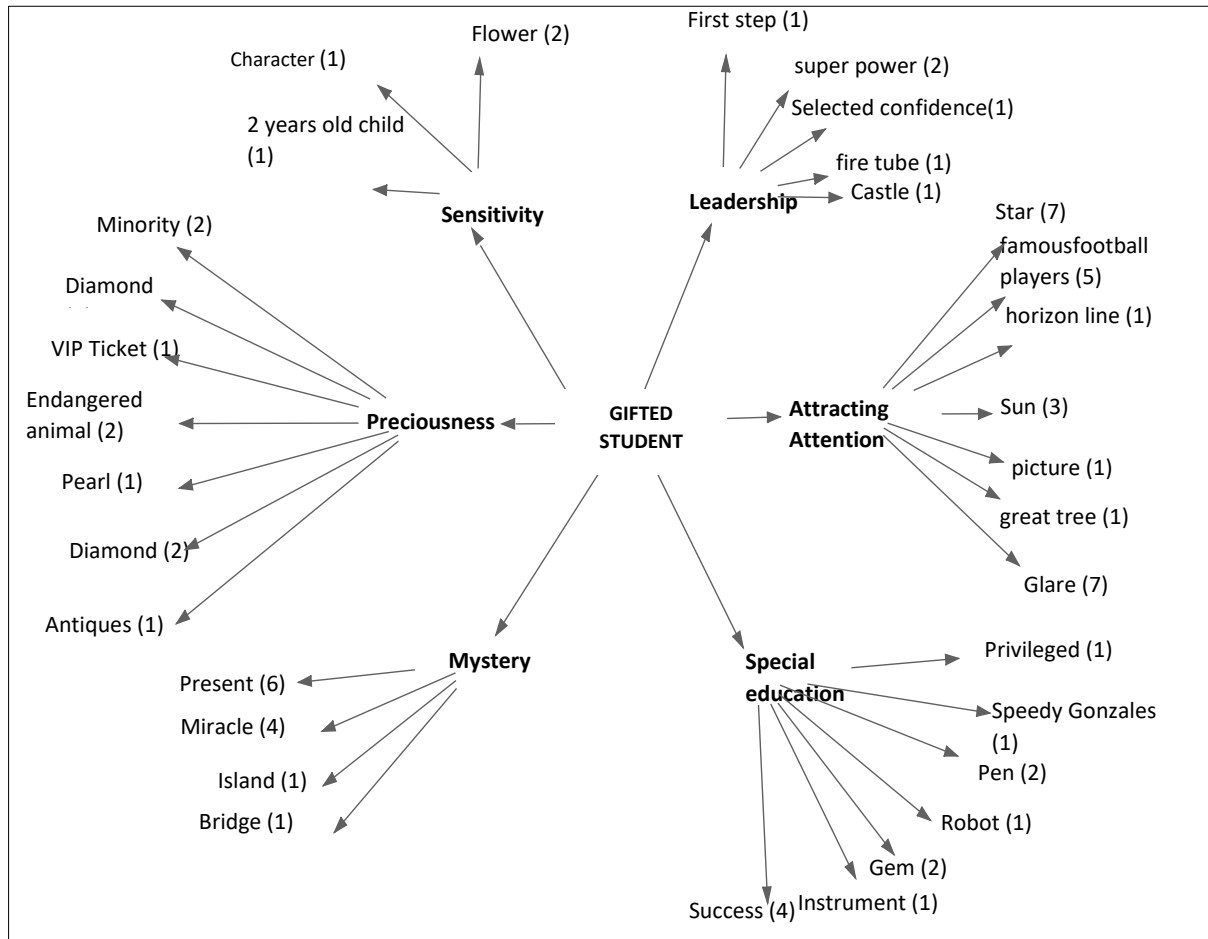
RESULTS

The codes obtained within the scope of the research were first gathered under the theme of "gifted student". The codes were grouped, and categories were created. The "preciousness" category, which includes expressions that are important for the country and the collective, and expresses that gifted students are valuable, rare and few in number, includes eight codes. The "sensitivity" category, which expresses the concepts including the ability to empathize with social events and injustices due to the emotional fragility of gifted students and their high emotional intelligence, includes four codes. Statements emphasizing the executive qualities of the students were gathered under the category of "leadership", which includes six codes. In order to show themselves easily compared to other individuals, the "attention" category, which includes eight codes, was created. Similarly, the "special education" category was created, which includes eight codes related to the need for a special education. The statements that the limits of these students' capacities and many

features are not yet known are gathered under the category of "mystery", which includes four codes. Finally, the "chance" category was created, which emphasizes the innate and non-acquired characteristics of the students and includes four codes. Figure 4, which includes the codes and categories obtained for the main theme of the gifted student, is given below.

Figure 2

Categories and Codes of the Special Talented Student Main Theme

In the analysis of the research data, it is seen that the data are collected in seven categories. A total of 92 code frequencies were obtained under 42 codes. In figure 2; there are metaphors of "2-year-old child", "character", "flower" and "feelings" in the "sensitivity" category, which expresses the fragility and empathic abilities of gifted children. In the category of "preciousness", which emphasizes that gifted children have some rare and valuable features in terms of society, "famous scientists", "minority", "diamond", "VIP ticket", "endangered animal", "pearl", "diamond" and "antique items" metaphors. There are metaphors of "gift", "miracle", "island" and "bridge" in the category of "mystery", which includes expressions about the intriguing, surprising and yet undiscovered aspects of gifted children. In the category of "chance", which was created for the statements about the fact that being gifted is completely innate and accidental, there are metaphors of "noble", "tone of voice", "gene" and "DNA".

Due to the fact that gifted students have some different characteristics compared to their peers, and they need to receive a different education in education, the "special education" category has

been created. Based on the statements of the pre-service teachers, the metaphors of "success", "musical instrument", "jewel", "robot", "pen", "quick grasp" and "privileged" are included under the category of "special education". For expressions that are innate in gifted children and include directing the society, being a pioneer, and leadership, for the "leadership" category, "teacher", "first step", "super power", "chosen self-confidence", "fire tube" and "fortress". " metaphors are gathered under the title of "attracting attention" and "planet", "star", "famous football players", "skyline", "sun", "picture painting", "great tree" and "glow" metaphors were created. The categories obtained are examined in detail, respectively, below. The comments of the candidate teachers for each category are given with the teacher code name.

Findings and Pre-service Teachers' Comments on the "Sensitivity" Category

The codes and candidate teacher statements obtained under this category are presented in Table 1 below.

Table 1

"Sensitivity" category codes and opinions

Category	Metaphor	Expressions
	2-year-old boy (1)	Babies are always very delicate, curious and fragile, while always wanting to learn something. (A82)
	Character (1)	They are touchy in something volatile and negative, like our characters, and happy in something positive. (A37)
Sensitivity	Flower (2)	The more successful and good you are in your ability, the more you add health, beauty and happiness to your environment like a flower. (A65) If you nourish it with kindness, if you talk, it will bloom like a flower, and if you talk badly, it will wither. (A59)
	Feelings (1)	Just as our feelings and talents come together, if they have good feelings, they become more talented, productive, creative; if they have bad feelings, they become more introverted and unwilling to work. (A12)

In Table 1, a total of four codes and five frequencies were obtained in the sensitivity dimension. Gifted students are most often described with the metaphor of "flower". The metaphors created were associated with the vulnerability of gifted students in case of more negative situations. In this dimension, it is also seen that if the variability is positive, it also emphasizes creativity and the emergence of good results. A65 emphasizes the importance of the interest to be shown with the statement "the more successful and good you are in your talent, the more health, beauty and happiness you add to your environment like a flower".

Findings and Pre-service Teachers' Comments on the "Preciousness" Category

The code and candidate teacher statements obtained under this category are presented in Table 2 below.

Table 2

Codes and opinions of the "Preciousness" category

Category	Metaphor	Expressions
	Famous Scientists (2)	They can think and invent differently than the average person. (A58)
Preciousness	Minority (2)	They are valuable because they are special and few. (A10)
	Diamond (7)	It is difficult to find. (A36) It takes a lot of effort to achieve. Every diamond is unique to itself. (A64).
	VIP Ticket (1)	It is so rare that it brings with it privilege. (A14)

Endangered Animal (2)	... because it is a unique species. (A27)
Pearl (1)	It is rarity. (A55)
Diamond (2)	It is so rare that it is both precious and delicate. (A63)
Antiques (1)	It is both precious and not found everywhere. (A79)

In Table 2, a total of eight codes and 18 frequencies were obtained in the preciousness dimension. Gifted students are most often described with the "diamond" metaphor. The metaphors created are associated with the fact that gifted students are less in number compared to the total population, and some differences are associated with the fact that gifted students are valuable, precious and rare. A63, "It is so rare it is both precious and delicate." He emphasizes that gifted students are rare and valuable.

Findings and Pre-service Teachers' Comments on the "Mystery" Category

The codes and candidate teacher statements obtained under this category are presented in Table 3 below.

Table 3

"Mystery" category codes and opinions

Category	Metaphor	Expression
Mystery	Present (6)	Gifted students have features that are mentioned and that arouse curiosity that distinguish them from their environment (A1)
	Miracle (4)	Not everyone has that talent, and it's miraculous, unbelievable, mysterious that only that person has it. (A18)
	Island (1)	It is like a newly discovered island, which is intriguing. (A34)
	Bridge (1)	There is a hidden bridge between success and unexplored. (A92)

In Table 3, a total of four codes and 12 frequencies were obtained in the mystery dimension. Gifted students are mostly defined with the metaphor of "gift". The metaphors created were associated with the characteristics that gifted students are more innate and the reasons why and how are unknown but desired to be discovered. Emphasis is placed on the ambiguity, unexplored (A1, A92) and arousing curiosity (A18, A34) of the existing features of gifted students by the novice teachers.

Findings of the "Chance" Category and Comments of the Teacher Candidates

The codes and candidate teacher statements obtained under this category are presented in Table 4 below.

Table 4

"Chance" Category Codes and Opinions

Category	Metaphor	Expression
Chance	Noble (6)	It comes naturally. (A48). It cannot be earned later. (A39)
	Tone (4)	Everyone's tone is different. Whether the tone of voice is beautiful or ugly is completely innate (A35)
	Gene (1)	Each gene is different and unique to itself. (A91)
	DNA (1)	It is unique to each individual and is purely by chance (A5)

In Table 4, a total of four codes and 12 frequencies were obtained in this dimension. Gifted students are most often described with the metaphor of "noble". It is seen that the created metaphors center on the concepts of "innate" and "personalized". In this dimension, it is striking that the differences of gifted students are innate. While it is stated that the reasons for the differences are not known exactly and that they are obtained by chance in the dimension of chance, it is emphasized that more positive features are obtained by chance in this category. In the metaphors of noble and tone of voice, it is emphasized that it is a feature that cannot be acquired later. A39 "Everyone's tone of voice is different from each other. Being beautiful or ugly in tone of voice is completely innate" emphasizes the importance of being born lucky.

Findings of the "Special Education" Category and Comments of the Teacher Candidates

The codes and candidate teacher statements obtained under this category are presented in Table 5 below.

Table 5

"Special Education" Category Codes and Opinions

Category	Metaphor	Expression
Special education	Success (4)	Because the development of talents, a good education, and success comes when you receive different training for your special talents (A90)
	Musical Instrument (1)	Gifted students create a beautiful harmony only if they are taught how to use them with a good education, such as different musical instruments in symphonies and choirs. (A77)
	Jewelry (2)	Precious jewelry will be revealed only if it is handled well. If given a good education, it becomes a jewel. (A7)
	Robot (1)	If you learn and know the language of the software installed on the robots, you can do wonders with the robots. Just like special talents (A56)
	Pen (2)	You determine how and why you will use it by training (A60)
	Speedy Gonzales (1)	They learn most of the things that are told and taught very quickly if they are conveyed in their language (A81)
	Privileged (1)	The needs of special talents with special needs should be met with special applications (A85).

According to Table 5, a total of seven codes and 12 frequencies were obtained in this dimension. Gifted students are most often described with the metaphor of "success". It is seen that the metaphors created mostly focus on the concepts of "processing" and "education". In this dimension, the emphasis on education is striking. While it is stated that the characteristics of the students are not fully known in the dimension of mystery, the benefit to be provided by education is emphasized in this category. The importance of education in robot, musical instrument and pen metaphors is emphasized. A81, on the other hand, emphasizes the importance of the education to be given with the statement that "they learn most of what is told and taught very quickly if they are conveyed in accordance with their language".

Findings of the "Leadership" Category and Comments of the Teacher Candidates

The codes and candidate teacher statements obtained under this category are presented in Table 6 below.

Table 6

“Leadership” Category Codes and Opinions

Category	Metaphor	Expression
Leadership	Teacher (4)	He is an exemplary person. (A33) He is a guide, he guides the class. (A80). He is the one who knows the best and is curious (A54). He is always omniscient (A26).
	First Step (1)	After all, she is the person who will take the first step to reach the beauties (A62)
	Super Power (2)	They have super powers. He is the leader. It is not available to others. (A24)
	Selected Self-Confidence (1)	The principle of self-confidence is the one chosen in the classroom, whatever she does, others are encouraged (A25).
	Fire Extinguisher (2)	It is the first responder in a fire (A28)
	Castle (1)	It is like an indestructible fortress. The interior is intriguing, you have to conquer the inside of the castle in battle. It is strong. It gives confidence to other students. exemplary (A13)

In Table 6, the metaphor of “teacher” mentioned by A33 is followed by the expression “The person who sets an example” is used in the statement made. Here, the emphasis is placed on the person who sets an example to the students. In addition, in other metaphors, it is seen that the metaphors of "first step", "super power" and chosen self-confidence are emphasized to be a pioneer.

Findings and Pre-service Teachers' Comments on the "Attention" Category

The codes and candidate teacher statements obtained under this category are presented in Table 7 below.

Table 7

“Attention” Category Codes and Opinions

Category	Metaphor	Expression
Attract attention	Planet (2)	Like planets with constant light in the sky, it never goes out, it attracts attention, it is different. (A11) Each one is different from the other and attracts attention. (A15)
	Star (7)	It always draws attention. (A66) In the dark night, it attracts people's attention. (78) It is bright, but it is also noticeable among other multiplicities. (A16)
	Famous Football Players (5)	It attracts attention due to its special abilities. (A57). Only with talent, he became the best in the world, recognized by everyone (A9). Talented people are unique in every field (A2). It's your talents that make you strong, famous, and keep everyone's eye on you. (A3). You make a difference with your skills (A88).
	Horizon Line (1)	Where it begins and where it ends is unclear and attracts attention. (A83)
	Sun (3)	It shines like the sun. (A70) Shines light around (A76) It is bright. If the cloud does not get in the way, it illuminates its surroundings (A52).
	Picture (1)	Each individual has a different perspective. Therefore, the differences vary according to the characteristics. Special talent requires a special situation from the perspective of looking at the tables, such as the original situation of people. (A73)
	Great Tree (1)	Because it attracts attention everywhere with its great light. (A42).
	Glare (7)	It always shines bright, attracts attention in the crowd. (A74) Allows to distinguish between many people (A68)

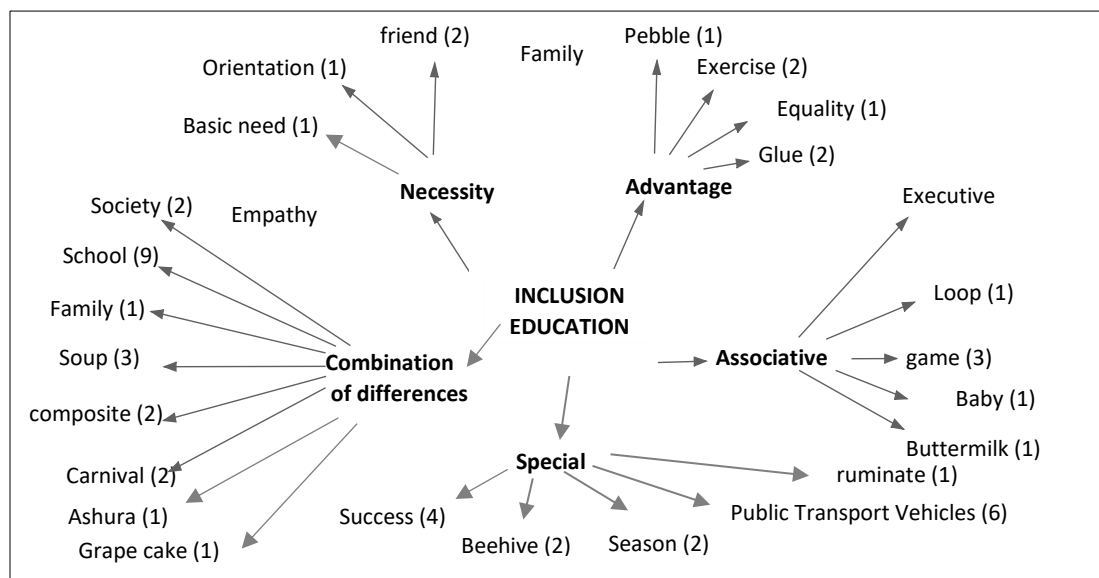
Details make it noticeable among many people. (A4)
 Because it only comes from within, it belongs to you and it makes you different, it gets the attention of others. (A17).
 It is the child who always draws attention (A23)
 It makes you shine both differently and in other people (A20).
 Even a small amount is enough for you to shine. You will be noticed in the crowd. (M19).

In table 7, the metaphors in the attention-grabbing category focus on "light", "attracting attention" and "shining". He emphasizes the "being bright" of the metaphors of star, sun and shine. In the metaphor made by A23, the expression "the child is always the one who draws attention" emphasizes the recognizability.

The codes obtained within the scope of the research were gathered under the theme of inclusive education. In the inclusive education category; the "necessity" category, which includes statements stating that it is necessary for the country and society, includes five codes. The "advantage" category, which includes statements about the advantages of inclusive education, includes four codes. When the expressions belonging to the advantage category are examined in terms of content, it is seen that there are expressions focusing on the advantages of inclusive education for both inclusive students and students with normal development. Expressions emphasizing the different individuals of inclusive education and its unifying power were gathered in the "unifying" category in five codes. Expressions that focus on special individuals and the characteristics of inclusive education in terms of including a special education compared to other educations are grouped under the category of "special education" in five codes. The expressions that compare these special students' education together with the students with normal development in interaction with the different students forming a whole together with their peers were gathered in eight categories under the category of "combination of differences". Figure 6, which includes the codes and categories obtained for the main theme of inclusive education within the scope of the research, is given below.

Figure 3

Categories and Codes of the Main Theme of Inclusive Education

In the analysis of the research data, it was seen that only 65 of the data obtained from 96 participants could be analyzed, and 65 data belonging to inclusive education were collected in five

categories, under 27 codes and under 65 code frequencies. According to figure 3, “Purple cake”, “ashure”, “carnival”, “alloy”, “soup”, “family”, “school” in the category of “Combination of differences”, which means that inclusive education allows individuals who are different in the society to know each other and form a whole in harmony. It is seen that the metaphor of "school", which is in the category of "combination of differences", has a frequency of 9 and the expression that teacher candidates use most under the name of inclusive education. The metaphors of "empathy", "basic need", "orientation", "friend" and "family" were created in the second "necessity" category of inclusive education. The metaphor of "family" is the metaphor that consists of the most expressions with five code frequencies.

Expressions emphasizing the need for inclusive students to receive special education were gathered under the category of "special education" and under the metaphors of "success", "beehive", "season", "public transport" and "rumination". When Figure 6 is examined; It is seen that the expressions emphasizing that inclusive education is also an education that connects students to each other are gathered under the category of "unifying" and the metaphors of "knot", "game", "baby", "ayran" and "manager" are collected with 13 code frequencies. Finally, in the "advantage" category, which includes statements focusing on the advantageous aspects of inclusive education, it is seen that there are 6 codes in total with the codes "pebble", "practice", "equality" and "glue". The categories obtained are examined in detail, respectively, below. The statements containing the comments of the candidate teachers for each category were given with the teacher's code name.

Findings and Pre-service Teachers' Comments on the "Combination of Differences" Category

The codes and candidate teacher statements obtained under this category are presented in Table 8 below.

Table 8

Codes and Expressions in the Category of “Combination of Differences”

Category	Metaphor	Expression
Combination of Differences	Society (2)	The differences together form the society (A42). It helps people get closer and live together peacefully like different parts of the society (A37).
	School (9)	Where it is not, only the experience rises, just as the differences of the same society are left behind. A good school makes the differences one (A1). Even if you go by different routes, you will eventually reach the school (A9). Wants to export what he has learned like a school (A16). It brings out the interests and talents of all children. The aim is not to normalize the individual with special needs, but to gather them with their peers under a roof like a school (A36). It shows us that different students are no different from us, in fact, we are all (A35). Like the rooms in the school, like the furniture, they all serve one purpose, the equal education of all. (A34).
	Family (1)	Because it enables people to get closer to each other and makes them endure (A13).
	Soup (3)	Because the taste color of each ingredient is different. But it is delicious together (A4). Students from all abilities and at all levels are together (A14). If its class is soup, one is like salt, one is like vermicelli, one is like pepper. It will be delicious if they are cooked together (A10).

Composite (1)	Elements found in nature also exist on their own, but if iron becomes steel, it becomes stronger and more abundant. It becomes more solid and whole, inclusive education is similar to this (A33).
Carnival (2)	We can liken it to different people coming together and interacting (A8)
Ashura (1)	It tastes amazing when made with every ingredient in the house, but is delicious together. (A2)
Grape cake (1)	It can be compared to the fact that it gains flavor thanks to the grapes that can be noticed in the cake. (A5).

In table 8, in the category of "combination of differences", it is seen that there are mostly statements that what is obtained by the combination of different elements is better than the one that creates it and that it creates a whole. While the metaphors of alloy, soup, raisin cake and "ashure" focus more on creating a new formation when students come together in inclusive education, the metaphors of "carnival", "family", "school" and "society" contain expressions that point to the elements that make up the whole. In the metaphor made by A5, we can say that the expression "it can be likened to the flavor gaining thanks to the grapes that can be noticed in the cake" emphasizes that the differences actually change the whole in a positive way.

Findings of the "Special Education" Category and Comments of the Teacher Candidates

The codes and candidate teacher statements obtained under this category are presented in Table 9 below.

Table 9

"Special Education" Category Codes and Expressions

Category	Metaphor	Expression
	Success (4)	It is achieved through the education of differences. (A24)
	Beehive (1)	The more work is done on inclusive education, the more success is achieved. (A3)
	Season (2)	Just like the seasons, each student requires a different education (A15). Just as the seasons are different, inclusive education also includes differences, so it requires a special education (A18).
Special education	Public Transport Vehicles (6)	To pick up each person from a different stop and drop them to the same place (A40). They are all different but require a different training to ride or ride. (A11) There's a place for everyone, a boarding pass is required (A65). Anyone can be there regardless of race, religion or language. You have to be in the same environment even if they go different ways, and a different education is required in order to get along (A64). Inclusive education is a special education, just as public transportation vehicles are diverse and it is necessary to have information about where and how they go (A7). You must be at the same level to communicate with passengers (A17).
	Rumination (1)	When they receive information, some understand it immediately, while others need to be told repeatedly in order to ruminate (A29).

Table 9 shows that A total of five codes and 14 frequencies were obtained in the "special education" category. Inclusive education is mostly defined with the metaphor of "public transportation vehicles". In this category, the focus is on the benefits to be provided by special education for students in inclusive education. In the metaphors of "success", it is seen that the emphasis is placed on the fact that education will bring success. A24 is a statement that the training to be given and the moves to be made towards the differences will bring success with the expression "differences are achieved through education". In addition, with the metaphor of the beehive, it is focused on the necessity of education in order to be able to interact or use the area

due to differences in seasons, public transportation vehicles, and that success will be achieved through studies on inclusive education.

Findings of the “Associative” Category and Comments of Pre-service Teachers

The codes and candidate teacher statements obtained under this category are presented in Table 10 below.

Table 10

“Associative” Category Codes and Expressions

Category	Metaphor	Expression
Associative	Executive (7)	Inclusive education raises people's awareness and ensures unity as a whole (A63)
	Loop (1)	They have different meanings for each rope and interact with each other and transfer information and culture. It offers the opportunity to get to know different features (A23).
	game (3)	Since the purpose of the game is entertainment, inclusive education is also like a game, it is fun, it is done together with friends (A19). It connects young people like a game (A20) Only when different people come together can an exciting and beautiful game emerge. (A6).
	Baby (1)	Everyone loves babies, they spread happiness around them. Where there are babies there is happiness, because where there are babies there are smiling faces. If babies cry, they cry together; if they laugh, they laugh together. (A31)
	Container (1)	You need yogurt, water and salt for ayran. These materials are mixed in different proportions. After all, materials do not lose their properties, but a container that combines them is required. Only then does ayran become ayran. (A57)
	Glue (1)	It brings different children together like glue and ensures that they will never be separated (A22)

Table 10 showed that a total of five codes and 13 frequencies were obtained in the "combinant" category. Inclusive education is mostly defined with the metaphor of “manager”. It is striking that the created metaphors center the concept of "unifying differences". In this category, in inclusive education, it is emphasized that there will be a social cohesion and cooperation with the benefit to be provided for the development of social skills by ensuring that the students get to know their other friends with the education to be given to the students. A19 focused on making inclusive education together with children, with the statement “Since the purpose of the game is entertainment, inclusive education is also like a game, it is fun, it is done together with friends”. A63, on the other hand, points out that inclusive education has an integrative aspect like the managers in the administrations, with the comment that "inclusive education raises people's awareness and ensures unity as a whole".

Findings of the "Advantage" Category and Comments of the Teacher Candidates

The codes and candidate teacher statements obtained under this category are presented in Table 11 below.

Table 11

“Advantage” Category Codes and Expressions

Category	Metaphor	Expression
Advantage	Pebble (1)	Inclusive education enables all kinds of people to receive education differently and is therefore advantageous (A54)

Exercise (2)	It enables children to make the best use of their knowledge and abilities, so it is like practice, it has many advantages (A51). It gives some kind of prior experience, thus reducing the risk of making mistakes (A28).
Equality (1)	Inclusive education equalizes those who are behind and those who are ahead, so it makes good use of time and creates equality. (A38).

Table 11 shows that a total of three codes and 4 frequencies were obtained in the "advantage" category. Inclusive education is most often defined with the metaphor of "practice". A28 writes that "it gives some kind of preliminary experience, thus reducing the risk of making mistakes", that inclusive education will also reduce the risk of making mistakes by gaining experience for students. A38, on the other hand, stated that "Inclusive education equalizes those who are behind and those who are ahead, so it makes good use of time and creates equality." He draws attention to the fact that inclusive education has an equal aspect.

Findings and Pre-service Teachers' Comments on the "Necessity" Category

The codes and candidate teacher statements obtained under this category are presented in Table 12 below.

Table 12

Codes and Expressions in the "Requirement" Category

Category	Metaphor	Expression
Necessity	Friend (2)	It provides socialization of children, increases self-confidence, makes them feel happy, in this respect, they are just like friends, they are not alone (A26). Inclusion activities are like being in a friend environment as they usually consist of fun activities (A25)
	Orientation (1)	It makes the student comfortable before the education, it is a must (A21).
	Basic Need (1)	It is the most important thing in education, because it makes it easier for children with special needs to live in society in the future (A60). It can only exist as long as we are together, so it is necessary (A61).
	Family (5)	As in the family, the integration of information from all aspects is ensured, it is indispensable (A55) Being a family socializes and brings people closer, makes them bond, and inclusive education provides the most basic skills like family (A53). Not everyone can be at the same level as us, with inclusive education, everyone learns to tolerate each other and get down to the same level as in the family. (A56). It provides bonding by forming a whole of differences like each individual in the family (A39).
	Empathy (1)	Everyone sees what they are experiencing and what others are experiencing and relaxes. In this sense, it helps in establishing empathy. Thus, bullying in the society decreases (A41).

Table 12 shows that a total of five codes and 10 code frequencies were obtained in the "necessity" category. Inclusive education is defined mostly with the metaphor of "family" in the category of necessity. It is seen that the created metaphors center the concept of "the most basic need". A39 With the statement "It provides unity by forming a whole of the differences like every individual in the family", we can say that inclusive education creates a whole from the differences and resembles a basic structure like the family.

DISCUSSION AND CONCLUSION

The aim of this research is to determine the perceptions of teacher candidates about the terms of giftedness and inclusive education and to reveal the metaphorical categories for these terms. As for the perceptions of pre-service teachers for the term of gifted students, in the analysis of the

research data, it is seen that the data are collected in seven categories; sensitivity, preciousness, mystery, chance, special education, and leadership and attracting attention. The first category obtained from the research was sensitivity, which expresses the fragility and empathic abilities of gifted children. This finding of the study aligns with the literature (Cross, 2021; Fonseca, 2021; Neihart, 2021) which emphasized that the emotional intensity of gifted children is more likely to be higher than that of normal children. Emotional intensity is a predictor for the fragile characteristics of these children.

As for other categories, the current study revealed the metaphorical categories of *preciousness*, which emphasizes that gifted children have some rare and valuable features in terms of society; *mystery*, which includes expressions about the intriguing, surprising and yet undiscovered aspects of gifted children; *chance*, which was created for the statements about the fact that being gifted is completely innate and accidental; *special education* category which emphasizes the importance of the education to be given to these children; *leadership* category which emphasizes the person who sets an example to the other students; *attention-grabbing* category which signifies recognizability in which “the child is always the one who draws attention.”

In the light of the findings obtained from the current study, it is understood that the metaphors expressed by pre-service teachers contain positive judgments. The results were aligns with other studies in the literature (Duran & Dağlıoğlu, 2017; Çapan, 2010). Lee (1999), in his phenomenological research, revealed that teachers consider gifted students as “excellent, potential, being rare, being recognizable, and possessing innate God-given ability, being motivated as well as acting asynchronous improvement”. As a result of this study, as for the positive perceptions about gifted children, it can be stated that teacher candidates’ views were parallel with those of teachers.

Among the findings obtained from the current study, it was revealed that due to the fact that gifted students have some different characteristics compared to their peers, and they need to receive a different education in education. This finding was in conformity with other studies conducted by Barnard-Brak, Johnsen, Pond Hannig, & Wei, (2015); and Dixon et al. (2020). As for the leadership category, the findings indicated that the emphasis is placed on the person who sets an example to the students. It is understood that a character trait that gives confidence to other people is emphasized by the pre-service teachers. Similarly, a study conducted by Green (2016) found that teachers had the views that the gifted and talented students had higher leadership abilities than non-gifted and talented students.

Regarding the second question, another purpose of this research was to examine prospective teachers’ perceptions of inclusive education through metaphor analysis. The codes obtained within the scope of the research were gathered under the theme of inclusive education. In the inclusive education category, data were collected in five categories: *advantage* which focus on the advantages of inclusive education for both inclusive students and students with normal development; *combination of differences* which means that inclusive education allows individuals who are different in the society to know each other and form a whole in harmony; *special education* which the emphasis is placed on the fact that education will bring success; *associative* which connects people like a game, and *necessity* which is necessary for the country and society. It can be stated that prospective teachers had a positive attitude towards inclusive education. This finding was in line with other studies (Gürsoy et al., 2019; Kumaş & Süer, 2020). A study conducted by Akman, Mercan- Uzun & Yazıcı (2018) revealed that teacher candidates stated that inclusive

education was important; because every child has equal opportunities for education, and they see it as an important step for the socialization of children with special needs.

This current study has some important implications. It is recommended that the number of the special education courses could be increased in order to raise the awareness of prospective teachers during the undergraduate education. Additionally, prospective teachers could work with inclusive students in their compulsory internship education.

This study has some restrictions. This study, which was prepared with the qualitative research method within the scope of the research, can be supported by the quantitative research method with more participants. Another drawback is that since this study covers the 1st and 3th grades, researches can be conducted covering all grade levels and teacher candidates studying in different departments. For future research, more volunteers from various departments and from other areas could be included in order to produce more valid and generalizable results.

Author Contribution Statement

All authors have the same contribution rate.

Conflict of Interest Statement

All authors declare that they have no conflicts of interest.

REFERENCES

- Akman, B., Mercan Uzun, E., & Yazıcı, D. N. (2018). Okul öncesi öğretmen ve öğretmen adaylarının kaynaştırmaya yönelik görüşlerinin karşılaştırılması. *Mersin University Journal of the Faculty of Education*, 14(1), 96-114.
- Aksan, D. (1998). *Dilbilim seçkisi: günümüz dilbilimiyle ilgili yazılardan çeviriler*. Türk Dil Kurumu, Ankara.
- Altıntaş, E., & İlgün, S. (2016). The term "gifted child" from teachers' view. *Educational Research and Reviews*, 11(10), 957-965.
- Aral, N. & Gürsoy, F. (2007). *Özel eğitim gerektiren çocuklar ve özel eğitime giriş*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Ataman, A. (2004). Üstün zekalı ve üstün özel yetenekli çocuklar. *I. Türkiye Üstün Yetenekli Çocuklar Kongresi* içinde (158-159 ss.). İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Barnard-Brak, L., Johnsen, S. K., Pond Hannig, A., & Wei, T. (2015). The incidence of potentially gifted students within a special education population. *Roeper Review*, 37(2), 74-83.
- Baykoç-Dönmez, N. (2009). *Üstün ve özel yetenekli çocuklar ve eğitimleri*. Ankara: Eğiten Kitap Yayınları.
- Cross, T. L. (2021). *On the social and emotional lives of gifted children*. Routledge.
- Çağlar, S. (2012). Engellilerin erişebilirlik hakkı ve Türkiye'de erişebilirlikleri. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 61(2), 541-598.

- Çapan, B. E. (2010). Öğretmen adaylarının üstün yetenekli öğrencilere ilişkin metaforik algıları. *Journal of International Social Research*, 3(12), 140-154.
- Çelikten, M. (2006). Kültür ve öğretmen metaforları, *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21, 269-283.
- Dixson, D. D., Peters, S. J., Makel, M. C., Jolly, J. L., Matthews, M. S., Miller, E. M., & Wilson, H. E. (2020). A call to reframe gifted education as maximizing learning. *Phi Delta Kappan*, 102(4), 22-25.
- Duran, A., & Dağlıoğlu, H. E. (2017). Okul öncesi öğretmen adaylarının üstün yetenekli çocuklara ilişkin metaforik algıları. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 37, 855-881. <https://doi.org/10.17152/gefad.328869>
- Fonseca, C. (2021). *Emotional intensity in gifted students: Helping kids cope with explosive feelings*. Routledge.
- Green, S. A. (2016). *Teacher perceptions of leadership potential of gifted and talented students*. [Unpublished master thesis]. Morgan State University.
- Gürsoy, F., Aral, N., Öz, N. S., & Aysu, B. (2019). *Öğretmenlerin kaynaştırma/bütünleştirme uygulaması hakkındaki görüşleri: bir metafor çalışması*. III. Uluslararası Öğretmen Eğitimi ve Akreditasyon Kongresi-ITEAC'2019, 181-190.
- Husserl, E. (2003). *Fenomenoloji üzerine beş ders*, (Çev. H. Tepe), Ankara: Bilim ve Sanat.
- Kıral, B. (2021). Nitel araştırmada fenomenoloji deseni: türleri ve araştırma süreci, *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 10(4), 92-103.
- Kumaş, Ö., & Süer, S. (2020). Öğretmen adaylarının özel eğitime ilişkin metaforik algıları. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 16(28), 1076-1101.
- Lakoff, G., Johnson M. (2005). *Metaforlar hayat anlam ve dil*. İstanbul: Paradigma Yayıncılık.
- Lee, L. (1999). Teachers's conceptions of gifted and talented young children. *High Ability Studies*, 10(2), 183-196.
- Marshall, C., & Rossman, G. B. (2014). *Designing qualitative research*. New York: Sage
- Morgan, G. (1998). *Yönetim ve örgüt teorilerinde metafor*. (Çev. G. Bulut). İstanbul: MESS Yayınları.
- MEB, (2019). Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi. Retrived: https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2016_10/07031350_bilsem_yonergesi.pdf
- Neihart, M. (2021). *The social and emotional development of gifted children: What do we know?* Routledge
- Pipen, T. (2001). Metaphors and organizational identity in the Italian public services Scandinavian. *Journal of Management*, 16, 391-409.
- Saban, A., Kocbeker, B. N., & Saban, A. (2006). Öğretmen adaylarının öğretmen kavramına, ilişkin algılarının metafor analizi yoluyla incelenmesi [An investigation of the concept of the

teacheramong prospective teachers through metaphor analysis]. *Educational Sciences: Theory & Practice (Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri)*, 6(2), 461-523.

Şimşek, R. (2014). *Üstün zekâlı ve özel yetenekli çocukların özellikleri, tanımlaması, yönlendirilmesi, eğitimleri, bilim ve sanat merkezleri*. Erişim adresi: www.tavsiyeediyorum.com/makale_13420.htm

Sticht, T. G. (1993). *Educational uses of metaphor*, in A. Ortony (Ed.), *Metaphor and Thought*, (pp. 621-632), Cambridge: Cambridge University Press.

Tanık-Önal, N. (2019). Üstün zekâlı çocukların tanılanmaları. *Manas Araştırma Dergisi*, 8, 1591-1602. <https://doi.org/10.33206/mjss.476773>

Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınevi.

Yalçın, M.O. & Eren, A. (2011). *Lise öğrencilerinin matematik dersine ilişkin metaforları, tutumları ve başarıları: ilişkisel bir analiz*, 2. Ulusal Eğitim Programları ve Öğretim Kongresi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi.

Zeka (2022) Türk Dil Kurumu güncel Türkçe sözlük içinde. Erişim adresi: www.sozluk.gov.tr